

**T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİMDALI
OKULÖNCESİ ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**GENÇ YETİŞKİNLERİN
ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARI İLE
ALGILADIKLARI ANA-BABA DAVRANIŞLARI
ARASINDAKİ İLİŞKİ**

FULYA ATALAY YALÇIN

İzmir

2010

**T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİMDALI
OKULÖNCESİ ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**GENÇ YETİŞKİNLERİN
ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARI İLE
ALGILADIKLARI ANA-BABA DAVRANIŞLARI
ARASINDAKİ İLİŞKİ**

FULYA ATALAY YALÇIN

**Danışman
Doç. Dr. Abbas TÜRNÜKLÜ**

**İzmir
2010**

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Genç Yetişkinlerin Çocuk Yetiştirme Tutumları İle Algıladıkları Ana Baba Davranışları Arasındaki İlişki” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynaklarda gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak kullanıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

19 / 01 /2010

Fulya ATALAY YALÇIN

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne

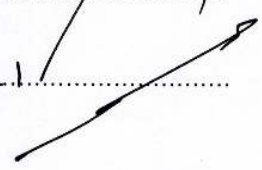
İşbu çalışma, jürimiz tarafından.....

.....**İLKÖĞRETİM**..... Anabilim Dalı
OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLİĞİ..... Bilim Dalında

YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan : **Doç. Dr. Abbas TÜRKÜKÜ**

Üye : **Prof. Dr. Müfit KÖMLEKSİZ**

Üye : **Yrd. Doç. Dr. Melin MURLU**

Onay

Yukarıda imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım. —

...../...../.....

Prof. Dr. h. c. İbrahim ATALAY
 Enstitü Müdürü

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DÖKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZ VERİ FORMU

Tez No :

Konu Kodu :

Üni.Kodu :

* **Not :** Bu bölüm merkezimiz tarafından doldurulacaktır.

Tezin Yazarının

Soyadı : ATALAY YALÇIN

Adı : Fulya

Tezin Türkçe Adı : Genç Yetişkinlerin Çocuk Yetiştirme Tutumları İle Algıladıkları Ana-Baba Davranışları Arasındaki İlişki

Tezin Yabancı Dildeki Adı : The Relation Between Young Adults' Child Rearing Attitudes And Their Perception of Parental Behaviour

Tezin Yapıldığı

Üniversite : Dokuz Eylül Üniversitesi
Yılı: 2010

Enstitü : Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Diğer Kuruluşlar :

Tezin Türü : (X) Yüksek Lisans
 () Doktora
 () Tıpta Uzm.
 () Sanatta Yeterlilik

Dili : Türkçe
Sayfa Sayısı : 303
Referans Sayısı : 226

Tez Danışmanının

Ünvanı : Doç. Dr.

Adı : Abbas

Soyadı: TÜRNUKLÜ

Türkçe Anahtar Kelimeler :

- 1- Çocuk Yetiştirme Tutumları
- 2- Algılanan Ana-Baba Davranışları
- 3- Genç Yetişkinler

İngilizce Anahtar Kelimeler :

- 1- Child Rearing Styles
- 2- Perception of Parental Behaviours
- 3-Young Adults

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın her aşamasında bana karşı desteğini ve yardımlarını esirgemeyen, her zaman yanımda olacaklarını bildiğim, kişilikleriyle yaşamımın türlü renkleri ve modelleri haline gelmiş çok değerli insanların, sizlerin huzurunda isimlerini anarak, onlara teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Öncelikle çalışmamın her aşamasında bana desteğini hiç esirgememiş ve etik düşünce yapısına sahip bir bilim insanı olmanın gereğine her zaman inanmış olan, bu yolda öğrencisi olma şansı ve gururunu yaşadığım çok değerli danışman hocam Sayın Doç. Dr. Abbas TÜRNUKLÜ'ye teşekkür etmek istiyorum.

Çalışmamın ilk gününden bugüne kadar hep yanımda olan, bana yol göstermekten hiç sıkılmayan ve sabırla bana destek olan saygıdeğer hocam Sayın Prof. Dr. Müfit KÖMLEKSİZ'e teşekkürlerimi ve saygılarımı sunuyorum. Bana karşı gösterdiği yardımlarını asla unutmayacağım.

Mensubu olmaktan her zaman büyük bir gurur ve onur duyduğum, benim bugünlere kadar gelmemi sağlayan, bana karşı sevgisini ve desteğini hayatımın her aşamasında bildiğim ve gördüğüm, kıymetlilerimden oluşan çok değerli aileme ne kadar teşekkür etsem az kalacaktır. Bu zorlu ama gurur verici yolda hep yanı başımda olan, bana inanan ve varlığıyla kendimi her zaman şanslı hissettiren, sonsuz anlayışını benden hiç esirgememiş olan sevgili eşime çok teşekkür ediyorum.

Çalışmamın önemli aşamalarından biri olan, istatistiksel işlemlerin gerçekleştirilmesinde, büyük yardımlarını gördüğüm değerli meslektaşım ve hocam Öğr. Gör. Dr. Nezih Metin ÖZMUTAF'a teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca ölçeklerimi uygulamamda bana yardımcı olan anaokulu yöneticilerine, Hülya KALKAN'a, Nadide UYGUR'a, anaokulu öğretmenlerine ve çok sevgili öğrencilerime sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Stresli zamanlarımda bana her şeyin düşündüğümde daha kolay bir şekilde düzeleceğini tembihleyen, sürekli olarak olumlu düşünme tarzını benimsemiş olan ve hep yanımda olduklarını bildiğim çok kıymetli dostlarım Aylin

TAŞKAYA, İrade GÜNGÖR BOZKIRLIOĞLU, Ebru KALYONCU, Esin PAK ve Zeynep DAĞ’a çok teşekkür ediyorum. Şu anda isimlerini belirtmek için sayfaların yetmeyeceği ve her zaman yanımda olduklarını bilmekten büyük bir gurur duyduğum yaşamımın diğer tüm renklerine sonsuz teşekkürler...

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ.....	i
DEĞERLENDİRME KURULU ÜYELERİ.....	ii
TEZ VERİ GİRİŞ FORMU.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLO LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİL LİSTESİ.....	xviii
ÖZET.....	xix
ABSTRACT.....	xxi
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ.....	1
Problem Durumu.....	1
Amaç ve Önem.....	4
Problem Cümlesi.....	5
Alt Problemler.....	6
Sayıtlılar.....	6
Sınırlılıklar.....	6
Tanımlar.....	7

Kısaltmalar.....	7
BÖLÜM II.....	8
İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR.....	8
A-Tutum ve Davranış Arasındaki İlişkinin Kuramsal Açıdan Değerlendirilmesi.....	8
1. Tutumun Tanımı ve Oluşumu.....	9
1.1. Tutumların Edinilmesi.....	12
2. Davranışın Tanımı ve Oluşumu.....	14
3. Tutum ve Davranış Oluşumunu Açıklayan Kuramlar.....	16
3.1. Harry Stuck Sullivan İlişkiler Kuramı.....	16
3.1.1. Sullivan’a Göre Kişilik Gelişiminin Basamakları.....	18
3.2. Erik Homburger Erikson Psikososyal Gelişim Kuramı.....	20
3.2.1. Güvene Karşı Güvensizlik Duygusu Dönemi.....	23
3.2.2. Özerkliğe Karşı Kuşku ve Utanç Duygusu Dönemi.....	23
3.2.3. Girişkenliğe Karşı Suçluluk Duygusu Dönemi.....	23
3.2.4. Başarılı Olmaya Karşı Aşağılık Duygusu Dönemi.....	24
3.2.5. Kimlik Kazanmaya Karşı Rol Karmaşası Dönemi.....	25
3.2.6. Dostluk Kazanmaya Karşı Yalnız Kalma Dönemi.....	26
3.2.7. Üretkenliğe Karşı Duraklama Dönemi.....	28
3.2.8. Benlik Bütünlüğüne Karşı Umutsuzluk Dönemi.....	28
3.3. Albert Bandura Sosyal Öğrenme Kuramı.....	29

3.3.1. Sosyal Bilişsel Kuramın Dayandığı Temel İlkeler.....	29
3.3.2. Gözlem Yoluyla Öğrenme.....	31
3.4. Karen Horney Neoanalitik Kuram (Kişilik Kuramı).....	34
3.5. John Bowlby Bağlanma Kuramı.....	36
3.6. Sigmund Freud Psikanalitik Kuram.....	39
3.6.1. Oral Dönem (0-1 yaş).....	41
3.6.2. Anal Dönem (1-3 yaş).....	41
3.6.3. Fallik Dönem (3-6 yaş).....	42
3.6.4. Gizil Dönem (7-11 yaş).....	43
3.6.5. Genital Dönem (12 yaş ve sonrası).....	44
4. Anne Baba ve Çocuk Arasındaki İlişkiler.....	45
4.1. Anne-Çocuk ilişkisi.....	46
4.2. Baba-Çocuk ilişkisi.....	47
4.3. Anne Baba ve Çocuk Arasındaki İlişkiler.....	48
5. Anne Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumları.....	52
5.1. Baskıcı ve Otoriter Ana-Baba Tutumu.....	56
5.2. Aşırı Hoşgörülü ve Aşırı izin Verici Ana-Baba Tutumu.....	58
5.3. Dengesiz, Tutarsız ve Kararsız Ana-Baba Tutumu.....	58
5.4. Aşırı Koruyucu Ana-Baba Tutumu.....	59
5.5. İlgisiz Ana-Baba Tutumu.....	59

5.6. Demokratik, Güven Verici ve Hoşgörü Ana-Baba Tutumu.....	60
6. Anne Baba Davranışlarının Oluşumunu Etkileyen Özel Durumlar.....	61
6.1. Boşanma.....	61
6.2. Doğum Sırası.....	62
6.3. Ebeveyn Kaybı.....	63
6.4. Evlilik.....	64
B. İlgili Yayın ve Araştırmalar.....	64
Yurt İçi ve Yurt Dışında Yapılan İlgili Yayın ve Araştırmalar.....	65
BÖLÜM III.....	70
YÖNTEM.....	70
Araştırma Modeli.....	70
Evren ve Örneklem.....	71
Veri Toplama Araçları.....	79
Kişisel Bilgi Formu.....	80
Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (PARI).....	80
Algılanan Ana-Baba Davranışları Envanteri (AAD).....	83
Veri Çözümleme Teknikleri.....	87
BÖLÜM IV.....	89
BULGULAR VE YORUMLAR.....	89
A- Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeğine (Pari) Ait Analiz Sonuçları.....	89

1. Aşırı Kontrolcü Annelik Alt Ölçeğine İlişkin Analiz Sonuçları.....	90
2. Demokratik Tutum ve Eşitlik Tanıma Alt Ölçeğine İlişkin Analiz Sonuçları.....	96
3. Ev Kadınlığı Rolünü Reddetme Alt Ölçeğine İlişkin Analiz Sonuçları.....	101
4. Karı-Koca Geçimsizliği Alt Ölçeğine İlişkin Analiz Sonuçları.....	106
5. Artık Boyut ya da Sıkı Disiplin Alt Ölçeğine İlişkin Analiz Sonuçları.....	111
6. Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği'nin (PARİ) Alt Boyutlarının Toplam Puanına İlişkin Analiz Sonuçları.....	117
7. Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (PARİ) Alt Ölçeklerinin Korelasyonu.....	123
B-Algılanan Ana-Baba Davranışları Envanteri'ne (AAD) Ait Analiz Sonuçları.....	125
1. Çocuk Bakımı Alt Ölçeğine İlişkin Analiz Sonuçları.....	126
2. Amaçlarına Ulaşmada Yardımcı Olma Alt Ölçeğine İlişkin Analiz Sonuçları.....	131
3. Tutarlı Disiplin Alt Ölçeğine İlişkin Analiz Sonuçları.....	137
4. Standartların Belirliliği Alt Ölçeğine İlişkin Analiz Sonuçları.....	143
5. Koruyuculuk Alt Ölçeğine İlişkin Analiz Sonuçları.....	149
6. Fiziksel Cezalandırma Alt Ölçeğine İlişkin Analiz Sonuçları.....	154
7. Başarı için Baskı Alt Ölçeğine İlişkin Analiz Sonuçları.....	159
8. Ayrıcalıklardan Yoksunlaştırma Alt Ölçeğine İlişkin Analiz Sonuçları.....	165

9. Duygusal Cezalandırma Alt Ölçeğine İlişkin Analiz Sonuçları.....	170
10. Algılanan Ana-Baba Davranışları Envanteri'nin (AAD) Toplam Puanına İlişkin Analiz Sonuçları.....	175
11. Algılanan Ana-Baba Davranışları Envanteri (AAD) Alt Ölçeklerinin Korelasyonu.....	181
C. Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (PARİ) Alt Ölçekleri İle Algılanan Ana-Baba Davranışları Envanteri'nin (AAD) Alt Ölçeklerinin Birbiriyle Korelasyonu.....	185
BÖLÜM V.....	191
TARTIŞMA SONUÇ VE ÖNERİLER.....	191
A- Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeğinin (PARİ).....	191
1. Aşırı Kontrolcü Annelik Alt Ölçeğine İlişkin Tartışma ve Sonuçlar.....	191
2. Demokratik Tutum ve Eşitlik Tanıma Alt Ölçeğine İlişkin Tartışma ve Sonuçlar.....	194
3. Ev Kadınlığı Rolünü Reddetme Alt Ölçeğine İlişkin Tartışma ve Sonuçlar.....	195
4. Karı-Koca Geçimsizliği Alt Ölçeğine İlişkin Tartışma ve Sonuçlar.....	196
5. Artık Boyut ya da Sıkı Disiplin Alt Ölçeğine İlişkin Tartışma ve Sonuçlar.....	198
6. Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği'nin (PARİ) Alt Boyutlarının Toplam Puanına İlişkin Tartışma ve Sonuçlar.....	200
B- Algılanan Ana-Baba Davranışları Envanteri'nin (AAD).....	203
1. Çocuk Bakımı Alt Ölçeğine İlişkin Tartışma ve Sonuçlar.....	203

2.Amaçlarına Ulaşmada Yardımcı Olma Alt Ölçeğine İlişkin Tartışma ve Sonuçlar.....	206
3. Tutarlı Disiplin Alt Ölçeğine İlişkin Tartışma ve Sonuçlar.....	208
4. Standartların Belirliliği Alt Ölçeğine İlişkin Tartışma ve Sonuçlar.....	210
5. Koruyuculuk Alt Ölçeğine İlişkin Tartışma ve Sonuçlar.....	212
6. Fiziksel Cezalandırma Alt Ölçeğine İlişkin Tartışma ve Sonuçlar.....	213
7. Başarı için Baskı Alt Ölçeğine İlişkin Tartışma ve Sonuçlar.....	215
8.Ayrıcalıklardan Yoksunlaştırma Alt Ölçeğine İlişkin Tartışma ve Sonuçlar.....	216
9. Duygusal Cezalandırma Alt Ölçeğine İlişkin Tartışma ve Sonuçlar.....	217
10.Algılanan Ana-Baba Davranışları Envanteri'nin (AAD) Toplam Puanına İlişkin Tartışma ve Sonuçlar.....	218
C. Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (PARI) Alt Ölçekleri İle Algılanan Ana-Baba Davranışları Envanteri (AAD) Arasındaki İlişkilere Ait Tartışma ve Sonuçlar.....	222
ÖNERİLER.....	228
KAYNAKÇA.....	230
EKLER.....	253
Ek-1 Kişisel Bilgi Formu.....	253
Ek-2 Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (PARI).....	255
Ek-3 Algılanan Ana-Baba Davranışları Envnateri (AAD).....	257

Ek-4 Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (PARİ) Alt Boyutlarına Ait Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları Tabloları.....	260
Ek-5 Algılanan Ana-Baba Davranışları Envnateri (AAD) Alt Boyutlarına Ait Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları Tabloları	266
Ek-6 Araştırma İzni.....	276

Tablo Listesi

Tablo 1 Ana-Babaların Okullara ve Cinsiyete Göre Dağılımı.....	72
Tablo 2 Ana-Babaların Cinsiyete Göre Dağılımı.....	72
Tablo 3 Ana-Babaların Cinsiyete ve Yaşlara Göre Dağılımı.....	73
Tablo 4 Ana-Babaların Cinsiyete ve Öğrenim Durumuna Göre Dağılımı.....	73
Tablo 5 Ana-Babaların Medeni Durumlarına Göre Dağılımı.....	74
Tablo 6 Ana-Babaların Cinsiyete ve Çalışma Durumlarına Göre Dağılımı.....	74
Tablo 7 Ana-Babaların Sahip Olmak İstedikleri Çocuğun Cinsiyetine Göre Dağılımı	74
Tablo 8 Ana-Babaların Sahip Oldukları Çocuğun Cinsiyetine Göre Dağılımı	75
Tablo 9 Ana-Babaların Sahip Oldukları Çocuk Sayılarına Göre Dağılımı.....	75
Tablo 10 Ana-Babaların Kendi Ailelerinde Kaçınıcı Çocuk Olduklarına İlişkin Dağılımı	76
Tablo 11 Ana-Babaların Ebeveynlerinin Öz/Üvey Durumlarına Göre Dağılım.....	76

Tablo 12 Ana-Babaların Annelerinin Öğrenim Durumuna Göre

Dağılımı77

Tablo 13 Ana-Babaların Babalarının Öğrenim Durumuna Göre

Dağılımı78

Tablo 14 Ana-Babaların Çocukluklarında Ebeveyn Kaybı Yaşama Durumuna

Göre Dağılımı.....78

Tablo 15 Ana-Babaların Çocukluklarında Ebeveyn Kaybı Durumlarının

Dağılımı79

Tablo 16 Aşırı Kontrolcü Annelik Alt Ölçeğine İlişkin T-Testi Sonuçları.....90**Tablo 17** “Aşırı Kontrolcü Annelik” Alt Ölçeğine Ait Demografik Değişkenlerin

Betimsel Analiz Sonuçları.....93

Tablo 18 Demokratik Tutum ve Eşitlik Tanıma Alt Ölçeğine İlişkin T-Testi

Sonuçları.....96

Tablo 19 “Demokratik Tutum Ve Eşitlik Tanıma” Alt Ölçeğine Ait Demografik

Değişkenlerin Betimsel Analiz Sonuçları.....98

Tablo 20 Ev Kadınlığı Rolünü Reddetme Alt Ölçeğine İlişkin T-Testi

Sonuçları.....101

Tablo 21 “Ev Kadınlığı Rolünü Reddetme” Alt Ölçeğine Ait Demografik

Değişkenlerin Betimsel Analiz Sonuçları.....104

Tablo 22 Karı-Koca Geçimsizliği Alt Ölçeğine İlişkin T-Testi

Sonuçları.....106

Tablo 23 “Karı-Koca Geçimsizliği” Alt Ölçeğine Ait Demografik Değişkenlerin

Betimsel Analiz Sonuçları.....108

Tablo 24 Artık Boyut ya da Sıkı Disiplin Alt Ölçeğine İlişkin T-Testi Sonuçları.....	112
Tablo 25 “Artık Boyut Ya Da Sıkı Disiplin” Alt Ölçeğine Ait Demografik Değişkenlerin Betimsel Analiz Sonuçları.....	114
Tablo 26 Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (PARİ) Toplam Puanına İlişkin T-Testi Sonuçları.....	118
Tablo 27 Aile Hayatı Ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (PARİ) Toplam Puanına İlişkin Demografik Değişkenlerin Betimsel Analiz Sonuçları.....	120
Tablo 28 Aile Hayatı Ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (PARİ) Alt Ölçeklerinin Korelasyon Tablosu.....	124
Tablo 29 Çocuk Bakımı Alt Ölçeğine İlişkin T-Testi Sonuçları.....	126
Tablo 30 “Çocuk Bakımı” Alt Ölçeğine Ait Demografik Değişkenlerin Betimsel Analiz Sonuçları.....	128
Tablo 31 Amaçlarına Ulaşmada Yardımcı Olma Alt Ölçeğine İlişkin T-Testi Sonuçları.....	132
Tablo 32 “Amaçlarına Ulaşmada Yardımcı Olma” Alt Ölçeğine Ait Demografik Değişkenlerin Betimsel Analiz Sonuçları.....	134
Tablo 33 Tutarlı Disiplin Alt Ölçeğine İlişkin T-Test Sonuçları.....	138
Tablo 34 “Tutarlı Disiplin” Alt Ölçeğine Ait Demografik Değişkenlerin Betimsel Analiz Sonuçları.....	141
Tablo 35 Standartların Belirliliği Alt Ölçeğine İlişkin T-Testi Sonuçları.....	143
Tablo 36 “Standartların Belirliliği” Alt Ölçeğine Ait Demografik Değişkenlerin Betimsel Analiz Sonuçları.....	145
Tablo 37 Koruyuculuk Alt Ölçeğine İlişkin T-Testi Sonuçları.....	149

Tablo 38 “Koruyuculuk” Alt Ölçeğine Ait Demografik Değişkenlerin Betimsel Analiz Sonuçları.....	151
Tablo 39 Fiziksel cezalandırma Alt Ölçeğine İlişkin T-Testi Sonuçları.....	154
Tablo 40 “Fiziksel Cezalandırma” Alt Ölçeğine Ait Demografik Değişkenlerin Betimsel Analiz Sonuçları.....	157
Tablo 41 Başarı İçin Baskı Alt Ölçeğine İlişkin T-Testi Sonuçları.....	160
Tablo 42 “Başarı İçin Baskı” Alt Ölçeğine Ait Demografik Değişkenlerin Betimsel Analiz Sonuçları.....	162
Tablo 43 Ayrıcalıklardan Yoksunlaştırma Alt Ölçeğine İlişkin T-Testi Sonuçları.....	165
Tablo 44 “Ayrıcalıklardan Yoksunlaştırma” Alt Ölçeğine Ait Demografik Değişkenlerin Betimsel Analiz Sonuçları.....	167
Tablo 45 Duygusal Cezalandırma Alt Ölçeğine İlişkin T-Testi Sonuçları.....	170
Tablo 46 “Duygusal Cezalandırma” Alt Ölçeğine Ait Demografik Değişkenlerin Betimsel Analiz Sonuçları.....	173
Tablo 47 Algılanan Ana-Baba Davranışları Envanteri’nin (AAD) Toplam Puanına İlişkin T-Testi Sonuçları.....	176
Tablo 48 “Algılanan Ana Baba Davranışları Envanteri (AAD) Toplam Puanına” Ait Demografik Değişkenlerin Betimsel Analiz Sonuçları.....	178
Tablo 49 Algılanan Ana-Baba Davranışları Envanteri’nin (AAD) Alt Ölçeklerinin Birbiriyle Korelasyon Tablosu.....	182
Tablo 50 Algılanan Ana-Baba Davranışları Envanteri’nin (AAD) Alt Ölçekleri ile Aile Hayatı ve Çocuk yetiştirme Tutumları Ölçeği’nin (PARI) Alt Ölçeklerinin Birbiriyle Korelasyon Tablosu.....	185

Tablo 51 (Ek-4) Aşırı Kontrolcü annelik alt testinin tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları.....	260
Tablo 52 (Ek-4) Demokratik Tutum ve Eşitlik Tanıma Alt Ölçeğine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) Sonuçları.....	261
Tablo 53 (Ek-4) Ev Kadınlığı Rolünü Reddetme Alt Testinin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	262
Tablo 54 (Ek-4) Karı-Koca Geçimsizliği Alt Testinin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	263
Tablo 55 (Ek-4) Artık Boyut ya da Sıkı Disiplin Alt Testinin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	264
Tablo 56 (Ek-4) Aile Hayatı Ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (PARİ) Alt Ölçeklerinin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	265
Tablo 57 (Ek-5) Çocuk Bakımı Alt Testinin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	266
Tablo 58 (Ek-5) Amaçlarına Ulaşmada Yardımcı Olma Alt Testinin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	267
Tablo 59 (Ek-5) Tutarlı Disiplin Alt Testinin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	268
Tablo 60 (Ek-5) Standartların Belirliliği Alt Testinin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	269
Tablo 61 (Ek-5) Koruyuculuk Alt Testinin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	270
Tablo 62 (Ek-5) Fiziksel Cezalandırma Çocuk Bakımı Alt Testinin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	271

Tablo 63 (Ek-5) Başarı İçin Baskı Alt Testinin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	272
Tablo 64 (Ek-5) Ayrıcalıklardan Yoksunlaştırma Alt Testinin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	273
Tablo 65 (Ek-5) Duygusal Cezalandırma Alt Testinin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	274
Tablo 66 (Ek-5) Algılanan Ana-Baba Davranışları Envanteri (AAD) Toplam Puanının Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	275

Şekil Listesi

Şekil 1 Erikson’a Göre Yaşam Döngüsü.....	22
Şekil 2 Model Alma Süreçleri.....	33
Şekil 3 Çocuk Yetiştirme Biçimlerinin Kübik Modeli.....	54

ÖZET

GENÇ YETİŞKİNLERİN ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARI İLE ALGILADIKLARI ANA-BABA DAVRANIŞLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ

ATALAY YALÇIN, Fulya

Yüksek Lisans Okulöncesi Öğretmenliği Programı

Tez danışmanı: Doç Dr. Abbas TÜRNUKLÜ

Ocak 2010, 303 sayfa

Bu araştırmanın temel amacı; genç yetişkinlerin, çocuk yetiştirme tutumları ile algıladıkları ana-baba davranışları arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırmanın evreni İzmir ili merkez Karşıyaka, Bornova, Konak, Buca, Balçova ve Narlıdere ilçelerindeki bağımsız anaokullarıdır. Araştırmanın örneklemi, bu ilçelerde yer alan bağımsız anaokullarında okulöncesi eğitim alan 3, 4, 5 ve 6 yaş grubu çocukların ebeveynleri arasından seçilmiştir. Okul seçimleri ve ölçekler uygulanırken sırasıyla küme ve rastgele örneklem seçim tekniği benimsenmiştir. Bu çalışmadaki veriler, araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu; Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği ve Algılanan Ana-Baba Davranışları Envanteri kullanılarak toplanmıştır.

Araştırmada toplanan nicel veriler, istatistiksel analiz tekniklerinden ortalama standart sapma, tek yönlü varyans analizi, korelasyon katsayısından yararlanılarak analiz edilmiştir. Çalışmada, istatistiksel analizler için SPSS (Statistical Packages of Social Science) 13.0 versiyonu kullanılmıştır.

Yapılan istatistiksel analizler sonucunda elde edilen bulgulara göre; eğitim düzeyi arttıkça anne babaların kendi çocukluklarında algıladıkları disiplin yöntemlerindeki kısıtlama ya da cezalandırma durumlarının nedenlerinin açıklanması algısının önemli olduğu; daha kontrolcü davrandıkları, kendi aralarında daha fazla geçimsizlik yaşandığı; sıkı disiplin uygulamayı daha fazla tercih ettikleri saptanmıştır. Çalışan anne babaların kontrolcü ve disiplinli olmayı daha önemli olarak algıladıkları söylenebilir. Kendi ailesinde kalabalık kardeş

sayısı olan anne ve babaların, kendi çocuklarına karşı daha kontrolcü ve sıkı disiplin içeren tutumlar sergiledikleri düşünülmektedir. Kişinin çocukluğunda yaşadığı özellikle baba yoksunluğunun, çocuk bakımı konusunda etkili olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Yetiştirme Tutumları, Algılanan Ana-Baba Davranışları, Genç Yetişkinler.

ABSTRACT

THE RELATION BETWEEN YOUNG ADULTS' CHILD REARING ATTITUDES AND THEIR PERCEPTION OF PARENTAL BEHAVIOUR

ATALAY YALÇIN, Fulya

Master's Degree Program, Preschool Teaching

Adviser: Associate Prof. Dr. Abbas Türnüklü

October 2010, 303 pages

The main purpose of this research is to investigate the relation between young adults' child rearing attitudes and their perception of parental behaviour. The area covered in this research is the independent preschools in İzmir, namely districts of Karşıyaka, Bornova, Konak, Buca, Balçova and Narlıdere. The subjects matters consist of the parents of students between the age of 3 and 6 who attended independent preschools. For the selection of the schools and while applying the criterion, the techniques that were applied are 'random and layeved-arbitrary sampling method' in order. The Personal Information Form prepared to collect data for this research has been evaluated by using the following: 'Parental Attitude Research Instrument' and 'Perceived Parenting Questionnaire'.

The quantitative data collected in this research, is analyzed by using average standard deviation, one way anova, correlation coefficient. For the statistical analyses SPSS (Statistical Packages of Social Science) version 13.0 was used.

The statistical analyses has indicated that as the education level of parents increases the explanation of the reasons for the restriction and punishment conducts becomes important in their own children's perceived discipline methods, they act more restraining, they become more disjointed among themselves and they prefer to apply strict discipline measures. Working parents tend to perceive being more restrictive and disciplinary as important. Moreover, the parents who have grown up in a crowded families with many brothers and

sisters tend to show increased restrictive and firm disciplinarian attitudes. The poverty experienced, especially through the father, seems to be influential in child rearing.

Key Words: Child Rearing Attitudes, Perception of Parental Behaviours, Young Adults.

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumuna, amacına ve önemine, problem cümlesine, alt problemlerine, sayıtlarına, sınırlılıklarına, tanımlarına ve kısaltmalarına yer verilmiştir.

Problem Durumu

Koptagel (1981: s.37) tarafından; “En küçük toplum birimi olarak tanımlanan aile, insan yaşantısı üzerinde daha doğumdan önce başlayan ve doğumdan sonra ilk gelişim yıllarından yaşamın sonuna kadar etkinliğini sürdüren bir kuruluştur” olarak tanımlanmıştır. Aileye ilişkin bir başka tanım ise, Bulut (1983) tarafından; “Ana-baba ve çocuklardan oluşan, üyeleri arasında karşılıklı sevgi, saygı, dayanışma ve birbirlerine ait olma duygusu bulunan topluluktur” şeklinde ifade edilmiştir. Anne-baba-çocuk üçgenindeki iletişim biçimi, bireyler üzerinde uzun veya kısa süreli, olumlu veya olumsuz etkiler oluşturmakta; anne-babalar ve çocuklar birbirlerine hem uygun biçimde hem de uygun olmayan biçimde davranmayı öğretmektedirler (Güngör, 1995: s.147). Aile ortamında anne-baba tutumları, değerleri, zevkleri çocuğunun gelişimini etkiler. Çocuk yetiştirme tutumları ile çocuğun davranışlarını ilişkilendirmek mümkündür (Aydın, 1997: s.88).

Anne babalar çocuklarını yetiştirirken, çeşitli yöntemler kullanmaktadırlar. Bu metotlar, çocuğa ve çocuğun o anda sergilediği davranışa göre değişim göstermektedir. Anne babalar bir taraftan çocuklarının kendi kendini kontrol etme becerisini geliştirmeyi amaçlarken, diğer taraftan kendi başına karar vermesini kısıtlayıcı davranışlar sergilerler. Bu çelişki içinde kalan anne baba

çeşitli davranış biçimlerinin yoğun olarak yaşanması ile farklı gruplaşmalara yol açmaktadır. Bunları farklı kategoride incelemek mümkündür (Craig ve Kermis, 1995). Anne babaların çocuk yetiştirme tarzı kadar, aynı ölçüde etkili bir başka husus da, ebeveynlerinin kişilik yapısı ve davranışlarıdır. Anne babaların kişilik özellikleri, arzuları, özlemleri, başarıları kadar kendi çocukluklarında gördükleri muamele biçimleri de, çocuğun kişilik gelişiminde etkili özelliklerdir. Bu özellikler kadar eşlerin birbirini algılayışı ve çocuklarını algılayış tarzları da, çocuk yetiştirme tutum ve yöntemlerinde önemlidir (Aydın, 1997: s.89, 90). Buna bağlı olarak ana-babanın çocuğunu sosyalleştirmek için kullandığı yöntemler, seçtiği ödül ve cezalar, öğretme biçimleri, aktarmaya çalıştığı değerler, çocukların ilgileri ve sosyal becerileriyle birbirlerinden farklı ilişkiler geliştirmesine neden olur (Maccoby, 1984: s.328).

Özellikle ilkokul çağına kadarki dönemde çocuk anne ve babasını kendisine çeşitli konularda bilgi verecek, ödüllendirip cezalandıracak tek otorite olarak görür. Kişiliğin biçimlenmesinde en önemli çevresel etken ailedir. Aile, özel davranımların kazanılmasında rolü olan övgü ve cezaların kaynaklandığı ve kullanıldığı başlıca ortamdır. Genellikle çocuğun ilk öğretmenleri de anne-babasıdır. Anne babanın tepkileri bazı davranışları pekiştiren, diğer bazıları için cesaret kırıcı özellik taşıyarak çeşitli alışkanlıkların, amaç ve değerlerin belirlenmesinde yardımcı olmaktadır. Örnek alma sürecinde çocuklar, anne babalarının birçok kişilik özelliğini taklit ederken, ahlaki, kültürel değer ve standartlarını da benimserler (Morgan, 1997: s.322, 323). Kılıçaslan (2001: s.140)'nın, "Aile Fonksiyonlarının ve Algılanan Farklılaşmış Anne-Baba Yaklaşımının Kardeş İlişkileri Üzerindeki Etkisi" adlı çalışmasının sonuçlarından birine göre, erkeklerin aile içinde otorite figürü olarak algılanabilmesinden dolayı, babaların kendisinden sonra ailede otoriteyi sağlayacak kişi olarak, erkek çocuğunu otorite figürü şeklinde görmesi nedeniyle, ona karşı daha çok disiplin içeren davranışlar sergileyebileceğini belirtmektedir. Halbuki bireyin olumlu benlik bilinci geliştirebilmesi, koşulsuz sevgi görerek yetişmesine bağlıdır. Koşulsuz sevgi, birey ne yaparsa yapsın onun sevgi ve saygıya layık olduğunu kabul eden anlayışın ürünüdür. Bireyin bazı davranışları yanlış olabilir, bu nedenle cezalandırılabilir, ancak insan olarak birey, yaptığı hataların ötesinde her

zaman sevmeye ve sayılmaya değer bir varlık olmaktadır. Koşulsuz sevgi içinde büyüyen bireylerin benlik anlayışları güçlü ve olumludur (Harter, 1990: s.113-115). Yavuzer'e (1999; s.139) göre, annenin çalıştığı, babanın olmadığı, her ikisinin de olmadığı aile ortamlarında büyüyen çocukların gelişimleri, tersi durumlarda bulunan çocuklara göre farklı olmaktadır. Sevgi ile, çocuk sağlıklı bir kişilik geliştirir. Sevgi ile yetişmemiş kişi, karşısındakine de sevgi gösteremez.

Çocuğun birlikte büyüdüğü ve yaşadığı aile bireylerinin davranışlarının, çocuk üzerinde çok önemli etkileri vardır. Çocuğun, ailenin her bir bireyiyle farklı etkileşimlerde bulunması, onun davranışlarının şekillenmesine neden olur. Çocuklarda yerleşen ve süreklilik gösteren pek çok davranış, ebeveynlerini model almaları sonucunda oluşmaktadır (Eripek, 1998: s.44; Fındıkçı, 1989: s.40). İleri yaşlara doğru, model alma ve özdeşleşmenin etkisinin giderek azalması, bunun yerine bireyin yaşantılarına dayalı bilimsel bir tutum kazanmaya doğru yönelmesi gerekir. Böylece birey bağımsızlaşır ve kişilik özelliklerini geliştirir (Başaran :1985; s. 304). Berne (1961), insanların kendi ana-babalarından etkilenecek oluşturdukları ana baba benlik durumlarının, ileride ana-baba oldukları zaman, nasıl davranacaklarını belirlediğini söyler. Kendi çocukluklarında ana-babalarıyla yeterli düzeyde bir arada olamamış, iletişime geçememiş bireyler, ileride çocuk yetiştirmede sorunlar yaşayabilirler (Akt. Dökmen, 1985). Bu nedenle genç ana babaların, kendi çocukluk dönemlerinde ebeveynlerinin tutum ve davranışların anne babadan ve diğer çevresel etmenlerden nasıl şekillenerek oluştuğunu, tutum ve davranış arasındaki ilişkinin niteliğinin ortaya konması, onu daha iyi tanımak için gereklidir. Çünkü tutumların değişimi incelendiğinde tutumun, çok fazla benimsenen ya da karşı olunan düşünce ve inançlardan oluşanları benimseme ve karşı olma gibi duygusal yanları olmasından dolayı, değişime dayanıklılık gösterdiği görülmüştür. Bir şeye ilişkin duygular ne denli güçlü ise, bellekte onları değiştirmek o denli güç olur (Özyürek, 2006: s.12). Bu nedenle kişinin kendi ailesinden algıladığı davranışlar ile kendi çocuğuna sergilediği tutumlar arasında, kişinin kaçınıcı çocuk olduğu, kardeş sayısı, öz/üvey anneye/babaya sahip olması, anne ve babasının eğitim durumu ile kişinin yaşı, medeni durumu, eğitim durumu, çalışma durumu, sahip olmak istediği çocuğun cinsiyeti açısından farklılıklar meydana geleceği düşünülmektedir. Bu farklılıkların açıklanmasının

ve karşılaşılabilecek olumsuz etkilerinin en aza indirilebilmesinin, yeni yetişecek bireylerin topluma daha sağlıklı ve yararlı bireyler olarak kendilerini kabul ettirmelerine yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Amaç ve Önem

Bu araştırmanın temel amacı; genç yetişkinlerin, çocuk yetiştirme tutumları ile algıladıkları ana-baba davranışları arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bireyin kendi ailesinden algıladığı davranışları modelleme yoluyla öğrendiği düşünülmektedir. Çünkü bireyin geçmişinde modellenen durumlar, modellenen bireylerle kişi arasındaki etkileşimler ve davranışın öz nitelikleri dikkatin oluşmasında etkilidir (Bandura, 1977, 1986; Akt. Hergenhahn ve Olson, 1997). Hatta Hartman ve Harris (1994) tarafından yapılmış olan bir araştırmaya göre, çocukların, ailelerinde özellikle “liderlik tarzını” model aldıklarını ortaya koymuşlardır (Hartman ve Harris, 1994: s.113). Bu araştırma ile kişinin çocuk yetiştirirken, olmak istediği “ana-baba” rolüne ait sergileyeceği tutumların, kendi ebeveyninden ne şekilde etkilenecek yapılandırıldığının ortaya konulması amaçlanmaktadır. Çünkü kişinin, anne ya da baba olarak oluşacak yeni rolünü içselleştirirken, ilk başvuracağı kaynağın, hayatı boyunca algılamış olduğu ebeveyn olma davranışları olacağına inanılmaktadır. Bu tutum ve algılanan davranışlar arasındaki ilişkilerin ortaya konulmasının yetişecek bireylerin gelişimleri açısından önemli olduğuna inanılmaktadır.

Konuyla ilgili araştırmalar incelendiğinde “En iyi anne baba tutumu” net olarak söylenememektedir. Ancak, demokratik tutumun çocukların gelişimleri üzerinde daha etkili bir yere sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Önemli olan, hangi tutumun hangi durum ve ortamda kullanılması gerektiğinin iyi bir şekilde belirlenebilmesidir. Kullanılacak farklı ölçekler ve daha geniş örneklerle daha sağlıklı sonuçlara ulaşılabileceği düşünülmektedir (Durmuş, 2006: s.110). Bizim çalışmamızda anne babaların çocukluğunda algıladığı ana baba davranışları ile kendi sergilediği tutum arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca aile reisi olma misyonunu yüklenen ve artık annenin çalışma hayatında daha aktif rol almasıyla çocuk yetiştirilmesinde sorumlulukları paylaşma durumunda kalan babalara ait elde edilen bilgilerin de, çocuğun kişiliğinin gelişimi hakkında

önemli ipuçları verdiği düşünülmektedir. Örneğin babanın askerlik ya da iş gereği aileden uzun süre ayrı kaldığı durumlarda, özellikle erkek çocuklarında anneye daha bağımlı, güvensiz, okul başarılarının düştüğü ve davranışlarının sorunlar oluşturduğu gözlenmiştir. (Peterson, 1959: s.119; Akt: Yörükoğlu, 1998). Bu nedenle çalışmanın veri toplama araçları hem anneye hem de babaya uygulanmıştır.

Ebeveynin kullandığı disiplin yöntemleri, ebeveynin kişilik özelliğine, çocuğun mizacına, çocuğun yetiştirildiği toplumun kültürel yapısına, ebeveynin sosyo-ekonomik durumuna, mesleğine, çocukların yaşına, sayısına, cinsiyetine, ailenin ortamına göre farklılıklar göstermektedir (Berns, 1993). Parçalanmış ailenin çocuk açısından etkisi ile ilgili Aral ve Gürsoy (2000) yaptıkları çalışma sonucunda, parçalanmış aileden gelen çocukların tam aileye sahip çocuklara oranla daha yüksek depresyon düzeyine sahip olduklarını saptamışlardır. Ayrıca annenin çocuk yetiştirme konusunda elde edilen bilgi kaynaklarının ve kendi babasının onu yetiştirme tutumunun, annenin çocuk yetiştirme tutumlarına etkisini inceleyen yalnızca bir çalışmaya rastlanmıştır (Akt. Mızrakçı, 1994). Bizim çalışmamızda diğer çalışmalardan farklı olarak yaş, medeni durum, eğitim durumu, çalışma durumu, sahip olmak istediği çocuğun cinsiyeti, sahip olduğu çocuk sayısı, kaçınıcı çocuk olduğu, kardeş sayısı, öz/üvey anneye/babaya sahip olma, ebeveyn kaybı, ebeveynlerinin eğitim durumu gibi değişkenler belirlenmiştir. Ayrıca bu değişkenlere bağlı elde edilen sonuçlar ile örnekleme alınan genç yetişkinlerin, çocuk yetiştirirken aslında farkında olmadan ne kadar kendi ailelerin etkisinde kaldıklarının ortaya çıktığı görülmektedir. Elde edilen sonuçlarla, anne babaların kendi gelişimlerine olumlu yönde etki oluşturmalarının önemli olduğuna inanılmaktadır.

Problem Cümlesi

Araştırmanın problemi, “Genç yetişkinlerin çocuk yetiştirme tutumları ile ebeveynlerinden algıladıkları ana-baba davranışları nedir? Çocuk yetiştirme tutumları ile algıladıkları ana-baba davranışlarının bazı değişkenlere (yaş, medeni durum, eğitim durumu, çalışma durumu, sahip olmak istediği çocuğun cinsiyeti, sahip olduğu çocuk sayısı, kaçınıcı çocuk olduğu, kardeş sayısı, öz/üvey

anneye/babaya sahip olma, ebeveyn kaybı, ebeveynlerinin eğitim durumu) göre farklılık göstermekte midir? Bu tutum ve davranışlar arasında nasıl bir ilişki vardır?”

Alt Problemler

1) Genç yetişkin anne ve babaların çocuk yetiştirme tutumları, onların yaş, medeni durum, eğitim durumu, çalışma durumu, sahip olmak istediği çocuğun cinsiyeti, sahip olduğu çocuğun cinsiyeti, sahip olduğu çocuk sayısı, kaçınıcı çocuk olduğu, kardeş sayısı, öz/üvey anne/babaya sahip olma, ebeveyn kaybı, ebeveynlerinin eğitim durumlarına göre farklılık göstermekte midir?

2) Genç yetişkin anne ve babaların algıladıkları ebeveyn davranışları onların yaş, medeni durum, eğitim durumu, çalışma durumu, sahip olmak istediği çocuğun cinsiyeti, sahip olduğu çocuğun cinsiyeti, sahip olduğu çocuk sayısı, kaçınıcı çocuk olduğu, kardeş sayısı, öz/üvey anne/babaya sahip olma, ebeveyn kaybı, ebeveynlerinin eğitim durumlarına göre farklılık göstermekte midir?

3) Genç yetişkin anne ve babaların çocuk yetiştirme tutumları ile algıladıkları ebeveyn davranışları arasında anlamlı ilişkiler var mıdır?

Sayıtlar

- Anne ve babaların anketteki maddeleri içtenlikle yanıtlamışlardır.
- Ailelerin çocuk yetiştirme tutumları, algıladıkları ana baba davranışlarından etkilenmiştir.

Sınırlılıklar

- Araştırma; İzmir ili Balçova, Bornova, Buca, Karşıyaka, Konak ve Narlıdere ilçelerinde yer alan 7 bağımsız anaokulu ile,
- Bu kurumlara devam eden 3, 4, 5 ve 6 yaş grubu çocuklara sahip 19-49 yaş arası genç yetişkin anne ve babalar ile sınırlıdır.

Tanımlar

Tutum: Bireyi belli insanlar, nesneler ve durumlar karşısında belli davranışlar göstermeye iten, öğrenilmiş eğilimler olarak ele alınabilir (Demirel, Ün, 1987: s.173).

Davranış: Organizmanın her türlü etkinliğine davranış adı verilmektedir. Organizmanın gözlenebilen ya da gözlenemeyen açık ya da örtük etkinliklerinin tümüdür (Senemoğlu, 2005: 91).

Özdeşim: Bireyin örnek aldığı belli bir kişinin yaptığı eylemleri öykünmesi ve onun davranışları ile kendi davranışlarını özde bir davranış haline getirmesidir (Başaran, 1985: 303).

Aile: En küçük toplum birimi olarak tanımlanan aile, insan yaşantısı üzerinde daha doğumdan önce başlayan ve doğumdan sonra ilk gelişim yıllarından yaşamın sonuna kadar etkinliğini sürdüren bir kuruluştur (Koptagel, 1981: 37).

Kısaltmalar

PARİ: Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği

AAD: Algılanan Ana-Baba Davranışları Envanteri

BÖLÜM II

İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

Bu bölüm, iki alt bölümden oluşmaktadır. Birinci alt bölümde çalışma kapsamında yer alan konularla ilgili literatür desteği bulunmaktadır. Bu alt bölümde

- A) Tutum, davranış, tutum ve davranış arasındaki ilişkiyi açıklayan kuramlar
- B) Anne, baba, çocuk arasındaki ilişkiler, anne baba tutumları ile algılanan ana-baba davranışları arasındaki ilişki, anne baba tutumları ve anne baba tutumlarını etkileyen özel durumlar yer almaktadır.

İkinci alt bölümde ise çalışma konusuyla ilgili yurt içi ve yurt dışında yapılan yayın ve araştırmalar sunulmuştur. Bu alt bölümde anne baba tutumlarının farklı değişkenler açısından inceleyen yayın ve araştırmalar yer almaktadır.

A- Tutum Ve Davranış Arasındaki İlişkinin Kuramsal Açıdan Değerlendirilmesi

Çalışmanın bu kısmında ilgili literatür desteği ile tutum ve davranış tanımları, tutum ve davranış arasındaki ilişkiyi açıklayan kuramlar yer almaktadır.

1. Tutumun Tanımı ve Oluşumu

Tutumu farklı şekillerde tanımlamak mümkündür. Örneğin Cronbach (1963; s.461) tutumu “Bireyin karşıtını kabul ya da reddetmesine etki yapan maksadı” olarak tanımlar. Benzer şekilde tutum, somut bir objeye veya soyut bir kavrama ilişkin, ona karşı ya da ondan yana olma şeklinde beliren, bireyin düşünce ve duygularına yön veren, öğrenilmiş öz eğilimler olarak ifade edilmektedir (Turgut, 1977). Ayrıca tutum, bireyi belli insanlar, nesneler ve durumlar karşısında belli davranışlar göstermeye iten, öğrenilmiş eğilimler olarak ele alınabilir (Demirel, Ün, 1987: s.173). Bir başka açıdan tutum, psikolojik bir objeye yönelen olumlu veya olumsuz bir yoğunluk sıralaması ve derecelemesidir (Thurstone, 1967). Petty ve Cacciopo’ya (1986) göre tutum; kişilerin kendisi, başkaları veya başka nesneler, olaylar veya sorunlar hakkındaki genel değerlendirmelerdir. Bu genel değerlendirmeler birçok davranışa, duygusal ve bilimsel temellere dayanır ve bunlardaki gelişim, değişim ve oluşumları etkiler (Akt. Kaplan ve İpek, 2002: s.70).

Tanımlar göz önüne alınarak, bireyin karşılaştığı herhangi bir duruma karşılık sergilediği sevmek sevmemek gibi tutumlar, tutum ifadesinin açıklamak için yetersiz kalır. Kişinin bir durumu nasıl kabullendiği ya da reddettiği, karşılaştığı duruma karşı nasıl bir eğilim gösterdiği ya da göstermediği, o durumu benimsemesi ya da o durumdan yana olmaması gibi ifadeler, tutumu daha net bir şekilde ortaya koymaktadır. Tutumun temelinde, bireyin karşılaştığı duruma karşı beslediği niyeti, maksadı yatmaktadır (Başaran, 1985; s.297). Tutumun oluşumu, değişmesi, değiştirilmesi ya da ölçülmesi sosyal psikolojinin konularından birini oluşturmaktadır. Tutum, doğrudan gözlenemeyen bir değişkendir. Allport (1935)'a göre, tutum terimi ilk olarak sanat alanında, kullanılmıştır. Allport (1935) tutumun tanımını; "Bireyin ilgili durum ya da nesnelere ilişkin tepkisi üzerinde dinamik ya da yönlendirici bir etki yapan, yaşantı içinde biçimlenmiş bir zihinsel ya da sinirsel hazırlık durumu" biçiminde ifade etmiştir. Allport (1935), tutumun üç özelliği olduğunu bildirmiştir:

- 1) Tepkiler için hazır olma,

2) Yaşantı yoluyla örgütlenme ve

3) Tutumla ilgili nesne ya da durumların varlığında aktive edilme (Akt. Tezbaşaran, 1997).

Tutumların değişimi incelendiğinde tutumun, çok fazla benimsenen ya da karşı olunan düşünce ve inançlardan oluşanları benimseme ve karşı olma gibi duygusal yanları olmasından dolayı, değişime dayanıklılık gösterdiği görülmüştür. Bir şeye ilişkin duygular ne denli güçlü ise, bellekte onları değiştirmek o denli güç olur (Özyürek, 2006: s.12).

Tutumun diğer duyuşsal alan davranışlarından (ilgi, değer vb.) farklı özelliklerini en geniş biçimde ele alan ise Anderson 'dur (1988: s.421). Bu özellikler şunlardır:

a) Duygulheyecan,

b) Tutarlık,

c) Hedef,

d) Doğrultu/yönelim

e) Yoğunluk.

Tutum, insan davranışlarını belirlemede etkilidir. Bu bakımdan tutumların ölçülmesi, ya da tutum derecesinin bilinmesi birçok alanda istenen bir durumdur (Tezbaşaran, 1997). Tutumun oluşumunda bazı değişkenlerin rol oynadığı bilim adamları tarafından kabul edilmekte, bilim adamları bu değişkenleri farklı şekillerde incelemekte ve ifade etmektedirler. Rosenberg ve Houland, tutumun oluşumunu 4 aşamada incelemişlerdir (Akt. Tepe, 1999: s.19). Bunlar aşağıdaki gibi ifade edilmektedir:

1. Bilişsel Boyut: Kavramın ya da durumun algılanmasıdır. Bilişsel öge Triandias tarafından şu şekilde tanımlanmıştır: “bireyin düşünme süreçlerinde

kullandığı bir sınıflama olgusu” . Bu sınıflamaya aynı zamanda bilgilerin gruplanması da denmektedir.

2. Duygusal Boyut: Algılanan kavram ya da durum ile ilgili duyguların ortaya çıkmasıdır. Tutumun duygusal ögesi bilişsel ögeye göre daha basittir ancak duygusal yönü ağır basan tutumlar daha güçlüdürler. Özellikle bireyin özü ya da kendisi ile ilgili bir konuda ki olaylara karşı olan tutumlar daha çok duygu yüklüdürler (Baysal, 1981: s.16).

3. Değerlendirme Boyutu: Duygulara iyi ya da kötü bir değer biçilmesidir.

4. Davranışsal Boyut: Yapılan değerlendirmenin davranışa dönüştürülmesidir. Bireyler belli bir tutumları olan nesnelere karşı çeşitli davranışlarda bulunma eğilimindedirler.

Belli bir nesneye karşı olumlu bir tutum, bireyin bu nesneye karşı olumlu davranmasına, ona yaklaşmasına, onu desteklemesine ve yardım etmesine sebep olacaktır. Öte yandan bireyin belli bir nesneye karşı olumsuz tutumu varsa, bu birey, bu nesne ile ilgisiz kalmaya ondan uzaklaşmaya ve o nesneye zarar vermeye eğilim gösterir (Hanyaloğlu, 1995: s.35).

Tutumlar bireyin duygusal gelişimine dayanır. Bireyin geçmiş yaşantılarından belli bir duruma ait, olumlu ve olumsuz yönde geliştirdiği tüm duygularının, başka bir duruma karşı sergileyeceği tutumunun biçimlenmesine etki ettiği söylenebilir (Başaran, 1985: s.298). Tutumların oluşması ile ilgili olarak çeşitli yaklaşımlar bulunmaktadır. Bir yaklaşıma göre tutumların oluşmasında şu faktörler rol oynamaktadır:

1. Genetik Faktörler,

2. Biyolojik Faktörler (olgunlaşma, hastalık, uyuşturucu ya da alkol alışkanlığı gibi),

3. Tutum konusunda olan doğrudan deneyimler,

4. Kişilik,

5. Toplumsallaşma süreci,
6. Grup üyeliği,
7. Sosyal sınıf (Hanyaloğlu, 1995: s.38).

Tutumlar, karmaşıklıkları açısından farklılıklar gösterebilirler. “Ben ondan hoşlanmam” şeklindeki belirleyici bir yanı olmayan, basit bir tepkiyi gösteren tutumlar varolduğu gibi, içinde bir çok farklı öge içeren tutumlar da vardır. Örneğin bir kişi hakkında bir yorum yaparken, “A kişisi pek çok açıdan iyi bir insan değildir; ama çok zeki ve aklını kullanabilen bir insandır” ifadesinde A kişisine ilişkin farklı öğeler bulunmaktadır. Böyle bir yorumda A kişisine karşı karmaşık bir tutum sergilendiği görülür. Bu karmaşık tutumun içinde tutarsızlık da bulunmaktadır. Ama böyle bir tutum çoğu zaman olgun ve nesnel düşünmenin bir belirtisidir (Morgan, 2000: s.364,365).

1.1. Tutumların Edinilmesi

Tutumlar, öğrenme süreci içerisinde çevreden etkilenecek şekilde edinilmektedir. Tutum edinilirken, daha çok bireyin çevresinde yer alan beğendiği kişilerin davranışlarını taklit etme, o kişilerle özdeşleşme ve yaşantıları ön plandadır. Bu sayede bireyin bilgi ve becerileri öğrenmesinde de geçerli yollar haline gelmektedir. Cronbach (1963) özdeşimi, “bireyin örnek aldığı belli bir kişinin yaptığı eylemleri öykünmesi ve onun davranışları ile kendi davranışlarını özde bir davranış haline getirmesi” olarak tanımlar (Akt. Başaran, 1985: s.303). Kişi devamlı olarak aynı kişinin davranışlarını model almaya çalışırsa; zaman içerisinde o kişiyle olan davranışları arasında özdeşim kurulmaya başlanır. Bireyin özdeşim kurmaya başladığı kişinin davranışlarıyla oluşturduğu bağlanmanın temelinde o kişiye hayranlık yatmaktadır. Özdeşim kurulan kişi, herhangi bir durum karşısında ya da yaşadığı zor durumlarda nasıl ve ne şekilde tepkiler vereceğini iyi biliyorsa, birey onun gibi davranırsa başarıya ya da sonuca daha kolay ulaşabileceğini düşünür. Birey, o kişi gibi beğeni kazanacağını düşünmeye başlamaktadır. Kişi kiminle özdeşim kurmaya karar veriyorsa, duyduğu hayranlıkla kişiyi model alarak, onunla arasında duygusal bir bağ

kurmaya başlamaktadır. Cronbach (1963) böylece “özdeşim kurulan kişinin, yaptığı akla uygun davranışlarını öykünerek amaca daha güvenle ulaşmak; beğenisini, sevgisini, onayını kazanmaya çalışmak, özdeşimin *akılsal ve duygusal* iki yönünü oluşturduğunu” söyler (Akt. Başaran, 1985: s.303).

İnsanlar okulöncesi çağdan yetişkinlik dönemlerinin sonuna kadar hayran oldukları, sevdikleri, takdir ettikleri hatta kıskandıkları pek çok kişi ile özdeşim kurarlar. Bireyin özdeşim kurduğu kişinin olumlu olumsuz bütün özellikleriyle herhangi bir düşünce süzgecinden geçirilmeden özdeşleşmesi, kişinin olgunlaşmasını olumsuz yönde etkileyebilir. Özdeşim kurulan kişinin sergilediği davranışların eleştirilerek, yanlış olanlardan sıyrılıp doğru olan davranışları benimsemek, kişinin olgunlaşmasına yardımcı olur. Model alma, beğenilen kişinin tutumlarını olduğu gibi almaya; özdeşim ise beğenilen kişiye bağlanmaya eğilim yaratmaktır. Model alma ve özdeşimde, bireyin yaratıcılığını ve kendi tutumlarını kendi emeği ile edinmesi, hemen hemen hiç yoktur. Bu nedenle model alma ve özdeşim, bireyin kişiliğini kazanmasına, kendine güveninin artmasına, gerçekleri kabullenmesine ve yaratıcılığına yardım etmede yetersiz kalmaktadır. Ancak bunların özellikle ilk yaşlarda, bireyin tutumlarının istenen yönde olmasına da büyük etkileri de bulunmaktadır. İleri yaşlara doğru, model alma ve özdeşleşmenin etkisinin giderek azalması, bunun yerine bireyin yaşantılarına dayalı bilimsel bir tutum kazanmaya doğru yönelmesi gerekir. Böylece birey bağımsızlaşır ve kişilik özelliklerini geliştirir (Akt. Başaran :1985; s. 304).

2. Davranışın Tanımı Ve Oluşumu

Senemoğlu (2005) davranışı, “organizmanın her türlü etkinliği” olarak ifade eder. O’na göre organizmanın gözlenebilen ya da gözlenemeyen açık ya da örtük etkinliklerinin tümüdür. Örneğin, konuşma, yazma, düşünme, kalbin çalışması... vb (Senemoğlu, 2005: s.91). Davranışların sahip olduğu özellikler, aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- 1) Davranışlar öğrenilebilir,

- 2) Davranışlar ölçülebilir,
- 3) Davranışlar, uyaran veya koşullara bağımlıdır,
- 4) Davranışlar önceden tahmin edilebilir.
- 5) Davranışlar, öğrenilmesine rağmen; harekete dönüşmeyebilir.
- 6) Davranışlar, pekiştirilerek güçlendirilir, azaltılır ya da ortadan kaldırılır (Kılıç ve Şimşek, 2004).

İnsanın doğduğu andan başlayarak yaşadığı olumlu ve olumsuz olaylar ve bunların izleri, varoluşunun bir parçası durumuna gelir. Kalıtsal ve biyolojik etmenler ya da bedensel sakatlıklar gibi durumların dışında, bireyin ruhsal sorunları, çevresiyle etkileşimi sonucu oluşur. Bu nedenle okulöncesi dönemde (0-6 yaş) yaşanan etkileyici ve sarsıcı olaylar, kişinin yaşamını ömür boyu etkiler. Davranışa yön veren sinir sistemi bağlantıları, bir kez oluştuktan sonra temel örüntülerini pek değiştirmezler. Yeni edinilen davranışlar ise bu temel örüntünün çevresinde oluşurlar. Dolayısıyla bir insan yetişkinlik dönemine eriştiğinde yaşam biçimi de belirlenmiş olur (Geçtan, 1997: s.14, 15).

Bu özelliklere dayanarak davranışlar sınıflandırılırsa, üç grupta toplanabilir:

a) ***Doğuştan gelen davranışlar:*** Bu gruptaki davranışlar, doğuştan getirildikleri için eğitim yoluyla değiştirilememektedir. Örneğin, gözbebeğinin şiddetli ışıktaki küçülmesi, az ışıktaki büyümesi refleksif bir davranıştır ve eğitim yoluyla değiştirilemezler.

b) ***Geçici davranışlar:*** Geçici durumlara bağlı olarak ortaya çıkan davranışlar bu grupta yer almaktadır. Alkol, ilaç, uyuşturucu madde, hastalık gibi çeşitli etkilerle ortaya çıkan ve bu etki ortadan kaldırıldıktan sonra yok olan davranışlardır.

c) ***Sonradan kazanılan davranışlar:*** Doğuştan getirilmeyen, öğrenme ürünü olan davranışlardır. İnsanlar davranışlarının büyük bir bölümünü çevreleriyle etkileşimleri sonucunda kazanırlar. Örneğin, ağladığında istediğini

elde eden bir çocuk, yeni bir davranış kazanmıştır. Başka bir isteğini yaptırmak için gelecek sefere yine ağlayacaktır. Bu tür davranışlar, organizmanın doğrudan ya da dolaylı olarak ölçülebilen, gözlenebilen etkinlikleridir. Bu şekilde öğrenme ürünü olan davranışlar, genel olarak iki yolla kazanılmaktadır (Senemoğlu, 2005: s.91, 92):

- Planlı eğitim yoluyla, yani kasıtlı kültürleme ürünü davranışlar; okullarda ya da değişik kurumlarda bir plan uyarınca kazanılmaya ya da değiştirilmeye çalışılan istendik nitelikteki davranışlardır. Örneğin, “piyano çalma”, “çevre kirliliğini önlemek için başkalarını uyarma”... vb. planlı eğitim sürecinde kazandırılmaya çalışılan davranışlardır.

- Gelişigüzel kültürleme ürünü olan davranışlar; belli bir yerde belli bir plan uyarınca değil, yaşam içinde kendiliğinden kazanılan davranışlardır. Örneğin, bireyin evde, sokakta... çevresiyle belli bir düzeyde etkileşimleriyle kazandığı davranışlardır. Gelişigüzel kültürleme ürünü olan davranışlar, hem faydalı, istendik nitelikte olabilir; hem de istenmeyen zararlı, olumsuz nitelikte olabilir. Örneğin, çocuk iyi bir çevrede yaşıyorsa, insanlara saygı duymayı, sevmeyi, odasını toplamayı, güzel konuşmayı... vb. davranışları öğrenebilir. Olumsuz kültürel koşullar altında yaşıyorsa, yankesicilik yapmayı, yalan söylemeyi... gibi davranışları da öğrenebilir (Senemoğlu, 2005: s.92, 93).

Çocuğun birlikte büyüdüğü ve yaşadığı aile bireylerinin davranışlarının, çocuk üzerinde çok önemli etkileri vardır. Çocuğun, ailenin her bir bireyiyle farklı etkileşimlerde bulunması, onun davranışlarının şekillenmesine neden olur. Çocuklarda yerleşen ve süreklilik gösteren pek çok davranış, ebeveynlerini model almaları sonucunda oluşmaktadır (Eripek, 1998: s.44; Fındıkçı, 1989: s.40).

Nörobiyoloji alanında yapılan araştırmalar, bir insanın doğduğu andan başlayarak yaşadığı tüm olayları ve onlara eşlik eden duyguları, bazı beyin hücrelerindeki bellek moleküllerinde bir arşiv gibi sakladığını göstermektedir. Beyin, işlevlerini ekonomik bir biçimde sürdürmek zorunda olduğundan, bu olayların ve duyguların tümünü çağrıştırmak olanaksızdır. Ancak bu izlenimlerin davranışları sürekli olarak etkilediğini kanıtlayan belirtiler vardır. Örneğin, bir

insan çocukluk dönemlerinde geçirdiği sarsıcı yaşantılara ilişkin anksiyetesini bastırmış olsa da, yetişkinlik döneminde bu yaşantıları çağrıştıracı durumlarla karşılaştığında çocukluk dönemine ait duygularını yeniden yaşayabilir. Ama çoğu kez, geçmişle şimdiki zaman arasındaki ilişkiyi göremez (Geçtan, 1997: s.15).

Yetişmekte olan çocuğun kendi kendine “ben kimim?” “kime benzemeliyim?” gibi sorular sormaya başlamasıyla kişilik, artık toplumsal bir nitelik kazanmak için arayış dönemine girmektedir. Bu arayış içinde kişi kim olduğunu, kime bağlanıp inanacağını ve neye değer vereceğini bulmaya çalışmaktadır. Çevresinde daima “onun gibi olmak” istediği kişileri aramaya gayret etmektedir (Yavuzer, 1982: s.21) Ancak tutumlarla davranışlar, birbirinden farklı olabilir. Yani düşüncemize ve inancımıza uygun bir davranış sergilemeyebiliriz. Bir düşünce, olay, ya da kişiye yönelik tutumlar, olumlu olurken, o denli olumlu davranılmayabilir. Ancak tutumların davranışları etkilemediği söylenemez (Özyürek, 2006: s.13).

Okul öncesi dönemde anne baba çocuğa yoğun olarak toplumsallaşma eğitimi verirken, kullandıkları disiplin yöntemlerinin ve çocuğa yaklaşım tarzının, çocuk tarafından algılanabileceği ve yetişkinlikte hatırlanabileceğine inanılmaktadır. Bu nedenle çocuğun anne babayla kurduğu özdeşim, anne babanın çocuk yetiştirme tutum ve davranışlarını da içermektedir. Bu durum ise kişilerin kendi çocuklarına, anne babalarının kendilerine davrandığı biçimde davranma olasılıklarına işaret eder (Doğan, 1999; Mızrakçı, 1994).

3. Tutum Ve Davranış Oluşumunu Açıklayan Kuramlar

3.1. Harry Stack Sullivan İlişkiler Kuramı

Uzun zaman önce maruz kaldığımız olaylar, beynimizde mükemmel bir şekilde formüleştirilmiştir. Bunları, tamamen başkalarının bakımına muhtaç olunan dönemde sergilenen davranışlarda, ilk olarak annelikte, ortaya çıkartırız. Herkes, olağandışı durumlar hariç, insanın kapasitesini ortaya çıkaran, maruz kaldığı çeşitli üzücü durumları hatırlayabilir. Bu deneyim, bütün kültürler tarafından kullanılır. İnsanın bir “kişi” olarak eğitilmesinde çok veya az olarak

kendi kültürünün etkileri söz konusudur. Olumsuz deneyimler anksiyeteye neden olmaktadır. Erken çocukluk döneminde çocuk ile anne arasındaki ilişkiler, anksiyetenin kaynağını oluşturur. Annenin anksiyetesi, çocuğa geçer (Sullivan, 1953: s.8). Anneyle bebek arasındaki deneyim şekillerini incelemek gerekirse;

a) Prototaksis şekil: Bütün deneyimlerin meydana gelişi prototaksik, parataksik ve sintaksik olmak üzere üç farklı şekildedir. Prototaksik şekil, bebekteki ilk deneyimlerin sıraya konarak veya düzenlenerek meydana geldiğini belirtir. Sullivan'ın teorisine göre, bebek geçici durumları “bilmekte”, bunların hangilerinin önce ve sonra olduklarını ilerideki kazanımlarıyla ayırt etmektedir. Bebek, daha önce ve sonra gerçekleşen durumları, aralarında devamlı olarak bağlantı kurduğunun farkında olmadan, belli belirsiz bir şekilde anlar. Kendisini, bir varlık olduğunun farkında olmadan, dünyanın geri kalanından ayırır. Başka bir deyişle, bebek deneyimleri, bütünü bir parçası, değişmeyen, belli sınırları olmayan olarak algılar. Sanki deneyimler evreselmiş gibi düşünülür.

b) Parataksis şekil: Bebek geliştikçe ve olgunlaştıkça, ilk fark edilmemiş deneyimlerin bütünlüğü bozulur. Ancak çeşitli şekillerdeki deneyimler, düzenli bir şekle bağlı olarak tanımlanmazlar; ya bir arada gerçekleşirler ya da koşullara bağlıdır. Diğer bir deyişle, çeşitli deneyimlere eşlik eden durumlar, düzenli bir şekilde birbirlerine bağlı olarak bebek tarafından tanınmazlar. Çocuk, bu ilişkiler arasındaki mantıksal ayrımı henüz yapamıyor olabilir. “Doğal” yollardan meydana gelen olayların, iyice düşünmeden ve karşılaştırma yapmadan deneyim haline geldiği varsayılır. Aralarında bağlantı ve ilişki kurulmadığından dolayı, bir fikirden diğerine doğru mantıksal bir “düşünce” hareketi yoktur. Parataksis (parataxic) şekil, adım adım ilerleyen bir yol izlemez. Deneyim, kısa süreli olarak bağlantı kurulmamış durumların oluşumuna maruz kalır (Mullahy, 1948: s.286-291).

c) Sintaksis şekil: Çocuk zamanla, “geçerli refleksif hareketlerin” en geniş düşünce dilindeki anlamını öğrenir. Bunların anlamı, grup aktivitelerinden, bireysel aktivitelerden, sosyal deneyimlerden elde edilir. Geçerli refleksif hareketlerin sembolü olan aktivite, dinleyici tarafından doğru olarak kabul edilen

ilkelere başvurmayı gerektirir. Çocuk, bu gerçekleştiğinde, sintaksik deneyim şeklini öğrenir ya da kazanır (Mullahy, 1948: s.286-291).

3.1.1. Sullivan’a Göre Kişilik Gelişiminin Basamakları

Sullivan, yetişkin kişiliğinin gelişiminde erken çocukluk deneyimlerinin önemini vurgulamış, bununla birlikte o da Erikson gibi kişilik gelişiminin ilerleyen yıllarda da devam ettiğini belirtmiştir. Gelişim evreleri büyük oranda toplumsal durumlarla belirlenir. Çocukların bir evreyi belli bir şekilde atlatması, hem o evrenin biyolojik özellikleriyle hem de o yaşta içinde bulundukları koşullarla belirlenir. Bu nedenle, farklı kültürlerde yetişen çocuklar birbirlerinden oldukça farklı gelişim evrelerinden geçerler Sullivan, gelişim kuramında yedi evreden üçünü oluşturan ergenlik yıllarına, ayrı bir önem verir. Ön-ergenlik ve bunu izleyen yıllarda yaşananların, yetişkinlikte tatmin edici ilişkiler yürütebilmek için çok önemli olduğunu söyler (Sarioğlu, çev., 2006: s.180).

a) Bebeklik Dönemi: Bu dönemde, doğumdan birkaç dakika sonra devam eden, açık ve net bir şekilde görülen, iletişim niteliğinde olmayan veya anlamsız olarak yapılan ifadeler gözlenir. Anne, bebeğin beslenme, tuvalet gibi temel ihtiyaçlarını karşılarken nasıl davranışlar sergilerse, bebekten de aynı davranışları görür.

b) İlk Çocukluk Dönemi: Bu dönemde çocukta konuşmaya ilişkin açık ve net olan sesler çıkarma kabiliyetinin devam ettiği, sözlü ifade dilinin gelişimi, oyun arkadaşına ihtiyaç duyduğunu göstermesi, kısmen işbirliğini oluşturması gibi davranışlar gözlenir. Çocukta “düşmanca bir dünya içinde yaşadığı” duygusu gelişirse, kendisine yöneltilen sevgiye olumlu tepki göstermeyebilir. Bu durumda çevresiyle kurduğu ilişkileri bozulur, çevresinden uzaklaşarak, içe kapanır.

c) Son Çocukluk Dönemi: Bu dönemde dil açısından önemli olan okul yıllarının patlak vermesi, aile dışında farklı otorite durumlarıyla karşılaşması, olgunlaşmaya bağlı olarak, karşılaştırılabilir statüdeki kişilerle yakın ilişkiler kurma, bir gruba ait olma ihtiyacının oluşması gibi durumlar gözlenir.

d) Ön Ergenlik Dönemi: Bu dönemde ergenlik ve cinsellik konularının ön plana çıkması, kendi yaş grubuyla yakın ilişkiler kurmaya ihtiyaç duyma gibi

durumlar yer alır. Çocuk, başkalarına değer vermesi gerektiğini, onların ihtiyaçlarına duyarlı olmayı öğrenir. Bu ilişki içinde çocuk kendini kabul edilmiş ve başkaları tarafından sevilmiş hisseder. Bunu gerçekleştiremeyen çocuklarda yalnızlık, soyutlanma duyguları oluşur. Bu da, ileri dönemlerde kuracağı yakın ilişkileri etkiler.

e) Ergenlik Dönemi: Bu dönemde toplumdan topluma çeşitlilik gösteren durumların model alınarak, farklı cinsiyete karşı ilgi duyulması söz konusudur. Ergende meydana gelen fiziksel değişiklikler, karşı cinsiyetle kuracağı ilişkilerde etkili olur. Kendine güven, kendini sevmeye gibi duygularda ergenden ergene farklılık yaşanır. Kendisini cinsel anlamda çekici görmeyenlerde özgüven problemi yaşanır. Ayrıca bu dönemde ana-baba arasında çatışmalar yaşanması da, özgüvenin gelişiminde önemli bir etkidir.

f) İleri Ergenlik Dönemi: Bireyin, kendisine uygun kişilere zaman ayırarak, onlarla aşka dayalı yakın ilişkiler kurmaya başladığı görülür. Karşı cinsle tatmin edici cinsel birlikteliklerin yaşanmaması bu dönemdeki temel problemlerden biridir. Kişiler, daha önceki gelişim dönemlerinde kullandıkları kaygı giderme yöntemlerinin sonuçlarını görmeye başlarlar.

g) Yetişkinlik Dönemi: Karşı cinsle aşık olmak, başkalarıyla ilişkilerini önemsemek, iş hayatını tanımak, hayatından memnun olmak, değişik ilgilere sahip olmak gibi durumlarla bir önceki dönemde tanışmaya başlayan kişinin, kurduğu ilişkilerin kendisine kazandırdıklarıyla gerçek anlamda bir insan olarak yaşamaya başlar. Organizmanın ilerleyen yaşı yönetmeye çalışması da gözlenir (Sullivan, 1953: s.34 ; Sarıoğlu, çev., 2006: s.180).

Sullivan, psikiyatrik açıdan kişilik gelişiminde, sosyal faktörlerin etkili olduğunu vurgulamıştır. Freud'dan farklı olarak erken ebeveyn-çocuk ilişkisinin, öncelikle cinsel açıdan değil, çocuğun kendini erkenden güvence altına nasıl aldığı araştırılmıştır. Burada Sullivan'ın kendi çocukluk deneyimleri, profesyonel düşüncesinin yönünü belirlemiştir. Sullivan'ın çalışmalarının özelliği, birden fazla disiplinlerle yaptığı girişimlerden alınarak, entegre edilmiş olmasıdır. Sosyal topluluklardaki öğrenme ile iletişimin evrimsel gelişimi

arasındaki konulara ilgi duymuştur. Bu nedenle kişiler arasındaki ilişkiyi vurgulamıştır. O'na göre, kişinin çevredeki kişilerle bireysel olarak kurduğu ilişkiler, kendi kişilik özelliklerini belirlemektedir. Kişiliği tek, bireysel, değişmeyen bir varlık olarak düşünmemiştir. İnsanlar arasındaki ilişkilerin, bunu net bir şekilde gösterdiğini açıklamayı tercih etmiştir http://findarticles.com/p/articles/mi_g2699/is_0006/ai_2699000640/.

3.2. Erik Homburger Erikson Psikososyal Gelişim Kuramı

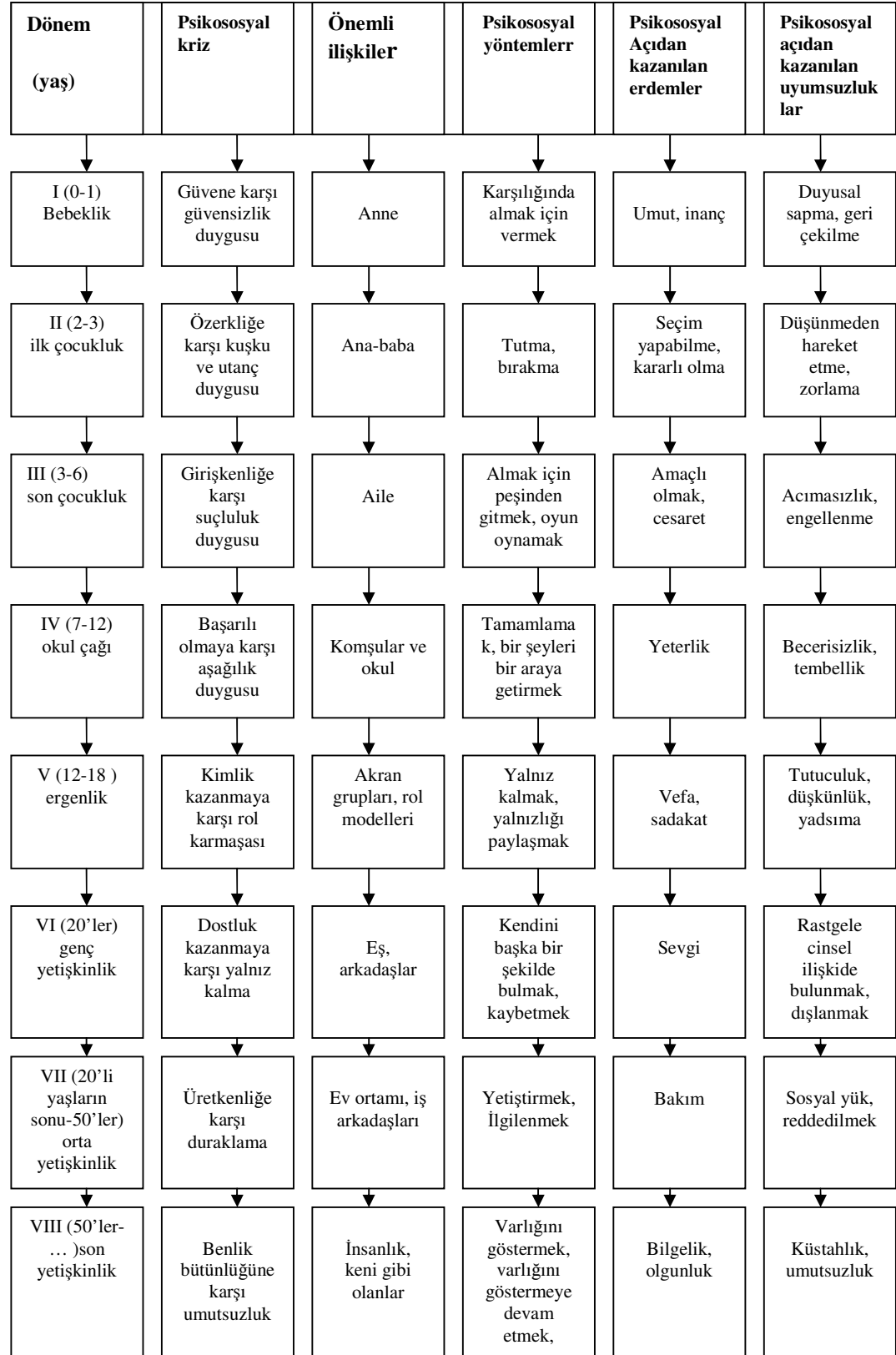
Erik Homburger Erikson, Freud yanlısı benlik psikologlarından. Temelde Freud'un Odipal kompleks gibi tartışılan fikirleri de dahil olmak üzere, hepsinin doğru olduğunu kabul eder. Erikson, Freud yanlılardan çok daha fazla toplum ve kültürel oryantasyon konularıyla ilgilenmiştir. Freud'un teorisini epigenetik prensibi ile genişletmiştir. Bu ilke, kişiliğin gelişiminde önceden belirlenmiş sekiz aşamanın bulunduğu ve bu aşamaların fonksiyonel bir bütün oluşturmak için bir araya geldiği fikrine dayanır (Erikson, 1968: s.92). Her bir aşamada başarımız ya da başarı eksikliklerimiz, ilerlemenin birer parçasını oluşturur (Boeree, 2006).

Erikson'a göre, bireyin yaşamındaki farklı gelişimler boyunca toplumun bir parçası olmasına yardımcı olan beceri, tutum ve yeteneklerin edinilmesi önemlidir. Bireyin bu edinimlerle toplumun beklentilerini ne ölçüde ve nasıl karşıladığı da, toplumdaki yerini etkiler. Herkesin hayatta çözmesi gereken problemlerle karşılaştığı dönemleri vardır. Bu krizleri gelişim basamakları doğrultusunda aşmaları beklenir. Erikson'a göre, bireyler geçmiş dönemlerdeki eksikliklerini daha sonraki dönemlerde telafi edebilirler (Driscoll, 1999: s.91).

Her bir aşama, psikososyal açıdan bazı gelişimsel görevler içerir. Bu çeşitli görevler, kendi içinde iki dönem tarafından yönlendirilirler. Örneğin, bebeğin görevi güven-güvensizliği öğrenmektir. İlk başta bu dönemde bebeğin güven ve güvensizlik duygularını öğrenmesi gerektiği düşünülebilir. Ancak Erikson, öğrenilmesi gerekenin, bu iki duygu arasındaki denge olduğunu söyler. Güven duygusu öğrenilmesi için gerekenler yapılmış olsa da, aynı zamanda az da olsa güvensizlik duygusunun öğrenilmesi gerekir (Boeree, 2006). Her dönemde birey,

ortaya çıkan krizin olası iki sonuçlarıyla karşı karşıya kalır. Eğer kriz başarılı bir şekilde çözülürse, oluşan benlik gücü, bireyin kişiliğine dahil olur. Psikososyal krizlerde benliğin güçlü çıkması, egonun da güçlenmesine yardımcı olur (Erikson, 1985; Akt. Uzzell, 2007: s.18).

Erikson'un yaptığı en büyük yenilik, Freud'un beş evreli görüşünü sekiz evreli şekilde genişleterek, kabul ettirmiş olmasıdır. Freud'un ergenlik dönemini kapsayan genital aşamaya dikkatli bir şekilde üç aşama belirleyerek, yetişkinlik dönemini eklemiştir. Erikson'un kuşaklar arasındaki etkileşim hakkında belli görüşleri vardır. Freud, çocuğun gelişiminde ailesinin önemli derecede etkisi olduğunu savunmuştur. Erikson ise bu görüşe katılmakta, ancak çocukların da ana-babalarının gelişiminde önemli etkileri olduğunu söylemektedir. Çocuk, doğumla beraber, çiftlerin yaşamlarına değişimler ve yeni gelişim yolları getirir (Boeree, 2006). Erikson'un belirlediği psikososyal gelişim dönemlerini, "Yaşam Döngüsü" başlığı altında incelemek gerekirse;

Şekil 1 Erikson'a Göre Yaşam Döngüsü (Erikson, 1959; Akt. Boeree, 2006)

Yukarıda verilen şekle göre, her bir dönemi açıklayacak olursak;

3.2.1 . Güvene Karşı Güvensizlik Duygusu Dönemi:

Doğumdan iki yaşına kadar çocukların, kendi çevrelerinin temeli olan, sosyal ilişkilerini araştırır. Bu dönemde güvensizlik bir güven krizi deneyimi olarak karşımıza çıkar (Garrett, 1995). Çocuk, kendisine bakan kişinin aynı ve tutarlı davranışlarından elde ettiği deneyimlerle o kişiyi güvenilir bulur. Bu tutarlılık ve aynılık çocuğa, başkalarına da güvenmeyi öğretir. Bu tutarlılıkla büyütülmemiş çocuk başkalarına güvenmemeyi öğrenir (Uzzell, 2007: s.19).

3.2.2. Özerkliğe Karşı Kuşku ve Utanç Duygusu Dönemi:

Erikson, çocukların kendilerine güven duymanın ve kendinin kontrol etmenin bu dönemde geliştirilmeye başladığını söyler. Çocuk kendisi için daha fazlasını yapabilir. Tuvalet eğitimi, bu dönemdeki en önemli olaydır. Ayrıca çocukların kendi kendilerine giyinmeye ve yemeğe başladıkları dönemdir. Tüm bunlar, yürümeye yeni başlayan bir çocuk için çok önemli bir özerklik çabasıdır. Anne babaların, çocuğun bu yoğun çabasının olduğu dönemde, aşırı koruyucu davranmamaları gerekir. Engelleyicilik, çocuğun özerklik çabasına etkiler. Eğer ana-baba çocuğu desteklemezse, çocukta utanç, kendi yetenekleri ve yapabilecekleri konusunda şüphe oluşur. Eğer ana-babalar, güven verici bir tutum içinde bulunmazlarsa çocuğun temel motor ve bilişsel becerilerinde utanç duygusunu hissetmelerine neden olacaklardır. Çocuklar, kendi koşullarına göre dünyalarını yönetecek yeteneklerinden şüphe duyacaklardır. Edinecekleri bu deneyimle güven eksikliği ve çok fazla şüphe içinde olacaklardır. Erikson, bu dönemde güven eksikliği yaşatılan çocukların, hayatları boyunca şüpheli davranacaklarına inanmaktadır (Woolfolk, 1987). Bu dönemde olumlu sonuç alınmasını sağlayacak unsurlar şöyle sıralanabilir; çocuğun kendi kendine yemesine, giyinmesine imkan tanıyarak daha fazla sorumluluk alması sağlanmalıdır. Ana-babanın çocuğu aşırı korumaya çalışmaktan kaçınması gerekmektedir <http://web.cortland.edu/andersmd/ERIK/stage2.HTML>.

3.2.3. Girişkenliğe Karşı Suçluluk Duygusu Dönemi:

Bu dönem, 3-6 yaşları kapsar. Erikson'a göre, erken çocukluk dönemini karakterize eden psikososyal kriz, girişimciliğe karşı suçluluktur. Bu döneme

kadar çocuklar bir birey olduklarını anlarlar ve bu dönemde ise nasıl bir insan olacaklarını keşfederler. Erken çocukluk döneminde, çocuklar bazı yaşantıları gerçekleştirmek için algısal, motor, bilişsel ve dil becerilerini kullanırlar. Sürekli artan enerjileriyle başarısızlıklarını kolayca unutur ve istedikleri yeni ve başka alanlara yönelirler. Çocuklar bu girişkenlikleriyle daha geniş bir sosyal çevre edinirler (Santrock, 1997; s.327).

Çocuk, başkalarına güven duyuyorsa, bir işi başlatırken inisiyatif kullanmayı öğrenir. Çocuk, çevresini araştırırken, yaptığı işleri devam ettirmeye çalışırken, sergilediği girişimci tavrı, aile yanlış bir davranış olarak kabul eder ve çocuğa böyle olduğunu hissettirirse, çocukta suçluluk duygusu oluşur. Böylece çocuğun girişimci yönü engellenmiş olur. Bağımsız hareket edemez ve kendisine karşı olumsuz duygular beslemeye başlar (Langley, 2000). Çok fazla inisiyatif göstermek veya çok küçük bir suçta aşırı tepki göstermek, çocukta uyumsuzluk eğilimine neden olabilir. Başarının her şeyden önce geldiğini ve birincil hedef olduğuna inanan bir yetişkin, çocukta yaşadığı suçluluk duygusuna bağlı patolojik sorunlara yol açabilir (Boeree, 2006).

3.2.4. Başarılı Olmaya Karşı Aşağılık Duygusu Dönemi:

7 yaş ile ergenlik arasındaki dönemi kapsar. Çocuk artık okul çağına geldiği için pek çok konuda yetkinliği oluşur. Uсталık gerektiren işleri yapabilmeye başlar. Yetenek ve yetkinliklerinde ustalaşır. Çocuk bir şeyler üretmek ve ürettiği şeylerle ilgili başarılı olmak ister. Çocuğun başarılı olmak istediği konularda onun hakkında endişe duymak, onu korkutmak, kendisinde aşağılık duygusunun gelişmesine neden olacaktır (Langley, 2000).

Bu aşamada çocuklar azimle başladıkları işleri bitirmeye çalışırlar. Bunun sonucunda aldıkları haz duygusunu öğrenme söz konusudur. Bu dönemdeki önemli olay, okula başlamaktır. Çocuk artık okula başlamak için zihinsel ve fiziksel olarak hazırdır. Okul, çocuğun sahip olduklarını sergileyebilmesi ve verimli olabilmesi için çok uygun bir ortamdır. Çocuk, ilk kez başkalarıyla zorunlu olarak etkileşimde bulunur. Grupça yapılan aktivitelerde karşılaşacağı zorluklarla baş etmek zorundadır. Bunu başaramadığı zaman da aşağılık duygusu

yaşar (Woolfolk, 1987). Çocuk kendisini başkalarıyla kıyaslayabilir. Bu dönemde çocuk başarıyı tatmalıdır ve başkalarıyla kıyaslanmamalıdır.

3.2.5. Kimlik Kazanmaya Karşı Rol Karmaşası Dönemi:

Ego kimliği, topluma uygun birey olup olmadığını bilmek anlamına gelir. Kişinin yaşam hakkında öğrendiklerini, toplumun anlamlı buluyor olması önemlidir. Bu durumun daha kolay atlatılabilmesi için ergenin içinde bulunduğu kültürde, kendisi için önemli olan saygının, iyi bir yetişkin olabilmek amacıyla edindiği rol modellerin ve iletişim kanallarının, ne kadar açık tuttuğunun bilinmesi gerekir (Boeree, 2006). Bu evrede yetişkinlik için bir kimlik arayışı içindedirler. Ergenlerin kendilerine kim olduklarına ilişkin sorular sordukları, güçlü bir çaba dönemidir. Erikson, ergenlerin temel kimlik arayışlarına, önceki dönemlerdeki çatışmaların çözümlemelerinin hizmet ettiğini vurgular. Eğer ergen daha önceki dönemlerde yaşanan çatışmaların üstesinden gelebilirdiyse, kendisine inanan, güçlü bir kimlik duygusu oluşturabilir <http://web.cortland.edu/andersmd/ERIK/stage5.HTML>.

Erikson'a göre insan kimliğinin dört farklı statüsü vardır (Langley, 2000):

- **Başarılı Kimlik Statüsü:** Tutarlı, olgun, istikrarlı kişilik statüsüdür. Kişinin geliştirdiği hedefler, aldığı kararlar, görüşleri ve tutumları kolaylıkla değiştirilemez. Çünkü kişi, aldığı kararlardan memnundur. Başkalarının kendisini olduğu gibi kabul ettiğine inanır.
- **Erken (ipotekli) Bağlanmış Kimlik Statüsü:** Birey, kişisel idealleri ve hedefleri hakkında kimlik krizi yaşamadan, hatta alternatif durumları göz önünde bulundurmadan, çıkarımlarda bulunmuştur. Kimliğiyle ilgili kararları ana-baba ya da otorite olarak kabul edilen kişi/kişiler almıştır. Ergen, bu kişi/kişilerin kendisi için belirlediği kimliğe girer.
- **Moratoryum kimlik statüsü:** Kişi, kriz döneminde (kimlik bunalımında) alternatifleri araştırır ve istikrarlı bir kişilik geliştirmek için çaba sarf ederek, yetişkin olmak için çalışır. Araştırmacılar ergenlik döneminde yaşanan bu moratoryumun, yaşamla ilgili alınan önemli kararların kalıcı

olacağından dolayı, bazı bireylerde bu karar alma sürecinin daha uzun sürebildiğini söylerler. Bu durum daha çok dengesiz, kayıtsız aile tutumlarının yaşandığı ortamlarda ortaya çıkar.

- **Kasırgalı(dağınık) kimlik statüsü:** Ergen, kendisini istikrarlı bir kişiliğe sahip olma konusunda nispeten geliştirdiğini düşünür. Kişide tek tek istikrarlılık özellikleri yoktur. Ergende öngörülemeyen düzensiz, karışık özellikler vardır. Durumdan memnun değildir, kendileri için benimseyeceği yeni bir kimlik geliştirmekten kaçınırlar. Ergenlerin kendileriyle en ilgili oldukları statüdür (Langley, 2000).

Erikson, genç yetişkinlik dönemi başarılı bir şekilde atlatılırsa, kişide sadakat ve vefa duygularının oluşacağını vurgulamaktadır. Sadakat, bağlılık demektir. Kişi, kendisindeki kusur ve eksikliklere rağmen toplumun standartlarına uygun yaşar. Burada bahsedilen, körü körüne bir bağlılık değildir. Eğer kişi toplumunu seviyorsa, toplumun olabileceği en iyi halini görmek isteyecektir. Böylece kendisi de topluma katkı sağlayacak yerini bulacaktır (Boeree, 2006).

3.2.6. Dostluk Kazanmaya Karşı Yalnız Kalma Dönemi:

John W. Santrock Life-Span Development (1999) adlı kitabında sosyolog Kenneth Kenniston, ergenlikle yetişkinlik arasındaki dönemi tanımlamak için “Gençlik” ifadesini kullanır. Gençlik aracılığıyla samimiyeti ve yakın ilişkileri taşımak, dünyayı samimi arkadaşlıkların kurulduğu bir yer haline getirmek bizim için önemlidir. Erikson, ergenlik döneminde, kişilerin hayatlarını nerede ve nasıl devam ettirdiklerini önemli bulduklarını söylemektedir. Kendimizi bulma konusunda başarıya ulaşmış olmak, samimiyeti getirir. Sağlıklı temelde kurulamayan ilişkiler sonucunda kişinin yalnız kalması kaçınılmazdır (Santrock, 1999: s.425).

Kişi genç yetişkinlik dönemine geldiğinde çocukluk dönemlerindeki, kendisini büyük ölçüde etkilemiş ve belirsiz gibi görünen yaşantıların izleri ortaya çıkmaya başlar. Bu dönemdeki görev, geçmiş yaşantıların etkilerine rağmen, insanlarla samimiyet elde edebilmektir. Bir insana diğerlerinden daha

yakın olmak, toplumda bir yetenek olarak görülür. Çünkü kişi kendisinin kim olduğu konusunda açık bir algıya sahipse, pek çok genç yetişkinin yaptığı gibi, kaybetme korkusuna sahip olmaz. İnsanları kaybetme korkusu, yakın ilişkilerde sergilenen gelişmemişlik örneğidir. Bu korku her zaman bu kadar açık değildir. Bu genç yetişkinlik dönemdeki kriz olan yalnız kalma duygusu, aynı cinsiyetteki bireylerin yanı sıra, farklı cinsiyettekilere karşı beslenen ilişkiler sonucunda oluşur (Boeree, 2006). Psikolog Jacob Orlofsky'ye (1975) göre, genç yetişkinler, arkadaşlarıyla özel ilişkiler kurarken beş farklı etkileşim tarzı kullanırlar:

- a) **Samimi Stil:** Bir kişiyle kurulan uzun süreli ve derin aşk ilişkisini gösterir.
- b) **Samimiyet öncesi Stil:** Bir kişinin uzun süreli olmayan, sorumluluk almaktan kaçınılan, karışık duygular gösterdiği aşk teklifine dayalı ilişkisini gösterir.
- c) **Basmakalıp Stil:** Bir kişinin genellikle aynı cinsiyetten kurduğu yüzeysel ilişkileri gösterir.
- d) **Sahte Samimiyet Stili:** Bir kişinin cinsel ilişki üzerine kurulu derinlemesine, yakın ve uzun süreli ilişki stilidir.
- e) **İzole Edilmiş Stil:** Bir kişinin sosyal etkileşimlerden uzakta ve çok az sayıda arkadaşına sahip olduğu ilişki stilidir (Orlofsky, 1975).

Paul ve White (1990)'e göre, samimi etkileşimlerin ve stillerin yanı sıra, genç yetişkinlikte sergilenen ilişkilerin olgunluk düzeylerinin üç aşaması vardır:

- ✓ **Kendi Kendine Odaklı Düzey:** İlişki olgunluğunun birinci düzeyini oluşturur. Bu düzeyde, bir veya daha fazla kişiyle olan ilişkilerin, sadece bireyin bakış açısından ele alınarak kişiyi etkilediği vurgulanır.
- ✓ **Rol Odaklı Düzey:** İlişki olgunlaşmasında orta seviyedir. Kişi başkalarını birey olarak görmeye başlar. Kişinin başkalarına olan bakış açısı, sosyal ortamın kabul ettiği çerçevede merkeze alınan, basmakalıp bir yapıya sahiptir.

✓ **Bireyselleşme Bağlantılı Düzey:** Kişi bir yandan kendisinin farkında olmaya başlarken diğer yandan çevresindeki insanların isteklerinin, hayallerinin ve ihtiyaçlarının da farkına varır. İnsanlar hakkında kararlar verilirken, kurulan ilişkilerin payı önemli hale gelir (Paul, White, 1990). Erikson, insanların başkalarıyla cömert, derin, samimi düzeyde ilişkiye ihtiyaç duyduklarını söyler. Bunun en kolay evlilikte görülebildiğini vurgular (Santrock, 1999).

3.2.7. Üretkenliğe Karşı Duraklama Dönemi:

Yetişkinin bu dönemde başka bir kişinin bakımıyla ilgili üretkenlik becerisi ön plandadır. Bu aşamadaki en önemli olay, ana-babalıktır. Üretkenlik, çocuk sahibi olmaktan çok daha geniş bir anlama sahiptir. Her yetişkinin yeni gelen nesil için farklı yollara ve desteğe ihtiyaçları vardır. Erikson, kişinin, ölüm düşüncelerini bir kenara bırakıp, kendi dünyasında kalıcı olan mutlulukların peşinden gitmesi ve kendi sektöründe iyi olabilmek için çalışması gerektiğini söyler. Bu dönemde kişide olumlu duygular oluşturacak olan noktalar, çocuk bakımı ve sağlıklı bireyler yetiştirmektir. Yetiştirilen çocuklarla ilgili sorunların fazla olması, kişide durgunluğa neden olabilmektedir (Erikson, 1974).

3.2.8. Benlik Bütünlüğüne Karşı Umutsuzluk Dönemi:

Bu dönemin en belirgin özelliği, hayatı bir bütün olarak kabul etmek ve yaşam hakkında olumlu bir görüşe sahip olmaktır. Erikson'a göre, benlik bütünlüğünü sağlamış olan kişiler ölümün gelişini kabul ederler. Yaşamın sorumluluklarını kabul edip, geçmişle ilgili memnuniyetini sağlamak, kendini kabul etmek önemlidir. Yetişkinin sürekli olarak, yaşam hakkındaki kaçınılmaz olan ölüm gerçeğiyle yüzleşeceğini düşünmesi, kişide umutsuzluğa ve ölüm korkusuna yol açmaktadır. Yetişkin, çocuklarına, torunlarına hayat birikimini yansıtabilir. Yetişkin, torunlarının, çocuklarının kendi hayat birikiminden neler öğrendiğini analiz etmeyi gerekli görebilir <http://web.cortland.edu/andersmd/ERIK/stage8.HTML>.

Her dönemde belli bir uygun zaman vardır. İnsanlar arasında yaygın olan başarılı olma takıntısı yüzünden, çocukları yetişkinliğe ulaştırmak için aceleci davranılması faydasızdır. Her durum için bir zaman vardır. Eğer bir dönem iyi ve sağlıklı bir şekilde atlatılırsa, yaşamın ilerleyen aşamalarında bizlere yardımcı

olacaktır (Boeree, 2006). Her dönem, evrensel özellik gösterir. Erikson'a (1987) göre herkeste aşılması gereken krizlerin yaşandığı dönemler aynıdır; sadece yaşanış şekilleri farklıdır (Akt. Wang, Viney, 1997: s.140).

3.3. Albert Bandura Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal öğrenme kuramında Bandura (1986), insanın uyum ve değişim sürecinde bilişsel, hayal gücü, özgüven, öz-yeterlik oluşturma merkezinde rol oynayan insan fonksiyonlarına, ileri düzeyde bir bakış açısı sunar. Başka bir deyişle, insanların öz yapıları üzerinde durulur. İnsanların kendi kendilerini organize etme, öz yeterlilik becerilerinin, çevresel etmenler ve bireyde var olan gizil güçler tarafından yönlendirildiğini söyler. Bu teorinin bakış açısına göre, insan davranışlarının, kişisel ve çevresel etmenlerin bir ürünü olduğu görülmektedir. (Akt. Pajares, 2002).

3.3.1. Sosyal Bilişsel Kuramın Dayandığı Temel İlkeler:

Bandura, teorisindeki sosyal öğrenmeyi, “sosyal biliş” kavramıyla bir arada açıklayarak, günümüzde yaygın olarak kullanılan sosyal öğrenme teorilerini geride bırakmıştır. Ayrıca, bilişin, insanlardaki kapasitelerin, gerçekçiliğin, öz-yeterliliğin ve davranış performansının oluşumunda kritik bir rol oynadığının üzerinde durmuştur (Pajares, 2002).

a) Karşılıklı Belirleyicilik (Karşılıklı Determinizm): Bireyin çevresi ve davranışlarının birbirini etkilemesiyle oluşan kişisel faktörler, bireyde gözlenecek bir sonraki davranışı etkilemektedir (Pajares, 2002). Bandura (1986)'nın kuramının temeli, “karşılıklı determinizm (karşılıklı belirleyicilik)” anlayışına dayanır. Bu görüşe göre karşılıklı determinizm, öğrenmenin birçok etkileşimli değişkenlerden oluştuğunu belirtir. Bu değişkenler ya da etmenler, biyolojik ve bilişsel etmenlerden meydana gelen kişisel özellikler (öğrenmeyi etkileyen inançlar ve tutumlar), davranışsal etmenler (karşılaşılan bir duruma verilen cevaplar veya tepkiler) ve çevresel etmenlerdir (Akt. Pajares, 2002).

Bandura (1986)'ya göre, karşılıklı determinizm, davranışlardan, bilişsel becerilerden, kişisel faktörlerden ve çevresel etmenlerden etkilenir. Davranış, kişisel faktörler ve çevresel etmenlerin oluşturduğu üçgende, her birinin birbiriyle etkileşimi söz konusudur. Bu etkileşimleri etkileyen faktörler göreceli ve özel durumlara göre değişkelik gösterebilir (Gibson, 2004: s.198).

b) Sembolleştirme Kapasitesi: Bandura, bireylerin dünyayı algılama şekillerinin dünyanın sembolik, bilişsel temsilcilerinden meydana geldiğini söyler. İnsan düşünebilen ve dilini kullanabilen bir varlık olduğu için geçmiş yaşantılarını saklayabilmekte ve geleceğe yönelik öngörülerde bulunabilmektedir. Birey zihninde herhangi bir durumla ilgili gelecekte oluşturabileceği davranışlarına ilişkin bilişsel bir süreç oluşturabilir. Gelecekteki muhtemel davranışlar, zihinde önce sembolikleştirilir, merak yoluyla test edilir. Bu geçmiş ve gelecek yaşantılara ilişkin zihinde oluşturulan semboller, ilerideki yaşamında bireyin davranışlarını etkileyecek unsurlar olarak ortaya çıkar (Pajares, 2002).

c) Öngörü Kapasitesi: Birey, geçmiş yaşantılarında onu etkileyen durumları zihninde sembolikleştirerek, geleceğe yönelik davranışlarını planlar. İleride çevresindeki kişilerden görebileceği davranışlara karşı sergileyeceği tutum ve davranışlarla ilgili ön hazırlık yapar. Başka bir deyişle, düşünce, davranıştan önce gelir (Bandura, 1989: s.40).

d) Öz Düzenleme Kapasitesi: Bandura'ya göre ailenin bireye gösterdiği rehberlik ve yaptırımlar, bireyin sosyalleşmesinde etkilidir. Yetişkinlerin bireyin yaşamında devamlı yol gösterici durumunda olmaları beklenemez. Bu noktada bireyin kendisi hakkındaki fikirleri ve düşüncelerini ortaya koyması gerekir. Bu fikirler doğrultusunda hareket ederek, sonuçları görmelidir. Bu kararlardaki bütün sorumluluk bireye aittir. Birey kendi hayatını yönlendirebilir, kontrol altında tutabilir, düzenleyebilir. Bireyin yaşam tarzını oluştururken kendi seçimleri doğrultusunda yeme düzenini, meslek seçimini, iş ortamını, boş zamanlarını değerlendirme şekilleri gibi pek çok durumu düzenleyebilir. Kendi bilişsel

kapasiteleri doğrultusunda, hayat anlayışlarına göre yaşamlarına standartlar getirebilirler. (Bandura, 1989: s.46, 47).

e) Öz Yargılama Kapasitesi: Bireyin öz yargılama kapasitesi, geçmiş deneyimlerin analiz etmek için düşünce süreci oluşturmasını sağlar. Birey, çeşitli deneyimleri hakkında ne öğrendiğinin birer yansıması olarak, kendisi ve çevresindeki dünya hakkında genel bir bilgi elde eder. Kişi karşılaştığı olayların sonuçlarını değerlendirerek kendisini değerlendirir. Birey kendi düşüncelerine sahiptir; ortaya çıkan sonuçlara göre değiştirebilir (Bandura, 1989: s.58).

3.3.2. Gözlem Yoluyla Öğrenme:

Bandura, Sosyal Öğrenme Kuramı'nda bir başka boyut olarak gözlem yoluyla öğrenme üzerinde de durmuştur. Model alınan şey bir olaydaki gerçek kişi veya kitap ya da televizyondaki dizi veya film karakterinin oluşturulduğu sembolik bir kişi olabilir. Bandura (1977, 1986)'ya göre sosyal öğrenme birbiriyle uyumlu bir performans içinde bulunan dört süreçten meydana gelmektedir: Dikkat, akılda tutma, davranışı meydana getirme, güdülenme. (Hergenhahn ve Olson, 1997; Lefrancois, 1999). Gözlem yoluyla öğrenme işlemleri aşağıda verilmiştir:

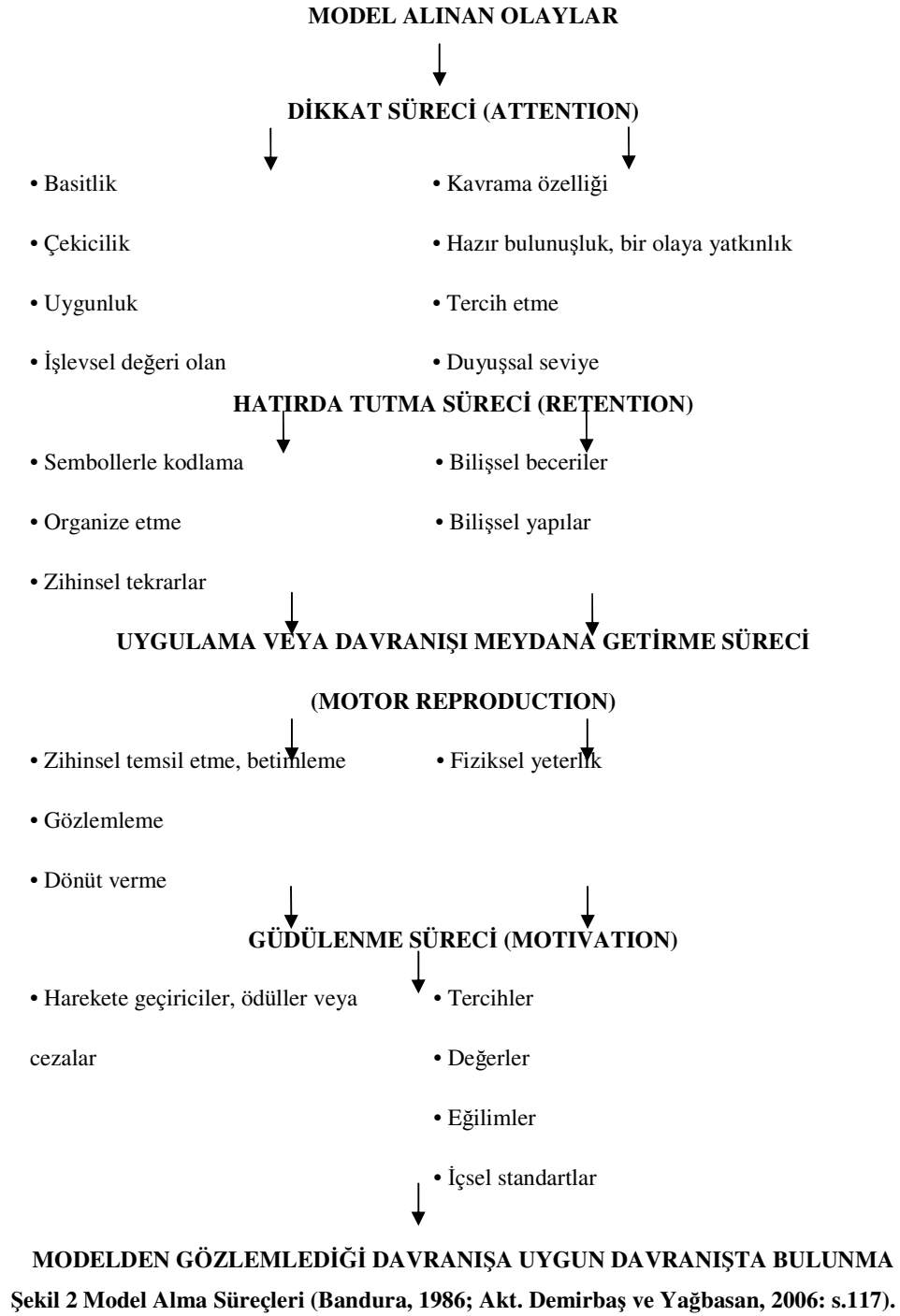
Dikkat Etme Süreci: İnsanların gözlem yoluyla öğrenebilmeleri için öncelikle model alınan davranışın önemli bileşenlerine katılmak gerekir. Başka bir deyişle, modelin yaptıklarının iyi izlenip, doğru algılanması gerekir. Dikkat, kişinin duyuşsal kapasiteleri etkisinde şekillenmiştir. Bireyin geçmişinde modellenen durumlar, modellenen bireylerle kişi arasındaki etkileşimler ve davranışın öz nitelikleri dikkatin oluşmasında etkilidir

Akılda Tutma: Bireyin gözlemlediği ve model aldığı davranışın bireye faydalı olabilmesi için hatırlanması gerekir. Bu nedenle kişi, belleğinde modellediği kişinin sembolik formunu, temsilini oluşturur. Model oluşturulan davranışın temsilinin doğru kodlanması hatırlamayı sağlar. Modele ilişkin çağrışımlarla bellekten yanıt alınabilmesi için sembolik kalıbın sözel olarak ifade edilmesi gerekir. Bu hayali, sembolik kalıp; davranışın resimleri, geçmiş

deneyimlerin zihinsel görüntüleri olarak saklanabilir. Bandura, bu kavramların temsilcilerini, genellikle zihindeki fotoğrafların ve sözlü sembollerin oluşturduğunu işaret eder. Beleğe alınan bilgi gizlice prova edilebilir. Böylece gözlemsel öğrenme güçlendirilmiş olur.

Davranışı Meydana Getirme: Bu süreç, gözlem yoluyla gerçekleşen öğrenmenin performansa çevrilmesidir. Başka bir deyişle, davranışın oluşturulmasıdır. Birey, yeterli fiziksel ve bilişsel kapasiteye sahipse, modellenen davranışın saklandığı deneyimleri karşılaştırarak bir provadan geçirir. Yanlış olanları eleyerek, kabul edilebilir olan, istenilen davranışları gösterir.

Güdülenme: Birey her gözlemlediği davranışı modellemez. Bir davranışın modellenebilmesi için o davranışın çevre tarafından olumlu bir davranış olarak kabul edilmesi önemlidir. İnsanlar çevre tarafından ödüllendirilen ve olumlu olarak kabul edilen davranışları yapmaya gayret ederler. Davranış ve çevre etkileşimi bireyin bir sonraki davranışını her zaman aynı şekilde belirlemeyebilir. Başka bir deyişle, bireyin bir sonraki davranışları, çevreden, bireysel özelliklerden ve davranışlarından etkilenecek oluşur (Bandura, 1977, 1986; Akt. Hergenhahn ve Olson, 1997). Model alma süreçlerini Şekil 2’deki gibi özetlemek gerekirse;

Bandura'ya göre gözlemci, modelden beş şey öğrenmektedir;

1. İnsan başkalarını gözlemleyerek, izleyerek etkili okuma, problem çözme, bir oyun oynama gibi becerileri öğrenebilir.

2. Birey model aldığı kişiyi gözlemleyerek önceki öğrenmiş olduğu yasaklar ya güçlenir yada zayıflar.

3. Gözlemci yeni değerler, inançlar kazanabilir.

4. Gözlemci modelden çevrenin ve eşyanın nasıl kullanılacağını da öğrenir.

5. Gözlemci modelin duygularını açıklama biçimini gözlemleyerek kendi benzer duygularını da benzer biçimde açıklar. Özellikle çocuklar pek çok duyguyu açıklama biçimini bu yolla öğrenirler (Senemoğlu, 2005: s.229, 230)

Sosyal öğrenme kuramında, anne babanın çocuk yetiştirme tutumları ve çocuğa uyguladıkları disiplin, çocuğun bu kontrolleri algılama şeklinde önemli bir yer tutar. Eğer ana-babalar, çocuğun sergilediği davranışı niçin onayladıklarını ya da onaylamadıklarını açıklarlarsa, çocuk, ana-babanın ne istediğini anlayacak, böylece kendi davranışının sonucu tahmin edebilecektir (Arı, Seçer, 2002: s.107).

3.4. Karen Horney Neoanalitik Kuram (Kişilik Kuramı)

İnsan davranışlarının iç güdü denilen fizyolojik olaylardan kaynaklandığı yönündeki Freudcu görüşe karşı çıkmış olan Horney, bozuk davranışların, aile içi ilişkilerdeki aksaklıklar sonucu ortaya çıktığını belirtmiştir. Ayrıca sosyokültürel etmenlerin de bu öğrenme sürecini önemli oranda etkilediği görüşünü savunmuştur (Geçtan, 1998: s.237).

Horney'e göre bireyin yaşamında iki temel eğilim kişiliği yönetir. Bunlar **emniyet duygusu** ve **doyumdur**. Bireyin temel amacı, tehlikeden uzak ve emniyet içinde bir yaşam istemesidir. Korku ve güvenlik aynı temel ihtiyacın iki kutbudur. Birey güvenlik arar, korkudan kaçır. Bu görüş Horney kuramının esasını oluşturmaktadır (Yanbastı, 1996: s.106). Bu şekilde Horney'e göre davranışlar, insanın çevresiyle olan ilişkileri içinde geliştirdiği tepkilerin örgütlenmiş örüntülere dönüşmesiyle oluşur. Yaşamın ilk günlerinde oldukça sınırlı sayıda olan bu tepkiler, giderek daha geniş ilişki alanlarına yönelir ve sonunda, yetişkin yaşamının oldukça karmaşık görünümlü tepki örüntülerine

dönüşürler. Dolayısıyla davranışların belirleyicileri, insanın yaşamı boyunca geliştirmiş olduğu algılar, duygular, düşünceler, yargılar, değerler, amaçlar ve bunların birbirleriyle olan karşılıklı etkileşimleridir. Freud, yetişkin yaşam davranışlarını, çocukluk döneminde geliştirilen tepkilerin yeniden yaşanması ve onların değişik biçimli anlatımları olarak açıklamış ve bundan ötürü davranışların, tarihsel evrimleri içinde çözümlenmesi gereğine inanmıştır. Horney ise, bir davranışın yaşanmakta olan zaman içinde ortaya çıkış biçiminin anlam ve önem taşıdığı görüşünü savunur. Yetişkin karakter yapısının üzerine daha çok eğilmekle birlikte, çocukluğa ilişkin verileri de değerlendirir (Geçtan, 1998: s.238-242).

Horney, ebeveynlerin çocuğa kayıtsız tutumları sonucu, çocukta sevgi eksikliğinin oluştuğunu söyler. Ebeveynlerin çocuklarına karşı kayıtsız tutumlarını anlamak için ailenin niyetine değil, çocuğunu algılama şekline bakılmalıdır. Aile, iyi niyetini, çocuğu suçlamak, başkasıyla kıyaslamak, rahatsız edici sözler söylemek, ihmal etmek gibi davranışlarla gösterdiğini düşünür. Ama bu çocuğun düşünce yapısında, kuracağı arkadaş ilişkilerinde etkili hale gelir (Boeree, 2006). Bu nedenle Horney'e göre çocuk, davranışlarının sürekli olarak yönünü değiştirir. Bazen insanlara yaklaşır, bazen onlara karşı çıkar ya da insanlardan uzaklaşır. İnsan davranışlarındaki bu seçeneklerden hangisinin ne zaman kullanılacağı, kişinin kendiyile ilgili duygularına göre değişir. Kendi isteklerinin kabul edilmesini istediği durumlarda, ebeveynine ya da diğer büyüklerine karşı çıkabilir. Ancak çocuk yalnız da olsa, diğer insanlarla birlikte de olsa, onların desteğine güvenebileceğini bilir (Geçtan, 1998: s.240).

Horney (1937), özellikle çocuklarda rastlanan ve ana-babaların yetersizliklerinin neden olduğu “düşmanlık duygusu” üzerinde durmuştur. Düşmanlık duygusunun açıkça ifade edilmesi, çocukla ana-baba arasındaki ilişkilerin bozulmasına yol açacağı için bastırılmakta; bu bastırma ise, çocukta temel bir endişe kaynağı haline gelmektedir. Buna karşılık, çocuk ebeveynine karşı intikam alma duyguları da taşımakta, bu durumsa endişeyi büsbütün artırmaktadır (Akt. Cebeci, 2004: s.238).

Sonuç olarak Horney'nin neoanalitik kişilik kuramı, insan kişiliğinin gelişimini etkili bir şekilde açıklamaktadır. Ana-babaların çocuğun sosyalleşme sürecinde, kişiliğini etkileyen bir faktör olduğunu belirtir. Çocuk, okulundan, hobilerinden ve ev yaşantılarından edindiği deneyimlerle kişiliğinin karakteristik özelliklerini şekillendirir (Langenderfer, 1999).

3.5. John Bowlby Bağlanma Kuramı

Bowlby, aldığı sıkı bir eğitimin ardından, 1928 yılında Cambridge Üniversitesi'nden mezun olduktan sonra, okullarda gönüllü olarak uyumsuz çocuklar üzerinde çalışmalar yapmaya başlamıştır. Okuldaki iki çocukla ilgili yaşadığı deneyimlerle profesyonel hayatına bir yön vermiştir. Bu iki çocuktan biri izole edilmiş, hırsızlık yaptığı için okuldan uzaklaştırılmış, sağlam bir anne modeli olmayan, sevgiden uzak bir çocuktur. İkinci çocuk ise, 7-8 yaşlarında Bowlby'nin çevresinde onun gölgesi gibi gezen, kaygılı, endişeli bir çocuk olarak biliniyordu (Ainsworth, 1974; Akt. Bretherton, 1992). Onun bu deneyimi, erken kişilik gelişiminde aile içi ilişkileri ve etkileri konusunda kariyerini devam ettirme kararını almasını sağladı. Bağlanma teorisi çalışmaları Mary Ainsworth'un araştırmalarıyla daha da belirginleşmiştir (Senn, 1977; Akt. Bretherton, 1992). Bowlby, çocuğun anneye bağlanması, ayrılması, yoksunluk ile kaybedilenler hakkındaki düşünceleriyle devrim yaratmıştır (Bretherton, 1992).

Bowlby'nin (1952) yaptığı çalışmalar sonucunda elde ettiği en önemli sonuç, geçmiş yaşantılara dayalı elde edilebilir sebeplerin, zihinsel sağlığın gelişimi için hem anne hem de çocuk açısından karşılıklı memnuniyetin ve tatminin sağlanmasıdır. O'na göre bebek, annesiyle ya da annesi yerine geçen geçici kişiyle samimi, sıcak ve devam eden ilişki deneyimleri kurmalıdır. Annenin aynı, tutarlı ve sürekli davranışları, bebeğin bağlanmasını etkileyen etmenlerin başında gelmektedir (Bowlby, 1952: s.12). Bowlby, bebeklik döneminde babanın da önemini kabul ederken, annenin daha etkili olduğunu vurgulamıştır. Özellikle bebeklik döneminde duygusal gelişimin desteklenmesinde anneler birincil role sahiptir (Bretherton, 1992). Buna bağlı olarak Hortaçsu (2003), bebeklerin altı ay civarında annelerini tanımaya, başkalarına kıyasla ona daha çok bakmaya, ona doğru yönelerek onu takip

etmeye, dokunmaya başladığını, bu davranışların, çocuğun bilişsel gelişimiyle bağlantılı olduğunu belirtmektedir. Bu aylarda çocuklar, annelerinin değişmeyen, kalıcı, eşi olmayan varlıklar olduğunu anlamaya başlarlar. Anne-çocuk arasındaki ilişkide en önemli etken fiziksel temastır. Doğumdan hemen sonra bebeklerinden ayrılmak zorunda kalan annelerin, sonraki ilişkilerinde, diğer annelere kıyasla, bebekleri ile daha az göz göze geldikleri, onları daha az öpüp okşadıkları ve bebeğin davranışlarına daha az duyarlılık gösterdikleri bulunmuştur. Bebek herhangi bir nedenle sıkıntılı olduğunda ya da korktuğunda ise özellikle bağlanma kişisine yakınlık arama-yakın olma eğiliminde olduğu görülmüştür (Hortaçsu, 2003: s.63).

Bağlanma (attachment), yaşamın ilk günlerinde başlayan, duygusal yönü ağır basan ve olması beklenen bir durumdur. Bebeklikteki bağlanma kavramı; belirli bir kişiye olumlu tepkilerin verilmesi, zamanın büyük bir kısmının o kişiyle birlikte geçirilmek istenmesi, herhangi bir korku yaratan durum veya obje karşısında hemen o kişinin aranması, bağlanılan kişinin varlığının duyumsanmasına eş zamanlı olarak rahatlama duygusunun eşlik etmesi gibi duygu ve davranış örüntülerinin tümünü kapsamaktadır (Erkuş, 1994; Akt. Morgan 1991). Bağlanma kuramcılarına göre bağlanma biçemi süt çocukluğu döneminde güvenli ya da güvensiz olarak bir kez belirlendikten sonra yaşam boyunca süreklilik gösterir. Süt çocuklarında saptanan bağlanma özelliklerinin ergenlik döneminde de devam ettiğine ilişkin kanıtlar vardır (Hamilton, 2000).

Bağlanma figürü olan kişi koruyucu ve sakinleştirici bir tutum sergilediğinde ve yardım sağladığında bağlanma davranışı azalır. Bir bağlanma figürünün oluşu ve kendisine karşı duyarlı oluşu bağlanan kişide güçlü bir güvenlik hissi sağlar. Bağlanma davranışı erken çocukluk döneminde açıkça görülmekle birlikte, özellikle stresli zamanlar olmak üzere tüm hayat boyunca gözlemlenebilmektedir (Konyalıoğlu, 2002). Bowlby, bağlanmanın gelişimini dört aşamada incelemektedir:

- 1) Bebeğin çevresindekilere vereceği yanıtı ayırt edememesi,
- 2) Özel birine ve yeni kişilere odaklanma,

- 3) Güven temelli davranışın ortaya çıkması,
- 4) Güven temelli davranışla çocuk-anne/baba ilişkisinin sağlıklı bir hale gelmesi (Alantar ve Manel, 2008: s.98).

Hazan ve Shaver (1987) üç tür bağlanma stili tanımlamışlardır; güvenli, kaygılı ve kaçınmalı bağlanma. Güvenli bağlanma stiline sahip bireyler, çevreleriyle yakın ilişki kurmayı severler. Bir insana bağlanmaktan çekinmezler. Kendilerini bu konuda rahat hissederler. İnsan ilişkileri onlar için önemlidir. Kaçınmalı bağlanma stiline sahip bireyler insanlara yakın olmak ve onlara bağlanmak konusunda huzursuzdurlar. Kaygılı bağlanma stiline sahip kişiler ise insanlarla yakın ilişkiler kurmak istemelerine rağmen, yalnız kalma, terk edilme, reddedilme, istenmeme korkuları nedeniyle sıkıntı yaşarlar. Güvenli ve iyi bağlılık kurmuş çocuklar, insanlar arası ilişkileri yararlı ve kişiyi tatmin eden ilişkiler olarak görülmektedir. İyi bir bağlanma duygusu oluşturamamış çocuklar, kaygılı ve aşırı bağımlı davranabilir ve beklentileri karşılanmadığı için iç güdüsel olarak bunu ilerideki ilişkilerine taşıyabilirler (Hazan ve Shaver, 1987).

Yapılan araştırmalar, ebeveynlerin çocuklarına karşı sergiledikleri tutumların çocukların geliştirecekleri bağlanma stili ile yüksek düzeyde ilişkili olduğunu göstermektedir. Ebeveyn ilişkileri konusunda, güvenli bağlanma stiline sahip çocukların ebeveynlerinin, güvenli olmayanların ebeveynlerinden daha fazla oranda çocuklarının gereksinimlerine duyarlılık gösterdikleri ve doyum sağladıkları; kaçınan bağlanma stiline sahip çocukların ebeveynlerinin, çoğunlukla, bedensel temastan hoşlanmayan, azarlayıcı ve reddedici oldukları, özellikle de çocuklarının onlara en fazla gereksinim duyduğu anlarda geri çekilme eğilimi gösterdikleri; kaygılı/kararsız bağlanma stiline sahip çocukların ebeveynlerinin ise, çocuklarının gereksinimlerinden çok, kendi gereksinimleriyle ilgilendikleri, kendi kaygılarına odaklandıkları ve bakım sağlama konusunda çoğunlukla tutarsız oldukları görülmüştür (Blatt, Levy ve Shaver, 1998).

İnsanların bebeklik döneminde kazandığı bağlanma davranışları, yetişkinlik döneminde insanlarla kurulan ilişkilerde önemli rol oynamaktadır (Vaughan, 1987; Cassidy, 1994). Çocuğun anneyle kurduğu duygusal ilişki şekilleriyle ona

yakınlaşarak, bu davranışı yaşamına ve hayatına girecek olan insanlarla olan ilişkilerine geneller (Dunn ve Hottel, 1961). Bağlanılan nesne olan anneden, uzun süreli ayrılık durumunda çocukta protesto dönemi başlar. Çocukta annenin dikkatini çeken davranışları gösterir. Sürekli ağlamalar gözlenir. Çocuk bununla bir kazanç elde edemeyeceğini anlayınca, annenin dönüşü konusunda ümitsizlik başlar. Çaresizlik aşamasına geldiğinde anneyle bağlarını duygusal anlamda koparır. Böylece çocukta ayrılığın ilk döneminden itibaren, ayrılık kaygısı, yas ve kendini savunmanın oluşumu gözlenir. Bu çocukların bazıları yetişkinlik dönemlerinde; duygusal anlamda ilişkiler oluştururken sınırlı, çekingen ya da duygusuz kişilikler geliştirebilirler (Bowlby, 1952: s.22, 23).

Birey, çocukluğunda olduğu gibi yetişkinlikte de, baskı ya da stres altında olduğunda bağlanma figürüne yakın olma ihtiyacı duyar. Bowlby'e göre bağlanma bebeklik bitiminde sona ermemekte, güvenli bağlanma erken çocukluk boyunca sürmekte, bebeklik döneminde, çocuklukta, ergenlikte ve erişkinlikte farklı güven temelli bağlanma davranışları gözlenmektedir. Bu nedenle kişi stres durumunda bağlanma figürüyle ilişkisindeki güveni ve rahatlığı arar. Kişinin bağlandığı kişi ile arasındaki istenmeyen ayrılıklar, protesto eylemleri içerir; birey bağlanma figürünün kaybına yasla tepki verir. Eşini kaybeden kişilerle yapılan araştırmalar bu yetişkinlerin çocuklukta protesto tepkilerine benzer davranışlarda bulunduklarını göstermiştir. Bu davranışlar kaybedilen kişiyi arama, ağlama, anıları çağırma, huzursuzluk ve yas durumlarını içerir (Berman ve Sperling, 1994).

3.6. Sigmund Freud Psikanalitik Kuramı

Psikanalitik ekol, yaşamı, çocukluk döneminde edinilen davranışların yetişkinlik boyunca yinelenmesi olarak yorumlar. Buna karşılık, diğer yaklaşımlar insanın, belirli bir davranış örüntüsünü izlemekle birlikte sürekli bir gelişim ve değişim içinde olduğu görüşündedir (Geçtan, 1997: s.15). Freud'a göre, insan davranışlarının tümü, uyum yapmaya yönelik bir amaç taşır. Hiçbir davranış rastlantısal değildir ve organizmanın yaptığı her şey, yaşamı sürdürme çabasının farklı biçimleridir (Öztürk, 1998). Freud, insanın kişilik gelişimini üç başlık halinde incelemiştir; İd, Ego, Süperego.

a) *İd*: İd, yeni doğandaki kişiliğin en kaba, en ilkel kalıtsal içgüdülerinden meydana gelir. Bu bakımdan id biyolojik temelli ihtiyaçları içerir. Bu ihtiyaçlar yemek yeme, cinsel haz, ve acıdan kaçınma şeklindedirler (Tüfekçi, 2004: s.22). İd haz ilkesiyle çalışır. Haz ilkesine bağlı olarak, acil ihtiyaçlarla ilgilenilmesinin anlaşılması konusunda istekte bulunur. Aç olan bebeğin çılglık çılgılığa ağlaması gibi. Freud'un bakış açısına göre bebek masumdur, neredeyse id de masumdur, Çünkü id, acilen beslenme ihtiyacının karşılanmasını ister (Boeree, 2006).

b) *Ego*: Ego, İd'i denetim altında tutmaya çalışan kişilik birimidir. Ego çevresindeki nesnelerin hangileriyle ilişki kuracağını seçer ve hangi güçlerin ne biçimde doyum bulması gerektiğine karar verir. İd gibi haz peşinde değildir. Asıl, temel ihtiyaçlar için zevki feda etmeye hazırdır. Aynı zamanda id'in, süperegonun ve dış dünyanın karşı konulmaz istekleri arasında arabuluculuk yapar. Ego, dış dünyanın temsilcisidir (Liebert, Spiegler, 1990).

c) *Süperego*: Süperego, kişiliğin vicdan kısmını oluşturur. Bu vicdanın oluşmasında toplumun sahip olduğu ahlaki değerler ön plandadır. Kişinin bu değerleri içselleştirmesiyle vicdan meydana gelir. Süperego' ya göre her davranış mutlaka toplumun kurallarına uygun olmalıdır (Atakay, Atakay ve Yavuz, çev., 1995). Freud'a göre, çocuk kendisini karşı cinsten ebeveyni ile özdeşleştirir. Ana-babanın “Baban gibi olmalısın” veya “baban gibi olamazsın” gibi birbiriyle çatışan ifadelerini, çocuk, ana-babanın yerini alamayacağı için içselleştirmeye başlar. Böylece bireyin kendi içinde (idin etkisiyle) geliştirdiği davranış kalıpları ile çevresinin etkisiyle geliştirdiği davranış kalıplarının bir araya getirir, sentezler. Ortaya yeni bir davranış kalıbı çıkartır. Bu kalıp ne idin, ne egonun ne de süperegonun egemen olduğu bir davranış kalıbıdır. İd kişiliğin biyolojik bölümünü, ego psikolojik, süperego toplumsal ve ahlaki bölümlerini oluşturur (Muckenhaupt, 2002; Akt. Yapıcı ve Yapıcı, 2005).

Freud'un kişilik gelişim aşamaları, psikolojik olarak seksüel doyumun, dürtünün ortaya çıkmasıyla ilişkilidirler. Bu nedenle bu aşamalara *Psikoseksüel*

Gelişim Aşamaları denilmektedir (Yapıcı ve Yapıcı, 2005). Freud'un Psikoseksüel gelişim aşamalarını incelemek gerekirse:

3.6.1. Oral Dönem (0-1 yaş):

Oral dönemde, seksüel enerjinin kaynağı olan libido, ağız bölgesindedir. Zevk kaynağı emme davranışdır ve her nesne çocuk tarafından ağızına götürülür. Çocuğun ihtiyaçları her aşamada ne fazla, ne de gereğinden az doyurulmalıdır. Böyle bir durumda, bireyler bu döneme saplanırlar ve kişilik gelişimiyle etkiler uzun süreli olur (Vasta, 1992, s.18). İnsanın yaşamında anne, önemli bir yer tutmaktadır. Fakat bu dönemde annenin rolü diğer dönemlere oranla daha da önemlidir. Anne, çocuğun ihtiyaçlarını karşılasa, bebekte dış dünyaya karşı güven duygusu oluşmaya başlar. Bu dönemde annesiyle; sıcak, sevecen ve güven verici bir ilişki yaşayan çocuğun, yaşamı boyunca diğer insanlarla da benzer şekilde ilişkiler kurabilmesi beklenir (Geçtan, 1995). Freud (1958)'de yayınladığı "A General Introduction To Psychoanalysis" adlı kitabında, anne ya da çocuğa bakan kişinin, özellikle çocuğun bebeklik döneminde bütün ihtiyaçlarını karşılaması gerektiğini söyler. Bunu yapan annelerin bebekleri, annelerine bağlanırlar <http://www.questia.com/PM.qst?a=o&d=102189232> .

3.6.2. Anal Dönem (1-3 yaş):

Bu dönemin en belirgin özelliği, çocuğun istemli hareketleri yapabilme yeteneklerini kazanmasıdır. Çocuğun alma-atma, tutma-bırakma gibi birbirinin karşısı istemli hareketlerde kontrol kazanmaktan büyük bir haz aldığı görülür. Kendi isteğine bağlı olarak "tutmayı" ve "bırakmayı" öğrenerek bağımsızlık duygusunu tatmaya başlar (Vasta, 1992). Anüs bölgesinin anatomik durumu tümüyle, ağız-dudak bölgesinde olduğu gibi, onu bir cinsel etkinliği başka bir fizyolojik etkinlik üzerine dayandırmak için elverişli kılar. Çocuk, bölgenin haz uyandırıcılığını kullanır. Dışkı, anüsün halka kasından geçerken mukoza üzerinde kuvvetli bir uyarma yapıcaya ve şiddetli kas büzölmelerine neden olana kadar tutulur. Bir acı duygusuna, bir zevk duygusunun eklendiği sanılabilir. Çocuk, lazımlığa oturduğu zaman bağırsaklarını boşaltmaya yanaşmaz ve annesinin emrini ve öğütlerini dinlemeyerek, bu işi, ne zaman hoşuna giderse o zaman yapmakta diretir. Yatağını kirletmekten çekinmez; onun için önemli olan,

dışkısının fazla birikmesiyle elde ettiği hazzı kaybetmemektir (Kapkın, E., çev., 1996: s.63).

3.6.3. Fallik Dönem (3-6 yaş):

Bu dönemde haz kaynağı (libido) genital bölgede yer almaktadır. Bu dönemde çocuklar karşı cins ebeveyne ilgi duymaya başlarlar. Mitolojide de benzer olaylar olduğundan “Oedupus” “Elektra Kompleksi” bu dönem yaşantılarına isim olarak verilmiştir. Kız çocuklarının babalarına karşı hayranlık duydukları; ancak bunu yaparken anneyi model almalarına “*elektra kompleksi*” adı verilir. Erkek çocuklarının da bir yandan babayı model alırken, diğer yandan anneye karşı hayranlık duydukları döneme “*oedipus kompleksi*” denmektedir. Çocuk, karşı cinsteki ebeveyne ilgi duymasına rağmen aynı cinsiyette olan ebeveyn çocuğun baş edemeyeceği kadar güçlüdür. Bu nedenle bu karışıklığı çözmek için bu düşünce ve duygularını bilinç altına iter, bastırır. Aynı zamanda çocuğun, kendisiyle aynı cinsiyeti paylaşan ebeveynini model alması, özdeşim kurması, kişilik oluşumu etkiler (Vasta, 1992, s.18).

Çocuğun bu dönemde “nereden ve nasıl dünyaya geldiğiyle” ilgili soruları oluşur. Bu sorularına çevresinden cevaplar arar. Aile, cevap verme aşamasında çocuğu oldukça etkilemektedir. Sorduğu soruları, ayıp ve utanılacak bir şeymiş, ya da terbiyesizlikmiş gibi algılayan aileler, çocuklara yanıtlarında daha sert olabilmektedirler. Bir anda ana-babanın sesinde kızgınlık, mahcubiyet ya da gizemli bir sır anlatıyormuşçasına oluşan ton, çocuğun zihninde, bu tarz soruların onlara sorulmaması gerektiği, bunu sormanın yasak olduğu fikri oluşmaya başlar. Bu durum çocuğun merakını oldukça artırır. Cinselliğin kötü bir şey olduğunu, bu yüzden ilgilenmemesi gerektiğini de düşünebilir. Sonuçta ilgilenilen konunun yasak, pis ya da günah olduğu inancı yerleşir. Bilinçaltına itilen bu inanç, birçok yetişkin insanın hayatını etkiler. Çünkü, böyle yasak bir atmosferde hata ve utanç kavramlarıyla gelişen cinsel hayat, meraklar ve normal ihtiyaçlar, kişiyi ilerde kuracağı evlilikte güzel, sağlıklı, mutlu bir fizik ve sevgi kavramına götüremez.(Yavuzer, 1990)

Çocukluk çağlarında cinsel yaşam konusunda eksik, hatalı bilgiler alan bireylerin ise yetişkinlik döneminde cinsel uyumu olmayan, doyum

sağlayamayan, sinirli, öfkeli, uyumsuz bireyler oldukları görülmektedir (Mangır ve Çalış, 1994). Anne ve babalar çocukları okul çağına gelene kadar onların ilgilerine uygun olarak cinsellikle ilgili aşağıdaki tutumları çocuklarına kazandırmalıdır;

a) Bedeniyle ilgili olumlu imaj: Çocuğa bedeninin güzel olduğu ve ona değer vermesi, onunla övünmesi gerektiği öğretilmelidir. Eğer çocuk bedeninin cinsellikle ilgili bölgelerinin utanç verici olduğunu düşünür ve onlardan utanırsa, evlilik hayatındaki cinsel ilişkisini mutsuzlaştıracak, bazı engellemeler ve yanlış kanılar geliştirecektir.

b) Açık bir tutum: Çocuğa cinsellik konusunda açık, kabul edici ve dürüst bir tutum sergilenmelidir. Cinselliğin konuşulmasından utanan anne-babaların çocuklarının bu konuda açık ve utanmayan bir tutum içinde olması beklenmemelidir.

c) Doğru bilgi: Cinsel konuları tartışmak için yeterli kelime bilgisine sahip olunmalıdır. Bedenimizin değişik bölümlerinin isimleri ve işlevleri bilinmelidir.

d) Mahremiyete saygı: Çocuğa yalnız kendi bedenine saygı, sevgi ve değer vermesi öğretilmemeli, başkalarının mahremiyetine de saygı göstermesi sağlanmalıdır.

e) Kendine saygı: Çocuğa bedeninin sadece ona ait olduğu ve onun izni olmadan kimsenin ona dokunmaya hakkı olmadığı açıklanmalıdır. Cinsel taciz ile sevgiyle dokunma arasındaki fark mutlaka belirtilmelidir (Ketterman, 1998; Akt. Ersoy, 1999: s.21).

3.6.4. Gizil Dönem (7-11 yaş):

Çocuğun bir önceki dönemde yoğun olan cinselliğe ilişkin ilgilerinde, sorularında azalma görülür. Daha önceleri çok iyi anlayamadığı konuları daha iyi anlayabilecek bilişsel yeterliliğe ulaşmıştır. Ana-babalarına olan ilgileri azalarak, daha çok okul ve arkadaş çevresine yönelmiştir. Cinsellikle ilgili merak ettiklerini, okuldan öğrendikleri, arkadaşlarından duydukları ve kendi

düşüncesiyle oluşturduğu cevaplarla çözüm arar (Taşçı, 2003: s.66). Ancak bu dönem problemli olarak yaşanırsa, çocuğun içsel dürtülerinin denetimini sağlayamadığı ve enerjisini olumsuz şekilde kullandığı ya da dürtülerini aşırı denetim altına alarak kişiliğinin gelişimini engellediği ve obsesif karakter yapısına sahip olabildiği görülmektedir (Selçuk; 2004: s.51).

Bu dönemde kimlik, aynı cinsiyetteki ebeveyninden, ailesindeki ya da çevresindeki aynı cinsiyetteki diğer kişilere doğru genişletilmiştir. Çocuk daha çok kendi cinsiyetindeki çocuklarla oynamayı tercih eder. Ayrıca öğretmeni ya da aynı cinsiyetteki başka yetişkinlerden hoşlanma durumu da yaşabilir. Bu dönemde id, ego ve süperegö arasındaki denge, bireysel yaşamın gelişiminde daha önceki aşamalara göre daha iyi durumdadır (Freud, 1953: s.74).

3.6.5. Genital Dönem (12 yaş ve sonrası):

Bu dönem, ergenlik dönemi ve sonraki yetişkinlik yıllarını kapsar. Bu dönemdeki en belirgin durum, bireyin yaşamının temelinde yer alan ebeveynlerinden kopmalar yaşanmaya başlamasıdır. Ergende, bireyselleşme ve bencillik ön plana çıkar. Ayrıca çocukluk dönemlerinden çözülmemiş olarak gelen problemlerin bireysel olarak çözülmeye çalışılması söz konusudur. Bu dönemde ilgi tekrar cinsel organlara yöneltilmiştir; ancak bu aşamadaki cinsellik, yetişkin cinselliği olarak ifade edilir. Genital dönemdeki egonun sağlıklı gelişimi, fallik dönemdeki ilk haz dürtüleri ile ilişkilendirilebilir. Böylece hazzın sembolikleştirilmesinde ikincil bir düşünme süreci kullanılmaya başlanır. Bu sembolik haz, aşk ve aile ilişkilerinin ya da yetişkinlikle ilgili sorumlulukların kabul edilmesini içerebilir (Fisher, Greenberg, 1977: s.399, 400).

Dönemler incelendiğinde Freud'un, çocukluk yaşantılarının insan kişiliği üzerindeki etkilerine dikkat çektiği görülmektedir. Psikanalistler, çocukluk yaşantılarının insanın ileriki yaşamında davranışlarını etkilediğini kabul ederler. Bunun doğal bir sonucu olarak da, kişinin bugünkü davranış biçimlerinin nedenlerini bulmak için onun geçmiş yaşantılarının anlaşılması gerektiğini ileri sürerler (Baymur, 2004: s.319).

4. Anne Baba Ve Çocuk Arasındaki İlişkiler

Çocuk, özellikle okulöncesi dönemde, ana-babasının etkisi altındadır. Onların olumlu ve olumsuz yanlarını, özdeşim yoluyla sindirir. Ancak çocuk, hep edilgin ve alıcı kalmaz. Ana-baba ve kardeşleriyle sürekli etkileşim halindedir. Bir başka deyişle, o da kendi yönünden onları etkilemektedir. Doğuştan gelen yapısı ve özellikleriyle, ana-baba tutumlarına önemli ölçüde yön verir (Yörükoğlu, 1998: s.127). Çocuğun gelişiminde ailenin ne şekilde etkili olduğu ve ne tür etkilerinin daha baskın olduğu iki faktöre bağlıdır: Bunlardan ilki ailenin ne tür bir aile olduğu, bir diğeri ise, farklı aile üyelerinin etkisidir. Dix ve Grusec (1985), ana-babaların, çocuklarının büyüdükçe daha bilinçli ve kasıtlı davrandığını düşünürler. Ayrıca bu davranışları daha çok kontrol edebileceğine inanmaya başladıklarını söyler. Sonuç olarak, çocuk büyüdükçe, ana-babalar, davranışlarının sonuçlarından onu daha çok sorumlu tutarlar (Hortaçsu, 2003: s.80).

Yavuzer'e (1999; s.139) göre, annenin çalıştığı, babanın olmadığı, her ikisinin de olmadığı aile ortamlarında büyüyen çocukların gelişimleri, tersi durumlarda bulunan çocuklara göre farklı olmaktadır. Sevgi ile, çocuk sağlıklı bir kişilik geliştirir. Sevgi ile yetişmemiş kişi, karşısındakine de sevgi gösteremez. Örneğin sevgi gören çocuklar sıcak ve uyumlu bir arkadaşlık geliştirirken, sevgisiz büyüyenler, ilişkilerinde düşmanlık yolunu tutmaktadırlar (Tezcan, 1995: s.120). Buna bağlı olarak çocuğun gelişiminde ailenin en etkili yardımcıları şöyle sıralanabilir:

- Aile, grup içinde dengeli bir birey olabilmesi için çocuğa güven duygusu aşılar.
- Onun sosyal kabul görebilmesi için gerekli ortamı hazırlar.
- Sosyalleşmeyi öğrenebilmesi için kabul edilmiş uygun davranış biçimlerini içeren birer model oluşturur.
- Sosyal açıdan kabul edilmiş davranış biçimlerinin gelişimi için rehberlik eder.

- Çocuğun yaşam ortamına uyum sağlarken, rastladığı sorunlarına çözüm getirir.
- Uyum için gerekli olan davranışlar ilgili sözlü ve toplumsal alışkanlıkların kazanılmasına yardımcı olur.
- Okul ve sosyal yaşamda başarılı olabilmesi için çocuğun yeteneklerini uyarır ve geliştirir.
- Çocuğun ilgi ve yeteneklerine uygun arzuların gelişimine yardım eder (Yavuzer, 1999: s.139).

Berne (1961), insanların kendi ana-babalarından etkilenecek oluşturdukları ana baba benlik durumlarının, ileride ana-baba oldukları zaman, nasıl davranacaklarını belirlediğini söyler. Kendi çocukluklarında ana-babalarıyla yeterli düzeyde bir arada olamamış, iletişime geçememiş bireyler, ileride çocuk yetiştirmede sorunlar yaşayabilirler (Akt. Dökmen, 1985).

4.1. Anne-Çocuk İlişkisi

Annelik yeteneği, sanıldığı gibi aksine tümüyle iç güdüsel bir yetenek değildir. Yapılan bilimsel gözlemler, ister memeli hayvanlarda olsun, ister insanlarda olsun, annelik duygusunun ve davranışının büyük ölçüde sonradan kazanıldığını kanıtlamaktadır. Başka bir deyişle, kendisi yeterli sevgi almamış bir anne, yavrusuna yeterli sevgi vermekte güçlük çekmektedir. Ayrıca, annenin geçirdiği sorunlu gebelik süreci, ekonomik sıkıntılar, eşler arası uyumsuzluk, hastalıklar... gibi aileyi huzursuz eden sorunlar, anneliği etkileyebilir. Ancak annenin çocuğuna sergilediği tutumun, çocuğu etkileyebilmesi için o tutumun sürekli olması gereklidir (Yörükoğlu, 1998: s.39). Bıçakçı ve Gürsoy'un (2006) "Ergenlik Döneminde Çocuğu Olan Ebeveynlerin Aile Ortamlarını Algılamalarının İncelenmesi" adlı çalışmasında, çocuk sayısının artmasıyla ailede birlik beraberlik duygusunun arttığı; çocukların sayısının fazla olması nedeniyle daha az görüşülmesinin, annenin çocuğu üzerindeki kontrolünü artırdığını bildirmişlerdir.

Çocuğun yaşantısındaki belli olay ve deneyimlerin çocuğu ve annenin çocuğa karşı davranışlarını etkileyebileceğinin bilincinde olan anneler de, çocuklarındaki davranış farklılıklarının, doğuştan getirdikleri özelliklerden değil de, değişik yaşam koşullarından kaynaklandığını anlayabilirler. Çocuğun doğum sırası, çocuğun küçüklüğünde ailenin genel duygusal ve ekonomik durumları, ana-babanın yaşları, deneyimleri, nene-dedelerinin varlığı, sağlıkları... gibi bir çok koşul, aynı ana-babanın iki çocuğunun birbirinden farklı biçimlerde gelişmesine yol açabilir (Hortaçsu, 2003: s.83).

4.2. Baba-Çocuk İlişkisi

Ülkemizde çocuk yetiştirme tutumları ile ilgili kültürel ve geleneksel bazı görüşler bulunmaktadır. Çocuk bakımı, annenin görevi olarak görülmekte, baba ise evin ekonomik gereksinimlerini karşılayan kişi sorumluluğunu üstlenmektedir (Evans, 1997; Akt. Özyürek, Şahin, 2005: s.20). Pek çok araştırma sonuçları, baba yokluğunun çocukların özellikle zihinsel işlevlerini etkilediğine işaret etmektedir. Babanın yokluğuna çocuklar çeşitli psikolojik tepkiler vermektedir. Yapılan araştırmalar bu tepkilerin, babanın ailedeki rolüne, çocukla iletişimine, çocuğun yaşına, ayrılık süresine, annenin özelliklerine ve çocuğun ailedeki diğer bireylerle ilişkisinin niteliğine bağlı olarak değiştiğini vurgulamaktadır. Ayrıca babanın olumlu ve nitelikli ilgisinin, çocuklarda liderlik, uyum yeteneği, matematik başarısı ve olumlu cinsel kimlik gelişimi ile yüksek oranda ilişkili olduğu bulunmuştur (Kuzgun, 1999).

Babanın daha fazla sevgi göstermesi her zaman daha az huzursuzluk ya da depresyon riski anlamına gelmemektedir. Babanın anneden daha fazla sevgi dolu olduğu ailelerde, aile problemlerinin daha fazla olması söz konusu olabilmektedir. Aile problemleri, babaların, çocuklarına daha fazla ilgi göstermelerine yol açarken, annelerde ilgi azalması gözlenebilmektedir. Doğum sırasında babanın sosyal sınıfının da çocukluk zekasının önemli belirleyicilerinden olduğu bildirilmiştir (Christensen ve diğer., 2003; Batty ve diğer., 2005). Hatta babanın evden kısa veya uzun süreli ayrılıklarının bile çocuk üzerinde olumsuz etkileri vardır. Örneğin babanın askerlik ya da iş gereği aileden uzun süre ayrı kaldığı durumlarda, özellikle erkek çocuklarında anneye daha

bağımlı, güvensiz, okul başarılarının düştüğü ve davranışlarında sorunlar olduğu gözlenmiştir. (Peterson, 1959: s.119; Akt. Yörükoğlu, 1998).

Evans'ın (1997) düşük sosyo ekonomik düzeydeki babaların babalık görevleri ve duyarlılıkları konusundaki araştırmasında, babaların çocuklarıyla kurdukları iletişimlerinin oldukça az olduğunu saptamıştır. Ancak çocuklarının, geleceklerini ilgilendirecek eğitimlerini yönlendirme, bakımları için gerekli olan maddi gücü sağlamaya çalışma... gibi konularda daha fazla sorumluluk üstlendiklerini ortaya koymuştur. Daha önceki araştırmalar, annenin, babanın rolü hakkındaki tutumlarının, babanın katılımı üzerinde önemli etkisi olabileceğini göstermektedir (Beitel ve Parke, 1998; Mc Bride et al., 2005; Palkovitz, 1984). Ayrıca ileriye bakan ve geleneksel olmayan inançlara sahip babaların, çocuk yetiştirme konusunda çok daha çeşitli yönlerde katılımlarının olduğu ispatlanmıştır (Jacobs ve Kelley, 2006).

4.3. Ana-Baba Tutumları İle Algılanan Ana-Baba Davranışları Arasındaki İlişkiler

Aile olmak, uzun yıllar boyunca bir çocuğa bakmaktan çok, devamlı onu korumak, onunla ilgilenmek konularında kararlılık göstermeyi gerektirmektedir. Başka hiçbir rol, böylesine yoğun bir enerji gereksinimi taşımamaktadır (Coleman, Karraker, 1997). Annenin ve babanın ebeveynlik tarzı, birbirine bağlı olarak kavramsallaşmıştır. Ayrıca, ana-baba arasındaki ilişki, çocuğun gelişimine, annenin veya babanın ebeveynlik tarzındaki bireysel gelişiminden daha önemli katkı sağlamaktadır. (Block, Block, Morrison, 1981; Gable, Crnic, Belsky, 1994; Lindsey and Mize, 2001). Ancak, bireylerin kişiliklerinin oluşumuna yüksek oranda etki eden (depresyon, nevrotik davranışlar... gibi) olumsuzluklar, sorunlu evliliklerin yapılmasına, uyumsuz ve daha az duyarlı ebeveyn davranışlarının oluşumuna neden olduğu belirtilmektedir (Bradbury ve Karney, 2004; Seifer ve Dickstein, 2000).

Ana-babanın çocuğa karşı sergilediği tutum ve davranışların oluşumuna neden olan etkenler incelendiğinde, ortak nokta olarak, çocuklarına takındıkları tavrın bir öğrenme ürünü olduğu görülmektedir (Yavuzer, 1999: s.140). Çocuk

henüz bebeklik dönemindeyken, aile çocuğun isteklerini karşılamak zorundadır. Ancak çocuk, yaşının ilerlemeye başlamasıyla aile bireylerinden isteyebileceği şeyleri, ailenin koyduğu kurallara uygun davrandığı zaman ve ana-baba isterse elde edebileceğini öğrenir. Böylece çocuk ana-babasını, “vermek isterlerse”, “arzu ederlerse” isteklerini gerçekleştirecek kişiler olarak algılamaya başlar. Ayrıca çocuk büyürken, ailenin onu algılayışının farklılaşmaya başlaması aile içi güç dengesini etkiler. Böylece ailenin güç dengesinde bir değişim meydana gelir. Çocuğun yaşı küçük ve bakıma muhtaç olduğu dönemde güç çocukta, yaşı ilerledikten sonra güç, ana-babadadır (Hortaçsu, 2003: s. 80). Hatta bunun bir sonucu olarak çocuğun, aile-çocuk arasındaki ilişkilerdeki dengesiz davranışlarının, aile tarafından daha fazla kontrolün sergilendiği, dikey bir ilişki sonucu meydana geldiği düşünülmektedir (Russell, Petit, Mize, 1998).

Çocuğun, zaman içinde gelişim alanlarındaki ilerleme ile yaşamı ve sosyal kuralları algılaması, onun aile bireyleriyle yaşadığı ilişkiyi pek çok açıdan etkiler. Küçük yaşta gösterilen müsamaha çocuk büyüdükçe kısıtlama ve beklentiye dönüşür (Fişek, 1982). Çocuk büyüdükçe, ana-babalar çocuğun davranışlarını daha çok kişilik özellikleri olarak görmeye başlarlar. Böyle bir düşünce içinde olduklarını gösteren ifade ve davranışlar sergilerler. Örneğin, çocuğun zeki veya kıskanç ya da tembel olduğuna karar veren ana-baba, bunu söz ve davranışlarıyla çocuğa iletir. Bir çocuğa küçük olduğu için odasını toplamamasına tepki göstermeyen bir ana-babanın, daha büyük bir çocuğa (ablasına ya da ağabeyine) oda toplamama davranışını sergilediğinde “düzensiz”, “tembel” gibi ifadeleri kullanılması gibi (Hortaçsu, 2003: s.81).

Bütün bu yaşantıların sonucunda çocukluk döneminde aileden algılanan davranış ve tutumlar, 12-30 yaş arasındaki dönemde son şeklini alır (Morgan, 1991). Pek çok araştırma, çocukluğunda olumsuz yaşantılar geçirmiş olan ebeveynlerin, plan yapma ve problemlerle başa çıkma becerilerinde sorun yaşadığı, çocuklarına kolay öfkelenen davranışlar sergilediklerini göstermektedir. Hatta ebeveynlerinde depresyon, nevrotik bozukluk ya da anksiyete gibi problemlerin gözlendiği çocukların, ileride kendileri ana-baba oldukları zaman benzeri bulgular görülmüştür. Hatta bu çocukların depresif,

endişeli ebeveynler oldukları belirtilmektedir (Sürücü, 2003: s.204). Benzer şekilde Geçtan'a (2000) göre, çocukluk yıllarını gerekli destekten yoksun ya da baskı altında geçiren kişilerin, o dönemde başlayan gerilimi ve alarmı, yetişkinlikte de "sanki zihinlerine yerleştirilmiş ve sürekli emirler veren bir aygıtın tutsağı gibi" sürdürdükleri görülmektedir (Geçtan, 2000: s.246, 247). Feil ve Sameroff (1985), ana-babaların, yaştan, çevrenin, belli yaşlardaki deneyimlerin çocukların davranışları üzerindeki etkilerine önem verdiklerine işaret ederler. Örneğin iki yaş dolaylarındaki çocukların, genelde olumsuz davranışlarda bulunduklarını ve çok inatçı olduklarını bilen anneler, çocuklarının huysuzluklarının yaş gereği olduğunu düşünerek, bu davranışları çocuğun kalıcı kişilik özelliklerinin göstergesi olarak yorumlamazlar. Goodnow (1985), ana-babaların çocuklarına davranışlarında, çocuklarının kişilikleriyle ilgili görüşleri kadar, genelde gelişim, aşama ve zamanlarıyla, çocukların nasıl öğrendiklerine ilişkin inançlarının da önemli etkileri olduğunu belirtmektedir. Örneğin çocuğun yürüme, konuşma, kendi kendine tuvalete girme, yemek yeme ve giyinmesine ilişkin çok erken ya da çok geç beklentisi olan ana-babalar, çocuklarından aşırı isteklerde bulunup, onları yok yere üzebilirler veya kendi kendilerine yetebilecekken, bazı işlere girişimlerini engelleyerek, beceriksiz ve aşırı bağımlı olarak yetiştirebilirler (Akt. Hortaçsu, 2003: s.83). Anne ve babaların çocuklarına karşı takındıkları bu tavırları etkileyen diğer faktörler şöyle sıralanabilir:

- Anne ve babanın zihninde nasıl bir çocuk istedikleri konusunda, daha çocuk dünyaya gelmeden önce hayali bir çocuk oluşur. Dünyaya gelen çocuk, anne babanın hayalindeki çocukla ters düştüğünde, ailede reddetme davranışı gözlenir.
- İçinde yaşlanılan toplumun kültürü ana-babanın çocuk yetiştirme konusundaki tutumlarını etkiler.
- Çocuklarına sergiledikleri ana-baba rolünden haz duyan, kendilerine düşen sorumlulukları en iyi şekilde yerine getirdiğini düşünen ana-babalar, çocuklarını yetiştirme konusunda kaygılı, kendine güvensiz ve yetersiz hisseden ana-babalara oranla daha başarılı ve olumludurlar.

- Çocuklarının sayı, cinsiyet ve kişilik özelliklerinden memnun olan ana-babalar, memnun olmayanlara oranla, daha uygun tavırlara sahiptirler (Yavuzer, 1999; Önder, 2004).

Jones ve Nisbett (1971) ana-babaların çocuklarının kişilik özellikleriyle ilgili yanlış kararlara varmalarının çeşitli nedenleri olabileceğini belirtmektedirler. Bunlardan biri, insanların genellikle başkalarının davranışları üzerinde, durumların ve kendilerinin etkilerini görmeyip, bu davranışları gözledikleri kişilerin kalıcı kişilik özellikleriyle açıklamalarıdır. Nisbett ve Ross (1980) bir diğer etmeni ise, insanların genellikle kendi düşüncelerini destekleyecek durumları aramaları ve anımsamaları, varsayımları çürütebilecek durumları ise aramayıp, anımsamamaları olarak belirtmişlerdir. Applegate ve diğerleri'ne (1985) göre ana-babaların çocuklarına karşı davranışlarını etkileyen başka bir özelliğin de, insan algılarının gelişmişlik düzeyi olduğuna işaret etmişlerdir. Gelişmiş sosyal algıları olan ana-babalar, kişileri değerlendirirken, kalıp yargılardan ve fiziksel sınıflandırmalardan fazla etkilenmezler (erkek çocukları haşarı olur, şişman çocuklar yavaş olur... gibi), insanların kişilik özelliklerini, duygularını ve güdülerini göz önüne almaktadırlar. Böyle ana-babalar, görünüşte çelişkili olan bilgilerden anlamlı bir bütün oluşturmaya çalışmakta, davranışları değerlendirirken, neden-sonuç ilişkilerine önem vermektedirler (Akt. Hortaçsu, 2003: s.84). Parke (2002)'ın yaptığı çalışmalarda, annelerin ve babaların arasında ebeveynlik farklılıkları olduğunu belirtmiştir. Çalışmalarda genel olarak, annenin çocuk bakımı konusunda daha fazla sorumluluk üstlendiği, daha fazla sevgi gösterdiği, babaların ise daha çok çocuğun oyunlarına yönerge odaklı katıldıkları ve otoriter davranışlar sergiledikleri görülmüştür. Bazı çalışmalar ise anne ve babaların kız ve erkek çocuklarını birbirlerinden farklı olarak yetiştirdiklerini ortaya koymaktadır (Akt. Lytton ve Romney, 1991).

Çaplı (1993), “Çocukların ve Gençlerin Eğitimi” adlı kitabında şöyle diyor: “Bir çocuğun kalıtımla saptanmış olan gözünün rengini sonradan değiştirmemiz hiçbir zaman mümkün değildir. Fakat bu gözlerin dünyaya karamsarlık içinde mi

yoksa mutluluk, neşe, huzur içinde mi bakacağını sağlamak bizim elimizdedir” (Çaplı, 1993: s.35).

5. Anne Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumları

Çocuk yetiştirme konusunda her ailenin bireylerinin benimsediği farklı tutum ve yaklaşımları vardır. Aile bireylerinin çocukların her birine yaklaşımları ve sergiledikleri tutumlar da kendi aralarında farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıklar anne baba tarafından bilerek ya da bilmeyerek ortaya konmaktadır. Bazı çocuklara daha otoriter davranırken, bazılarını daha anlayışlı, hoşgörülü davranabilmektedirler. Bu farklılıklar, farklı kişilik özelliklerinde çocukların yetişmesine neden olmaktadır (Çağdaş ve Seğer, 2006; s.119).

Genel olarak bakıldığında, ana-babalarla çocuklarının tutumları arasındaki benzerliklerin, farklılıklardan daha fazla olduğu görülmekte; bu da ailelerin çocuklarının tutum ve davranışları üzerinde önemli bir etkisi olduğuna işaret etmektedir (Çerik, 2002: s.2). Sağlıklı iletişime inanan ve bunu devam ettirmeyi hedefleyen anne baba, önce çocuğun istenmeyen davranışı neden yaptığını anlamaya çalışır. Dünyaya onun gözüyle bakar. Bu adımdan sonra çocukla konuşur ve algısının doğruluğunu kontrol eder. Bu davranışlar, anne babanın çocuğuna değer verdiğini gösterir. Anne baba çocuğun onuruna saygı gösterdiğini, sadece bu olumsuz davranışı sevmeyişi ama kişi olarak onu koşulsuz sevdiğini ve seveceğini belirtir (Cüceloğlu, 2000: s.60-63).

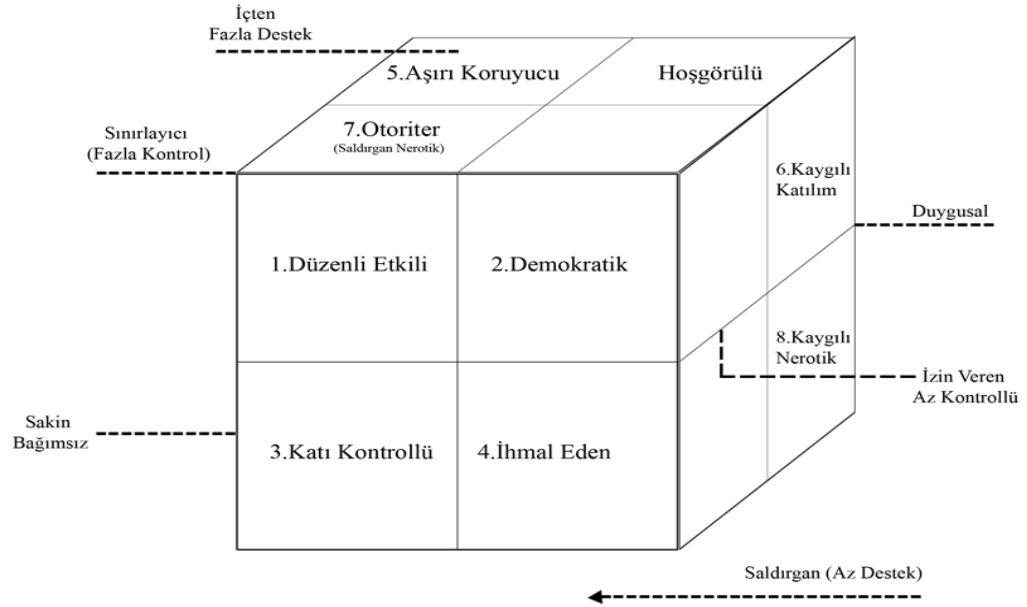
Edgerton, Schaeffer ve Siegel’e (1985) göre, ana-babaların kendilerini eğitici (öğretmen) veya terbiyeci (disiplinci) olarak algılamalarının yanı sıra, çocuk eğitime ilişkin modern ve otoriter görüşlerine sahip olmaları da, çocukla ilişkilerini etkilemektedir. Ebeveynlerden birinden daha az ilgi görmenin, yetişkinlikte artmış endişe, korku, huzursuzluk ve depresyon riski ile bir arada olduğu, daha çok sevgi ve ilgi görenlerde ise bu belirtilerin daha az olduğu bilinmektedir (Akt. Hortaçsu, 2003: s.85-90). Bununla beraber, babanın daha fazla, annenin ise daha az sevgi gösterdiği ailelerde çocuğun akıl sağlığının olumsuz yönde etkilenmesi söz konusu olabilmektedir. Bu tip ailelerin bir takım problemleri olduğu, çiftler arasında duygusal problemlerin ve çatışmaların

yaşandığı, ebeveynlerin birbirlerine kötü davrandıkları, çiftlerin ayrı yaşadıkları ya da boşanmış oldukları aileler oldukları ifade edilmektedir (Christensen ve diğer., 2003; Batty ve diğer., 2005).

Anne babaların geçmiş ve yakın zamanda yaşadıkları, onları derinden ya da yüzeysel olarak etkileyen hemen her şey, çocuklarıyla ilgili düşüncelerini etkilemektedir. Ebeveynler bazen bu durumun farkındayken bazen de farkında olmadan bu etkiyi çocuklarına yansıtabilmektedirler (Demircioğlu, 2008). Buna bağlı olarak Yörükoğlu (1998)'na göre her ailede çocuk davranışlarıyla ilgili belirlenen ve o aileye özgü olan bazı yasalar vardır. Bu davranışlar üç grupta toplanabilir.

- Hiç beğenilmeyen, hiçbir zaman onaylanmayan ve hep ceza gören davranışlar: Örneğin, çalma davranışı hiçbir evde hoş görülmez.
- Her zaman beğenilen, ödüllendirilen davranışlar: Örneğin söz dinlerlik, doğruluk, çalışkanlık... gibi
- Yukarıdaki şekilde belirlenmemiş davranışlar: Bu davranışlar kimi zaman cezalandırılır, kimi zaman görmezden gelinir, kimi zaman da hoş görülür. Gürültü etmek, ev içinde bir şey kırmak, kardeşle kavga etmek, eve geç gelmek... gibi (Yörükoğlu, 1998: s.198).

Pek çok anne ve baba, çocuklarının kendi kendilerini kontrol etme becerilerini geliştirmeyi hedeflemektedir. Ancak bunu yaparken, çocuğun kendi başına kararlar almasını engelleyici veya kısıtlayıcı davranışlar sergilerler. Bu ikilem arasında kalan ana-baba, farklı tutum ve davranış biçimlerini sergilemelerinden dolayı farklı gruplaşmalara neden olmaktadır. Bu grupları, farklı kategorilerde incelemek mümkündür (Ryder, 1995). Becker (1964), ana-baba davranışlarının bileşkesi olarak bir ana-baba kübü hazırlamıştır. Sekiz tane küpten oluşan tek bir küpte, her bir kübün küçük bölmeleri içindeki ana-baba davranışlarını, genel bir ifadeyle tanımlar (Becker, 1964; Akt. Whirter, Acar, 2000).

Şekil 3 Çocuk Yetiştirme Biçimlerinin Kübik Modeli (Becker, 1964; Akt. Whirter, Acar, 2000)

Her bir kübü açıklayacak olursak;

a) Etkili, düzenli ana-babalar: (Sınırlayıcı, fazla kontrol, fazla içten destek, sakın bağımsız). Bu küpteki ana-babalar, çocuğu merkeze alarak, ona yön vererek kontrol ederler. Olumlu bir katılım sergilerler. Çocuğu övme ve ödülleri kullanılır. Böyle bir ailede yetişen çocuklarda, içsel çatışmalar, utangaçlık, içe kapanıklık gözlenebilir. Fazla sorumluluk alabilir ve güvenilirlerdir. Liderlik yeteneklerine sahip olabilirler.

b) Demokratik ana-babalar: (Hoşgörü-Az kontrol, içten-fazla destek, sakın-bağımsız). Bu bölmedeki ana-babalar, aile içi kuralların çocukla birlikte oluşturulmasından yana bir tavır sergiler. Çocuğun kabul edilmeyen davranışlarının nedenleri olumlu bir şekilde açıklanarak, pek çok davranışı hoş görülür. Bu ailelerde yetişen çocuklarda sosyal, yaratıcı, işbirliğine açık, dışa dönüktürler. Sosyal konularda saldırgan tutum içerisine girebilirler.

c) Katı kontrollü ana-babalar: (Sınırlayıcı-Fazla kontrol, saldırgan-az destek, sakın-bağımsız). Bu gruptaki ana-babalar, çocuklarıyla olan iletişimlerini oldukça serttir. Çocuklarına karşı sert, katı bir tavır içerisindedirler. Kural

koyarlar ve bu kurallara uymayan çocuk, cezalandırılır. Bu şekilde yetişen çocuklar, otorite figürünün kendisini reddetmesinden korkarlar. Kinci, manüple edici bir özellik geliştirebilir. Bazen suça yönelebilir, evden kaçabilir.

d) İhmalkar ana-babalar: (Sınırlayıcı-az kontrol, saldırgan-az destek, sakin-bağımsız). Bu küpteki ana-babalar, çocuklarına hiçbir kural koymazlar. Ana-babanın sergilediği ilgisiz ve/veya saldırgan tavırlardan dolayı, çocuk kendisinin ihmal edilmiş ve reddedilmiş olduğunu düşünür. Bu şekilde yetişen çocuklar, yetişkin rolü almada başarısızdırlar. Sosyal olarak içe kapanık ve kendine dönük olabilirler.

e) Aşırı koruyucu ana-babalar: (Sınırlayıcı-fazla kontrol, içten-fazla destek, kaygılı-duygusal). Bu bölmedeki ana-babalar, kural koymalarının yanı sıra çocuğa destek de olmaktadır. Bunu yaparken, ana-baba kaygılıdır. Düşman bir çevreye karşı çocuklarını koruyan ana-babalar olarak tanımlanırlar. Bu ortamda yetişen çocuklar da kaygılı olduğundan kurallara aynen uyarlar. Utangaç, bağımlı, içe kapanık olabilirler.

f) Hoşgörülü ana-babalar: (İzin verici-az kontrol, içten-fazla destek, kaygılı duygusal). Bu gruptaki ana-babalar çocuklarını şımartmaktadırlar. Ailenin merkezinde çocuk vardır. Bu gruptaki ana-babaya sahip çocuklar, şımarık olma eğilimindedirler. Bağımsız, yaratıcı, talepkar, itaatsiz olabilirler. Büyüdükçe anti-sosyal davranış sergileyebilirler.

g) Otoriter, Saldırgan, Nörotik ana-babalar: (Sınırlayıcı-fazla kontrol, saldırganlık-az destek, kaygılı-duygusal). Bu gruptaki ana-babalar, koydukları katı kurallara çocuklarını uymaları konusunda zorlarlar. Sözel ve fiziksel cezalandırmalar söz konusudur. Bu bölmedeki aşırı davranışlar, çocuğun kişiliğine tecavüz etmeye kadar gidebilir. Bu şekilde yetişen çocuklar, öfkeli dirler. Saldırganlık ve suç işleme gibi davranışlarda topluma karşı isyan edebilirler. Bazen evden, okuldan kaçarlar.

h) Kaygılı, Nörotik ana-babalar: (İzin verici-az kontrol, saldırgan-az destek, kaygılı-duygusal). Bu küpteki ana-babalar, çocukları üzerinde az kontrol

ve ilgi gösterdikleri halde, potansiyel olarak, çocuğu tahrip etme eğilimindedirler. Böyle bir aile ortamında büyüyen çocukların nörotik olma eğilimleri vardır. İnsanlardan uzakta kalmayı tercih edebilirler. Utangaç ya da kavgacı davranışlarından dolayı arkadaş edinmede sorun yaşarlar. Yetişkin rolünü benimsemekte güçlük çekerler (Becker, 1964; Akt. Whirter, Acar, 2000: s.68-72)

Baumrind (1967, 1971) ise, okulöncesi dönem çocuklarının, aileleri tarafından farklı sosyal yeterlilik derecelerine göre farklı tutum, davranış ve türlerde yetiştirildiklerini söyler. Teorisinde, ebeveynlik tarzlarını otoriter, yetkili ve hoşgörülü olarak sınıflandırmıştır. Daha sonraki araştırmacıların (Baumrind, 1978; Maccoby ve Martin, 1983), hoşgörülü tutumu, aşırı hoşgörülü-izin verici, aşırı hoşgörülü-kayıtsız tutumlar olarak ayırmalarının sonucunda, ebeveyn tutumlarının, ısrarcılık (talepkarlık) ve duyarlılık olmak üzere iki boyutu ortaya konmuştur. Yavuzer (1990), ana-baba tutumlarını kategorize ederken, öncelikle ana-babanın, çocuklarından bekledikleri davranış modeline uygun bir davranış içinde olmalarının gerekli olduğunu vurgulamıştır. Kendi çocukluk yıllarında engellenmiş bireylerin, ana-baba olduklarında, eskiden kendilerine tanınmamış özgürlüklere çocuklarının sahip olmalarına karşı, bilinç dışı bir kıskançlık geliştirdiklerine işaret etmektedir. Bu nedenle çoğu kez, kendi ana-babalarından gördükleri yöntemlerle çocuklarını sıklıkla dizginleme, suçlama, aşağılama yollarını deneyebilirler (Yavuzer, 1990: s.27). Yapılan çalışmalar sonucunda ana-baba tutumlarının topladığı başlıkları incelemek gerekirse, ortaya altı farklı tutum çıkmaktadır:

5.1. Baskıcı ve Otoriter Ana-Baba Tutumu

Edgerton, Schaeffer ve Siegel'e (1985) göre, ana-babaların kendilerini eğitici (öğretmen) veya terbiyeci (disiplinci) olarak algılamalarının, çocuk eğitimine ilişkin modern ve otoriter görüşlerin oluşmasında ve çocukla ilişkilerini etkilemede önemli bir yere sahiptir. Sıkı eğitim uygulayan ana-baba, çocuğu kendi hayalinde olan çocuğa benzetme amacı içindedir. Evde ve dışarıda her türlü kurala uyması beklenir. Çocuktan söylenen ya da hazırlanan her duruma uyması beklenir. Çocuğun söz hakkı yoktur.

Bu tür ailelerde çocuklar kurallara uymadığında ceza uygulanır ve anne-babalar çocuklarıyla pek fazla görüş alışverişinde bulunmazlar, daha çok çocuklarından söylediği her şeyi sorgulamadan kabul etmesini beklerler (Baumrind, 1968). Çünkü ana-babada, “Çocuk ne pahasına olursa olsun yola getirilmelidir” mantığı hakimdir. Otoriter tutuma sahip ana babalar da çocuklarını seviyorlardır. Ancak sevgilerini, çocuk kurallara uyduğu sürece gösterirler. Çocuğa uygulanan ceza, suçla orantısızdır. Çocuk böyle bir ortamda ana-babasından korktuğu için yaptığı her işte kaygılıdır. Duygularına ve isteklerine önem verilmediğini görerek, içinde tutmaya çalışır. Çocuğun üstünü kirletmemek, yatağa zamanında gitmek, son lokmasına kadar yemeğini bitirmek zorunda olmak... gibi çoğaltılabilecek pek çok görevi vardır. Disiplin, bunaltan, sıkıcı, dar bir giysi gibi çocuğu sarar (Yörükoğlu, 1998: s.199).

Araştırmalar çocuk gelişimine ilişkin modern görüşleri olan ana-babaların, otoriter görüşlü olanlara kıyasla, onlara daha çok şeyler öğrettiklerini çocuklarıyla daha fazla konuştuklarını, birlikte daha sık iş yaptıklarını ve onları daha çok eğitsel faaliyetlere götürdüklerini göstermiştir. Böyle ana-babaların otoriter olanlara kıyasla ana-baba otoritesine daha az değer verdikleri, aralarındaki farklılıklara karşın, çocukların iyi ve aktif olduklarına inandıkları, konuşmaları teşvik etmeleri, eşitliğe, bilginin göreceli ve eğitimin amacının öğrenmeyi öğretmek olduğuna önem verdikleri bulunmuştur. Disiplin yöntemi olarak konuşma ve açıklamaya başvuran ana-babaların çocuklarının ahlak kurallarını benimseme açısından, fiziksel ceza uygulayan ana-babaların çocuklarına kıyasla daha gelişmiş oldukları da bulunmuştur (Hortaçsu, 2003: s.85).

Anne babanın otoriter tutumunu inceleyen pek çok araştırma, anne-babanın otoriter olma düzeyinde gözlenen artışın çocukta daha sık ve daha fazla problem görülmesine neden olduğunu göstermektedir (Güneysu, 1982). Çünkü ana-babalar her zaman çocukları için gizil modellerdir. Aileler çocuklarını hangi sıklıkta cezalandırırlarsa, çocuklarında kendi durumlarında benzer saldırgan yaklaşımları benimseme olasılıkları yüksektir (Onur, çev., 2004). Bu tutum içinde olan anne-babalar çoğu zaman çocukla çatışmaya girerek yüksek düzeyde

anksiyete gösteren, başkaları ile başarısız sosyal ilişkiler kuran, bir çok kilit alanda sosyal bakımdan gelişmemiş çocukların oluşmasına neden olmaktadırlar (Demiriz, Öğretir, 2007: s.107)

5.2. Aşırı Hoşgörülü ve Aşırı İzin verici Ana-Baba Tutumu

Bu tutumda da disiplinsizlik söz konusudur, ancak disiplinsizliğin buradaki nedeni sorumsuzluk ve ilgisizliktir. Çocuk, kendi yolunu bulmaya çalışır. Böyle çocuklar pasif ve donukturlar. Sevginin yetersiz oluşu aşırı iticiliğe neden olur. Çocuk yeterli sevgi ve bakım görmez. Hazır olmadığı çağlarda bağımsızlığa zorlanır; bir an önce kendi kendisine yetmesi ve kendisine bakması beklenir (Yörükoğlu, 1996). Ayrıca bu ortamda yetişen çocuklar, sınırların ne anlama geldiğini algılayamadıklarından dolayı insanlarla işbirliği konusunda sorun yaşarlar. Bu da, sosyal ilişkilerinin zayıf olmasına neden olur. Bazı durumlarda dışa dönük, etkin roller sergileyebilirler (Schaffer, 1996: s.218; Pardeck ve Pardeck, 1988). Bu tür anne-babaların çocukları yemek, yatma, televizyon izleme ve oynamak için dışarı çıkma gibi konularda karar vermede özgürdürler (Baumrind, 1968).

5.3. Dengesiz, Tutarsız ve Kararsız Ana-Baba Tutumu

Bu tutum izin verici ile otoriter tutum arasında gidip-gelme biçiminde görülür. Disiplin vardır ama ne zaman ve nerede uygulanacağı belli değildir (Pardeck ve Pardeck, 1988). Aynı davranışı anne-baba bir kez cezalandırır, başka bir kez görmezden gelir veya ödüllendirirse, çocuk hangi davranışın uygun olduğunu saptayamaz. Bu tür tutumlar, çocuğun davranışlarına rehberlik edecek dengeli değer yargılarının oluşumunu güçleştirir (Geçtan, 1989: s.90). Anne babalar çocuklarına karşı bazen çok hoşgörülü, bazen katı, bazen demokratik bazen de vurdumduymaz davranabilmektedir. Bu durumda çocuğun kafası oldukça karışmaktadır. Hatta eğitimindeki bu tutarsızlık, anne baba arasında da görülmektedir. Bazen sadece anne tutarsız davranırken, bazen de baba tutarsız davranabilmektedir. Çocukta bu nedenle dengesiz hareketler sergilemektedir (Yavuzer, 1999).

5.4. Aşırı Koruyucu Ana-Baba Tutumu

Bu tutumu sergileyen ebeveynlerin çocuklarının bireyselleşme çabalarının engellendiği görülmektedir. Bu engellemeler, çoğu kez aile dışındaki dış dünyada karşılaşılabilecek tehlikeli durumlar abartılı olarak anlatılır. Böylelikle aile çocuğunu eve bağlamaya çalışır. Aileden ayrılmasının ana-babayı üzeceği söylenerek, gencin eve bağlanmasını kolaylaştıran, ayrılıp gitmesini engelleyen ve bu tür girişimlerde suçluluk yaratan bir telkinlerde bulunulur. Ebeveynlerden gelen bu tür çabalar, kişinin bağımsızlığını ve “birey” olabilmesini engeller (Kulaksızoğlu, 1998 : s.105). Anne ve babaların aşırı korumacı ve müdahaleci olmasının sebeplerine bakacak olursak;

a) Çocuğun ölen bir bebeğin ardından doğması,

b) Tehlikeli bir hastalık geçirmiş olması,

c) Eşler arasında meydana gelen çatışmalar,

d) Ana-babanın kendi çocukluğunda yeterince sevgi görmeyerek, sağlıklı ortamlarda büyümüş olmaları (Şendil, 2003, s.176).

Aşırı koruyucu tutum olumsuz bir tutum olarak düşünülmeyle birlikte, bu tutumun çocuk üzerindeki etkileri de yadsınamayacak kadar önemli olabilmektedir. Örneğin, Arı ve Seçer (2004), “Farklı Ana Baba Tutumlarının Çocukların Psikososyal Temelli Problem Çözme Becerilerine Etkisinin İncelenmesi” adlı araştırmalarında, aşırı koruyucu anne baba tutumunun çocukların psikososyal temelli problemleri çözme becerisini azalttığını belirlemişlerdir.

5.5. İlgisiz Ana-Baba Tutumu

Bu tutum anne-babanın çocuğu yalnız bırakması, onu görmezlikten gelerek dışlaması biçiminde kendisini gösterir. Böyle bir aile ortamında anne-baba ve çocuk arasında iletişim kopukluğu olduğu için duygusal istismara yol açar. İlgisiz ana-baba çocuğun temel ihtiyaçlarını aksatır, onlara hiçbir kural koymaz, çocukların başarılarını dikkate almazken, hatalarını sürekli yüzüne vururlar. Bu

ebeveynler genellikle çocukları ile ilgilenmiyorlardır. Ya da yaşamlarındaki stresten dolayı çocukları ile ilgilenmek için gerekli olan enerji ve gücü kendilerinde bulamamaktadırlar (Şentürk, 1999: s.55). Bu durum da çocuğun olumsuz yönde etkilenmesine neden olmaktadır. Coşkun ve Gürsoy (2006)'un yaptığı bir araştırmada, anne tutumunu ilgisiz olarak algılayan çocukların, duygusal tepki vermelerinin düşük olduğu bulunmuştur. Çocuğu aşırı şekilde serbest bırakan, ilgisiz bir yetiştirme tutumuna, şu tip ailelerde daha sık rastlanmaktadır:

- 1) Genellikle orta yaşın üzerinde çocuk sahibi olan aileler,
- 2) Kolay çocuk sahip olamamış aileler,
- 3) Kalabalık yetişkin, akraba ortamında sahip aileler,
- 4) Kendi çocukluğunu aşırı baskıcı bir ortamda yaşadığı için tam tersi durumu çocuğuna yaşatmak isteyen aileler,
- 5) Çocuğa sınır koymayı olumsuz bir davranış olarak gören aileler,
- 6) Aşırı kaygılı anne ya da babanın söz hakkını çocuğuna vererek, çocuğun isteklerine koşulsuz uyan aileler
- 7) Çocuklarına karşı kendilerini fazla sorumlu hissetmeyen aileler (Önder, 2004: s.112).

5.6. Demokratik, Güven Verici ve Hoşgörülü Ana-Baba Tutumu

Demokratik anne baba tutumunda çocuğun ilgi ve isteklerine, varlığına önem verilir. Ailesinde bu tutumla yetişen çocukların genellikle sosyal becerilerinin oldukça kuvvetli olduğu görülmektedir. İnsanları önemseyen ve onlara saygı duyan, yardımcı, yol gösterici tutumlar sergileyen bireyler oldukları gözlenmektedir (Ryder, 1995). Demokratik aile ortamında uyulması gereken kurallar önceden belirlenmiş ve sınırları çizilmiştir. Özellikle çocuğa şiddet ve duygusal yaptırım gücü yerine ona anlatarak ve onu ikna ederek denetlemeyi seçen anne babanın çocukları, anne babaların duygu, düşünce değer ve

beklentileri hakkında sebepleri ve sonuçları konusunda bilgi sahibidirler. Çocuklar buna göre hareket ederler. Evde hangi davranışın sonucunun ne olacağı önceden belirlenmiştir. Aile üyeleri birbirine saygı göstermektedir. Ev ve toplum kuralları, çocuğa anlatılarak, bizzat uygulaması yapılır. Her şeyden önce anne ve baba iyi bir modeldir. Çocuklarında görmek istemedikleri davranışları kendileri de yapmazlar. Çocuk sınırlar içinde özgürdür. Sözleri dinlenir yetişkinler tarafından kendisine değer verildiği ve önemsendiği çocuk hisseder. Kendine ait bir saygı ve özgüven geliştirir. Çocuklara anne babanın bir uzantısı olarak değil, evde yaşayan ve anne baba ile esit haklara sahip bireyler olarak bakılmaktadır. Çocuga güven duyulmakta ve çocuk desteklenmektedir. Çocugun yeni şeyler denemesine ve yaratıcılığının gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Kararlar tüm aile üyelerinin katılımıyla alınmaktadır (Tuzcuoglu, 2003).

6. Anne Baba Davranışlarının Oluşumunu Etkileyen Özel Durumlar

6.1. Boşanma

Boşanmanın en fazla çocukları etkilediği, çeşitli araştırmalar tarafından ortaya konmuştur. Öyle ki, boşanmanın, sonrasında yaşanan olaylar perspektifinde, ölüm olayından bile daha fazla çocuklar üzerinde etki yapabildiği araştırmalarca belirtilmiştir. Çocukların boşanmadan etkilenme durumları yaş, cinsiyet vb etmenlere göre de değişebilmektedir (Yörükoğlu, 1986: s.168).

Taanila, Kokkonen ve Jaruelin'nin (2002), aile bireyleri arasındaki etkileşimin, tek anne veya tek baba olarak devam eden aile yaşamının çocukların davranışları üzerine etkilerini inceledikleri bir çalışmada, ebeveynler arasındaki etkileşim sağlıklı bir hale gelirse, bunun çocuğun gelişimini olumlu yönde etkileyeceği belirtilmiştir. Ayrıca, ebeveynlerin ayrı yaşam biçimleri oluşturmaları ya da boşanmaları sonucunda, aile sınırlarının dikkatli belirlemelerinin çocuğun akıl sağlığını koruyan faktörlerden biri olduğu ortaya konmuştur. Çocuklar, anne ve babalarının boşanmalarına huzursuzluk, hırçınlık, saldırganlık... gibi farklı tepkiler verebilirler. Ancak, anne baba boşandığında, çocuğun ihtiyaç duyduğu sevgi ve ilgiyi ona gösterdiklerinde, çocuğun ruh sağlığı olumsuz etkilenmeyebilir (Aydoğan, 1994).

6.2. Doğum Sırası

Adler (1963), ailedeki diğer çocukların varlığına ve bunun çocuğun gelişimi üzerindeki etkilerine dikkati çeken ilk kuramcıdır. Ona göre, çocuğun, özellikle dünyaya geliş sırası açısından diğer kardeşleriyle arasındaki durumu, bazı sorunları da beraberinde getirmektedir (Geçtan, 1998: s.135). Adler doğum sırası hakkındaki önemli görüşlerini 1918 yılında sunmuştur. Bir çocuğu anlama konusunda, doğum sırasının ciddiye alınmasının yararlı olacağını vurgulamıştır (Boeree, 2006). İlk doğumla dünyaya gelen çocuk, tüm dikkati üzerine çekmektedir. Genellikle ilk doğanın baskın ve dışa dönük bir karaktere sahip olacağı düşünülür. Bu, her durumda doğru değildir. Genellikle ilk çocuklar başkalarıyla ilgilenme, organize olma ve başkalarını koruma konusunda istekli olma gibi eğilimlere sahiptirler. İlk çocuk, tek çocuktur. Anne babanın sevgisi ona aittir. Yeni bir kardeşin gelmesiyle de, bütün ilgiyi tekrar kazanmaya çalışmak zor bir hal alır (Ansbacher, 1956; Akt. Yavuzer, 1991).

İkinci çocuk, kendisinden daha güçlü ve yetenekli büyük kardeşle, kendisinden sonra gelen kardeşin yarattığı ikili sorunlarla baş etmek zorundadır. Çünkü aile içinde dikkatleri üzerine toplayan kişi değildir. Bu nedenle ikinci çocuk kardeşleriyle bir yarış içine girebilir. Ana-babaların çoğu kez, ikinci çocuğa, ilk çocuktan daha fazla ılımlı oldukları görülmüştür. Bu nedenle ikinci çocuğun, otoriteyle fazla bir sorunu olmayabilir (Geçtan, 1998; Şipal, çev., 1998). En küçük çocuk, kendisinden sonra gelen bir kardeş olmadığı için annenin ilgisini paylaşmak ve kardeşleriyle yarışmak zorunda kalmaz. Son doğan çocuk, ilk doğan çocuğunkine benzer bir pozisyonu ele geçirir. Aile tarafından şımartılan en küçük çocuk, ben merkezci tutumlar geliştirebilir. Kendisinden daha güçlü ve yetenekli gördüğü kardeşlerinin varlığından kaynaklanan bir yetersizlik duygusu yaşayabilir (Geçtan, 1998; Yavuzer, 1991; Şipal, çev., 1998). Tek çocuk ise, pek çok açıdan avantajlı gibi görünebilir. Ailede, çocuğun beslenme, giyim, eğitim gibi ihtiyaçlarında daha az zorlanmalar yaşandığı için daha iyi bir yaşama sahip olabileceği gibi, daha iyi bir eğitimden de geçebilir. Ancak, tek çocuk, kardeşi olan yaşlıtlarına göre daha az deneyime sahip olmaktadır. Oyun arkadaşı bulup, sorumluluk almak yerine yetişkinlerle bir arada

olmayı daha çok tercih edebilir. Tek çocuklarda derin ve gizli bir güvensizlik duygusu vardır. Kendilerini güçsüz hissedenler hayal dünyasında kalabileceği için zor bir ergenlik dönemi geçirebilirler. Elbette ki, bütün bunlar, özellikle anne babanın tutumuna bağlıdır (Yavuzer, 1991).

6.3. Ebeveyn Kaybı

Bazı çocuklar, anne ya da babasından birisini kaybettiği zaman, kaybedilen ebeveyne ilişkin zihnindeki şemaya sahip olmak için uğraşabilirler. Çocuğun, (eğer babasını tanımamışsa ya da hatırlayamıyorsa,) babasının nasıl birisi olduğunu öğrenmeye çalışarak, onun gibi olmaya çalışması, onunla özdeşim kurarak aynı davranışları sergilemesi söz konusudur. Hatta bazıları o kadar çok etkilenir ki, kaybettiği babası ya da annesi gibi yürümeye, onun gibi konuşmaya, onun gibi giyinmeye ve onun yarıda bırakmış olduğu işleri ve projeleri bitirmeye çalışır. Babasını kaybeden oğlan çocuğu, babasının yerini almaya çalışarak, kendisini ailenin reisi gibi görmeye başlar, annesini kaybeden kız çocuğu da annesi gibi davranmaya çalışır. Ya da bazı durumlarda, anne ve babasını kaybeden çocuk, kaybettiği anne ya da babasını unutmaya ve onların yerine bir başkasını model almaya, onların yerine onu sevmeye ve ona ilgi duymaya çalışır ki, bu tamamen içindeki boşluğu doldurmaya yönelik psikolojik bir ihtiyaçtan kaynaklanan bir durumdur (Walsh, 1980; Dyregrov, 2000; Akt: Tanhan, 2008; s.84).

Yavuzer (1991)'e göre, anne babasından birini veya her ikisini kaybeden çocukların tepkileri; çocuğun yaşına, ölen ebeveynin cinsiyetine, hayatta kalan ebeveynin yeniden evlenip, evlenmemesine ve kardeşlerinin olup, olmamasına göre değişiklik göstermektedir. Nagy'e (1948) göre, çocukların ölüm olayına tepkileri, öksüz veya yetim kaldıkları yaşa göre değişmektedir. 6 yaş ve daha küçük yaştaki çocuklar ölümü, başka şartlar altında yaşamın devamlılığı, uzaklara yapılan bir yolculuk olarak görürler (Akt. Dikmen, 1994). 7-10 yaş arası çocuklar, ölümü kabul etmek istemeyerek, hayal dünyasına sığınmayı tercih ederler (Çağdaş ve Seçer, 2006). 10 yaş ve sonraki yıllarda yaşanan ebeveyn kaybı, yetişkinlere benzer tepkilerle kendini gösterir. Yaşamın geri dönülmez bir sonu olduğu gerçeği, benimsenmeye başlanır (Yörükoğlu, 1998).

6.4. Evlilik

Ailenin temeli, karı-koca arasındaki ilişkidir. Eğer evlilik, bilinçli bir işleyişe sahipse, o aile çocukların gelişmesi için sağlıklı bir sosyal ortam oluşturur. Olgun insanlar, evliliğin yaşaması ve bir yuvanın kurulması için bir dengeye ihtiyaç duyarlar. Bu sayede uzun vadeli mutlulukları kısa vadeli geçici doyumluluklara yeğlerler, kendi düşünce, duygu ve davranışlarından kendilerini sorumlu tutarlar. Gerçekçi olmaya özen göstererek, bencil sınırları içinde kapanıp kalmazlar (Cüceloğlu, 2000). Bu karara bağlı yaşanacak uyum süreci, sosyo-kültürel ortamlara göre farklılıklar gösterebilir. Evlilik üzerine yapılan bir çalışmada, kırsal yörelerde çocukluk ve ergenlik dönemini geçirmiş kişilerin, şehirli bireylere nazaran evliliğe çok daha kolay uyum sağladığını belirtilmiştir. Ayrıca, ana-babalarıyla sevgi üstüne kurulu ilişkileri olmuş ve onlarla çok fazla çatışma yaşamamış bireylerin de, evliliğe çok daha uygun olduğunu vurgulanmıştır (Burgess, Cottrell, 1998).

Eş seçimi esnasında çok sayıda birey, ilk çocuklukta yaşanan ve bilinç altına itilen olaylardan kaynaklanan, ifade edilemeyen, bilinçaltı imaj ve modellerle yönlendirilir. Bu bilinç altı modelleri, genel olarak ana-baba, kardeşler, çocuğun ilk aşkı veya ergenlik ve öncesine ait, aşkla ilişkisi olmayan pek çok deneyimlerin nesneleri olabilmektedir (Cevher, çev., 2003). Geleneksel evliliklerde anne babanın rolleri bellidir. Çağdaş evliliklerde ise anne de, baba da kendi görüşlerini ortaya koyabilirler. Ancak çağdaş ailede, eğer aileyi kuran eşler arasında yeterli sevgi ve anlayış yoksa ya da eşler, nasıl bir çocuk yetiştirecekleri konusunda kararlı bir tutum oluşturmamışlarsa, eğitimsel yönden çeşitli sorunlar çıkabilmektedir (Oktay, 1999; Geçtan, 2000).

B- İlgili Yayın ve Araştırmalar

Çalışmanın bu bölümünde konuyla ilgili yurt içi ve yurt dışında yapılan araştırmalara yer verilecektir.

Yurt İçi ve Yurt Dışında Yapılan İlgili Yayın ve Araştırmalar

Son yıllarda anne baba tutumlarının, çocuk yetiştirme şekilleri ve çocuğun gelişimi üzerindeki etkilerinin ele alındığı araştırmalar göstermektedir ki; sergilenen tutum, bireyin ileride nasıl bir kişilik yapısına sahip olacağını belirlemektedir. Anne baba tutumları çocuk eğitiminin temel ögesidir. Anne babalar çocuklarına doğru ve yanlışları, tutumları aracılığıyla öğretmektedirler. Anne baba tutumları, bir değer öğretilirken özel, çocuğa pek çok konuda model olunurken genel olarak değerlendirilse de, çocuğun bu tutumları taklit etmesi, model alması ve bu tutumlarla özdeşim kurması, çocuğun kişiliğinde vazgeçilmez bir nokta haline gelebilir (Çiftçi, 1991; Dönmezer, 1999). Buna örnek olarak Hartman ve Harris (1994) tarafından yapılmış olan bir araştırmaya göre, çocukların, ailelerinde özellikle “liderlik tarzını” model aldıklarını ortaya koymuşlardır (Hartman ve Harris, 1994: s.113).

Konuyla ilgili araştırmalar incelendiğinde “En iyi anne baba tutumu” net olarak söylenememektedir. Ancak, demokratik tutumun çocukların gelişimleri üzerinde daha etkili bir yere sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Önemli olan, hangi tutumun hangi durum ve ortamda kullanılması gerektiğinin iyi bir şekilde belirlenebilmesidir. Kullanılacak farklı ölçekler ve daha geniş örneklerle daha sağlıklı sonuçlara ulaşılabileceği düşünülmektedir (Durmuş, 2006: s.110). Kuşin ve Savran (1995)’in beraber yaptıkları bir araştırmada ise , babaların baskıcı ve disipline dayalı çocuk yetiştirme tutumlarını, kendi babalarına göre daha az benimsedikleri görülmüştür. Annelerin sergiledikleri demokratik tutum özelliklerinin ise, kendi annelerinden algıladıkları demokratik tutum özelliklerinden daha fazla olduğu görülmüştür. Bu araştırmalara ek olarak, demokratik olarak algılanan ana-baba tutumları aracılığı ile kişinin gördüğü koşulsuz sevgi ve saygının, kişinin daha olumlu benlik geliştirmesine yardımcı olduğu görülmüştür. Buna karşılık, çocuğun ancak istenilen davranışları yerine getirdiği zaman kabul gördüğü, sevginin pekiştirici olarak kullanıldığı, çocuğun kendi hakkında kararlar alabilecek güçte görülmediği aile ortamında, benlik ve ideal benlik kavramının en düşük düzeyde ortaya çıktığı görülmektedir (Abacı, 1986).

Ailenin sergilediği otoriter tutumun da kişiyi önemli ölçüde etkilediği görülmektedir. Pacheco, Gomes ve Teixeira (1999), ailesinde otorite ağırlıklı tutum görmüş olan çocukların sosyal becerilerinin, diğer ebeveyn tutumlarını sergileyen ailelerin çocuklarına kıyasla düşük olduğunu bulmuşlardır. Weber, Brandenburg ve Viezzer (2003), otoriter ailelerin çocuklarının, ihmalci ana-babaların çocuklarına kıyasla daha iyimser olduklarını belirtmişlerdir. Ancak, otoriter ailelerdeki çocuklarla hoşgörülü ailelerin çocukları arasında fark bulunamamıştır (Akt. Hortaçsu, 2003). Öztürk'ün (1990) "Ana-Baba Tutumların Üniversite Öğrencilerinin Bağımsızlık, Duyguları Anlama, Yakınlık, Başatlık, Kendini Suçlama Ve Saldırganlık Düzeylerine Etkisi" adlı araştırmasında ise, çocuğa sergilenen demokratik tutumun istenen özellikleri desteklediği, otoriter tutumun ise çocukta olumsuz özellikleri ortaya çıkardığı sonucunu elde etmiştir.

Ebeveynin kullandığı disiplin yöntemleri, ebeveynin kişilik özelliğine, çocuğun mizacına, çocuğun yetiştirildiği toplumun kültürel yapısına, ebeveynin sosyo-ekonomik durumuna, mesleğine, çocukların yaşına, sayısına, cinsiyetine, ailenin ortamına göre farklılıklar göstermektedir (Berns, 1993). Bununla ilgili yapılan araştırmalardan biri olarak Sertelin (2003: s.132), anne babaların sosyo-ekonomik düzeyleri, sahip oldukları kişilik alt yapıları, benlik saygıları, geniş ya da çekirdek aileye sahip olma durumları, kültürel yapıları gibi değişkenler açısından toplumumuzdaki çocuk yetiştirme tutumlarını inceleyerek, sosyo-kültürel yapı ile anne baba tutumları arasında farklılıklar olduğunu bulmuştur. Demografik özellikler açısından yapılan bir başka araştırmaya göre Özyürek ve Şahin'in (2005: s.409), anne ve babaların öğrenim düzeylerindeki artışla, çocuklarına karşı demokratik tutumlar arasında doğru orantı bulunduğunu saptamışlardır. Anne ve babaların yaşları, öğrenim düzeyleri, meslekleri ve çocuğun doğum sırası, cinsiyeti ile ailede birlikte yaşanan diğer bireylerin olma durumu demografik özelliklerine göre çocuk yetiştirme tutumları incelendiğinde annelerin, babalara göre daha demokratik olduğu belirlenmiştir. Bu durum, çocuk bakımında ortak bir sorumluluğa sahip ebeveynlerin henüz geleneksel anne-baba yaklaşımıyla hareket ettiklerini düşündürmektedir. Özerk'e (2006: s.116) göre çocuk sayısı açısından ise iki - dört çocuğa sahip ana-babaların diğer gruplara göre daha olumlu tutum ortaya koyduklarını saptamışlardır. Wagner ve

arkadaşlarının (1985), ailedeki çocuk sayısı ve çocuklar arasındaki yaş farklarının aile ilişkileri üzerindeki etkilerine ilişkin araştırmaları sonucunda, çocuklar arasındaki yaş farkı ne kadar az olursa, büyük çocuğun gelişiminde o kadar çok aksama ve geriye dönüşler olduğu, iki çocuk arasındaki yaş farkının az olması durumunda, ana-babanın büyük çocuğa da küçük çocuğa davrandığı gibi davrandığı ve bundan büyük çocuğun zarar gördüğü sonucuna varmışlardır. Ayrıca iki çocuk arasındaki yaş farkının az olması, karı-koca ilişkisini, çocuklar arası ilişkiyi ve çocukların 15-16 yaşlarında ana-babalarıyla olan ilişkilerini olumsuz yönde etkilemiştir. Yaş farkı arttıkça, çocukların daha mutlu, uyumlu, sosyal açıdan yeterli, başarıya yönelik ve daha az kavgacı, kıskanç, depresif ve kaygılı olduğu görülmüştür (Akt. Hortaçsu, 2003: s.92)

Cinsiyet açısından da anne ve babaların çocuk yetiştirme tutumları arasında farklılıklar gözlenmektedir. Kız ve erkek çocukların yetiştirilmesinde uygulanan farklı tutumlar sonucu, kızlar erkeklere göre daha bağımlı, daha kırılgan ve sorunlar karşısında daha az dirençli olabilmektedirler (Kıratlı, 2001). Parçalanmış ailenin çocuk açısından etkisi ile ilgili Aral ve Gürsoy (2000) yaptıkları çalışma sonucunda, parçalanmış aileden gelen çocukların tam aileye sahip çocuklara oranla daha yüksek depresyon düzeyine sahip olduklarını saptamışlardır. Ayrıca annenin çocuk yetiştirme konusunda elde edilen bilgi kaynaklarının ve kendi babasının onu yetiştirme tutumunun, annenin çocuk yetiştirme tutumlarına etkisini inceleyen yalnızca bir çalışmaya rastlanmıştır (Mızrakçı, 1994).

Anne baba tutumları, kişide pek çok konuda etki yarattığı gibi okul başarısızlığı açısından da etkileyebilmektedir. Bu açıdan yapılan bir araştırma sonuçlarına göre, okulda başarısız olan 7-17 yaşları arasındaki 50 çocuk içerisinde başarısız olan çocukların; %66'sının "babalarının kendilerine zaman ayıramayacak kadar meşgul oldukları", % 46'sının "psiko-sosyal olgunluklarının yetersiz olduğu", %44'ünün "ailesinde ana-baba ilişkilerinin kötü olduğu", %46'sında "dikkatsizlik ve dalgınlık belirtilerine rastlanıldığı", %32'sinin "arkadaşları ile olan ilişkilerinin kötü olduğu", %36'sının "otoriteye karşı olduğu", % 24'ünde "yalan", %24'ünde "turnak yeme" sorunlarının olduğu saptanmıştır (Akça, 1997: s.73). Ergenlerle ilgili Shucksmith, Hendry, ve

Glendinning (1995)'nin yaptıkları araştırmaya göre, hoşgörölü ebeveyn tutumu üstün bir tutum olarak bulunmuş ve bu tutumun okula adaptasyon ve ruhsal gelişim açısından ergene en çok etki eden tutum olduğu bulunmuştur. Hatta Wagner, Cohen ve Brook (1996), her iki ebeveyninden de sıcak ve içten davranışlar görmüş olan gençlerin, sert disiplin uygulayan ana-babaların çocuklarına kıyasla stresli, üzücü olaylara tepki olarak daha az depresyon belirtileri gösterdiklerini belirtmişlerdir. Lamborn, Mounts, Steinberg, ve Dornbusch'in (1991) yaptıkları çalışmada ise, otoriter ailelerle büyüyen gençlerin ilgisiz veya hoşgörölü anne babaların çocuklarına kıyasla suça karışma, ihmal, hap kullanma gibi durumlarla, daha iyi başa çıkabildikleri görölmüştür. Johnson, Shulman ve Collins (1991) ise, sıcak ebeveyn yaklaşımının olumlu açıdan psikolojik uyumla ilişkisi olduğunu ve ayrıca, disiplini reddetmenin (kontrol etme, cezalandırma gibi), psikolojik uyumla ilişkisinin zayıf olduğu bulunmuştur. Ailesinde demokratik tutumların sergilendiği bir genç ile baskıcı ve otoriter ortamda yetişen bir genç arasında, demokratik ortamda büyüyen ergenin yakınlık, başatlık, bağımsızlık, duyguları anlama düzeyleri daha yüksek, buna karşılık olarak otoriter ortamda büyüyen ergenin kendini suçlama ve saldırganlık düzeyleri daha düşük çıkmıştır (Akt. Öztürk, 1990).

Hakan'ın (2003), "Anadolu Lisesi Öğrencileri İle Yurt Dışı Yaşantısı Geçiren ve Anadolu Liselerine Gelen Öğrencilerin Ana Baba Tutumlarını Algılamaları Açısından Karşılaştırılması" isimli çalışmasında ise; babanın algılanan otoriter tutumu açısından bakıldığında, yurt dışı yaşantısı geçiren 15 ve daha aşağı yaşta olan öğrencilerin babalarının tutumunu daha otoriter olarak algıladıkları görölmüştür. 01 düzeyinde anlamlı bir fark elde edilmiştir. Yurt dışı yaşantısı geçiren 16 ve 17 yaşındaki öğrencilerin de babalarının tutumunu yurt dışı yaşantısı geçirmeyen öğrencilerden daha otoriter olarak algıladıkları görölmüştür. Babanın algılanan ilgisiz tutumu açısından bakıldığında ise yurt dışına giden öğrenciler, gitmeyenlere göre babalarının tutumunu daha ilgisiz olarak algıladıkları görölmüştür.

Frank ve arkadaşlarının (1985) yürüttüğü bir çalışmada, ana-babaların çocuklarından aldıkları zevkin çocukla mı, yoksa kendileriyle mi ilgili olduğu

araştırılmıştır. Çocuklardan aldığı mutluluğu kendileriyle ilgili gören ana-babaların, çocuğu kendilerinin uzantısı gibi görüp, onun yaptıklarından kendilerine pay çıkaran kişiler olduğu, çocuk odaklı mutluluk belirtenlerin ise, çocuğun başarılarından kendilerine pay çıkarmadan, onu bağımsız bir varlık olarak değerlendirdikleri bulunmuştur. Araştırma sonuçları, genelde annelerin babalara kıyasla daha sık kendilerine dönük mutluluk belirttiklerini göstermiştir. Başka bir deyişle, mesleklerine bağlı olan babalar ve bağlı olmayan anneler, çocuklarını daha sık kendilerinin uzantısı olarak görmüşlerdir. Ancak, çocuğa bu bakış açısı araştırmacılarla pek olumlu değerlendirilmemiştir. Aynı araştırmanın sonuçları, evliliklerinin uyumlu olduğunu söyleyen ana-babaların, çocuklarını yetiştirme konusunda kendilerini daha güvenli ve daha çok kontrole sahip olarak algıladıklarını göstermiştir. Evlilik ilişkisi ve ana-baba-çocuk ilişkisi üzerine yapılan bir başka araştırmada ise, evliliklerinden memnun olan ve olmayan anne ve babaların çocuklarına bir iş öğretirken, yaptıkları davranışlar gözlenmiştir (Brody ve diğerleri; 1986; Akt. Hotaçsu, 2003: s.90).

Araştırma sonuçları, evliliklerinde mutlu olmayan babaların, mutlu olanlara kıyasla çocuklarına daha az ödül verdiklerini göstermiştir. Öte yandan mutsuz annelerin, mutlu olanlara kıyasla çocuklarına daha çok soru sordukları, onlara daha aydınlatıcı bilgiler ve olumlu yanıtlar verdikleri, yapılacak işi öğrenebilmesi için daha fazla sözel taktikler önerdiklerini ve çocuklarının işlerine daha az karıştıkları görülmüştür. Çocuklar da mutsuz annelerin öğrenme yöntemlerinden daha olumlu etkilenmişlerdir. Bu iki araştırmanın sonucundan anlaşılabileceği gibi, evlilikte alınan doyum, kadın ve erkeklerin çocuklarıyla ilgili tutum ve davranışlarını farklı biçimlerde etkileyebilmektedir (Hortaçsu, 2003: s.90, 91). Anne, baba ve çocuk ilişkilerini içinde yaşanan toplumun etkisi belirlemektedir. Türk aile sistemine bakıldığında, genelde otoriter, kısıtlayıcı, aşırı koruyucu ve kontrol edici bir yapının öne çıktığı; çocukların saygılı, baş eğici, pasif, uysal kişilik yapısıyla biçimlendiği; kurallara uygun davranışlar ödüllendirilirken, aktif, sorgulayıcı, atılgan davranışların cezalandırıldığı görülmektedir. Başka bir deyişle, toplumumuzda çoğunlukla pasif ve söz dinleyen çocuklar ana-babayla olumlu ilişkiler içine girmekte, kendi görüşlerini ifade edebilen aktif ve girişken çocuklar ise çatışma kaynağı olmaktadır (Yavuzer, 2003: s.47).

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın evreni, örnekleme, veri toplama araçları ile veri çözümleme teknikleri açıklanarak sunulmuştur.

Araştırma Modeli

Bu çalışmada survey tipi çalışmanın hem betimsel tarama hem de ilişkisel tarama yönü bulunmaktadır. Survey tipi çalışma, insanların ya da sosyal dünyanın görünümelerini ortaya koyarak, cevaplayıcılara inançları, fikirleri, karakteristikleri, geçmişleri veya şimdiki davranışları hakkında sorular sorar. Amaç, genelleştirilebilir veriler elde etmektir (Balcı, 2004). Betimsel yöntemin kullanıldığı araştırmalar olayların, objelerin, varlıkların, kurumların, grupların ve çeşitli alanların ne olduğunu inceleyen, değişkenler arasındaki ilişkileri belirleyen araştırmalardır (Akça, Yaman, 2009: s.771). İki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve derecesini belirlemek ve ilişkisel çözümleme yapabilmek için korelasyon ve karşılaştırmalar kullanılır (Karasar, 2003: s.81).

Çalışmada, anne babaların çocuklarını yetiştirme tutumları ile algıladıkları ana-baba davranışları arasındaki ilişki incelendiğinden dolayı, survey tipi çalışmanın hem betimsel tarama hem de ilişkisel tarama yönü yer almaktadır. Ayrıca, araştırmanın problemini ve alt problemlerini çözecek bilgileri sistematik bir biçimde toplamak amacıyla veriler, anket ve ölçek kullanılarak, nicel olarak toplanmıştır.

Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın çalışma evreni İzmir ili merkez Karşıyaka, Bornova, Konak, Buca, Balçova ve Narlıdere ilçelerindeki bağımsız anaokullarıdır. Araştırmanın örneklemini İzmir ili Karşıyaka, Bornova, Konak, Buca, Balçova ve Narlıdere ilçelerinde yer alan bağımsız anaokullarında okul öncesi eğitim alan 3, 4, 5 ve 6 yaş grubu çocukların ebeveynleri arasından seçilmiştir. Örneklem belirlenirken, bu okulların listeleri oluşturulmuştur. Okul seçimleri ve ölçekler uygulanırken sırasıyla küme ve rastgele örneklem seçim tekniği benimsenmiştir. Evrendeki bütün kümelerin bütün elemanlarıyla birlikte tek tek eşit seçilme şansı olmadığı için küme örnekleme tekniği kullanılarak, okulların listeleri oluşturulmuştur (Karasar, 2003: s.114).

Çalışmamızda incelenen özellikleri bakımından önemli farklılıklar gösteren evrenin birimleri, genç yetişkin anne ve babanın yaş, medeni durum, eğitim durumu, çalışma durumu, sahip olmak istediği çocuğun cinsiyeti, sahip olduğu çocuğun cinsiyeti, sahip olduğu çocuk sayısı, kaçınıcı çocuk olduğu, kardeş sayısı, öz/üvey anneye/babaya sahip olma, ebeveyn kaybı, ebeveynlerinin eğitim durumu açısından daha homojen alt gruplara ayırmak için tabakalar oluşturulmuştur. Belirlenen değişkenlere göre evren, her birimin yalnızca bir tabakaya ait olması ve hiçbirinin açıkta kalmaması şartıyla daha homojen tabakalara ayrılmıştır. Belirlenen ilçelerdeki bağımsız anaokullarından Konak, Balçova, Narlıdere, Bornova ilçelerinden birer, Buca ve Karşıyaka ilçelerinden ise iki bağımsız anaokulu alınması kararlaştırılmıştır. İzmir ili Konak ilçesinde yer alan bağımsız anaokulundan 60 kişi, Balçova ilçesinden yer alan bağımsız anaokulundan 60 kişi, Karşıyaka ilçesinde yer alan iki bağımsız anaokulunun bir tanesinden 60 kişi diğerinden 56 kişi, Narlıdere ilçesinde yer alan bağımsız anaokulundan 56 kişi, Bornova ilçesinde yer alan bağımsız anaokulundan 56 kişi, Buca ilçesinde yer alan iki bağımsız anaokulundan 56'şar olmak üzere toplam 112 kişi rasgele örnekleme yoluyla seçilmiştir. Toplam 460 kişiye ulaşılmaya çalışılmıştır. Örnekleme alınan anne babalara ait demografik bilgiler aşağıda verilmiştir:

Tablo 1 Ana-Babaların Okullara ve Cinsiyete Göre Dağılımı

		Okullar								
		Konak	Balçova	Karşıyaka	Narlıdere	Bornova	Buca-1	Buca-2	Karşıyaka-2	Toplam
Kadın	N	33	33	32	31	31	29	29	31	249
	%	7,2	7,2	7,0	6,7	6,7	6,3	6,3	6,7	54,1
Erkek	N	27	27	28	25	25	27	27	25	211
	%	5,9	5,9	6,1	5,4	5,4	5,9	5,9	5,4	45,9
Toplam	N	60	60	60	56	56	56	56	56	460
	%	13,0	13,0	13,0	12,2	12,2	12,2	12,2	12,2	100,0

Örneklemede yer alan anne babaların %13'ü Konak, %13'ü Balçova, %13'ü Karşıyaka-1, %12.2'si Narlıdere, %12.2'si Bornova, %12.2'si Buca-1, %12.2'si Buca-2 ve %12.2'si Karşıyaka-2'deki bağımsız anaokullarından seçilmiştir.

Tablo 2 Ana-Babaların Cinsiyete Göre Dağılımı

	S	Yüzde
Kadın	249	54,1
Erkek	211	45,9
Toplam	460	100,0

Örneklemin %54.1'ini anneler, %45.9'unu babalar oluşturmaktadır.

Tablo 3 Ana-Babaların Cinsiyete ve Yaşlara Göre Dağılımı

		Yaş grubu				
		19-29	30-39	40-49	50 ve üstü	Toplam
Kadın	N	52	162	32	1	247
	%	11,4	35,6	7,0	,2	54,3
Erkek	N	18	128	52	10	208
	%	4,0	28,1	11,4	2,2	45,7
Toplam	N	70	290	84	11	455
	%	15,4	63,7	18,5	2,4	100,0

Annelerin %11.4'ü 19-29 yaş, %35.6'sı 30-39 yaş, %7'si 40-49 yaş ve %0.2'si 50 ve üstü yaş grubunda yer almaktadır. Babaların ise %4'ü 19-29 yaş, %28.1'i 30-39 yaş, %11.4'ü 40-49 yaş ve %2.2'si 50 ve üstü yaş grubunda yer almaktadır. Örneklem katılan annelerin yaş ortalamasının 33,44; babaların ise 37,13 olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4 Ana-Babaların Cinsiyete ve Öğrenim Durumuna Göre Dağılımı

		Öğrenim Durumu					
		Okur Yazar	İlkokul Mezunu	Ortaokul Mezunu	Lise Mezunu	Üniversite Mezunu	Lisans Üstü
Kadın	N	2	30	22	96	91	8
	%	,4	6,5	4,8	20,9	19,8	1,7
Erkek	N	0	26	24	68	80	13
	%	,0	5,7	5,2	14,8	17,4	2,8
Toplam	N	2	56	46	164	171	21
	%	,4	12,2	10,0	35,7	37,2	4,6

Öğrenim durumu açısından bakıldığında annelerin %0.4'ü okuryazar, %6.5'i ilköğretim mezunu, %4.8'i ortaokul mezunu, %20.9'u lise mezunu, %19.8'i üniversite mezunu ve %1.7'si lisansüstü mezunudur. Babaların ise %5.7'si ilköğretim mezunu, %5.2'si ortaokul mezunu, %14.8'i lise mezunu, %17.4'ü üniversite mezunu ve %2.8'i lisansüstü mezunudur.

Tablo 5 Ana-Babaların Medeni Durumlarına Göre Dağılımı

	S	Yüzde
Evli	455	98,9
Bekar-Boşanmış	5	1,1
Toplam	460	100,0

Medeni durum açısından örnekleme yer alan anne babaların %98.9'u evli, %1.1'i bekar/boşanmıştır.

Tablo 6 Ana-Babaların Cinsiyete ve Çalışma Durumlarına Göre Dağılımı

		Çalışıyor musunuz?		
		Evet	Hayır	Toplam
Kadın	N	126	123	249
	%	27,4	26,7	54,1
Erkek	N	202	9	211
	%	43,9	2,0	45,9
Toplam	N	328	132	460
	%	71,3	28,7	100,0

Örnekleme'deki annelerin %27.4'ü ve babaların %43.9'u çalışmakta, annelerin %26.7'i ve babaların %2'si çalışmamaktadır.

Tablo 7 Ana-Babaların Sahip Olmak İstedikleri Çocuğun Cinsiyetine Göre Dağılımı

		Anne Baba Olmaya Karar Verdiğinizde Sahip Olmak İstediğini Çocuğun Cinsiyeti Neydi?			
		Kız	Erkek	Böyle Bir İsteğin Olmadi	Toplam
Kadın	N	65	34	149	248
	%	14,2	7,4	32,5	54,0
Erkek	N	27	55	129	211
	%	5,9	12,0	28,1	46,0
Toplam	N	92	89	278	459
	%	20,0	19,4	60,6	100,0

Anne babaların çocuk sahibi olmaya karar verdiklerinde istedikleri çocuğun cinsiyeti açısından annelerin %14.2'sinin ve babaların %5.9'unun kız, annelerin %7.4'ünün ve babaların %12'sinin erkek, annelerin %32.5'inin ve babaların %28.1'inin kız/erkek böyle bir isteği olmadığı saptanmıştır.

Tablo 8 Ana-Babaların Sahip Oldukları Çocuğun Cinsiyetine Göre Dağılımı

	S	Yüzde
Kız	196	42,7
Erkek	193	42,0
Hem Kız Hem Erkek	70	15,3
Toplam	459	100,0

Anne babaların %42.7'sinin kız, %42'sinin erkek ve %15.3'ünün hem kız hem erkek çocuğa sahip oldukları bulunmuştur.

Tablo 9 Ana-Babaların Sahip Oldukları Çocuk Sayılarına Göre Dağılımı

	S	Yüzde
1,00	248	53,9
2,00	174	37,8
3,00	33	7,2
4,00	5	1,1
Toplam	460	100,0

Anne babaların %53.9'unun tek çocuğa, %37.8'inin iki çocuğa, %7.2'sinin üç çocuğa, %1.1'inin dört çocuğa sahip olduğu belirlenmiştir.

Tablo 10 Ana-Babaların Kendi Ailelerinde Kaçınıcı Çocuk Olduklarına İlişkin Dağılımı

		Anne ve Babaların Kendi Ailelerinde Kaçınıcı Çocuk Oldukları					
		1. çocuk	2. çocuk	3. çocuk	4. çocuk	5. çocuk	Toplam
Kadın	N	96	66	48	15	24	249
	%	20,9	14,4	10,5	3,3	5,2	54,2
Erkek	N	76	58	36	20	20	210
	%	16,6	12,6	7,8	4,4	4,4	45,8
Toplam	N	172	124	84	35	44	459
	%	37,5	27,0	18,3	7,6	9,6	100,0

Anne ve babaların kendi ailelerinde annelerin %20.9'unun ve babaların %16.6'sının ilk çocuk, annelerin %14.4'ünün ve babaların %12.6'sının ikinci çocuk, annelerin %10.5'inin ve babaların %7.8'inin üçüncü çocuk, annelerin %5.2'sinin ve babaların %4.4'ünün beşinci çocuk olduğu bulunmuştur.

Tablo 11 Ana-Babaların Ebeveynlerinin Öz/Üvey Durumlarına Göre Dağılımı

		Ebeveynlerinin Öz/Üvey Durumları				Toplam
		İkisi de Öz	İkisi de Üvey	Annem Öz Babam Üvey	Babam Öz Annem Üvey	
Kadın	N	243	1	2	3	249
	%	52,9	,2	,4	,7	54,2
Erkek	N	206	0	0	4	210
	%	44,9	,0	,0	,9	45,8
Toplam	N	449	1	2	7	459
	%	97,8	,2	,4	1,5	100,0

Annelerin %52.9'unun ve babaların % 44.9'unun hem annesi hem de babası öz; annelerin %0.2'sinin kendi anne ve babasının üvey olduğu, babalarda böyle bir durumun yaşanmadığı; annelerin %0.4'ünün kendi annesinin öz babasının üvey olduğu, babalar da böyle bir durumun gözlenmediği; annelerin %0.7'sinin

ve babaların %0.9'unun kendi babasının öz annesinin üvey olduğu saptanmıştır. Örnek hacimleri yetersiz olduğu için anne babanın öz/üvey anne babaya sahip olma durumları bağımsız değişkeni analizlere alınmamıştır.

Tablo 12 Ana-Babaların Annelerinin Öğrenim Durumuna Göre Dağılımı

		Anne Babaların Annelerinin Öğrenim Durumu						
		Okur Yazar Değil	Okur Yazar	İlkokul Mezunu	Ortaokul Mezunu	Lise Mezunu	Üniversite Mezunu	Toplam
Kadın	N	22	21	140	25	32	8	248
	%	4,8	4,6	30,5	5,4	7,0	1,7	54,0
Erkek	N	30	20	110	26	17	8	211
	%	6,5	4,4	24,0	5,7	3,7	1,7	46,0
Toplam	N	52	41	250	51	49	16	459
	%	11,3	8,9	54,5	11,1	10,7	3,5	100,0

Anne ve babaların kendi annelerinin öğrenim durumu açısından annelerin kendi annesinin %4.8'inin ve babaların kendi annesinin %6.5'inin okuryazar olmadığı; annelerin kendi annesinin %4.6'sının ve babaların kendi annesinin %4.4'ünün okuryazar; annelerin kendi annesinin %30.5'inin ve babaların kendi annesinin %24'ünün ilkokul mezunu; annelerin kendi annesinin %5.4'ünün ve babaların kendi annesinin %5.7'sinin ortaokul mezunu; annelerin kendi annesinin %7'sinin ve babaların kendi annesinin %3.7'sinin lise mezunu; annelerin kendi annesinin %1.7'sinin ve babaların kendi annesinin %1.7'inin üniversite mezunu olduğu bulunmuştur.

Tablo 13 Ana-Babaların Babalarının Öğrenim Durumuna Göre Dağılımı

		Okur Yazar Değil	Okur Yazar	İlkokul Mezunu	Ortaokul Mezunu	Lise Mezunu	Üniversite Mezunu	Toplam
Kadın	N %	5 1,1%	9 2,0%	105 23,3%	47 10,4%	50 11,1%	28 6,2%	244 54,1%
Erkek	N %	5 1,1%	15 3,3%	92 20,4%	36 8,0%	35 7,8%	24 5,3%	207 45,9%
Toplam	N %	10 2,2%	24 5,3%	197 43,7%	83 18,4%	85 18,8%	52 11,5%	451 100,0%

Anne ve babaların kendi babalarının öğrenim durumu açısından annelerin kendi babasının %1.1'inin ve babaların kendi babasının %1.1'inin okuryazar olmadığı; annelerin kendi babasının %2'sinin ve babaların kendi babasının %3.3'ünün okuryazar; annelerin kendi babasının %23.3'ünün ve babaların kendi babasının %20.4'ünün ilkokul mezunu; annelerin kendi babasının %10.4'ünün ve babaların kendi babasının %8'inin ortaokul mezunu; annelerin kendi babasının %11.1'inin ve babaların kendi babasının %7.8'inin lise mezunu; annelerin kendi babasının %6.2'sinin ve babaların kendi babasının %5.3'ünün üniversite mezunu olduğu saptanmıştır.

Tablo 14 Ana-Babaların Çocukluklarında Ebeveyn Kaybı Yaşama Durumuna Göre Dağılımı

Çocukluk Döneminde Ebeveyn Kaybı Yaşadınız mı?		Evet	Hayır	Toplam
Kadın	N %	33 7,2	216 47,0	249 54,1
Erkek	N %	22 4,8	189 41,1	211 45,9
Toplam	N %	55 12,0	405 88,0	460 100,0

Tablo 15 Ana-Babaların Çocukluklarında Ebeveyn Kaybı Durumlarının Dağılımı

		Ebeveynlerinin Vefat Durumları			
		Annem Vefat Etti	Babam Vefat Etti	İkisi de Vefat Etti	Toplam
Kadın	N %	7 12,7	25 45,5	0 ,0	32 58,2
Erkek	N %	6 10,9	12 21,8	5 9,1	23 41,8
Toplam	N %	13 23,6	37 67,3	5 9,1	55 100,0

Annelerin %7.2'sinin ve babaların %4.8'inin çocukluk döneminde ebeveyn kaybı yaşadığı, annelerin %47'sinin ve babaların %41.1'inin bu durumu yaşamadıkları belirlenmiştir. Çocukluk döneminde ebeveyn kaybı yaşayan annelerin %12.7'si annesini, %45.5'i babasını kaybettiği bulunmuştur. Babaların ise %10.9'unun annesini, %21.8'inin babasını ve %9.1'inin her iki ebeveynini de kaybettiği saptanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmadaki veriler, araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu (Ek-1), Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (PARİ) (Ek-2) ve Algılanan Ana-Baba Davranışları Envanteri (AAD) (Ek-3) kullanılarak toplanmıştır. PARİ ölçeğinin kullanımı için gerekli izin, Doğu Üniversitesi Psikoloji Bölümü Öğretim Üyesi Yard. Doç. Dr. Serap ÖZER tarafından alınmıştır (Ek-6). AAD envanteri için gerekli izin, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilimdalı Başkanı Öğretim Üyesi Prof. Dr. Binnur YEŞİLYAPRAK tarafından alınmıştır. Anketler, belirlenen okullara dağıtılmak üzere 460 tane çoğaltılmıştır. Araştırmacı tarafından okul müdürleriyle görüşmeler yapılarak, öğretmenlerin de desteğiyle anne ve babalara ayrı ayrı uygulanmıştır. Ana-babalara anketleri yanıtlamaları için bir hafta süre tanınmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Çalışmanın alt problemleri açısından anlamlı bir fark elde edilip edilmeyeceğini saptamak amacıyla anne ve babaların sosyo-demografik özelliklerine yönelik araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Hazırlanan kişisel bilgi formunda, araştırmanın süresiz değişkenlerini oluşturan, genç yetişkin anne ve babanın yaş, medeni durum, eğitim durumu, çalışma durumu, sahip olmak istediği çocuğun cinsiyeti, sahip olduğu çocuğun cinsiyeti, sahip olduğu çocuk sayısı, kaçınıcı çocuk olduğu, kardeş sayısı, öz/üvey anneye/babaya sahip olma, ebeveyn kaybı, ebeveynlerinin eğitim durumu yer almaktadır (Ek-1).

Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (PARİ)

Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Ölçeği (PARİ), E. S. Schaefer ve R.Q.Bell (1958) tarafından geliştirilmiştir. Güney Le Comple, Ayhan Le Compte, Serap Özer ve Şenay Küçük tarafından Türkçe'ye çevrilerek, geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılan PARİ, anne babaların çocuk yetiştirme tutumlarını ölçmektedir. Bu ölçek anne babalara, çocuk ve ergenlere uygulanmaktadır (Ek-2).

Ölçeğin Puanlanması: Ölçeğin orijinali 115 maddeden oluşmaktadır. Bu araştırmada kullanılmış olan, kısaltılmış formunun ise 60 maddesi ve 5 alt testi bulunmaktadır. 1) *Aşırı annelik (16 madde)*, 2) *Demokratik tutum ve eşitlik tanıma (9 madde)*, 3) *Ev kadınlığı rolünü reddetme (13 madde)*, 4) *Geçimsizlik (6 madde)* ve 5) *Artık boyut ya da sıkı disiplin (16 madde)*. Her madde için “hiç uygun bulmuyorum”, “biraz uygun buluyorum”, “oldukça uygun buluyorum” ve “çok uygun buluyorum” şıklarından birinin seçilmesi ve işaretlenmesi istenir. Maddelere verilen “hiç uygun bulmuyorum” yanıtına “1” puan, diğerlerine sırasıyla “2”, “3” ve “4” puan verilir. Ancak 22. ve 44. maddelere verilen yanıtlar tersine puanlanır. Yani 1 puanlık yanıt “4” puan, 2 puanlık yanıt “3”, 3 puanlık yanıt “2” puan, 4 puanlık yanıt “1” puan verilir. Her boyutun temsil ettiği alt test için ayrı puan elde edilir. Her alt test toplam **puanın yüksekliği**, o boyutta yansıtılan **tutumun onaylandığını** gösterir. Schaefer ve Bell (1958), değişik çocuk yetiştirme tutumu ölçeklerinden bazı maddeleri almış, bazılarını ise

kendileri yazmıştır. Bu yolla her biri beşer maddelik 23 alt testten, 115 maddeden oluşan bir envanter ortaya çıkmıştır. Schaefer ve Bell (1958), 100 annenin puanlarına uygulanan faktör analizi sonucu 3 faktör bulmuşlardır. Bunlar: Otoriter tutum, Reddetme, Demokratik tutum ve eşitlik tanıma şeklinde belirlenmiştir. Ölçek, Güney Le Compte ve Özer (1978) tarafından Türkçe'ye çevrilmiş ve 115 maddenin anlaşılabilirliği saptanmıştır. Sonra bağımsız hakemler tarafından maddeler tekrar İngilizce'ye çevrilerek, anlam kaybı olmamasına dikkat edilmiştir. Maddeler bir grup psikolog tarafından Türkçe'ye ve İngilizce'ye çevrilmiş, son düzeltmelerden sonra form Ankara' da 3 hafta ara ile bir grup kız ve erkek öğrenciye uygulanmıştır. Test, tekrar test korelasyonları .58 ve .88 arasında bulunmuştur. Form daha sonra yüksek, orta ve düşük sosyoekonomik düzeyi temsil eden 129 anneye uygulanmıştır. Annelerin yanıtlarından elde edilen Cronbach alfa katsayısı (iç tutarlılık) .64 olarak bulunmuştur. 115 maddeden madde güvenilirliği yüksek ve faktör yükleri açık olan 60 ifade seçilmiştir. Bu kısaltılmış formun Cronbach alfa katsayısı .81 olarak bulunmuştur. 5 faktörün Cronbach alfa katsayısı ise .59 ile .90 arasında değişmektedir. Ölçeğin Türkçe formu 10 kişilik bir anne grubuna uygulanmış ve maddelerin anlaşılabilen yönleri düzeltilmiştir. 15 yaşındaki 160 lise öğrencisi (80 kız, 80 erkek) ile 138 baba ve 152 anne üzerinden hesaplanan alttest ortalamaları ve standart sapmaları çıkarılmıştır (Le Compte ve ark., 1978; Akt. Öner, 2006; s.998, 999).

Ölçeğin Alt Boyutları: Üç farklı sosyo-ekonomik gruptan 179 annenin ölçek puanlarına uygulanan faktör analizi sonucu 5 faktör ortaya çıkmıştır. Bunlar;

1) *Aşırı kontrolcü annelik:* aşırı kontrol, müdahalecilik, çocuktan bağımlı, faal ve çalışkan olmasını istemek, annenin son derece fedakar olması ve çocuğun da bunu anlaması, gereğine inanması gibi konuları kapsar.

2) *Demokratik Tutum ve eşitlik Tanıma:* Çocuğa eşit haklar tanıma, fikirlerini açıkça desteklemesini isteme, onunla arkadaşlık etme ve birçok şeyi paylaşmayı kapsar.

3) *Ev Kadınlığı Rolünü Reddetme*: Kadının kendi annesine ya da başkalarına bağımlılığını desteklememe, sinirlilik, çocuklarla uzun süre bir arada kalamama gibi konuları kapsar.

4) *Karı-Koca Geçimsizliği*: Eşler arasındaki geçimsizliği çocuk yetiştirmedeki rolü, kocanın düşüncesizliği, anneye yardımcı olma gibi konuları kapsar.

5) *Artık Boyut ya da Sıkı Disiplin*: Daha çok olumsuz bir çocuk yetiştirme tutumuna işaret eden, cinsel davranışı bastırma, saldırganlığı bastırma, sıkı disipline inanma, çocuğu zorlama, anne-babanın mutlak hakimiyetine inanma gibi konuları kapsar (Le Compte ve ark. 1978). Bu boyut, diğer dört faktör ile belirgin bir korelasyon göstererek bir örüntü oluşturan bazı alt ölçekler birleştirilerek oluşturulmuştur. Cezalandırılma, katı disiplin ve baskıya çocuğun verdiği yanıtlara karşı genel anne-baba tutumlarını ölçmeye yarar. Daha çok olumsuz bir çocuk yetiştirme tutumuna işaret eder (Özben, Argun, 1995, s.20).

Bu araştırmanın bağımlı değişkenlerinden birisi olan çocuk yetiştirme tutumlarını ölçmek için kullanılan Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Ölçeği (PARİ)'nin güvenirlik analizi Cronbach Alpha katsayısı hesaplanarak belirlenmiştir. Ölçeğin ayrı ayrı boyut ve genel Alpha değerleri, bunun yanı sıra iki yarı test güvenirlik değerleri de hesaplanmıştır. Cronbach Alpha katsayısı 0 ile 1 arasında değer almaktadır. Alpha değerine yönelik değerlendirme kriteri aşağıda yer almaktadır (Özdamar, 2004: s.622-637; Şencan, 2005: 231-240; Tavşancıl, 2006: s.16-17):

$0.00 \leq \alpha < 0.40$ ise ölçek güvenilir değildir.

$0.40 \leq \alpha < 0.60$ ise ölçek düşük güvenirliktedir.

$0.60 \leq \alpha < 0.80$ ise ölçek oldukça güvenirlidir.

$0.80 \leq \alpha < 1.00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçektir. Her bir ölçeğin kendi içinde yer alan alt boyutları arasındaki ve ölçeklerin alt boyutlarının birbirleriyle olan ilişkileri, Pearson'un Momentler Katsayısı (r) ile

belirlenmiştir. r katsayısı -1 ile 1 arasında değişen değer alabilir. 0 ile 1 arasında değer alırsa, pozitif yönde; 0 ile -1 arasında değer alırsa negatif yönde bir ilişki vardır. Genel olarak 0 ile 0,50 arasındaki değer zayıf, 0,50 ile 0,70 arasındaki değer orta, 0,70 üzerindeki değerler yüksek bir ilişki olduğunu ortaya koyar (Özdamar, 2004: s.537-540).

Bizim çalışmamızda 460 kişiye uygulanan PARİ ölçeği, genel olarak yüksek derecede güvenilirliğe (Cronbach $\alpha=0.914$) sahip olarak bulunmuştur. PARİ alt boyutları için ise aşırı kontrolcü annelik faktörü için yüksek (Cronbach $\alpha=0.864$), demokratik tutum ve eşitlik tanıma için güvenilir olmayan (Cronbach $\alpha=0.276$), ev kadını rolünü reddetme için oldukça güvenilir (Cronbach $\alpha=0.758$), karı-koca geçimsizliği için oldukça güvenilir (Cronbach $\alpha=0.680$) ve artık boyut ya da sıkı disiplin için oldukça güvenilir (Cronbach $\alpha=0.797$) dereceleri belirlenmiştir.

Algılanan Anne Baba Davranışları Ölçeği (AAD)

Algılanan Anne Baba Davranışları Ölçeği (AAD), Deverux ve arkadaşları (1969) tarafından, Cornell Üniversitesinde kültürler arası bir araştırmada kullanılmak üzere geliştirilmiştir. Bu araştırmada kullanılan şekli, Mc Donald (1971) tarafından, Cornell ölçeği aracının geliştirilmiş formlarından alınarak oluşturulmuştur (Akt. Yeşilyaprak, 1988: s.130-132).

AAD Envanteri'nin Puanlanması: Bu veri toplama aracı, ergene ya da yetişkine çocukluk dönemine (yaklaşık 5–12 yaş) ilişkin anne–baba davranışlarını nasıl algıladığını ifade etmesini sağlayan bir envanterdir. Anne ve babaya ilişkin 21'er olmak üzere toplam 42 sorudan oluşan ve 5'li dereceleme dayanan bir dereceleme ölçeği niteliğindedir. Bireyden envanterdeki her bir davranışı anne ve babasının ne ölçüde ya da ne sıklıkla gösterdiğini “*Hiçbir zaman –Arada bir – Bazen – Genellikle – Hemen Her zaman*” veya “*Hiçbir zaman – Yılda bir, iki kez – Ayda bir – Haftada bir – Hemen her gün*” seçeneklerinden oluşan beşli dereceleme ölçeğinde işaretlemesi istenmektedir. Yanıtların puanlanmasında, her madde (1–5) arasında olmak üzere derecelendirilmektedir. Her bir alt ölçekten elde edilen puanlar ölçekteki madde

sayısına göre değil; ölçek parametresine göre aritmetik ortalamalar bazında değerlendirilmiş ve istatistik işlemler bu değerler üzerinden yürütülmüştür. Puanın (aritmetik ortalama) yüksek oluşu, o davranışın **oldukça sık ya da yüksek düzeyde görüldüğü** anlamına gelmektedir (Akt. Yeşilyaprak, 1988: s.130-132).

*AAD Envanteri'nin Alt Boyutları:*Bu ölçek dokuz alt boyuttan meydana gelmektedir. Her bir boyut bir alt ölçeği oluşturmaktadır.

1) *Çocuk Bakımı* (1., 19., 22. ve 40. sorular), anne-babaların bireylerin kendilerine ihtiyaç duydukları veya sıkıntıda oldukları anlarda yanlarında olduklarını hissettirip hissettirmedikleri ve yardım edip etmedikleri sorgulanmıştır.

2) *Amaçlarına ulaşmada yardımcı olma* (4., 16., 25. ve 37. sorular), anne-babaların bireylerin öğrenme süreçlerinde kendi isteklerinden ziyade, çocuklarının isteklerini gözetip gözetmedikleri ve zorlandıkları noktalarda ihtiyaç duydukları yardımı sağlayıp sağlamadıkları sorgulanmıştır.

3) *Tutarlı disiplin* (6., 21., 27. ve 42. sorular), anne-babaların kısıtlama yada cezalandırma davranışlarını sebeplendirerek açıklayıp açıklamadıkları sorgulanmıştır.

4) *Standartların belirliliği* (8., 13., 29. ve 34. sorular), anne-baba beklentilerinin ve yaptırımlarının neler olduğunun bireye önceden bileceği şekilde aktarılıp aktarılmadığı sorgulanmıştır.

5) *Koruyuculuk* (3., 15., 24. ve 36. sorular), anne-babaların bireylerin herhangi bir olumsuzlukla karşılaşma ihtimaline karşı duydukları kaygı ve bu kaygıya yönelik, bireylerin hayatlarına getirdikleri sınırlamalar sorgulanmıştır.

6) *Fiziksel cezalandırma* (5., 10., 26. ve 31. sorular), anne-babaların fiziksel cezalandırma uygulamasına başvurup vurmadıkları ve başvuruyorsa bunu kaba etlere vurarak acı odaklı mı yoksa tokat atarak duygu odaklı mı yaptıkları sorgulanmıştır.

7) *Başarı için baskı* (2., 18., 23. ve 39. sorular), anne-babaların bireyleri akranlarıyla yarıştırmayı yarıştırmadıkları ve eğitimlerinde iyi notlar almaları ile ilgili baskı yapıp yapmadıkları sorgulanmıştır.

8) *Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma* (9., 20., 30. ve 41. sorular), anne-babaların bireylerin haklarını kısıtlarken bunu arkadaş çevresinden uzaklaştırarak insan merkezli mi yoksa eşyadan uzaklaştırarak madde merkezli mi uyguladıkları sorgulanmıştır.

9) *Duygusal cezalandırma* (7., 11., 12., 14., 17., 28., 32., 33., 35. ve 38. sorular) anne-babaların bireylerin istenilmeyen bir davranış yaptıklarında başka insanlara sözlü yakınma şeklinde mi, ilişkilerine mesafe koyup soğuk davranma şeklinde mi, azarlayıp bağırma şeklinde mi, kırılmış ve hayal kırıklığına uğramış görünme şeklinde mi yoksa suçlu hissettirmeye çalışıp utandırmayı isteme şeklinde mi yaptırım uygulamaları sorgulanmıştır. Envanter (Ek-3), bu şekilde dokuz alt boyuttan oluşan ve 21 maddeden meydana gelmektedir (Dinç, 2007: s.71, 72).

AAD Envanteri'nin Geçerliği Güvenirliği: AAD envanterindeki maddeler alt ölçeklere göre gruplandırılmış, rastlantısal biçimde dağıtılmıştır. Bu şekilde dağılım, yanıtlamada bir önceki durumdan etkilenmeyi önleyici bir önlem olarak düşünülmüştür (Mac Donald, 1971). Bu envanter ile elde edilen geriye doğru, rapor verme, gerçek ana-baba davranışının endeksleri olarak kabul edilmiştir (Deverux ve diğ., 1969; Akt. Yeşilyaprak, 1988: s.129). Aracın geçerliğini saptama yönünde yapılan bir başka girişim, Marlowe-Cromwell'in "Toplumsal istenirlik ölçeği" ile karşılaştırılmasıdır. Uygulamalar sonucu bulunan düşük korelasyonlar, Algılanan Ana-Baba Davranışı Envanteri'nin toplumsal istenirlik yönünde yanıt verme eğiliminden önemli ölçüde etkilenmediğinin bir göstergesi olarak yorumlanmıştır (Mac Donald, 1971). Konu ile ilgili araştırmaların taranmasında ana-baba davranışlarını ölçme amacıyla aynı aracın ya da benzer formlarının kullanıldığının saptanması da aracın bu amaca uygunluğu yolunda bir kanıt oluşturmaktadır (Deverux ve diğ. 1969; Davis ve Phares 1969; Mac Donald, 1971; Joe, 1971; Halpin ve diğ. 1980, Musser ve Fleck 1983; Güneysu, 1983; Akt. Yeşilyaprak, 1988: s.130-132).

Türkiye’de aracın geçerlik ve güvenirlik çalışması Binnur Yeşilyaprak (1988) tarafından yapılmış ve “Gençlerde Denetim Odağı ve Önkoşulları” adlı araştırmasında kullanılmıştır. Güvenirlik çalışması için ölçek sosyo-ekonomik seviye (SES) ve cinsiyet yönünden heterojen olmak üzere 130 kişiden oluşan lise ikinci sınıf öğrencilerine uygulanmış ve üç hafta sonra da ikinci uygulama gerçekleştirilmiştir. 100 kişiden alınan sonuçlar üzerinde yapılan güvenirlik çalışmasında elde edilen değerler aracın güvenirliği için oldukça yüksek bulunmuş, ölçeğin tutarlı sonuçlar verdiği görülmüştür (Özerk, 2006: s.63). Ölçeğin geçerliliğine ilişkin yapılan çalışmada 25 kişilik uzman grubun incelemesine sunularak görünüş ve yapı geçerliliği araştırılmıştır. Başvurulan uzman grubu, Hacettepe Üniversitesi ile Gazi Üniversitesi’nde, Eğitimde Psikolojik Hizmetler ile Çocuk Gelişimi ve Eğitimi alanlarında en az bilim uzmanlığı düzeyinde eğitime sahip kişilerden oluşmuştur. Uzman grubundan, ölçekteki maddelerin hangi davranış boyutunu ölçtüğünü belirtmeleri, ayrıca her maddenin kültüre uygunluk ve ifade yönünden anlaşılabilirliği hakkında görüşleri istenmiştir. Ölçeği inceleyip iade eden 21 kişinin görüş ve önerileri ışığında araç üzerinde bazı değişiklikler yapılarak ölçeğin geliştirilmesine çalışılmıştır. En önemli değişiklik ilgili görülen alt ölçeklerin birleştirilmesi olmuştur. Uzmanlar, çoğunluğun işaretleme frekansına dayanarak “standartların belirliliği” alt ölçeği ile “tutarlı disiplin” alt ölçeğinin; “ayrıcalıklardan yoksunlaştırma” alt ölçeği ile “duygusal cezalandırma” alt ölçeğinin birleştirilmesini uygun bulmuşlardır. Bu karar uygulanmadan önce güvenirlik çalışması için yapılan uygulamada 100 öğrencinin adı geçen alt ölçeklerden aldıkları puanlar karşılaştırılmış ve gerçekten birbirlerine paralel oldukları görülmüştür. Yapılan değişiklikle alt ölçek sayısı yediye indirilmiş ve ifade yönünden de bazı değişiklikler yapılmıştır (Yeşilyaprak, 1988: s.133; Özerk, 2006: s.63).

Ancak bu çalışmada, algılanan ana-baba davranışları açısından daha ayrıntılı sonuçlara ulaşılabilmesi için ölçeğin dokuz ölçekli hali tercih edilmiştir. Araştırmanın bağımlı değişkenlerinden birisi olan algılanan ana-baba davranışlarını ölçmek için kullanılan Algılanan Ana-Baba Davranışları Envanteri (AAD)’nin güvenirlik analizi Cronbach Alpha katsayısı hesaplanarak

belirlenmiştir. Ölçeğin ayrı ayrı boyut ve genel Alpha değerleri hesaplanmıştır. AAD envanterinin genel olarak yüksek derecede güvenilirliğe sahip olduğu görülmektedir ($\alpha=0.824$). AAD alt boyutları için ise çocuk bakımı ($\alpha=0.787$), amaçlarına ulaşmada yardımcı olma faktörleri için oldukça güvenilir ($\alpha=0.746$); tutarlı disiplin faktörü için yüksek ($\alpha=0.818$); standartların belirliliği ($\alpha=0.777$), koruyuculuk ($\alpha=0.605$), fiziksel cezalandırma ($\alpha=0.771$), başarı için baskı ($\alpha=0.723$), ayrıcalıklardan yoksunlaştırma ($\alpha=0.697$) ve duygusal cezalandırma faktörleri için oldukça güvenilir ($\alpha=0.795$) dereceleri belirlenmiştir.

Veri Çözümleme Teknikleri

Verilerin analizi: araştırmada toplanan nicel veriler, istatistiksel analiz teknikleri kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmada istatistiksel teknikler olarak ortalama standart sapma, tek yönlü varyans analizi, korelasyon katsayısından yararlanılmıştır. İstatistiksel analizler için SPSS (Statistical Packages of Social Science) 13.0 versiyonu kullanılmıştır.

Bağımsız değişkenler (sosyo-demografik faktörler) kapsamında karşılaştırmalar için ise, iki gruba yönelik olarak bağımsız grupların ortalamalarının karşılaştırılmasına yönelik olarak kullanılan t-testi tercih edilmiştir (Ross, 1996: s.477-479). Bağımsız değişkenlerin alt gruplarının örnek hacminin yeteriz olduğu durumlar için ise, t-testinin parametrik olmayan alternatifi Mann-Whitney U testine yönelik analizler de gerçekleştirilmiştir (Özdamar, 2004: 316-320, 490-493; Gürsakal, 2002: s.150-153; Hamburg and Peg, 1993: s.651-654).

Bağımsız değişkenler (sosyo-demografik faktörler) kapsamında ikiden fazla grup için ise, tek yönlü tek değişkenli varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır (Ross, 1996: s.537-539). Analiz sonucu, 0,05 önem seviyesinde, anlamlı bir farklılığa rastlandığında, farklılığın hangi grup/gruplarda kaynaklandığını belirlemeye yönelik olarak, varyansların homojen olduğu durumda Scheffe, homojen olmadığı durumda ise Tamhane T2 testi sonuçları tercih edilmiştir. Varyansların homojenliği için ise Levene testi kullanılmıştır. Bağımsız değişkenlerin alt gruplarının örnek hacminin yetersiz olduğu durumlarda tek

yönlü tek değişkenli varyans analizinin parametrik olmayan alternatifi Kruskal Wallis H analizi yapılmıştır (Özdamar, 2004: s.340-363; Hamburg and Peg, 1993: s.659-661). Her bir ölçeğin kendi içinde yer alan alt boyutları arasındaki ve ölçeklerin alt boyutlarının birbirleriyle olan ilişkileri, Pearson'un Momentler Katsayısı (r) ile belirlenmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırmanın alt problemlerine ilişkin veri toplama araçlarına dayalı olarak elde edilen verilerin uygun istatistiksel yöntemlerle analizi sonucunda ortaya çıkan bulgulara ve yorumlarına yer verilmiştir. Çalışmada kullanılan ölçeklere ait verilere ilişkin karşılaştırmalar ayrı ayrı incelenmiştir.

Araştırmanın örneklemini İzmir ili Karşıyaka, Bornova, Konak, Buca, Balçova ve Narlıdere ilçelerinde yer alan bağımsız anaokullarında okul öncesi eğitim alan 3, 4, 5 ve 6 yaş grubu çocukların ebeveynleri arasından seçilmiştir. Hazırlanan kişisel bilgi formunda, araştırmanın bağımsız değişkenlerini oluşturan, genç yetişkin anne ve babanın yaşı, medeni durumu, eğitim durumu, çalışma durumu, sahip olmak istediği çocuğun cinsiyeti, sahip olduğu çocuğun cinsiyeti, sahip olduğu çocuk sayısı, kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu, kardeş sayısı, öz/üvey anneye/babaya sahip olma, ebeveyn kaybı, ebeveynlerinin eğitim durumu yer almaktadır (Ek-1). Bu araştırmanın bağımlı değişkenleri ise çocuk yetiştirme tutumu ve algılanan anne baba davranışlarıdır. Bu değişkenleri ölçmek için; Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Ölçeği (PARİ) (Ek-2), ve Algılanan Anne Baba Davranışları Ölçeği (AAD) (Ek-3) kullanılmıştır. Şu bulgular elde edilmiştir:

A- Aile Hayatı Ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeğine (Pari) Ait Analiz Sonuçları

Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Ölçeği (PARİ);

1) Aşırı kontrolcü annelik

2) Demokratik Tutum ve Eşitlik Tanıma

3) Ev Kadınlığı Rolünü Reddetme

4) Karı-Koca Geçimsizliği:

5) Artık Boyut ya da sıkı disiplin alt ölçeklerinden oluşmaktadır. Analizler bu alt ölçeklerin toplam puanlarına göre ayrı ayrı yapılmıştır.

1. Aşırı Kontrolcü Annelik Alt Ölçeğine İlişkin Analiz Sonuçları:

Aşırı kontrolcü annelik alt ölçeğinin puan ortalamaları cinsiyet, medeni durum, çalışma durumu ve ebeveyn kaybı bağımsız değişkenlerine göre t-testi ile karşılaştırılmıştır. Aşırı kontrolcü annelik alt ölçeği ile bu bağımsız değişkenlere ilişkin karşılaştırmalar Tablo 16’da verilmiştir.

Tablo 16 Aşırı kontrolcü Annelik Alt Ölçeğine İlişkin T-Test Sonuçları

	Grup	n	$\bar{X}$	Ss	t	Sd	p
Cinsiyet	Kadın	224	39,8929	9,43979	1,025	409	0,306
	Erkek	187	38,9358	9,40579			
Medeni durum	Evli	406	39,4754	9,45362	,348	409	,728
	Bekar	5	38,0000	7,31437			
Çalışma durumu	Çalışıyor	291	40,4708	9,41651	3,439	409	,001
	Çalışmıyor	120	37,0000	9,02005			
Ebeveyn kaybı	Evet	52	38,3269	9,11951	-,925	409	,355
	Hayır	359	39,6212	9,46952			

Analiz sonucunda Tablo 16’da görüldüğü gibi, kadın ($\bar{X}$ =39.89) ve erkek ($\bar{X}$ =38.93) grubunun **aşırı kontrolcü annelik** alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark [$t(409)=1.025$, $p = 0.306 > 0.05$] olmadığı saptanmıştır. Benzeri biçimde medeni duruma göre karşılaştırmalar yapıldığında, evli ($\bar{X}$ =39.47) ve bekar ($\bar{X}$ =38) grubunun alt ölçeğe ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı fark [$t(409)=0.348$, $p = 0.728 > 0.05$] bulunmadığı saptanmıştır. Çalışma durumu açısından yapılan karşılaştırmalara göre, çalışıyor ($\bar{X}$ =40.47) ve çalışmıyor ($\bar{X}$ =37.00) grubunun **aşırı kontrolcü annelik** alt

ölçeğine ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark [$t(409)=3.439$, $p = 0.001 < 0.05$] bulunmuştur. Karşılaştırmalara ebeveyn kaybı açısından bakıldığında, ebeveyn kaybı yaşamış anne babalar ($\bar{X}=38.32$) ve ebeveyn kaybı yaşamamış anne babalar ($\bar{X}=39.62$) grubunun **aşırı kontrolcü annelik** alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark [$t(409)= -.925$, $p = 0.355 > 0.05$] olmadığı saptanmıştır.

Sonuç olarak cinsiyete, medeni durum ve ebeveyn kaybı açısından farklılık bulunmamıştır. Medeni durum için örnek hacmi yetersiz olduğundan dolayı yapılan Mann Whitney U testi sonucu da, farklılığa rastlanmamıştır ($U=916,5$, $p=0,709$). Çalışma durumu açısından “Çalışmıyor” grubu yönünde düşük ortalama değer almış olması aşırı kontrolcü anneliğin göreceli olarak çalışan gruba göre çalışmayan grupta düşük olduğu algısını ortaya koymaktadır (Tablo 16).

Aşırı kontrolcü annelik alt ölçeğine ait anne babaların öğrenim durumu, yaşı, sahip olmak istedikleri çocuğun cinsiyeti, sahip oldukları çocuğun cinsiyeti, sahip oldukları çocuk sayısı, anne babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk oldukları, anne babanın ebeveynlerinin öz/üvey durumları, ebeveynlerinden annelerinin ve babalarının öğrenim durumu, hangi ebeveynin vefat ettiği bağımsız değişkenlerine göre betimsel analiz sonuçları Tablo 17’de, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları ise Ek-4 Tablo 51’de verilmiştir. Tablo 17’ye göre; aşırı kontrolcü annelik alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları **öğrenim durumuna** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar elde edilmiştir. Öğrenim durumunda altı kategori yer almaktadır. Bunlar, okur yazar ($\bar{X}=47.0$; $Ss=8.48$), ilkokul mezunu ($\bar{X}=34.38$; $Ss=9.73$), ortaokul mezunu ($\bar{X}=37.19$; $Ss=10.07$), lise mezunu ($\bar{X}=37.12$; $Ss=8.60$), üniversite mezunu ($\bar{X}=42.49$; $Ss=8.36$), lisans üstü ($\bar{X}=49.05$; $Ss=6.39$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=14.594$, $p=0.000 < 0.05$) saptanmıştır. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak için Scheffe testi ile yapılan çoklu karşılaştırmalarda şu sonuçlar bulunmuştur: İlkokul mezunu ile üniversite mezunu ($p=0,000$), ilkokul mezunu ile lisansüstü mezunu ($p=0,000$); ortaokul

mezunu ile üniversite mezunu ($p=0,037$), ortaokul mezunu ile lisansüstü mezunu ($p=0,000$), lise mezunu ile üniversite mezunu ($p=0,000$), lise mezunu ile lisansüstü mezunu ($p=0,000$) arasında farklılık görülmüştür. Öğrenim durumu açısından en büyük ortalama değeri “lisansüstü”, en küçük ortalama “ilkokul mezunu” grubuna aittir.

Bu alt ölçeğin toplam puanı **yaş** açısından karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlara rastlanmamıştır. Örneklem katılan anne babaların 4 farklı yaş grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, ondokuz ve yirmidokuz yaş arası ($\bar{X}=39.84$; $Ss=9.76$), otuz ve otuz dokuz yaş arası ($\bar{X}=39.83$; $Ss=9.43$), kırk ve kırk dokuz yaş arası ($\bar{X}=38.33$; $Ss=9.35$), elli yaş ve üstü ($\bar{X}=40.44$; $Ss=6.16$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=.557$, $p=0.644>0.05$) saptanmamıştır. Yaş açısından en büyük ortalama değeri “50 ve üstü” yaş grubuna, en küçük ortalama ise “40-49” yaş arası gruba aittir. Aşırı kontrolcü annelik alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları **sahip olmak istediği çocuğun cinsiyetine** göre karşılaştırıldığında ise anlamlı sonuçlar bulunmuştur. Örneklem katılan anne babaların üç farklı istek grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, kız ($\bar{X}=39.21$; $Ss=10.30$), erkek ($\bar{X}=36.66$; $Ss=9.41$), hem kız hem erkek ($\bar{X}=40.41$; $Ss=8.95$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=4.95$, $p=0.008<0.05$) saptanmıştır. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak için Scheffe testi ile yapılan çoklu karşılaştırmalarda şu sonuçlar bulunmuştur: erkek ile böyle bir istegim olmadı ($p=0,008$) arasında farklılık görülmüştür. Sahip olmak istenen çocuğun cinsiyeti açısından en büyük ortalama değeri “böyle bir istegim olmadı”, en küçük ortalama ise “erkek” grubuna aittir.

Tablo 17 “Aşırı Kontrolcü Annelik” Alt Ölçeğine Ait Demografik Değişkenlerin Betimsel Analiz Sonuçları

		N	$\bar{X}$	S	F	p
Öğrenim Durumu	okur yazar	2	47,00	8,48		
	ilkokul mezunu	49	34,38	9,73		
	ortaokul mezunu	41	37,19	10,07		
	lise mezunu	143	37,12	8,60	14,59	,000
	üniversite mezunu	157	42,49	8,36		
	lisans üstü	19	49,05	6,39		
	Toplam	411	39,45	9,42		
Yaş	19-29	64	39,84	9,76		
	30-39	255	39,83	9,43		
	40-49	78	38,33	9,35	,55	,644
	50 ve üstü	9	40,44	6,16		
	toplam	406	39,55	9,40		
Sahip olmak istenen çocuğun cinsiyeti	kız	83	39,21	10,30		
	erkek	81	36,66	9,41	4,95	,008
	böyle bir isteğim olmadı	246	40,41	8,95		
	toplam	410	39,43	9,42		
Sahip olunan çocuğun cinsiyeti	kız	174	39,15	9,65		
	erkek	170	39,37	9,49	,42	,657
	Hem kız hem erkek	66	40,39	8,72		
	toplam	410	39,44	9,43		
Ailenin sahip olduğu çocuk sayısı	1	213	39,21	9,64		
	2	164	39,97	9,47		
	3	30	38,70	8,18	,38	,764
	4	4	36,75	1,25		
	toplam	411	39,45	9,42		
Anne/babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu	1	157	40,39	9,51		
	2	109	41,11	9,06		
	3	75	37,93	9,57	4,08	,003
	4	30	37,60	8,29		
	5	39	35,23	9,16		
	toplam	410	39,43	9,42		
Anne/Babanın Annesinin Öğrenim Durumu	okur yazar değil	45	36,11	8,58		
	okur yazar	34	39,91	12,20		
	ilkokul mezunu	226	38,88	8,88		
	ortaokul mezunu	48	40,37	8,76	3,34	,006
	lise mezunu	44	42,40	9,60		
	üniversite mezunu	13	45,23	10,19		
	Toplam	410	39,42	9,40		
Anne/Babanın Babasının Öğrenim Durumu	okur yazar değil	7	34,42	4,75		
	okur yazar	22	34,77	8,71		
	ilkokul mezunu	179	39,67	9,84		
	ortaokul mezunu	71	39,56	8,68	3,15	,008
	lise mezunu	80	39,25	8,92		
	üniversite mezunu	45	43,33	8,46		
	Toplam	404	39,61	9,32		
Anne/babanın kendi anne babasının vefat durumları	annem vefat etti	12	39,83	10,67		
	babam vefat etti	35	37,51	9,13	1,23	,301
	ikisi de vefat etti	4	31,25	8,73		
	toplam	51	37,56	9,52		

Örneklemedeki **anne babaların sahip olduğu çocuğun cinsiyetine** göre karşılaştırmalar yapıldığında anlamlı sonuçlar elde edilmemiştir. Örnekleme katılan anne babaların 3 farklı grupta yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, kız ($\bar{X}=39.15$; $Ss=9.65$), erkek ($\bar{X}=39.37$; $Ss=9.49$), hem kız hem erkek ($\bar{X}=40.39$; $Ss=8.72$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=.420$, $p=0.657>0.05$) saptanmamıştır. Sahip olunan çocuğun cinsiyeti açısından en büyük ortalama değeri “hem kız hem erkek”, en küçük ortalama ise “kız” grubuna aittir. **Anne babanın sahip olduğu çocuk sayısına** göre karşılaştırıldığında da anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örnekleme katılan anne babaların 4 farklı grupta yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, bir ($\bar{X}=39.21$; $Ss=9.64$), iki ($\bar{X}=39.97$; $Ss=9.47$), üç ($\bar{X}=38.70$; $Ss=8.18$) ve dört ($\bar{X}=36.75$; $Ss=1.25$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=.385$, $p=0.764>0.05$) saptanmamıştır. Ailenin sahip olduğu çocuk sayısı açısından en büyük ortalama değeri “2”, en küçük ortalama “4” çocuk grubuna aittir.

Anne babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu ifadesine göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar dikkati çekmiştir. Örnekleme katılan anne babaların beş farklı yaş grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, birinci çocuk ($\bar{X}=40.39$; $Ss=9.51$), ikinci çocuk ($\bar{X}=41.11$; $Ss=9.06$), üçüncü çocuk ($\bar{X}=37.93$; $Ss=9.57$), dördüncü çocuk ($\bar{X}=37.60$; $Ss=8.29$) ve beşinci çocuk ($\bar{X}=35.23$; $Ss=9.16$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=4.08$, $p=0.003<0.05$) saptanmıştır. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak için Scheffe testi ile yapılan çoklu karşılaştırmalarda şu sonuçlar bulunmuştur: birinci ile beşinci ($p=0,048$), ikinci ile beşinci ($p=0,023$) arasında farklılık görülmüştür. Anne babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğuna ait en büyük ortalama değeri “2. çocuk”, en küçük ortalama “5. çocuk” grubuna aittir.

Anne babanın kendi annesinin öğrenim durumu ifadesine göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar göze çarpmaktadır. Örnekleme katılan anne babaların kendi annelerinin 6 farklı öğrenim grubunda yer almaktadır. Bunlar, okur yazar değil ($\bar{X}=36.11$; $Ss=8.58$), okur yazar ($\bar{X}=39.91$; $Ss=12.20$), ilkökul

mezunu ($\bar{X}=38.88$; $Ss=8.88$), ortaokul mezunu ($\bar{X}=40.37$; $Ss=8.76$), lise mezunu ($\bar{X}=42.40$; $Ss=9.60$), üniversite mezunu ($\bar{X}=45.23$; $Ss=10.19$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=3.347$, $p=0.006<0.05$) saptanmıştır. Anne/babanın annesinin öğrenim durumu açısından Levene testine göre varyanslar homojen değildir ($p=0,049$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak için yapılan Tamhane T2 testine göre çoklu karşılaştırma testi sonuçları şunlardır: okuryazar değil ile lise mezunu ($p=0,024$) arasında farklılık görülmüştür. Anne/Babanın kendi annesinin öğrenim durumu açısından en büyük ortalama değeri “üniversite mezunu”, en küçük ortalama “okur-yazar değil” grubuna aittir. **Anne babanın kendi babasının öğrenim durumu** ifadesine göre karşılaştırıldığında ise anlamlı sonuçlar elde edilmemiştir. Örneklemeye katılan anne babaların kendi babalarının 6 farklı öğrenim grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, okur yazar değil ($\bar{X}=34.42$; $Ss=4.75$), okur yazar ($\bar{X}=34.77$; $Ss=8.71$), ilkokul mezunu ($\bar{X}=39.67$; $Ss=9.84$), ortaokul mezunu ($\bar{X}=39.56$; $Ss=8.68$), lise mezunu ($\bar{X}=39.25$; $Ss=8.92$), üniversite mezunu ($\bar{X}=43.33$; $Ss=8.46$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=3.159$, $p=0,008<0.05$) saptanmıştır. Anne/babanın babasının öğrenim durumu açısından Levene testine göre varyanslar homojendir ($p=0,108$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak için yapılan Scheffe testine göre çoklu karşılaştırma testi sonuçları şunlardır: okuryazar ile üniversite mezunu ($p=0,027$) arasında farklılık görülmüştür. Anne/Babanın kendi babasının öğrenim durumu açısından en büyük ortalama değeri “üniversite mezunu”, en küçük ortalama “okur-yazar değil” grubuna aittir.

Bu alt ölçeğin toplam puanı **anne babanın kendi anne ve babasının vefat durumlarına** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Anne babalar 3 farklı grupta yer almaktadır. Bunlar, annem vefat etti ($\bar{X}=39.83$; $Ss=10.67$), babam vefat etti ($\bar{X}=37.51$; $Ss=9.13$), ve ikisi de vefat etti ($\bar{X}=31.25$; $Ss=8.73$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=1.230$, $p=0.301>0.05$) saptanmamıştır. Anne/babanın kendi anne

babasının vefat durumları açısından en büyük ortalama değeri “annem vefat etti”, en küçük ortalama “ikisi de vefat etti” grubuna aittir.

2. Demokratik Tutum ve Eşitlik Tanıma Alt Ölçeğine İlişkin Analiz

Sonuçları:

Demokratik Tutum alt ölçeğinin puan ortalamaları cinsiyet, medeni durum, çalışma durumu ve ebeveyn kaybı bağımsız değişkenlerine göre t-testi ile karşılaştırılmıştır. Demokratik Tutum alt ölçeği ile bu bağımsız değişkenlere ilişkin karşılaştırmalar Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18 Demokratik Tutum ve Eşitlik Tanıma Alt Ölçeğine İlişkin T-Test Sonuçları

	Grup	n	$\bar{X}$	Ss	t	Sd	p
Cinsiyet	Kadın	231	20,5455	3,16727	-1,189	425	,235
	Erkek	196	20,9184	3,30399			
Medeni durum	Evli	422	20,7014	3,23152	-,893	425	,372
	Bekar/Boşanmış	5	22,0000	3,39116			
Çalışma durumu	Çalışıyor	305	20,6426	3,25660	-,748	425	,455
	Çalışmıyor	122	20,9016	3,17638			
Ebeveyn kaybı	Evet	53	21,2453	2,99940	1,273	425	,204
	Hayır	374	20,6417	3,26078			

Analiz sonucunda Tablo 18’de görüldüğü gibi, cinsiyet açısından kadın ($\bar{X}$ =20.54) ve erkek ($\bar{X}$ =20.91) grubunun **demokratik tutum ve eşitlik tanıma** alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark [$t(425)= -1.189$, $p = 0.235 > 0.05$] olmadığı saptanmıştır. Benzeri biçimde medeni duruma göre karşılaştırmalar yapıldığında, evli ($\bar{X}$ =20.70) ve bekar ($\bar{X}$ =22) grubunun alt ölçeğe ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı fark [$t(425)= -0.893$, $p = 0.372 > 0.05$] bulunmadığı saptanmıştır. Çalışma durumu açısından yapılan karşılaştırmalara göre, çalışıyor ($\bar{X}$ =20.64) ve çalışmıyor ($\bar{X}$ =20.90) grubunun **demokratik tutum ve eşitlik tanıma** alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark [$t(425)= -0.748$, $p = 0.455 > 0.05$] bulunmamıştır. Karşılaştırmalara ebeveyn kaybı açısından bakıldığında, ebeveyn kaybı yaşamış anne babalar ($\bar{X}$ =21.24) ve ebeveyn kaybı yaşamamış anne babalar ($\bar{X}$ =20.64)

grubunun **demokratik tutum ve eşitlik tanıma** alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark [$t(425)=1.273$, $p = 0.204 > 0.05$] bulunmamıştır. Sonuç olarak cinsiyete, medeni durum, ebeveyn kaybı ve çalışma durumu açısından farklılık bulunmamıştır. Medeni durum için örnek hacmi yetersiz olduğundan dolayı yapılan Mann Whitney U testi sonucu da farklılığa rastlanmamıştır ($U=786$, $p=0,325$).

Demokratik tutum ve eşitlik tanıma alt ölçeğine ait anne babaların öğrenim durumu, yaşı, sahip olmak istedikleri çocuğun cinsiyeti, sahip oldukları çocuğun cinsiyeti, sahip oldukları çocuk sayısı, anne babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk oldukları, anne babanın ebeveynlerinin öz/üvey durumları, ebeveynlerinden annelerinin ve babalarının öğrenim durumu, hangi ebeveynin vefat ettiği bağımsız değişkenlerine göre betimsel analiz sonuçları Tablo 19’da, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları ise Ek-4 Tablo 52’de verilmiştir.

Karşılaştırmalar, **öğrenim durumuna** göre yapıldığında anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Öğrenim durumunda altı kategori yer almaktadır. Bunlar, okur yazar ($\bar{X}=25.50$; $Ss=0.707$), ilkokul mezunu ($\bar{X}=20.92$; $Ss=3.71$), ortaokul mezunu ($\bar{X}=21.11$; $Ss=3.02$), lise mezunu ($\bar{X}=20.76$; $Ss=2.89$), üniversite mezunu ($\bar{X}=20.40$; $Ss=3.41$), lisans üstü ($\bar{X}=21.00$; $Ss=3.09$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=1.40$, $p=0.223 > 0.05$) saptanmamıştır. Öğrenim durumu açısından en büyük ortalama değeri “okur-yazar”, en küçük ortalama “üniversite mezunu” grubuna aittir.

Tablo 19 “Demokratik Tutum ve Eşitlik Tanıma” Alt Ölçeğine Ait Demografik Değişkenlerin Betimsel Analiz Sonuçları

		N	$\bar{X}$	S	F	p
Öğrenim Durumu	okur yazar	2	25,50	0,70		
	ilkokul mezunu	51	20,92	3,71		
	ortaokul mezunu	44	21,11	3,02		
	lise mezunu	151	20,76	2,89	1,40	,223
	üniversite mezunu	160	20,40	3,41		
	lisans üstü	19	21,00	3,09		
	Toplam	427	20,71	3,23		
Yaş	19-29	61	21,50	3,50		
	30-39	276	20,48	3,20		
	40-49	77	20,84	3,14	1,79	,148
	50 ve üstü	9	21,11	2,75		
	toplam	423	20,70	3,23		
Sahip olmak istenen çocuğun cinsiyeti	kız	86	20,02	3,45		
	erkek	82	21,03	3,20		
	böyle bir isteğim olmadı	259	20,84	3,14	2,60	,075
	toplam	427	20,71	3,23		
Sahip olunan çocuğun cinsiyeti	kız	181	20,31	3,40		
	erkek	177	20,74	3,04		
	Hem kız hem erkek	68	21,70	3,08	4,65	,010
	toplam	426	20,71	3,23		
Ailenin sahip olduğu çocuk sayısı	1	228	20,50	3,40		
	2	163	20,85	3,13		
	3	31	21,25	2,47	1,06	,365
	4	5	22,20	1,92		
	toplam	427	20,71	3,23		
Anne/babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu	1	162	20,95	3,22		
	2	110	20,66	3,34		
	3	82	20,28	3,19		
	4	32	20,87	3,13	,62	,647
	5	40	20,60	3,16		
	toplam	426	20,70	3,23		
Anne/Babanın Annesinin Öğrenim Durumu	okur yazar değil	48	20,27	2,63		
	okur yazar	36	21,30	3,56		
	ilkokul mezunu	238	20,60	3,39		
	ortaokul mezunu	44	20,97	2,81	,64	,665
	lise mezunu	44	20,79	3,19		
	üniversite mezunu	16	21,31	3,00		
	Toplam	426	20,71	3,23		
Anne/Babanın Babasının Öğrenim Durumu	okur yazar değil	10	20,40	2,67		
	okur yazar	23	20,21	2,98		
	ilkokul mezunu	182	20,68	3,35		
	ortaokul mezunu	79	20,96	3,31	,40	,843
	lise mezunu	75	20,50	3,13		
	üniversite mezunu	49	21,08	3,06		
	Toplam	418	20,72	3,23		
Anne/babanın kendi anne babasının vefat durumları	annem vefat etti	13	21,38	3,06		
	babam vefat etti	35	20,77	2,78		
	ikisi de vefat etti	5	22,00	4,41	,47	,624
	toplam	53	21,03	2,98		

Demokratik tutum ve eşitlik tanıma alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları **yaşa** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmamıştır.

Örnekleme katılan anne babaların 4 farklı yaş grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, on dokuz ve yirmi dokuz yaş arası ($\bar{X}=21.50$; $Ss=3.50$), otuz ve otuz dokuz yaş arası ($\bar{X}=20.48$; $Ss=3.20$), kırk ve kırk dokuz yaş arası ($\bar{X}=20.84$; $Ss=3.14$), elli yaş ve üstü ($\bar{X}=21.11$; $Ss=2.75$), grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=1.790$, $p=0.148>0.05$) saptanmamıştır. Yaş açısından en büyük ortalama değeri “19-29” yaş grubuna, en küçük ortalama ise “30-39” yaş arası gruba aittir. Anne babaların **sahip olmak istediği çocuğun cinsiyetine** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar elde edilmemiştir. Örnekleme katılan anne babaların üç farklı istek grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, kız ($\bar{X}=20.02$; $Ss=3.45$), erkek ($\bar{X}=21.03$; $Ss=3.20$), hem kız hem erkek ($\bar{X}=20.84$; $Ss=3.14$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=2.606$, $p=0.075>0.05$) bulunmamıştır. Sahip olmak istenen çocuğun cinsiyeti açısından en büyük ortalama değeri “erkek”, en küçük ortalama ise “kız” grubuna aittir.

Anne babanın sahip olduğu çocuğun cinsiyetine göre karşılaştırıldığında ise anlamlı sonuçlar elde edilmiştir. Örnekleme katılan anne babaların 3 farklı grupta yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, kız ($\bar{X}=20.31$; $Ss=3.40$), erkek ($\bar{X}=20.74$; $Ss=3.04$), hem kız hem erkek ($\bar{X}=21.70$; $Ss=3.08$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=4.658$, $p=0.010<0.05$) olduğu görülmüştür. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak için Scheffe testi ile yapılan çoklu karşılaştırmalarda şu sonuçlar bulunmuştur: kız ile hem kız hem erkek ($p=0,01$) arasında farklılık görülmüştür. Sahip olunan çocuğun cinsiyeti açısından en büyük ortalama değeri “hem kız hem erkek”, en küçük ortalama ise “kız” grubuna aittir.

Anne babanın sahip olduğu çocuk sayısına göre demokratik tutum ve eşitlik tanıma alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örnekleme katılan anne babaların 4 farklı grupta yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, bir ($\bar{X}=20.50$; $Ss=3.40$), iki ($\bar{X}=20.85$; $Ss=3.13$), üç ($\bar{X}=21.25$; $Ss=2.47$) ve dört ($\bar{X}=22.20$; $Ss=1.92$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=1.061$, $p=0.365>0.05$)

saptanmamıştır. Ailenin sahip olduğu çocuk sayısı açısından en büyük ortalama değeri “5”, en küçük ortalama “1” grubuna aittir. Benzer şekilde **anne babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu** ifadesine göre karşılaştırıldığında da anlamlı sonuçlara raslanmamıştır. Örnekleme katılan anne babaların beş farklı yaş grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, birinci çocuk ($\bar{X}=20.95$; $Ss=3.22$), ikinci çocuk ($\bar{X}=20.66$; $Ss=3.34$), üçüncü çocuk ($\bar{X}=20.28$; $Ss=3.19$), dördüncü çocuk ($\bar{X}=20.87$; $Ss=3.13$) ve beşinci çocuk ($\bar{X}=20.60$; $Ss=3.16$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=0.622$, $p=0.647>0.05$) bulunmamıştır. Anne babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğuna ait en büyük ortalama değeri “1.”, en küçük ortalama “3.” grubuna aittir.

Anne babanın kendi annesinin öğrenim durumu ifadesine göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlara rastlanmamıştır. Örnekleme katılan anne babaların kendi annelerinin 6 farklı öğrenim grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, okur yazar değil ($\bar{X}=20.27$; $Ss=2.63$), okur yazar ($\bar{X}=21.30$; $Ss=3.56$), ilkokul mezunu ($\bar{X}=20.60$; $Ss=3.39$), ortaokul mezunu ($\bar{X}=20.97$; $Ss=2.81$), lise mezunu ($\bar{X}=20.79$; $Ss=3.19$), üniversite mezunu ($\bar{X}=21.31$; $Ss=3.00$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=0.646$, $p=0.665>0.05$) saptanmamıştır. Anne/Babanın kendi annesinin öğrenim durumu açısından en büyük ortalama değeri “üniversite mezunu”, en küçük ortalama “okur-yazar değil” grubuna aittir.

Benzer şekilde **anne babanın kendi babasının öğrenim durumu** ifadesine göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar elde edilmemiştir. Örnekleme katılan anne babaların kendi babalarının 6 farklı öğrenim grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, okur yazar değil ($\bar{X}=20.40$; $Ss=2.67$), okur yazar ($\bar{X}=20.21$; $Ss=2.98$), ilkokul mezunu ($\bar{X}=20.68$; $Ss=3.35$), ortaokul mezunu ($\bar{X}=20.96$; $Ss=3.31$), lise mezunu ($\bar{X}=20.50$; $Ss=3.13$), üniversite mezunu ($\bar{X}=21.08$; $Ss=3.06$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=0.408$, $p=0.843>0.05$) olmadığı saptanmıştır. Anne/Babanın kendi babasının öğrenim durumu açısından en büyük ortalama değeri “üniversite

mezunu”, en küçük ortalama “okur-yazar” grubuna aittir. **Anne babanın kendi anne ve babasının vefat durumlarına** göre karşılaştırıldığında da anlamlı sonuçlar görülmemektedir. Örneklemeye katılan anne babaların 3 farklı grupta yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, annem vefat etti ($\bar{X}=21.38$; $Ss=3.06$), babam vefat etti ($\bar{X}=20.77$; $Ss=2.78$), ve ikisi de vefat etti ($\bar{X}=22.00$; $Ss=4.41$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=0.476$, $p=0.624>0.05$) saptanmamıştır. Anne/babanın kendi anne babasının vefat durumları açısından en büyük ortalama değeri “ikisi de vefat etti”, en küçük ortalama “babam vefat etti” grubuna aittir.

3. Ev Kadınlığı Rolünü Reddetme Alt Ölçeğine İlişkin Analiz Sonuçları:

Ev Kadınlığı Rolünü Reddetme alt ölçeğinin puan ortalamaları cinsiyet, medeni durum, çalışma durumu ve ebeveyn kaybı bağımsız değişkenlerine göre t-testi ile karşılaştırılmıştır. Ev Kadınlığı Rolünü Reddetme alt ölçeği ile bu bağımsız değişkenlere ilişkin karşılaştırmalar Tablo 20’de verilmiştir.

Tablo 20 Ev Kadınlığı Rolünü Reddetme Alt Ölçeğine İlişkin T-Test Sonuçları

	Grup	n	$\bar{X}$	Ss	t	Sd	p
Cinsiyet	Kadın	226	38,0619	6,22509	2,467	403	,014
	Erkek	179	36,4693	6,72601			
Medeni durum	Evli	401	37,3342	6,48329	-,740	403	,460
	Bekar/Boşanmış	4	39,7500	7,93200			
Çalışma durumu	Çalışıyor	293	37,3652	6,74637	,036	403	,971
	Çalışmıyor	112	37,3393	5,80083			
Ebeveyn kaybı	Evet	51	37,7255	5,80027	,432	403	,666
	Hayır	354	37,3051	6,59106			

Analiz sonucunda Tablo 20’de görüldüğü gibi, cinsiyet açısından kadın ($\bar{X}=38.06$) ve erkek ($\bar{X}=36.46$) grubunun **ev kadınlığı rolünü reddetme** alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark [$t(403)=2.467$, $p=0.014<0.05$] saptanmıştır. Benzeri biçimde medeni duruma göre karşılaştırmalar yapıldığında, evli ($\bar{X}=37.33$) ve bekar ($\bar{X}=39.75$) grubunun alt ölçeğe ait

toplam puan ortalamaları arasında anlamlı fark [$t(403) = -0.740$, $p = 0.460 > 0.05$] bulunmamıştır. Çalışma durumu açısından yapılan karşılaştırmalara göre, çalışıyor ($\bar{X} = 37.36$) ve çalışmıyor ($\bar{X} = 37.33$) grubunun **ev kadınlığı rolünü reddetme** alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark [$t(403) = 0.036$, $p = 0.971 > 0.05$] bulunmamıştır. Karşılaştırmalara ebeveyn kaybı açısından bakıldığında, ebeveyn kaybı yaşamış anne babalar ($\bar{X} = 37.72$) ve ebeveyn kaybı yaşamamış anne babalar ($\bar{X} = 37.30$) grubunun **ev kadınlığı rolünü reddetme** alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark [$t(403) = 0.432$, $p = 0.666 > 0.05$] bulunmamıştır.

Medeni durum , çalışma durumu ve ebeveyn kaybı açısından farklılık bulunmamıştır. Medeni durum için örnek hacmi yetersiz olduğundan dolayı yapılan Mann Whitney U testi sonucu da farklılığa rastlanmamıştır ($U = 568,5$, $p = 0,316$). Cinsiyet açısından “Kadın” grubu yönünde yüksek ortalama değer almış olması ev kadınlığı rolünün göreceli olarak erkek gruba göre kadın grupta yüksek olduğu algısını ortaya koymaktadır (Tablo 20). Buna göre; **Ev kadınlığı rolünü reddetme** alt ölçeğine ait anne babaların öğrenim durumu, yaşı, sahip olmak istedikleri çocuğun cinsiyeti, sahip oldukları çocuğun cinsiyeti, sahip oldukları çocuk sayısı, anne babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk oldukları, anne babanın ebeveynlerinin öz/üvey durumları, ebeveynlerinden annelerinin ve babalarının öğrenim durumu, hangi ebeveynin vefat ettiği bağımsız değişkenlerine göre betimsel analiz sonuçları Tablo 21’de, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları ise Ek-4 Tablo 53’te verilmiştir.

Ev kadınlığı rolünü reddetme alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları **öğrenim durumuna** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Öğrenim durumunda altı kategori yer almaktadır. Bunlar, okur yazar ($\bar{X} = 40.00$; $Ss = 4.24$), ilkokul mezunu ($\bar{X} = 36.33$; $Ss = 7.05$), ortaokul mezunu ($\bar{X} = 36.94$; $Ss = 6.92$), lise mezunu ($\bar{X} = 39.83$; $Ss = 5.85$), üniversite mezunu ($\bar{X} = 37.81$; $Ss = 6.66$), lisans üstü ($\bar{X} = 41.43$; $Ss = 6.94$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F = 1.954$, $p = 0.085 > 0.05$) saptanmamıştır. Öğrenim durumu açısından en büyük ortalama değeri “lisansüstü mezunu”, en

küçük ortalama “ilkokul mezunu” grubuna aittir. **Yaşa** göre karşılaştırıldığında da anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örnekleme katılan anne babaların 4 farklı yaş grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, on dokuz ve yirmi dokuz yaş arası ($\bar{X}=38.81$; $Ss=4.72$), otuz ve otuz dokuz yaş arası ($\bar{X}=37.01$; $Ss=6.66$), kırk ve kırk dokuz yaş arası ($\bar{X}=37.80$; $Ss=6.72$), elli yaş ve üstü ($\bar{X}=37.40$; $Ss=6.04$), grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=1.372$, $p=0.251>0.05$) saptanmamıştır. Yaş açısından en büyük ortalama değeri “19-29” yaş grubuna, en küçük ortalama ise “30-39” yaş arası gruba aittir.

Tablo 21’de görüldüğü gibi, ev kadınlığı rolünü reddetme alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları **sahip olmak istediği çocuğun cinsiyetine** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar göze çarpmaktadır. Örnekleme katılan anne babaların üç farklı istek grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, kız ($\bar{X}=37.27$; $Ss=6.00$), erkek ($\bar{X}=35.19$; $Ss=6.86$), hem kız hem erkek ($\bar{X}=37.95$; $Ss=6.41$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=5.115$, $p=0.006<0.05$) saptanmıştır. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak için Scheffe testi ile yapılan çoklu karşılaştırmalarda şu sonuçlar bulunmuştur: erkek ile böyle bir isteğim olmadı ($p=0,006$) arasında farklılık görülmüştür. Sahip olmak istenen çocuğun cinsiyeti açısından en büyük ortalama değeri “böyle bir isteğim olmadı”, en küçük ortalama ise “erkek” grubuna aittir.

Ev kadınlığı rolünü reddetme alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları **anne babanın sahip olduğu çocuğun cinsiyetine** göre karşılaştırıldığında ise anlamlı sonuçlara rastlanmamıştır. Örnekleme katılan anne babaların 3 farklı grupta yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, kız ($\bar{X}=37.57$; $Ss=6.28$), erkek ($\bar{X}=37.28$; $Ss=6.73$), hem kız hem erkek ($\bar{X}=37.95$; $Ss=6.41$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=0.215$, $p=0.806>0.05$) bulunmamıştır. Sahip olunan çocuğun cinsiyeti açısından en büyük ortalama değeri “kız”, en küçük ortalama ise “hem kız hem erkek” grubuna aittir.

Tablo 21 “Ev Kadınlığı Rolünü Reddetme” Alt Ölçeğine Ait Demografik Değişkenlerin Betimsel Analiz Sonuçları

		N	$\bar{X}$	S	F	p
Öğrenim Durumu	okur yazar	2	40,00	4,24		
	ilkokul mezunu	45	36,33	7,05		
	ortaokul mezunu	38	36,94	6,92		
	lise mezunu	150	36,83	5,85	1,40	,223
	üniversite mezunu	154	37,81	6,66		
	lisans üstü	16	41,43	6,94		
	Toplam	405	37,35	6,49		
Yaş	19-29	60	38,81	4,72		
	30-39	260	37,01	6,66		
	40-49	71	37,80	6,72	1,79	,148
	50 ve üstü	10	37,40	6,04		
	toplam	401	37,43	6,41		
Sahip olmak istenen çocuğun cinsiyeti	kız	79	37,27	6,00		
	erkek	71	35,19	6,86		
	böyle bir isteğim olmadı	254	37,95	6,41	2,60	,075
	toplam	404	37,33	6,48		
Sahip olunan çocuğun cinsiyeti	kız	175	37,57	6,28		
	erkek	170	37,28	6,73		
	Hem kız hem erkek	59	36,96	6,51	4,65	,010
	toplam	404	37,36	6,49		
Ailenin sahip olduğu çocuk sayısı	1	221	37,70	6,21		
	2	151	37,21	6,63		
	3	28	36,67	7,48	1,06	,365
	4	5	30,00	5,24		
	toplam	405	37,35	6,49		
Anne/babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuğu	1	152	36,92	6,05		
	2	107	38,02	6,79		
	3	78	37,19	7,41		
	4	32	38,50	5,57	,62	,647
	5	35	36,54	6,09		
Anne/Babanın Annesinin Öğrenim Durumu	toplam	404	37,36	6,49		
	okur yazar değil	41	37,46	5,41		
	okur yazar	38	38,94	7,44		
	ilkokul mezunu	224	37,19	6,26		
	ortaokul mezunu	45	36,02	7,41	,64	,665
	lise mezunu	42	38,07	6,44		
	üniversite mezunu	14	37,85	7,33		
Anne/Babanın Babasının Öğrenim Durumu	Toplam	404	37,36	6,49		
	okur yazar değil	5	35,80	3,96		
	okur yazar	22	36,09	4,01		
	ilkokul mezunu	173	38,45	6,40		
	ortaokul mezunu	77	36,93	5,64	,40	,843
	lise mezunu	75	36,10	7,06		
	üniversite mezunu	47	37,80	6,81		
Anne/babanın kendi anne babasının vefat durumları	Toplam	399	37,48	6,35		
	annem vefat etti	12	34,83	5,37		
	babam vefat etti	35	38,42	6,59		
	ikisi de vefat etti	4	37,50	3,10	,47	,624
	toplam	51	37,50	6,23		

Karşılaştırmalara **anne babanın sahip olduğu çocuk sayısına** göre bakıldığında anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örnekleme katılan anne babaların 4 farklı grupta yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, bir ($\bar{X}=37.70$; $Ss=6.21$), iki ($\bar{X}=37.21$; $Ss=6.63$), üç ($\bar{X}=36.67$; $Ss=7.48$) ve dört ($\bar{X}=30.00$; $Ss=5.24$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=2.506$, $p=0.059>0.05$) saptanmamıştır. Ailenin sahip olduğu çocuk sayısı açısından en büyük ortalama değeri “1”, en küçük ortalama “4” grubuna aittir. **Anne babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu** ifadesine göre karşılaştırıldığında da anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örnekleme katılan anne babaların beş farklı yaş grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, birinci çocuk ($\bar{X}=36.92$; $Ss=6.05$), ikinci çocuk ($\bar{X}=38.02$; $Ss=6.79$), üçüncü çocuk ($\bar{X}=37.19$; $Ss=7.41$), dördüncü çocuk ($\bar{X}=38.50$; $Ss=5.57$) ve beşinci çocuk ($\bar{X}=36.54$; $Ss=6.09$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=0.847$, $p=0.496>0.05$) bulunmamıştır. Anne babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğuna ait en büyük ortalama değeri “4.”, en küçük ortalama “5.” grubuna aittir.

Benzer şekilde **anne babanın kendi annesinin öğrenim durumu** ifadesine göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örnekleme katılan anne babaların kendi annelerinin 6 farklı öğrenim grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, okur yazar değil ($\bar{X}=37.46$; $Ss=5.41$), okur yazar ($\bar{X}=38.94$; $Ss=7.44$), ilkokul mezunu ($\bar{X}=37.19$; $Ss=6.26$), ortaokul mezunu ($\bar{X}=36.02$; $Ss=7.41$), lise mezunu ($\bar{X}=38.07$; $Ss=6.44$), üniversite mezunu ($\bar{X}=37.85$; $Ss=7.33$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=0.984$, $p=0.427>0.05$) saptanmamıştır. Anne/Babanın kendi annesinin öğrenim durumu açısından en büyük ortalama değeri “okur-yazar”, en küçük ortalama “ortaokul mezunu” grubuna aittir. Bu alt ölçeğin toplam puan ortalamaları **anne babanın kendi babasının öğrenim durumu** ifadesine göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örnekleme katılan anne babaların kendi babalarının 6 farklı öğrenim grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, okur yazar değil ($\bar{X}=35.80$; $Ss=3.96$), okur yazar ($\bar{X}=36.09$; $Ss=4.01$), ilkokul mezunu

($\bar{X}$ =38.45; Ss=6.40), ortaokul mezunu ($\bar{X}$ =36.93; Ss=5.64), lise mezunu ($\bar{X}$ =36.10; Ss=7.06), üniversite mezunu ($\bar{X}$ =37.80; Ss=6.81) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=1.957$, $p=0,084>0.05$) bulunmamıştır. Anne/Babanın kendi babasının öğrenim durumu açısından en büyük ortalama değeri “ilkokul mezunu”, en küçük ortalama “okur-yazar değil” grubuna aittir.

Aynı şekilde **anne babanın kendi anne ve babasının vefat durumlarına** göre karşılaştırmalar yapıldığında da anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örneklemeye katılan anne babaların 3 farklı grupta yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, annem vefat etti ($\bar{X}$ =34.83; Ss=5.37), babam vefat etti ($\bar{X}$ =38.42; Ss=6.59), ve ikisi de vefat etti ($\bar{X}$ =37.50; Ss=3.10) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=1.519$, $p=0.229>0.05$) saptanmamıştır. Anne/babanın kendi anne babasının vefat durumları açısından en büyük ortalama değeri “babam vefat etti”, en küçük ortalama “annem vefat etti” grubuna aittir.

4. Karı-Koca Geçimsizliği Alt Ölçeğine İlişkin Analiz Sonuçları:

Karı-Koca Geçimsizliği alt ölçeğinin puan ortalamaları cinsiyet, medeni durum, çalışma durumu ve ebeveyn kaybı bağımsız değişkenlerine göre t-testi ile karşılaştırılmıştır. Karı-Koca Geçimsizliği alt ölçeği ile bu bağımsız değişkenlere ilişkin karşılaştırmalar Tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 22 Karı-Koca Geçimsizliği Alt Ölçeğine İlişkin T-Test Sonuçları

	Grup	n	$\bar{X}$	Ss	t	Sd	p
Cinsiyet	Kadın	239	16,6485	3,94525	-2,398	438	,017
	Erkek	201	17,5323	3,73500			
Medeni durum	Evli	435	17,0460	3,88459	-,318	438	,751
	Bekar/Boşanmış	5	17,6000	2,70185			
Çalışma durumu	Çalışıyor	316	17,4209	3,75141	3,222	438	,001
	Çalışmıyor	124	16,1129	4,02676			
Ebeveyn kaybı	Evet	52	16,9808	3,47817	-,142	438	,887
	Hayır	388	17,0619	3,92518			

Analiz sonucunda Tablo 22’de görüldüğü gibi, cinsiyet açısından kadın ($\bar{X}=16.64$) ve erkek ($\bar{X}=17.53$) grubunun **karı-koca geçimsizliği** alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark [$t(438)=-2.398$, $p=0.017<0.05$] saptanmıştır. Medeni duruma göre karşılaştırmalar yapıldığında, evli ($\bar{X}=17.04$) ve bekar ($\bar{X}=17.60$) grubunun alt ölçeğe ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı fark [$t(438)=-0.318$, $p=0.751>0.05$] bulunmadığı saptanmıştır. Çalışma durumu açısından yapılan karşılaştırmalara göre, çalışıyor ($\bar{X}=17.42$) ve çalışmıyor ($\bar{X}=16.11$) grubunun **karı-koca geçimsizliği** alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark [$t(438)=3.222$, $p=0.001<0.05$] bulunmuştur. Karşılaştırmalara ebeveyn kaybı açısından bakıldığında, ebeveyn kaybı yaşamış anne babalar ($\bar{X}=16.98$) ve ebeveyn kaybı yaşamamış anne babalar ($\bar{X}=17.06$) grubunun **karı-koca geçimsizliği** alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark [$t(438)=-0.142$, $p=0.887>0.05$] bulunmamıştır. Sonuç olarak medeni durum ve ebeveyn kaybı açısından farklılık bulunmamıştır. Medeni durum için örnek hacmi yetersiz olduğundan, yapılan Mann Whitney U testi sonucu da farklılığa rastlanmamıştır ($U=1019.5$, $p=0.809$). Cinsiyet açısından “Erkek” grubu yönünde yüksek ortalama değer almış olması Karı koca geçimsizliğinin göreceli olarak kadın gruba göre erkek grupta yüksek olduğu görülmektedir. Çalışma durumu açısından çalışan grup yönünde yüksek ortalama değer almış olması, karı koca geçimsizliğinin göreceli olarak çalışmayan gruba göre çalışan grupta daha yüksek olduğu algısını ortaya koymaktadır.

Karı-koca geçimsizliği alt ölçeğine ait anne babaların öğrenim durumu, yaşı, sahip olmak istedikleri çocuğun cinsiyeti, sahip oldukları çocuğun cinsiyeti, sahip oldukları çocuk sayısı, anne babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk oldukları, anne babanın ebeveynlerinin öz/üvey durumları, ebeveynlerinden annelerinin ve babalarının öğrenim durumu, hangi ebeveynin vefat ettiği bağımsız değişkenlerine göre betimsel analiz sonuçları Tablo 23’te, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları ise Ek-4 Tablo 54’te verilmiştir.

Tablo 23 “Karı-Koca Geçimsizliği” Alt Ölçeğine Ait Demografik Değişkenlerin Betimsel Analiz Sonuçları

		N	$\bar{X}$	S	F	p
Öğrenim Durumu	okur yazar	2	17,50	0,70		
	ilkokul mezunu	56	15,89	3,62		
	ortaokul mezunu	44	15,77	4,35		
	lise mezunu	152	16,88	3,87	4,52	,000
	üniversite mezunu	167	17,64	3,76		
	lisans üstü	19	19,52	2,26		
	Toplam	440	17,05	3,87		
Yaş	19-29	68	17,79	3,15		
	30-39	276	17,07	4,00		
	40-49	81	16,60	3,80	1,21	,303
	50 ve üstü	10	16,80	3,45		
	toplam	435	17,09	3,83		
Sahip olmak istenen çocuğun cinsiyeti	kız	88	16,68	4,06		
	erkek	84	16,76	4,07		
	böyle bir isteğim olmadı	268	17,26	3,73	1,04	,353
	toplam	440	17,05	3,87		
Sahip olunan çocuğun cinsiyeti	kız	189	17,40	3,81		
	erkek	184	16,79	3,94		
	Hem kız hem erkek	66	16,71	3,82	1,46	,233
	toplam	439	17,04	3,87		
Ailenin sahip olduğu çocuk sayısı	1	239	17,46	3,70		
	2	166	16,62	4,02		
	3	31	16,74	3,82	3,54	,051
	4	4	12,50	3,69		
	toplam	440	17,05	3,87		
Anne/babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu	1	165	17,09	3,75		
	2	120	17,50	3,71		
	3	79	17,06	4,20		
	4	32	16,93	3,44	1,73	,141
	5	43	15,69	4,29		
	toplam	439	17,05	3,87		
Anne/Babanın Annesinin Öğrenim Durumu	okur yazar değil	50	16,86	3,54		
	okur yazar	36	17,33	4,40		
	ilkokul mezunu	239	17,01	3,81		
	ortaokul mezunu	51	17,11	3,85	,13	,983
	lise mezunu	47	17,02	4,07		
	üniversite mezunu	16	17,62	4,44		
	Toplam	439	17,05	3,87		
Anne/Babanın Babasının Öğrenim Durumu	okur yazar değil	10	15,60	4,47		
	okur yazar	22	16,72	3,34		
	ilkokul mezunu	192	17,35	3,62		
	ortaokul mezunu	75	16,81	4,02	1,10	,355
	lise mezunu	82	16,81	4,02		
	üniversite mezunu	50	17,88	3,80		
	Toplam	431	17,14	3,80		
Anne/babanın kendi anne babasının vefat durumları	annem vefat etti	11	14,81	3,06		
	babam vefat etti	36	17,63	3,61	2,78	,072
	ikisi de vefat etti	5	16,00	4,35		
	toplam	52	16,88	3,70		

Tablo 23’te görüldüğü gibi, karı-koca geçimsizliği alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları **öğrenim durumuna** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar

bulunmuştur. Öğrenim durumunda altı kategori yer almaktadır. Bunlar, okur yazar ($\bar{X}=17.50$; $Ss=0.707$), ilkokul mezunu ($\bar{X}=15.89$; $Ss=3.62$), ortaokul mezunu ($\bar{X}=15.77$; $Ss=4.35$), lise mezunu ($\bar{X}=16.88$; $Ss=3.87$), üniversite mezunu ($\bar{X}=17.64$; $Ss=3.76$), lisans üstü ($\bar{X}=19.52$; $Ss=2.26$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=4.524$, $p=0.000<0.05$) saptanmıştır. Levene testine göre varyanslar homojendir ($p=0,019$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak için yapılan Tamhane T2 testine göre çoklu karşılaştırma testi sonuçları şunlardır: İlkokul mezunu ile üniversite mezunu ($p=0,038$), ilkokul mezunu ile lisansüstü mezunu ($p=0,000$); ortaokul mezunu ile lisansüstü mezunu ($p=0,001$), lise mezunu ile lisansüstü mezunu ($p=0,002$) arasında farklılık görülmüştür. Öğrenim durumu açısından en büyük ortalama değeri “lisansüstü mezunu”, en küçük ortalama “ortaokul mezunu” grubuna aittir. **Yaş** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örneklem katılan anne babaların 4 farklı yaş grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, on dokuz ve yirmi dokuz yaş arası ($\bar{X}=17.79$; $Ss=3.15$), otuz ve otuz dokuz yaş arası ($\bar{X}=17.07$; $Ss=4.00$), kırk ve kırk dokuz yaş arası ($\bar{X}=16.60$; $Ss=3.80$), elli yaş ve üstü ($\bar{X}=16.80$; $Ss=3.45$), grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=1.218$, $p=0.303>0.05$) saptanmamıştır. Yaş açısından en büyük ortalama değeri “19-29” yaş grubuna, en küçük ortalama ise “40-49” yaş arası gruba aittir.

Karı-koca geçimsizliği alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları **sahip olmak istediği çocuğun cinsiyetine** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar elde edilmemiştir. Örneklem katılan anne babaların üç farklı istek grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, kız ($\bar{X}=16.68$; $Ss=4.06$), erkek ($\bar{X}=16.76$; $Ss=4.07$), hem kız hem erkek ($\bar{X}=17.26$; $Ss=3.73$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=1.044$, $p=0.353>0.05$) saptanmamıştır. Sahip olmak istenen çocuğun cinsiyeti açısından en büyük ortalama değeri “böyle bir isteğim olmadı”, en küçük ortalama ise “kız” grubuna aittir. Benzer şekilde **anne babanın sahip olduğu çocuğun cinsiyetine** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örneklem katılan anne

babaların 3 farklı grupta yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, kız ($\bar{X}=17.40$; $Ss=3.81$), erkek ($\bar{X}=16.79$; $Ss=3.94$), hem kız hem erkek ($\bar{X}=16.71$; $Ss=3.82$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=1.462$, $p=0.233>0.05$) bulunmamıştır. Sahip olunan çocuğun cinsiyeti açısından en büyük ortalama değeri “kız”, en küçük ortalama ise “hem kız hem erkek” grubuna aittir.

Anne babanın sahip olduğu çocuk sayısına göre karşılaştırıldığında da anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örneklem katılan anne babaların 4 farklı grupta yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, bir ($\bar{X}=17.46$; $Ss=3.70$), iki ($\bar{X}=16.62$; $Ss=4.02$), üç ($\bar{X}=16.74$; $Ss=3.82$) ve dört ($\bar{X}=12.50$; $Ss=3.69$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=3.543$, $p=0.051>0.05$) saptanmamıştır. Sahip olunan çocuk sayısı açısından için Levene testine göre varyanslar homojendir ($p=0,616$). Anova testine göre farklılık bulunmamıştır. Ailenin sahip olduğu çocuk sayısı açısından en büyük ortalama değeri “1”, en küçük ortalama “4” grubuna aittir. **Anne babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu** ifadesine göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlara rastlanmamıştır. Örneklem katılan anne babaların beş farklı yaş grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, birinci çocuk ($\bar{X}=17.09$; $Ss=3.75$), ikinci çocuk ($\bar{X}=17.50$; $Ss=3.71$), üçüncü çocuk ($\bar{X}=17.06$; $Ss=4.20$), dördüncü çocuk ($\bar{X}=16.93$; $Ss=3.44$) ve beşinci çocuk ($\bar{X}=15.69$; $Ss=4.29$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=1.736$, $p=0.141>0.05$) bulunmamıştır. Anne babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğuna ait en büyük ortalama değeri “2.”, en küçük ortalama “5.” grubuna aittir.

Anne babanın kendi annesinin öğrenim durumu ifadesine göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örneklem katılan anne babaların kendi annelerinin 6 farklı öğrenim grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, okur yazar değil ($\bar{X}=16.86$; $Ss=3.54$), okur yazar ($\bar{X}=17.33$; $Ss=4.40$), ilkokul mezunu ($\bar{X}=17.01$; $Ss=3.81$), ortaokul mezunu ($\bar{X}=17.11$; $Ss=3.85$), lise mezunu ($\bar{X}=17.02$; $Ss=4.07$), üniversite mezunu ($\bar{X}=17.62$; $Ss=4.44$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=0.138$,

$p=0.983>0.05$) saptanmamıştır. Anne/Babanın kendi annesinin öğrenim durumu açısından en büyük ortalama değeri “üniversite mezunu”, en küçük ortalama “okur-yazar değil” grubuna aittir. Benzer şekilde **anne babanın kendi babasının öğrenim durumu** ifadesine göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örneklemeye katılan anne babaların kendi babalarının 6 farklı öğrenim grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, okur yazar değil ($\bar{X}=15.60$; $Ss=4.47$), okur yazar ($\bar{X}=16.72$; $Ss=3.34$), ilkokul mezunu ($\bar{X}=17.35$; $Ss=3.62$), ortaokul mezunu ($\bar{X}=16.81$; $Ss=4.02$), lise mezunu ($\bar{X}=16.81$; $Ss=4.02$), üniversite mezunu ($\bar{X}=17.88$; $Ss=3.80$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=1.108$, $p=0.355>0.05$) bulunmamıştır. Anne/Babanın kendi babasının öğrenim durumu açısından en büyük ortalama değeri “üniversite mezunu”, en küçük ortalama “okur-yazar değil” grubuna aittir.

Karı-koca geçimsizliği alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları **anne babanın kendi anne ve babasının vefat durumlarına** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örneklemeye katılan anne babaların 3 farklı grupta yer aldığı görülmektedir. Bunlar, annem vefat etti ($\bar{X}=14.81$; $Ss=3.06$), babam vefat etti ($\bar{X}=17.63$; $Ss=3.61$), ve ikisi de vefat etti ($\bar{X}=16.00$; $Ss=4.35$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=2.784$, $p=0.072>0.05$) saptanmamıştır. Anne/babanın kendi anne babasının vefat durumları açısından en büyük ortalama değeri “babam vefat etti”, en küçük ortalama “annem vefat etti” grubuna aittir.

5. Artık Boyut ya da Sıkı Disiplin Alt Ölçeğine İlişkin Analiz Sonuçları:

Artık Boyut ya da Sıkı Disiplin alt ölçeğinin puan ortalamaları cinsiyet, medeni durum, çalışma durumu ve ebeveyn kaybı bağımsız değişkenlerine göre t-testi ile karşılaştırılmıştır. Artık Boyut ya da Sıkı Disiplin alt ölçeği ile bu bağımsız değişkenlere ilişkin karşılaştırmalar Tablo 24’te verilmiştir.

Tablo 24 Artık Boyut ya da Sıkı Disiplin Alt Ölçeğine İlişkin T-Test Sonuçları

	Grup	n	$\bar{X}$	Ss	t	Sd	p
Cinsiyet	Kadın	219	47,2877	7,39479	1,560	402	,120
	Erkek	185	46,0865	8,07122			
Medeni durum	Evli	400	46,7500	7,76100	,322	402	,748
	Bekar/Boşanmış	4	45,5000	2,08167			
Çalışma durumu	Çalışıyor	292	47,2568	7,69606	2,192	402	,029
	Çalışmıyor	112	45,3839	7,67146			
Ebeveyn kaybı	Evet	48	46,4792	7,36579	-,247	402	,805
	Hayır	356	46,7725	7,78199			

Analiz sonucunda Tablo 24'te görüldüğü gibi, cinsiyet açısından kadın ($\bar{X}=47.28$) ve erkek ($\bar{X}=46.08$) grubunun **artık boyut ya da sıkı disiplin** alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark [$t(402)= 1.560$, $p = 0.120 > 0.05$] olmadığı saptanmıştır. Benzeri biçimde medeni duruma göre karşılaştırmalar yapıldığında, evli ($\bar{X}=46.75$) ve bekar ($\bar{X}=45.50$) grubunun alt ölçeğe ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı fark [$t(402)= 0.322$, $p = 0.748 > 0.05$] bulunmadığı saptanmıştır. Çalışma durumu açısından yapılan karşılaştırmalara göre, çalışıyor ($\bar{X}=47.25$) ve çalışmıyor ($\bar{X}=45.38$) grubunun **artık boyut ya da sıkı disiplin** alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark [$t(402)= 2.192$, $p=0.029 < 0.05$] bulunmuştur. Karşılaştırmalara ebeveyn kaybı açısından bakıldığında, ebeveyn kaybı yaşamış anne babalar ($\bar{X}=46.47$) ve ebeveyn kaybı yaşamamış anne babalar ($\bar{X}=46.77$) grubunun **artık boyut ya da sıkı disiplin** alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark [$t(402)= -0.247$, $p = 0.805 > 0.05$] bulunmamıştır.

Sonuç olarak cinsiyet, medeni durum ve ebeveyn kaybı açısından farklılık bulunmamıştır. Medeni durum için örnek hacmi yetersiz olduğundan dolayı yapılan Mann Whitney U testi sonucu da farklılığa rastlanmamıştır ($U=686,000$, $p=0,623$). Çalışma durumu açısından çalışan grup yönünde yüksek ortalama değer almış olması, artık boyut ya da sıkı disiplin boyutu göreceli olarak çalışan grupta daha yüksek olduğu algısını ortaya koymaktadır.

Artık boyut ya da sıkı disiplin alt ölçeğine ait anne babaların öğrenim durumu, yaşı, sahip olmak istedikleri çocuğun cinsiyeti, sahip oldukları çocuğun cinsiyeti, sahip oldukları çocuk sayısı, anne babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk oldukları, anne babanın ebeveynlerinin öz/üvey durumları, ebeveynlerinden annelerinin ve babalarının öğrenim durumu, hangi ebeveynin vefat ettiği bağımsız değişkenlerine göre betimsel analiz sonuçları Tablo 25’te, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları ise Ek-4 Tablo 55’te verilmiştir.

Tablo 25’te görüldüğü gibi, artık boyut ya da sıkı disiplin alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları **öğrenim durumuna** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar göze çarpmaktadır. Öğrenim durumunda altı kategori yer almaktadır. Bunlar, okur yazar ($\bar{X}=48.50$; $Ss=4.94$), ilkokul mezunu ($\bar{X}=41.81$; $Ss=8.03$), ortaokul mezunu ($\bar{X}=43.57$; $Ss=8.89$), lise mezunu ($\bar{X}=45.40$; $Ss=7.04$), üniversite mezunu ($\bar{X}=49.61$; $Ss=6.47$), lisans üstü ($\bar{X}=53.73$; $Ss=5.39$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=15.805$, $p=0.000<0.05$) saptanmıştır. Levene testine göre varyanslar homojendir ($p=0,094$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak için yapılan Scheffe testine göre çoklu karşılaştırma testi sonuçları şunlardır: İlkokul mezunu ile üniversite mezunu ($p=0,000$), ilkokul mezunu ile lisansüstü mezunu ($p=0,000$); ortaokul mezunu ile üniversite mezunu ($p=0,000$), ortaokul mezunu ile lisansüstü mezunu ($p=0,000$), lise mezunu ile üniversite mezunu ($p=0,000$), lise mezunu ile lisansüstü mezunu ($p=0,000$) arasında farklılık görülmüştür. Öğrenim durumu açısından en büyük ortalama değeri “lisansüstü mezunu”, en küçük ortalama “ilkokul mezunu” grubuna aittir.

Tablo 25 “Artık Boyut Ya Da Sıkı Disiplin” Alt Ölçeğine Ait Demografik Değişkenlerin Betimsel Analiz Sonuçları

		N	$\bar{X}$	S	F	p
Öğrenim Durumu	okur yazar	2	48,50	4,94		
	ilkokul mezunu	48	41,81	8,03		
	ortaokul mezunu	40	43,57	8,89		
	lise mezunu	148	45,40	7,04	15,80	,000
	üniversite mezunu	147	49,61	6,47		
	lisans üstü	19	53,73	5,39		
	Toplam	404	46,73	7,72		
Yaş	19-29	62	46,00	6,92		
	30-39	256	47,10	7,64		
	40-49	73	46,69	7,47	,46	,708
	50 ve üstü	9	48,22	10,14		
	toplam	400	46,88	7,55		
Sahip olmak istenen çocuğun cinsiyeti	kız	79	47,07	7,98		
	erkek	77	44,59	9,02		
	böyle bir isteğim olmadı	247	47,26	7,09	3,64	,027
	toplam	403	46,71	7,72		
Sahip olunan çocuğun cinsiyeti	kız	179	46,92	7,52		
	erkek	165	46,26	8,11		
	Hem kız hem erkek	59	47,38	7,26	,57	,562
	toplam	403	46,72	7,72		
Ailenin sahip olduğu çocuk sayısı	1	221	46,79	7,65		
	2	148	47,22	7,79		
	3	31	44,74	7,98	1,63	,181
	4	4	41,00	2,16		
	toplam	404	46,73	7,72		
Anne/babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu	1	152	46,70	7,96		
	2	113	48,15	6,78		
	3	71	46,15	8,35		
	4	32	46,90	7,01	2,85	,024
	5	35	43,28	8,12		
	toplam	403	46,73	7,73		
Anne/Babanın Annesinin Öğrenim Durumu	okur yazar değil	42	46,50	7,03		
	okur yazar	38	45,71	9,45		
	ilkokul mezunu	218	46,40	7,48		
	ortaokul mezunu	46	46,52	7,28	2,42	,030
	lise mezunu	44	47,29	7,96		
	üniversite mezunu	15	53,20	6,78		
	Toplam	403	46,71	7,71		
Anne/Babanın Babasının Öğrenim Durumu	okur yazar değil	7	44,71	11,36		
	okur yazar	18	44,27	7,52		
	ilkokul mezunu	178	46,84	7,58		
	ortaokul mezunu	72	46,63	7,17	1,85	,102
	lise mezunu	74	46,56	7,27		
	üniversite mezunu	49	49,53	6,64		
	Toplam	398	46,93	7,45		
Anne/babanın kendi anne babasının vefat durumları	annem vefat etti	10	45,90	7,54		
	babam vefat etti	33	45,96	8,14		
	ikisi de vefat etti	4	46,25	12,17	,003	,997
	toplam	47	45,97	8,18		

Yaş açısından karşılaştırmalar yapıldığında ise anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örnekleme katılan anne babaların 4 farklı yaş grubunda yer aldığı

saptanmıştır. Bunlar, on dokuz ve yirmi dokuz yaş arası ($\bar{X}=46.00$; $Ss=6.92$), otuz ve otuz dokuz yaş arası ($\bar{X}=47.10$; $Ss=7.64$), kırk ve kırk dokuz yaş arası ($\bar{X}=46.69$; $Ss=7.47$), elli yaş ve üstü ($\bar{X}=48.22$; $Ss=10.14$), grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=0.464$, $p=0.708>0.05$) saptanmamıştır. Yaş açısından en büyük ortalama değeri “50 ve üstü” yaş grubuna, en küçük ortalama ise “19-29” yaş arası gruba aittir. Ailelerin **sahip olmak istediği çocuğun cinsiyetine** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmuştur. Örneklemeye katılan anne babaların üç farklı istek grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, kız ($\bar{X}=47.07$; $Ss=7.98$), erkek ($\bar{X}=44.59$; $Ss=9.02$), hem kız hem erkek ($\bar{X}=47.26$; $Ss=7.09$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=3.649$, $p=0.027<0.05$) saptanmıştır. Levene testine göre varyanslar homojendir ($p=0,079$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak için yapılan Scheffe testine göre çoklu karşılaştırma testi sonuçları şunlardır: erkek ile böyle bir isteğim olmadı ($p=0,03$) arasında farklılık görülmüştür. Sahip olmak istenen çocuğun cinsiyeti açısından en büyük ortalama değeri “böyle bir isteğim olmadı”, en küçük ortalama ise “erkek” grubuna aittir.

Anne babanın sahip olduğu çocuğun cinsiyetine göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örneklemeye katılan anne babaların 3 farklı grupta yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, kız ($\bar{X}=46.92$; $Ss=7.52$), erkek ($\bar{X}=46.26$; $Ss=8.11$), hem kız hem erkek ($\bar{X}=47.38$; $Ss=7.26$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=0.576$, $p=0.562>0.05$) bulunmamıştır. Sahip olunan çocuğun cinsiyeti açısından en büyük ortalama değeri “hem kız hem erkek”, en küçük ortalama ise “erkek” grubuna aittir. **Anne babanın sahip olduğu çocuk sayısına** göre karşılaştırıldığında da anlamlı sonuçlara rastlanmamıştır. Örneklemeye katılan anne babaların 4 farklı grupta yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, bir ($\bar{X}=46.79$; $Ss=7.65$), iki ($\bar{X}=47.22$; $Ss=7.79$), üç ($\bar{X}=44.74$; $Ss=7.98$) ve dört ($\bar{X}=41.00$; $Ss=2.16$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=1.632$, $p=0.181>0.05$) saptanmamıştır.

Ailenin sahip olduğu çocuk sayısı açısından en büyük ortalama değeri “1”, en küçük ortalama “4” grubuna aittir.

Anne babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu ifadesine göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar göze çarpmaktadır. Örnekleme katılan anne babaların beş farklı yaş grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, birinci çocuk ($\bar{X}=46.70$; $Ss=7.96$), ikinci çocuk ($\bar{X}=48.15$; $Ss=6.78$), üçüncü çocuk ($\bar{X}=46.15$; $Ss=8.35$), dördüncü çocuk ($\bar{X}=46.90$; $Ss=7.01$) ve beşinci çocuk ($\bar{X}=43.28$; $Ss=8.12$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=2.854$, $p=0.024<0.05$) saptanmıştır. Levene testine göre varyanslar homojendir ($p=0.304$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak için yapılan Scheffe testine göre çoklu karşılaştırma testi sonuçları şunlardır: ikinci ile beşinci ($p=0.03$) arasında farklılık görülmüştür. Anne babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğuna ait en büyük ortalama değeri “2.”, en küçük ortalama “5.” grubuna aittir.

Karşılaştırmalara **anne babanın kendi annesinin öğrenim durumu** açısından bakıldığında anlamlı sonuçlar görülmektedir. Örnekleme katılan anne babaların kendi annelerinin 6 farklı öğrenim grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, okur yazar değil ($\bar{X}=46.50$; $Ss=7.03$), okur yazar ($\bar{X}=45.71$; $Ss=9.45$), ilkokul mezunu ($\bar{X}=46.40$; $Ss=7.48$), ortaokul mezunu ($\bar{X}=46.52$; $Ss=7.28$), lise mezunu ($\bar{X}=47.29$; $Ss=7.96$), üniversite mezunu ($\bar{X}=53.20$; $Ss=6.78$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=2.422$, $p=0.030<0.05$) saptanmıştır. Levene testine göre varyanslar homojen değildir ($p=0.047$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak için yapılan Tamhane T2 testine göre çoklu karşılaştırma testi sonuçları şunlardır: okuryazar değil ile üniversite mezunu ($p=0.047$) arasında, okuryazar ile üniversite mezunu ($p=0.041$), ilkokul mezunu ile üniversite mezunu ($p=0.026$), ortaokul mezunu ile üniversite mezunu ($p=0.048$) farklılık görülmüştür. Anne babanın kendi annesinin öğrenim durumu açısından en büyük ortalama değeri “üniversite mezunu”, en küçük ortalama “okur-yazar” grubuna aittir.

Anne babanın kendi babasının öğrenim durumu ifadesine göre karşılaştırma yapıldığında anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örneklemeye katılan anne babaların kendi babalarının 6 farklı öğrenim grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, okur yazar değil ($\bar{X}=44.71$; $Ss=11.36$), okur yazar ($\bar{X}=44.27$; $Ss=7.52$), ilkokul mezunu ($\bar{X}=46.84$; $Ss=7.58$), ortaokul mezunu ($\bar{X}=46.63$; $Ss=7.17$), lise mezunu ($\bar{X}=46.56$; $Ss=7.27$), üniversite mezunu ($\bar{X}=49.53$; $Ss=6.64$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=1.852$, $p=0,102>0.05$) bulunmamıştır. Anne/Babanın kendi babasının öğrenim durumu açısından en büyük ortalama değeri “üniversite mezunu”, en küçük ortalama “okur-yazar” grubuna aittir. Benzer şekilde **anne babanın kendi anne ve babasının vefat durumlarına** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örneklemeye katılan anne babaların 3 farklı grupta yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, annem vefat etti ($\bar{X}=45.90$; $Ss=7.54$), babam vefat etti ($\bar{X}=45.96$; $Ss=8.14$), ve ikisi de vefat etti ($\bar{X}=46.25$; $Ss=12.17$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=0.003$, $p=0.997>0.05$) saptanmamıştır. Anne/babanın kendi anne babasının vefat durumları açısından en büyük ortalama değeri “ikisi de vefat etti”, en küçük ortalama “annem vefat etti” grubuna aittir.

6. Aile Hayatı Ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği’nin (PARI) Alt Boyutlarının Toplam Puanına İlişkin Analiz Sonuçları

Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği’nin (PARI) alt boyutlarının toplam puanına ait ortalamaları cinsiyet, medeni durum, çalışma durumu ve ebeveyn kaybı bağımsız değişkenlerine göre t-testi ile karşılaştırılmıştır. Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği’nin (PARI) alt boyutlarının toplam puanı ile bu bağımsız değişkenlere ilişkin karşılaştırmalar Tablo 26’da verilmiştir.

Tablo 26 Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (PARİ) Toplam Puanına İlişkin T-Test Sonuçları

	Grup	n	$\bar{X}$	Ss	t	Sd	p
Cinsiyet	Kadın	169	161,9822	22,62675	,192	302	,848
	Erkek	135	161,4519	25,47540			
Medeni durum	Evli	301	161,7276	23,99317	-,140	302	,889
	Bekar/Boşanmış	3	163,6667	11,93035			
Çalışma durumu	Çalışıyor	226	165,1150	23,45672	4,303	302	,000
	Çalışmıyor	78	151,9872	22,56448			
Ebeveyn kaybı	Evet	41	160,4878	20,52818	-,362	302	,717
	Hayır	263	161,9430	24,40640			

Analiz sonucunda Tablo 26’da görüldüğü gibi, cinsiyet açısından kadın ($\bar{X}=161.98$) ve erkek ($\bar{X}=161.45$) grubunun **Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği’nin (PARİ) alt boyutlarının toplam puanına** ait ortalamaları arasında anlamlı bir fark [$t(302)= 0.192$, $p = 0.848 > 0.05$] olmadığı saptanmıştır. Benzeri biçimde medeni duruma göre karşılaştırmalar yapıldığında, evli ($\bar{X}=161.72$) ve bekar ($\bar{X}=163.66$) grubunun **Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği’nin (PARİ) alt boyutlarının toplam puanına** ait ortalamaları arasında anlamlı fark [$t(302)= -0.140$, $p = 0.889 > 0.05$] bulunmadığı saptanmıştır. Çalışma durumu açısından yapılan karşılaştırmalara göre, çalışıyor ($\bar{X}=165.11$) ve çalışmıyor ($\bar{X}=151.98$) grubunun **Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği’nin (PARİ) alt boyutlarının toplam puanına** ait ortalamaları arasında anlamlı bir fark [$t(302)= 4.303$, $p=0.000 < 0.05$] bulunmuştur. Karşılaştırmalara ebeveyn kaybı açısından bakıldığında, ebeveyn kaybı yaşamış anne babalar ($\bar{X}=160.48$) ve ebeveyn kaybı yaşamamış anne babalar ($\bar{X}=161.94$) grubunun **Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği’nin (PARİ) alt boyutlarının toplam puanına** ait ortalamaları arasında anlamlı bir fark [$t(302)= -0.362$, $p = 0.717 > 0.05$] bulunmamıştır. Sonuç olarak cinsiyet, medeni durum ve ebeveyn kaybı açısından farklılık bulunmamıştır. Medeni durum için örnek hacmi yetersiz olduğundan dolayı yapılan Mann Whitney U testi sonucu da farklılığa rastlanmamıştır ($U=437,500$, $p=0,926$).

Çalışma durumu açısından PARİ alt ölçekleri toplam puanı olarak çalışan grup yönünde yüksek ortalama değer almıştır.

Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği'nin (PARİ) alt boyutlarının toplam puanına alt ölçeğine ait anne babaların öğrenim durumu, yaşı, sahip olmak istedikleri çocuğun cinsiyeti, sahip oldukları çocuğun cinsiyeti, sahip oldukları çocuk sayısı, anne babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk oldukları, anne babanın ebeveynlerinin öz/üvey durumları, ebeveynlerinden annelerinin ve babalarının öğrenim durumu, hangi ebeveynin vefat ettiği bağımsız değişkenlerine göre betimsel analiz sonuçları Tablo 27'de, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları ise Ek-4 Tablo 56'da verilmiştir.

Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği'nin (PARİ) alt boyutlarının toplam puanına ait toplam puan ortalamaları **öğrenim durumuna** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar görülmektedir. Öğrenim durumunda altı kategori yer almaktadır. Bunlar, okur yazar ($\bar{X}=178.50$; $Ss=17.67$), ilkokul mezunu ($\bar{X}=148.91$; $Ss=28.67$), ortaokul mezunu ($\bar{X}=154.10$; $Ss=26.92$), lise mezunu ($\bar{X}=155.85$; $Ss=21.54$), üniversite mezunu ($\bar{X}=169.97$; $Ss=19.63$), lisans üstü ($\bar{X}=185.76$; $Ss=14.62$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=11.124$, $p=0.000<0.05$) saptanmıştır. Levene testine göre varyanslar homojen değildir ($p=0,010$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak için yapılan Tamhane T2 testine göre çoklu karşılaştırma testi sonuçları şunlardır: İlkokul mezunu ile üniversite mezunu ($p=0,003$), ilkokul mezunu ile lisansüstü mezunu ($p=0,000$); lise mezunu ile üniversite mezunu ($p=0,000$), lise mezunu ile lisansüstü mezunu ($p=0,000$), ortaokul mezunu ile lisansüstü mezunu ($p=0,000$), üniversite mezunu ile lisansüstü mezunu ($p=0,035$) arasında farklılık görülmüştür. Öğrenim durumu açısından en büyük ortalama değeri “lisansüstü mezunu”, en küçük ortalama “ilkokul mezunu” grubuna aittir.

Tablo 27 Aile Hayatı Ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (PARİ) Toplam Puanına İlişkin Demografik Değişkenlerin Betimsel Analiz Sonuçları Tabloları

		N	$\bar{X}$	S	F	p
Öğrenim Durumu	okur yazar	2	178,50	17,67		
	ilkokul mezunu	35	148,91	28,67		
	ortaokul mezunu	30	154,10	26,92		
	lise mezunu	107	155,85	21,54	11,12	,000
	üniversite mezunu	117	169,97	19,63		
	lisans üstü	13	185,76	14,62		
	Toplam	304	161,74	23,89		
Yaş	19-29	46	166,10	21,24		
	30-39	195	161,22	23,90		
	40-49	57	160,78	24,56	,62	,597
	50 ve üstü	4	166,25	17,03		
	toplam	302	161,95	23,54		
Sahip olmak istenen çocuğun cinsiyeti	kız	59	161,57	23,54		
	erkek	54	153,98	28,53		
	böyle bir isteğim olmadı	191	163,99	22,18	3,76	,024
	toplam	304	161,74	23,89		
Sahip olunan çocuğun cinsiyeti	kız	136	162,07	22,14		
	erkek	118	160,30	26,26		
	Hem kız hem erkek	49	164,08	23,03	,45	,633
	toplam	303	161,70	23,92		
Ailenin sahip olduğu çocuk sayısı	1	162	162,39	23,55		
	2	117	162,30	24,38		
	3	22	156,77	24,30	1,11	,345
	4	3	141,33	13,61		
	toplam	304	161,74	23,89		
Anne/babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu	1	116	163,12	23,07		
	2	80	167,30	21,94		
	3	59	157,98	26,55		
	4	23	159,78	19,54	3,82	,005
	5	25	147,84	25,66		
	toplam	303	161,70	23,92		
Anne/Babanın Annesinin Öğrenim Durumu	okur yazar değil	29	158,06	22,28		
	okur yazar	26	162,50	33,09		
	ilkokul mezunu	170	160,65	22,40		
	ortaokul mezunu	37	161,43	24,68	1,10	,357
	lise mezunu	30	165,50	22,64		
	üniversite mezunu	11	175,63	25,50		
	Toplam	303	161,68	23,90		
Anne/Babanın Babasının Öğrenim Durumu	okur yazar değil	3	136,00	19,07		
	okur yazar	15	153,40	16,91		
	ilkokul mezunu	133	163,14	24,53		
	ortaokul mezunu	57	161,36	20,76	2,12	,063
	lise mezunu	54	160,88	23,48		
	üniversite mezunu	38	159,52	19,96		
	Toplam	300	162,45	22,97		
Anne/babanın kendi anne babasının vefat durumları	annem vefat etti	8	157,25	26,52		
	babam vefat etti	28	159,75	22,75		
	ikisi de vefat etti	4	151,00	26,39	,24	,782
	toplam	40	158,37	23,35		

Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği'nin (PARİ) alt boyutlarının toplam puanına ait toplam puan ortalamaları **yaşa** göre

karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar elde edilmemiştir. Örneklemeye katılan anne babaların 4 farklı yaş grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, on dokuz ve yirmi dokuz yaş arası ($\bar{X}=166.10$; $Ss=21.24$), otuz ve otuz dokuz yaş arası ($\bar{X}=161.22$; $Ss=23.90$), kırk ve kırk dokuz yaş arası ($\bar{X}=160.78$; $Ss=24.56$), elli yaş ve üstü ($\bar{X}=166.25$; $Ss=17.03$), grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=0.628$, $p=0.597>0.05$) saptanmamıştır. Yaş açısından en büyük ortalama değeri “50 ve üstü” yaş grubuna, en küçük ortalama ise “40-49” yaş arası gruba aittir. Ancak, anne babanın **sahip olmak istediği çocuğun cinsiyetine** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar göze çarpmaktadır. Örneklemeye katılan anne babaların üç farklı istek grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, kız ($\bar{X}=161.57$; $Ss=23.54$), erkek ($\bar{X}=153.98$; $Ss=28.53$), hem kız hem erkek ($\bar{X}=163.99$; $Ss=22.18$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=3.766$, $p=0.024<0.05$) saptanmıştır. Levene testine göre varyanslar homojendir ($p=0,108$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak için yapılan Scheffe testine göre çoklu karşılaştırma testi sonuçları şunlardır: erkek ile böyle bir istekim olmadı ($p=0,024$) arasında farklılık görülmüştür. Sahip olmak istenen çocuğun cinsiyeti açısından en büyük ortalama değeri “böyle bir istekim olmadı”, en küçük ortalama ise “erkek” grubuna aittir.

Tablo 27’de görüldüğü gibi, Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği’nin (PARI) alt boyutlarına ait toplam puan ortalamaları **anne babanın sahip olduğu çocuğun cinsiyetine** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örneklemeye katılan anne babaların 3 farklı grupta yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, kız ($\bar{X}=162.07$; $Ss=22.14$), erkek ($\bar{X}=160.30$; $Ss=26.26$), hem kız hem erkek ($\bar{X}=164.08$; $Ss=23.03$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=0.458$, $p=0.633>0.05$) bulunmamıştır. Sahip olunan çocuğun cinsiyeti açısından en büyük ortalama değeri “hem kız hem erkek”, en küçük ortalama ise “erkek” grubuna aittir. Benzer şekilde **anne babanın sahip olduğu çocuk sayısına** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örneklemeye katılan anne babaların 4 farklı grupta yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, bir ($\bar{X}=162.39$; $Ss=23.55$), iki ($\bar{X}=162.30$; $Ss=24.38$), üç

($\bar{X}=156.77$; $Ss=24.30$) ve dört ($\bar{X}=141.33$; $Ss=13.61$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=1.110$, $p=0.345>0.05$) saptanmamıştır. Ailenin sahip olduğu çocuk sayısı açısından en büyük ortalama değeri “1”, en küçük ortalama “4” grubuna aittir.

Anne babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu ifadesine göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar elde edilmiştir. Örneklem katılan anne babaların beş farklı yaş grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, birinci çocuk ($\bar{X}=163.12$; $Ss=23.07$), ikinci çocuk ($\bar{X}=167.30$; $Ss=21.94$), üçüncü çocuk ($\bar{X}=157.98$; $Ss=26.55$), dördüncü çocuk ($\bar{X}=159.78$; $Ss=19.54$) ve beşinci çocuk ($\bar{X}=147.84$; $Ss=25.66$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=3.826$, $p=0.005<0.05$) saptanmıştır. Levene testine göre varyanslar homojendir ($p=0.402$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak için yapılan Scheffe testine göre çoklu karşılaştırma testi sonuçları şunlardır: ikinci ile beşinci çocuk olma durumu ($p=0.012$) arasında farklılık görülmüştür. Anne babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğuna ait en büyük ortalama değeri “2. çocuk”, en küçük ortalama “5. çocuk” grubuna aittir.

Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği'nin (PARI) alt boyutlarının toplam puanına ait toplam puan ortalamaları **anne babanın kendi annesinin öğrenim durumu** ifadesine göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örneklem katılan anne babaların kendi annelerinin 6 farklı öğrenim grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, okur yazar değil ($\bar{X}=158.06$; $Ss=22.28$), okur yazar ($\bar{X}=162.50$; $Ss=33.09$), ilkokul mezunu ($\bar{X}=160.65$; $Ss=22.40$), ortaokul mezunu ($\bar{X}=161.43$; $Ss=24.68$), lise mezunu ($\bar{X}=165.50$; $Ss=22.64$), üniversite mezunu ($\bar{X}=175.63$; $Ss=25.50$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=1.107$, $p=0.357>0.05$) saptanmamıştır. Anne/Babanın kendi annesinin öğrenim durumu açısından en büyük ortalama değeri “üniversite mezunu”, en küçük ortalama “okur-yazar değil” grubuna aittir. Karşılaştırmalar **anne babanın kendi babasının öğrenim durumu** açısından yapıldığında da anlamlı sonuçlara rastlanmamıştır. Örneklem katılan anne babaların kendi babalarının 6 farklı öğrenim grubunda yer aldığı

saptanmıştır. Bunlar, okur yazar değil ($\bar{X}=136.00$; $Ss=19.07$), okur yazar ($\bar{X}=153.40$; $Ss=16.91$), ilkokul mezunu ($\bar{X}=163.14$; $Ss=24.53$), ortaokul mezunu ($\bar{X}=161.36$; $Ss=20.76$), lise mezunu ($\bar{X}=160.88$; $Ss=23.48$), üniversite mezunu ($\bar{X}=169.52$; $Ss=19.96$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=2.120$, $p=0.063>0.05$) bulunmamıştır. Anne/Babanın kendi babasının öğrenim durumu açısından en büyük ortalama değeri “üniversite mezunu”, en küçük ortalama “okur-yazar değil” grubuna aittir.

Anne babanın kendi anne ve babasının vefat durumlarına göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örneklem katılan anne babaların 3 farklı grupta yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, annem vefat etti ($\bar{X}=157.25$; $Ss=26.52$), babam vefat etti ($\bar{X}=159.75$; $Ss=22.75$), ve ikisi de vefat etti ($\bar{X}=151.00$; $Ss=26.39$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=0.247$, $p=0.782>0.05$) saptanmamıştır. Anne/babanın kendi anne babasının vefat durumları açısından en büyük ortalama değeri “babam vefat etti”, en küçük ortalama “ikisi de vefat etti” grubuna aittir.

Yapılan istatistiksel işlemler sonucunda babanın öğrenim durumu, vefat durumu, anne babanın öz üvey durumu, sahip olunan çocuk sayısı ve yaş için p değeri 0.05’den büyük olduğu için alt gruplara bakılmamıştır.

7. Aile Hayatı Ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (PARİ) Alt Ölçeklerinin Korelasyonu

Tablo 28 incelendiğinde aşırı kontrolcü annelik alt ölçeği ile demokratik tutum ve eşitlik tanıma alt ölçeği arasında pozitif yönde zayıf ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0.000$). Aşırı kontrolcü annelik alt ölçeği ile ev kadını rolünü reddetme arasında pozitif yönde zayıf ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0.000$). Aşırı kontrolcü annelik alt ölçeği ile karı-koca geçimsizliği arasında pozitif yönde zayıf ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0.000$). Aşırı kontrolcü annelik alt ölçeği ile artık boyut ya da sıkı disiplin arasında pozitif yönde kuvvetli bir ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0.000$). Aşırı kontrolcü annelik alt ölçeği ile PARİ toplam

arasında pozitif yönde kuvvetli bir ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,000$).

Tablo 28 Aile Hayatı Ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (PARİ) Alt Ölçeklerinin Korelasyon Tablosu

		Aşırı kontrolcü annelik	Demokratik tutum ve eşitlik tanıma	Ev kadını rolünü reddetme	Karı-koca geçimsizliği	Artık boyut ta da sıkı disiplin
Aşırı kontrolcü annelik	r p	1 ,				
Demokratik tutum ve eşitlik tanıma	r p	,319(**) ,000	1 ,			
Ev kadını rolünü reddetme	r p	,471(**) ,000	,230(**) ,000	1 ,		
Karı-koca geçimsizliği	r p	,399(**) ,000	,157(**) ,001	,554(**) ,000	1 ,	
Artık boyut ta da sıkı disiplin	r p	,763(**) ,000	,201(**) ,000	,534(**) ,000	,462(**) ,000	1 ,
PARİ toplam	r p	,880(**) ,000	,443(**) ,000	,752(**) ,000	,640(**) ,000	,873(**) ,000

Demokratik tutum ve eşitlik tanıma alt ölçeği ile kadınlığı rolünü reddetme alt ölçeği arasında pozitif yönde zayıf ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,000$). Demokratik tutum ve eşitlik tanıma alt ölçeği ile karı-koca geçimsizliği arasında pozitif yönde zayıf ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,001$). Demokratik tutum ve eşitlik tanıma alt ölçeği ile artık boyut ya da sıkı disiplin arasında pozitif yönde zayıf ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,000$). Demokratik tutum ve eşitlik tanıma alt ölçeği ile PARİ toplam arasında pozitif yönde zayıf ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,000$).

Ev kadınlığını rolünü reddetme alt ölçeği ile karı-koca geçimsizliği arasında pozitif yönde orta düzeyde ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,000$). Ev kadınlığını rolünü reddetme alt ölçeği ile artık boyut ya da sıkı disiplin arasında pozitif yönde orta düzeyde ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,000$). Ev kadınlığını rolünü reddetme alt ölçeği ile PARİ toplam

arasında pozitif yönde kuvvetli bir ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,000$).

Karı-koca geçimsizliği alt ölçeği ile artık boyut ya da sıkı disiplin arasında pozitif yönde zayıf ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,000$). Karı-koca geçimsizliği alt ölçeği ile PARİ toplam arasında pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,000$). Artık boyut ya da artık boyut ya da sıkı disiplin alt ölçeği ile PARİ toplam arasında pozitif yönde kuvvetli ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,000$).

B- Algılanan Ana-Baba Davranışları Envanteri'ne (AAD) Ait Analiz Sonuçları

Algılanan Anne Baba Davranışları Ölçeği (AAD);

- 1) İlgi-şefkat gösterme,
- 2) Amaçlarına ulaşmada yardımcı olma,
- 3) Tutarlı disiplin,
- 4) Standartların belirliliği,
- 5) Koruyuculuk,
- 6) Fiziksel cezalandırma,
- 7) Başarı için baskı,
- 8) Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma,

9) Duygusal cezalandırma” olmak üzere dokuz alt boyuttan oluşmaktadır. Analizler bu alt ölçeklerin toplam puanlarına göre ayrı ayrı yapılmıştır.

1. Çocuk Bakımı Alt Ölçeğine İlişkin Analiz Sonuçları:

Çocuk Bakımı alt ölçeğinin puan ortalamaları cinsiyet, medeni durum, çalışma durumu ve ebeveyn kaybı bağımsız değişkenlerine göre t-testi ile karşılaştırılmıştır. Çocuk Bakımı alt ölçeği ile bu bağımsız değişkenlere ilişkin karşılaştırmalar Tablo 29'da verilmiştir.

Tablo 22 Çocuk Bakımı Alt Ölçeğine İlişkin T-Test Sonuçları

	Grup	n	$\bar{X}$	Ss	T	Sd	p
Cinsiyet	Kadın	246	14,2317	3,86602	1,225	451	,221
	Erkek	207	13,7729	4,08901			
Medeni durum	Evli	448	14,0491	3,97276	1,373	451	,171
	Bekar	5	11,6000	3,36155			
Çalışma durumu	Çalışıyor	322	14,0683	3,93344	,388	451	,698
	Çalışmıyor	131	13,9084	4,07705			
Ebeveyn kaybı	Evet	52	13,5000	4,34989	-1,008	451	,314
	Hayır	401	14,0898	3,92070			

Analiz sonucunda, kadın ($\bar{X}=14.23$) ve erkek ($\bar{X}=13.77$) grubunun **çocuk bakımı** alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark [$t(451)=1.225$, $p = 0.221 > 0.05$] olmadığı saptanmıştır. Benzeri biçimde medeni duruma göre karşılaştırmalar yapıldığında, evli ($\bar{X}=14.04$) ve bekar ($\bar{X}=11.60$) grubunun alt ölçeğe ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı fark [$t(451)=1.373$, $p = 0.171 > 0.05$] bulunmadığı saptanmıştır. Çalışma durumu açısından yapılan karşılaştırmalara göre de, çalışıyor ($\bar{X}=14.06$) ve çalışmıyor ($\bar{X}=13.90$) grubunun **çocuk bakımı** alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark [$t(451)=0.388$, $p = 0.698 > 0.05$] bulunmamıştır. Karşılaştırmalara ebeveyn kaybı açısından bakıldığında, ebeveyn kaybı yaşamış anne babalar ($\bar{X}=13.50$) ve ebeveyn kaybı yaşamamış anne babalar ($\bar{X}=14.08$) grubunun **çocuk bakımı** alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark [$t(451)= -1.008$, $p = 0.314 > 0.05$] olmadığı saptanmıştır. Sonuç olarak cinsiyete, medeni durum, çalışma durumu ve ebeveyn kaybı açısından farklılık bulunmamıştır (Tablo 29).

Çocuk Bakımı alt ölçeğine ait anne babaların öğrenim durumu, yaşı, sahip olmak istedikleri çocuğun cinsiyeti, sahip oldukları çocuğun cinsiyeti, sahip oldukları çocuk sayısı, anne babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk oldukları, anne babanın ebeveynlerinin öz/üvey durumları, ebeveynlerinden annelerinin ve babalarının öğrenim durumu, hangi ebeveynin vefat ettiği bağımsız değişkenlerine göre betimsel analiz sonuçları Tablo 30’da, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları ise Ek-5 Tablo 57’de verilmiştir.

Çocuk bakımı alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları **öğrenim durumuna** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmuştur. Öğrenim durumunda altı kategori yer almaktadır. Bunlar, okur yazar ($\bar{X}=7.00$; $Ss=0.00$), ilkokul mezunu ($\bar{X}=12.83$; $Ss=4.41$), ortaokul mezunu ($\bar{X}=12.88$; $Ss=4.02$), lise mezunu ($\bar{X}=14.35$; $Ss=3.82$), üniversite mezunu ($\bar{X}=14.47$; $Ss=3.83$), lisans üstü ($\bar{X}=13.90$; $Ss=3.64$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=3.744$, $p=0.002<0.05$) saptanmıştır. Levene testine göre varyanslar homojen değildir ($p=0,043$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak için Tamhane T2 testine göre çoklu karşılaştırma testi sonuçları şunlardır: okuryazar ile ilkokul mezunu ($p=0,000$), okuryazar ile ortaokul mezunu ($p=0,000$), okuryazar ile lise mezunu ($p=0,000$), okuryazar ile üniversite mezunu ($p=0,000$), okuryazar ile lisansüstü ($p=0,000$) arasında farklılık görülmüştür. Öğrenim durumu açısından en büyük ortalama değeri “üniversite mezunu”, en küçük ortalama “okur-yazar” grubuna aittir.

Tablo 30 “Çocuk Bakımı” Alt Ölçeğine Ait Demografik Değişkenlerin Betimsel Analiz Sonuçları

		N	$\bar{X}$	S	F	p
Öğrenim Durumu	okur yazar	2	7,00	0,00		
	ilkokul mezunu	54	12,83	4,41		
	ortaokul mezunu	45	12,88	4,02		
	lise mezunu	162	14,35	3,82	3,74	,002
	üniversite mezunu	169	14,47	3,83		
	lisans üstü	21	13,90	3,64		
	Toplam	453	14,02	3,97		
Yaş	19-29	70	13,27	3,96		
	30-39	286	14,24	3,91		
	40-49	81	13,72	4,08	1,41	,239
	50 ve üstü	11	13,27	4,05		
	toplam	448	13,97	3,96		
Sahip olmak istenen çocuğun cinsiyeti	kız	90	14,54	3,88		
	erkek	87	14,16	3,97		
	böyle bir isteğim olmadı	275	13,81	4,00	1,21	,297
	toplam	452	14,02	3,97		
Sahip olunan çocuğun cinsiyeti	kız	195	14,18	3,95		
	erkek	187	13,94	4,13		
	Hem kız hem erkek	70	13,78	3,59	,33	,716
	toplam	452	14,02	3,97		
Ailenin sahip olduğu çocuk sayısı	1	243	14,18	4,03		
	2	172	14,01	3,80		
	3	33	13,30	4,20	1,46	,223
	4	5	11,00	4,41		
	toplam	453	14,02	3,97		
Anne/babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu	1	170	13,48	4,03		
	2	122	14,62	4,02		
	3	83	14,56	3,72		
	4	34	14,67	3,61	2,92	,051
	5	43	12,95	3,96		
	toplam	452	14,02	3,97		
Anne/Babanın Annesinin Öğrenim Durumu	okur yazar değil	52	12,80	3,86		
	okur yazar	41	12,21	4,20		
	ilkokul mezunu	245	14,44	3,87		
	ortaokul mezunu	50	14,12	3,78	4,79	,000
	lise mezunu	49	15,22	3,67		
	üniversite mezunu	15	12,46	4,13		
	Toplam	452	14,03	3,96		
Anne/Babanın Babasının Öğrenim Durumu	okur yazar değil	10	12,50	4,27		
	okur yazar	24	13,12	2,62		
	ilkokul mezunu	195	14,29	4,05		
	ortaokul mezunu	82	13,31	4,23	1,45	,204
	lise mezunu	83	14,34	3,64		
	üniversite mezunu	51	14,37	3,96		
	Toplam	445	14,03	3,95		
Anne/babanın kendi anne babasının vefat durumları	annem vefat etti	12	10,50	4,10		
	babam vefat etti	35	14,22	3,85		
	ikisi de vefat etti	5	16,20	4,32	5,22	,009
	toplam	52	13,55	4,26		

Çocuk bakımı alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları **yaşa** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar elde edilmemiştir. Örneklemeye katılan anne

babaların 4 farklı yaş grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, ondokuz ve yirmidokuz yaş arası ($\bar{X}=13.27$; $Ss=3.96$), otuz ve otuz dokuz yaş arası ($\bar{X}=14.24$; $Ss=3.91$), kırk ve kırk dokuz yaş arası ($\bar{X}=13.72$; $Ss=4.08$), elli yaş ve üstü ($\bar{X}=13.27$; $Ss=4.05$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=1.411$, $p=0.239>0.05$) saptanmamıştır. Yaş açısından en büyük ortalama değeri “30-39” yaş grubuna, en küçük ortalama ise “19-29” yaş arası gruba aittir.

Tablo 30’da görüldüğü gibi, çocuk bakımı alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları **sahip olmak istediği çocuğun cinsiyetine** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlara rastlanmamıştır. Örneklemeye katılan anne babaların üç farklı istek grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, kız ($\bar{X}=14.54$; $Ss=3.88$), erkek ($\bar{X}=14.16$; $Ss=3.97$), hem kız hem erkek ($\bar{X}=13.81$; $Ss=4.00$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=1.219$, $p=0.297>0.05$) saptanmamıştır. Sahip olmak istenen çocuğun cinsiyeti açısından en büyük ortalama değeri “kız”, en küçük ortalama ise “böyle bir isteğim olmadı” grubuna aittir.

Anne babanın sahip olduğu çocuğun cinsiyetine göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar görülmemektedir. Örneklemeye katılan anne babaların 3 farklı grupta yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, kız ($\bar{X}=14.18$; $Ss=3.95$), erkek ($\bar{X}=13.94$; $Ss=4.13$), hem kız hem erkek ($\bar{X}=13.78$; $Ss=3.59$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=0.335$, $p=0.716>0.05$) saptanmamıştır. Sahip olunan çocuğun cinsiyeti açısından en büyük ortalama değeri “kız”, en küçük ortalama ise “hem kız hem erkek” grubuna aittir. Benzer şekilde **anne babanın sahip olduğu çocuk sayısına** göre karşılaştırma yapıldığında da anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örneklemeye katılan anne babaların 4 farklı grupta yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, bir ($\bar{X}=14.18$; $Ss=4.03$), iki ($\bar{X}=14.01$; $Ss=3.80$), üç ($\bar{X}=13.30$; $Ss=4.20$) ve dört ($\bar{X}=11.00$; $Ss=4.41$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=1.467$, $p=0.223>0.05$) saptanmamıştır. Ailenin sahip olduğu çocuk sayısı açısından en büyük ortalama değeri “1”, en küçük ortalama “4” grubuna aittir.

Anne babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu ifadesine göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar elde edilmemiştir. Örnekleme katılan anne babaların beş farklı yaş grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, birinci çocuk ($\bar{X}=13.48$; $Ss=4.03$), ikinci çocuk ($\bar{X}=14.62$; $Ss=4.02$), üçüncü çocuk ($\bar{X}=14.56$; $Ss=3.72$), dördüncü çocuk ($\bar{X}=14.67$; $Ss=3.61$) ve beşinci çocuk ($\bar{X}=12.95$; $Ss=3.96$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=2.928$, $p=0.051<0.05$) saptanmamıştır. Anne babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğuna ait en büyük ortalama değeri “4.”, en küçük ortalama “5.” grubuna aittir.

Tablo 30 incelendiğinde, çocuk bakımı alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları **anne babanın kendi annesinin öğrenim durumu** ifadesine göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar yer almaktadır. Örnekleme katılan anne babaların kendi annelerinin 6 farklı öğrenim grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, okur yazar değil ($\bar{X}=12.80$; $Ss=3.86$), okur yazar ($\bar{X}=12.21$; $Ss=4.20$), ilkokul mezunu ($\bar{X}=14.44$; $Ss=3.87$), ortaokul mezunu ($\bar{X}=14.12$; $Ss=3.78$), lise mezunu ($\bar{X}=15.22$; $Ss=3.67$), üniversite mezunu ($\bar{X}=12.46$; $Ss=4.13$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=4.795$, $p=0.000<0.05$) saptanmıştır. Levene testine göre varyanslar homojendir ($p=0,889$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak için yapılan Scheffe testine göre çoklu karşılaştırma testi sonuçları şunlardır: okuryazar ile ilkokul mezunu ($p=0,043$), okuryazar ile lise mezunu ($p=0,021$) arasında farklılık görülmüştür. Anne/Babanın kendi annesinin öğrenim durumu açısından en büyük ortalama değeri “lise mezunu”, en küçük ortalama “okur-yazar” grubuna aittir. Ancak **anne babanın kendi babasının öğrenim durumu** ifadesine göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örnekleme katılan anne babaların kendi babalarının 6 farklı öğrenim grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, okur yazar değil ($\bar{X}=12.50$; $Ss=4.27$), okur yazar ($\bar{X}=13.12$; $Ss=2.62$), ilkokul mezunu ($\bar{X}=14.29$; $Ss=4.05$), ortaokul mezunu ($\bar{X}=13.31$; $Ss=4.23$), lise mezunu ($\bar{X}=14.34$; $Ss=3.64$), üniversite mezunu ($\bar{X}=14.37$; $Ss=3.96$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=1.452$,

$p=0,204>0.05$) olmadığı saptanmıştır. Anne/Babanın kendi babasının öğrenim durumu açısından en büyük ortalama değeri “üniversite mezunu”, en küçük ortalama “okur-yazar değil” grubuna aittir.

Anne babanın kendi anne ve babasının vefat durumlarına göre karşılaştırıldığında ise anlamlı sonuçlar göze çarpmaktadır. Örneklem katılan anne babaların 3 farklı grupta yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, annem vefat etti ($\bar{X}=10.50$; $Ss=4.10$), babam vefat etti ($\bar{X}=14.22$; $Ss=3.85$), ve ikisi de vefat etti ($\bar{X}=16.20$; $Ss=4.32$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=5.223$, $p=0.009<0.05$) saptanmıştır. Levene testine göre varyanslar homojendir ($p=0,803$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak için yapılan Scheffe testine göre çoklu karşılaştırma testi sonuçları şunlardır: annem vefat ile babam vefat etti ($p=0,025$), annem vefat etti ile ikisi de vefat etti ($p=0,033$) arasında farklılık görülmüştür. Anne/babanın kendi anne babasının vefat durumları açısından en büyük ortalama değeri “ikisi de vefat etti”, en küçük ortalama “annem vefat etti” grubuna aittir.

2. Amaçlarına Ulaşmada Yardımcı Olma Alt Ölçeğine İlişkin Analiz Sonuçları:

Amaçlarına Ulaşmada Yardımcı Olma alt ölçeğinin puan ortalamaları cinsiyet, medeni durum, çalışma durumu ve ebeveyn kaybı bağımsız değişkenlerine göre t-testi ile karşılaştırılmıştır. Aşırı kontrolcü annelik alt ölçeği ile bu bağımsız değişkenlere ilişkin karşılaştırmalar Tablo 31’de verilmiştir.

Tablo 31 Amaçlarına Ulaşmada Yardımcı Olma Alt Ölçeğine İlişkin T-Test Sonuçları

	Grup	n	$\bar{X}$	Ss	t	Sd	p
Cinsiyet	Kadın	247	13,4372	4,48973	1,475	454	,141
	Erkek	209	12,8134	4,50946			
Medeni durum	Evli	451	13,1663	4,49754	,674	454	,501
	Bekar/Boşanmış	5	11,8000	5,49545			
Çalışma durumu	Çalışıyor	326	13,1687	4,40619	,130	454	,896
	Çalışmıyor	130	13,1077	4,75972			
Ebeveyn kaybı	Evet	53	12,9623	4,49342	-,325	454	,746
	Hayır	403	13,1762	4,51104			

Analiz sonucunda Tablo 31’de görüldüğü gibi, cinsiyet açısından kadın ($\bar{X}=13.43$) ve erkek ($\bar{X}=12.81$) grubunun **amaçlarına ulaşmada yardımcı olma** alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark [$t(454)=1.475$, $p = 0.141 > 0.05$] olmadığı saptanmıştır. Benzeri biçimde medeni duruma göre karşılaştırmalar yapıldığında, evli ($\bar{X}=13.16$) ve bekar ($\bar{X}=11.80$) grubunun alt ölçeğe ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı fark [$t(454)=0.674$, $p = 0.501 > 0.05$] bulunmadığı saptanmıştır. Çalışma durumu açısından yapılan karşılaştırmalara göre, çalışıyor ($\bar{X}=13.16$) ve çalışmıyor ($\bar{X}=13.10$) grubunun, **amaçlarına ulaşmada yardımcı olma** alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark [$t(454)=0.130$, $p = 0.896 > 0.05$] bulunmamıştır. Karşılaştırmalara ebeveyn kaybı açısından bakıldığında, ebeveyn kaybı yaşamış anne babalar ($\bar{X}=12.96$) ve ebeveyn kaybı yaşamamış anne babalar ($\bar{X}=13.17$) grubunun **amaçlarına ulaşmada yardımcı olma** alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark [$t(454)= -0.325$, $p = 0.746 > 0.05$] bulunmamıştır. Sonuç olarak cinsiyete, medeni durum, çalışma durumu ve ebeveyn kaybı açısından farklılık bulunmamıştır.

Amaçlarına ulaşmada yardımcı olma alt ölçeğine ait anne babaların öğrenim durumu, yaşı, sahip olmak istedikleri çocuğun cinsiyeti, sahip oldukları çocuğun cinsiyeti, sahip oldukları çocuk sayısı, anne babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk oldukları, anne babanın ebeveynlerinin öz/üvey durumları, ebeveynlerinden annelerinin ve babalarının öğrenim durumu, hangi ebeveynin

vefat ettiği bağımsız değişkenlerine göre betimsel analiz sonuçları Tablo 32’de, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları ise Ek-5 Tablo 58’de verilmiştir.

Amaçlarına ulaşmada yardımcı olma alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları **öğrenim durumuna** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Öğrenim durumunda altı kategori yer almaktadır. Bunlar, okur yazar ($\bar{X}=10.50$; $Ss=0.70$), ilkokul mezunu ($\bar{X}=12.20$; $Ss=5.28$), ortaokul mezunu ($\bar{X}=12.54$; $Ss=4.62$), lise mezunu ($\bar{X}=13.12$; $Ss=4.54$), üniversite mezunu ($\bar{X}=13.58$; $Ss=4.12$), lisans üstü ($\bar{X}=13.85$; $Ss=4.62$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=1.223$, $p=0.297>0.05$) saptanmamıştır. Öğrenim durumu açısından en büyük ortalama değeri “lisansüstü mezunu”, en küçük ortalama “okur-yazar” grubuna aittir. **Yaşa** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örneklem katılan anne babaların 4 farklı yaş grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, on dokuz ve yirmi dokuz yaş arası ($\bar{X}=13.40$; $Ss=4.25$), otuz ve otuz dokuz yaş arası ($\bar{X}=13.39$; $Ss=4.46$), kırk ve kırk dokuz yaş arası ($\bar{X}=12.02$; $Ss=4.62$), elli yaş ve üstü ($\bar{X}=11.27$; $Ss=4.56$), grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=2.747$, $p=0.053>0.05$) saptanmamıştır. Yaş açısından en büyük ortalama değeri “19-29” yaş grubuna, en küçük ortalama ise “50 ve üstü” yaş arası gruba aittir.

Tablo 32 “Amaçlarına Ulaşmada Yardımcı Olma” Alt Ölçeğine Ait Demografik Değişkenlerin Betimsel Analiz Sonuçları

		N	$\bar{X}$	S	F	p
Öğrenim Durumu	okur yazar	2	10,50	0,70		
	ilkokul mezunu	55	12,20	5,28		
	ortaokul mezunu	46	12,54	4,62		
	lise mezunu	162	13,12	4,54	1,22	,297
	üniversite mezunu	170	13,58	4,12		
	lisans üstü	21	13,85	4,62		
	Toplam	456	13,15	4,50		
Yaş	19-29	69	13,40	4,25		
	30-39	288	13,39	4,46		
	40-49	83	12,02	4,62	2,74	,053
	50 ve üstü	11	11,27	4,56		
	toplam	451	13,09	4,49		
Sahip olmak istenen çocuğun cinsiyeti	kız	90	13,75	4,50		
	erkek	89	12,71	4,72		
	böyle bir isteğim olmadı	276	13,09	4,43	1,24	,289
	toplam	455	13,14	4,50		
Sahip olunan çocuğun cinsiyeti	kız	195	13,22	4,28		
	erkek	190	13,48	4,84		
	Hem kız hem erkek	70	12,37	4,11	1,32	,267
	toplam	455	43,15	4,50		
Ailenin sahip olduğu çocuk sayısı	1	245	13,68	4,61		
	2	173	12,46	4,35		
	3	33	13,12	3,78	2,91	,034
	4	5	11,00	5,83		
	toplam	456	13,15	4,50		
Anne/babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu	1	172	13,26	4,47		
	2	123	14,08	4,10		
	3	82	12,86	4,52		
	4	35	12,57	4,34	3,92	,004
	5	43	11,09	5,20		
	toplam	455	13,15	4,50		
Anne/Babanın Annesinin Öğrenim Durumu	okur yazar değil	51	9,86	4,62		
	okur yazar	41	11,51	3,62		
	ilkokul mezunu	247	13,48	4,46		
	ortaokul mezunu	51	13,72	4,01	10,92	,000
	lise mezunu	49	15,57	3,57		
	üniversite mezunu	16	13,68	4,39		
	Toplam	455	13,16	4,50		
Anne/Babanın Babasının Öğrenim Durumu	okur yazar değil	10	12,10	6,41		
	okur yazar	23	10,08	2,96		
	ilkokul mezunu	195	12,80	4,65		
	ortaokul mezunu	83	12,98	4,04	5,01	,000
	lise mezunu	84	13,85	4,35		
	üniversite mezunu	52	15,05	4,02		
	Toplam	447	13,14	4,48		
Anne/babanın kendi anne babasının vefat durumları	annem vefat etti	13	12,00	3,93		
	babam vefat etti	36	13,38	4,69		
	ikisi de vefat etti	5	12,60	5,81	,44	,641
	toplam	54	12,98	4,58		

Amaçlarına ulaşmada yardımcı olma alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları **sahip olmak istediği çocuğun cinsiyetine** göre karşılaştırıldığında

anlamalı sonuçlar elde edilmemiştir. Örnekleme katılan anne babaların üç farklı istek grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, kız ($\bar{X}=13.75$; $Ss=4.50$), erkek ($\bar{X}=12.71$; $Ss=4.72$), hem kız hem erkek ($\bar{X}=13.09$; $Ss=4.43$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=1.243$, $p=0.289>0.05$) bulunmamıştır. Sahip olmak istenen çocuğun cinsiyeti açısından en büyük ortalama değeri “kız”, en küçük ortalama ise “erkek” grubuna aittir. Benzer şekilde **anne babanın sahip olduğu çocuğun cinsiyetine** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örnekleme katılan anne babaların 3 farklı grupta yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, kız ($\bar{X}=13.22$; $Ss=4.28$), erkek ($\bar{X}=13.38$; $Ss=4.84$), hem kız hem erkek ($\bar{X}=12.37$; $Ss=4.11$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=1.326$, $p=0.267>0.05$) saptanmamıştır. Sahip olunan çocuğun cinsiyeti açısından en büyük ortalama değeri “erkek”, en küçük ortalama ise “hem kız hem erkek” grubuna aittir.

Ancak **anne babanın sahip olduğu çocuk sayısına** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmuştur. Örnekleme katılan anne babaların 4 farklı grupta yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, bir ($\bar{X}=13.68$; $Ss=4.61$), iki ($\bar{X}=12.46$; $Ss=4.35$), üç ($\bar{X}=13.12$; $Ss=3.78$) ve dört ($\bar{X}=11.00$; $Ss=5.83$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=2.915$, $p=0.034<0.05$) saptanmıştır. Sahip olunan çocuk sayısı açısından Levene testine göre varyanslar homojen değildir ($p=0,047$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak için yapılan Tamhane T2 testine göre çoklu karşılaştırma testi sonuçları şunlardır: bir ile iki çocuk arasında ($p=0,036$) arasında farklılık görülmüştür. Ailenin sahip olduğu çocuk sayısı açısından en büyük ortalama değeri “1”, en küçük ortalama “4” grubuna aittir. Anlamlı bir sonuç **anne babanın kendi ailesinde kaçmıcı çocuk olduğu** ifadesine göre yapılan karşılaştırma ile de bulunmuştur. Örnekleme katılan anne babaların beş farklı yaş grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, birinci çocuk ($\bar{X}=13.26$; $Ss=4.47$), ikinci çocuk ($\bar{X}=14.08$; $Ss=4.10$), üçüncü çocuk ($\bar{X}=12.86$; $Ss=4.52$), dördüncü çocuk ($\bar{X}=12.57$; $Ss=4.34$) ve beşinci çocuk ($\bar{X}=11.09$; $Ss=5.20$) grup

ortalamları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=3.923$, $p=0.004<0.05$) bulunmuştur. Levene testine göre varyanslar homojendir ($p=0,471$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak için yapılan Scheffe testine göre çoklu karşılaştırma testi sonuçları şunlardır: ikinci ile beşinci çocuk olma arasında ($p=0,007$) arasında farklılık görülmüştür. Anne babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğuna ait en büyük ortalama değeri “2.”, en küçük ortalama “5.” grubuna aittir.

Tablo 32 incelendiğinde, amaçlarına ulaşmada yardımcı olma alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları **anne babanın kendi annesinin öğrenim durumu** ifadesine göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmuştur. Örnekleme katılan anne babaların kendi annelerinin 6 farklı öğrenim grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, okur yazar değil ($\bar{X}=9.86$; $Ss=4.62$), okur yazar ($\bar{X}=11.51$; $Ss=3.62$), ilkokul mezunu ($\bar{X}=13.48$; $Ss=4.46$), ortaokul mezunu ($\bar{X}=13.72$; $Ss=4.01$), lise mezunu ($\bar{X}=15.57$; $Ss=3.57$), üniversite mezunu ($\bar{X}=13.68$; $Ss=4.39$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=10.923$, $p=0.000<0.05$) saptanmıştır. Anne/babanın annesinin öğrenim durumu açısından faktörü için Levene testine göre varyanslar homojendir ($p=0,055$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak için yapılan Scheffe testine göre çoklu karşılaştırma testi sonuçları şunlardır: okuryazar değil ile ilkokul mezunu ($p=0,000$), okuryazar değil ile ortaokul mezunu ($p=0,001$), okuryazar değil ile lise mezunu ($p=0,000$), okuryazar ile lise mezunu ($p=0,001$) arasında farklılık görülmüştür. Anne/Babanın kendi annesinin öğrenim durumu açısından en büyük ortalama değeri “lise mezunu”, en küçük ortalama “okur-yazar değil” grubuna aittir. Benzer şekilde **anne babanın kendi babasının öğrenim durumu** ifadesine göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmuştur. Örnekleme katılan anne babaların kendi babalarının 6 farklı öğrenim grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, okur yazar değil ($\bar{X}=12.10$; $Ss=6.41$), okur yazar ($\bar{X}=10.08$; $Ss=2.96$), ilkokul mezunu ($\bar{X}=12.80$; $Ss=4.65$), ortaokul mezunu ($\bar{X}=12.98$; $Ss=4.04$), lise mezunu ($\bar{X}=13.85$; $Ss=4.35$), üniversite mezunu ($\bar{X}=15.05$; $Ss=4.02$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=5.012$, $p=0,000<0.05$) saptanmıştır.

Anne/babanın babasının öğrenim durumu için Levene testine göre varyanslar homojen değildir ($p=0,005$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak için yapılan Tamhane T2 testine göre çoklu karşılaştırma testi sonuçları şunlardır: okuryazar ile ilkokul mezunu ($p=0,007$), okuryazar ile ortaokul mezunu ($p=0,006$), okuryazar ile lise mezunu ($p=0,000$), okuryazar ile üniversite mezunu ($p=0,000$), ilkokul mezunu ile üniversite mezunu ($p=0,012$) arasında farklılık görülmüştür. Anne/Babanın kendi babasının öğrenim durumu açısından en büyük ortalama değeri “üniversite mezunu”, en küçük ortalama “okur-yazar” grubuna aittir.

Anne babanın kendi anne ve babasının vefat durumlarına göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örneklem katılan anne babaların 3 farklı grupta yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, annem vefat etti ($\bar{X}=12.00$; $Ss=3.93$), babam vefat etti ($\bar{X}=13.38$; $Ss=4.69$), ve ikisi de vefat etti ($\bar{X}=12.60$; $Ss=5.81$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=0.448$, $p=0.641>0.05$) saptanmamıştır. Anne/babanın kendi anne babasının vefat durumları açısından en büyük ortalama değeri “babam vefat etti”, en küçük ortalama “annem vefat etti” grubuna aittir.

3. Tutarlı Disiplin Alt Ölçeğine İlişkin Analiz Sonuçları:

Tutarlı Disiplin alt ölçeğinin puan ortalamaları cinsiyet, medeni durum, çalışma durumu ve ebeveyn kaybı bağımsız değişkenlerine göre t-testi ile karşılaştırılmıştır. Aşırı kontrolcü annelik alt ölçeği ile bu bağımsız değişkenlere ilişkin karşılaştırmalar Tablo 33’te verilmiştir.

Tablo 33 Tutarlı Disiplin Alt Ölçeğine İlişkin T-Test Sonuçları

	Grup	n	$\bar{X}$	Ss	t	Sd	p
Cinsiyet	Kadın	246	13,3211	4,14218	1,217	451	,224
	Erkek	207	12,8406	4,23677			
Medeni durum	Evli	448	13,1228	4,19498	1,021	451	,308
	Bekar/Boşanmış	5	11,2000	3,27109			
Çalışma durumu	Çalışıyor	324	13,1204	4,13035	,151	451	,880
	Çalışmıyor	129	13,0543	4,34509			
Ebeveyn kaybı	Evet	54	12,4444	4,47073	-1,229	451	,220
	Hayır	399	13,1905	4,14605			

Tablo 33’de görüldüğü gibi, cinsiyet açısından kadın ($\bar{X}=13.32$) ve erkek ($\bar{X}=12.84$) grubunun **tutarlı disiplin** alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark [$t(451)=1.217$, $p = 0.224 > 0.05$] olmadığı saptanmıştır. Benzeri biçimde medeni duruma göre karşılaştırmalar yapıldığında, evli ($\bar{X}=13.12$) ve bekar ($\bar{X}=11.20$) grubunun alt ölçeğe ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı fark [$t(451)= 1.021$, $p = 0.308 > 0.05$] bulunmadığı saptanmıştır. Çalışma durumu açısından yapılan karşılaştırmalara göre, çalışıyor ($\bar{X}=13.12$) ve çalışmıyor ($\bar{X}=13.05$) grubunun **tutarlı disiplin** alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark [$t(451)= 0.151$, $p=0.880 > 0.05$] bulunmamıştır. Karşılaştırmalara ebeveyn kaybı açısından bakıldığında, ebeveyn kaybı yaşamış anne babalar ($\bar{X}=12.44$) ve ebeveyn kaybı yaşamamış anne babalar ($\bar{X}=13.19$) grubunun **tutarlı disiplin** alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark [$t(451)= -1.229$, $p = 0.220 > 0.05$] bulunmamıştır. Sonuç olarak cinsiyete, medeni durum, çalışma durumu ve ebeveyn kaybı açısından farklılık bulunmamıştır.

Tutarlı Disiplin alt ölçeğine ait anne babaların öğrenim durumu, yaşı, sahip olmak istedikleri çocuğun cinsiyeti, sahip oldukları çocuğun cinsiyeti, sahip oldukları çocuk sayısı, anne babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk oldukları, anne babanın ebeveynlerinin öz/üvey durumları, ebeveynlerinden annelerinin ve babalarının öğrenim durumu, hangi ebeveynin vefat ettiği bağımsız değişkenlerine göre betimsel analiz sonuçları Tablo 34’te, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları ise Ek-5 Tablo 59’da verilmiştir.

Tutarlı disiplin alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları **öğrenim durumuna** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlara rastlanmıştır. Öğrenim durumunda altı kategori yer almaktadır. Bunlar, okur yazar ($\bar{X}=8.00$; $Ss=0.00$), ilkokul mezunu ($\bar{X}=11.81$; $Ss=4.77$), ortaokul mezunu ($\bar{X}=12.15$; $Ss=4.58$), lise mezunu ($\bar{X}=13.46$; $Ss=3.92$), üniversite mezunu ($\bar{X}=13.51$; $Ss=4.10$), lisans üstü ($\bar{X}=12.80$; $Ss=3.44$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=2.713$, $p=0.02<0.05$) saptanmıştır. Annenin ve babanın öğrenim durumları açısından Levene testine göre varyanslar homojen değildir ($p=0,019$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak için yapılan Tamhane T2 testine göre çoklu karşılaştırma testi sonuçları şunlardır: okuryazar ile ilkokul mezunu ($p=0,000$), okuryazar ile ortaokul mezunu ($p=0,000$), okuryazar ile lise mezunu ($p=0,000$), okuryazar ile üniversite mezunu ($p=0,000$), okuryazar ile lisansüstü ($p=0,000$) arasında farklılık görülmüştür. Öğrenim durumu açısından en büyük ortalama değeri “üniversite mezunu”, en küçük ortalama “okur-yazar” grubuna aittir.

Ancak tutarlı disiplin alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları **yaşa** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar görülmemektedir. Örneklem katılan anne babaların 4 farklı yaş grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, on dokuz ve yirmi dokuz yaş arası ($\bar{X}=12.97$; $Ss=3.92$), otuz ve otuz dokuz yaş arası ($\bar{X}=13.22$; $Ss=4.22$), kırk ve kırk dokuz yaş arası ($\bar{X}=12.73$; $Ss=4.30$), elli yaş ve üstü ($\bar{X}=11.40$; $Ss=3.65$), grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=0.848$, $p=0.468>0.05$) saptanmamıştır. Yaş açısından en büyük ortalama değeri “30-39” yaş grubuna, en küçük ortalama ise “50 ve üstü” yaş arası gruba aittir. Benzer şekilde **sahip olmak istediği çocuğun cinsiyetine** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örneklem katılan anne babaların üç farklı istek grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, kız ($\bar{X}=13.46$; $Ss=4.31$), erkek ($\bar{X}=13.02$; $Ss=4.28$), hem kız hem erkek ($\bar{X}=13.02$; $Ss=4.12$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=0.405$, $p=0.667<0.05$) saptanmamıştır. Sahip olmak istenen çocuğun cinsiyeti açısından

en büyük ortalama değeri “kız”, en küçük ortalama ise “böyle bir isteğim olmadı” grubuna aittir.

Anne babanın sahip olduğu çocuğun cinsiyetine göre karşılaştırıldığında da anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örneklemeye katılan anne babaların 3 farklı grupta yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, kız ($\bar{X}=13.19$; $Ss=4.18$), erkek ($\bar{X}=13.25$; $Ss=4.21$), hem kız hem erkek ($\bar{X}=12.47$; $Ss=4.13$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=0.936$, $p=0.393>0.05$) bulunmamıştır. Sahip olunan çocuğun cinsiyeti açısından en büyük ortalama değeri “erkek”, en küçük ortalama ise “hem kız hem erkek” grubuna aittir. Tablo 34’te görüldüğü gibi, tutarlı disiplin alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları **anne babanın sahip olduğu çocuk sayısına** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlara rastlanmamıştır. Örneklemeye katılan anne babaların 4 farklı grupta yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, bir ($\bar{X}=13.46$; $Ss=4.11$), iki ($\bar{X}=12.75$; $Ss=4.15$), üç ($\bar{X}=12.37$; $Ss=4.61$) ve dört ($\bar{X}=12.20$; $Ss=5.76$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=1.388$, $p=0.246>0.05$) saptanmamıştır. Ailenin sahip olduğu çocuk sayısı açısından en büyük ortalama değeri “1”, en küçük ortalama “4” grubuna aittir. Ancak **anne babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu** ifadesine göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmuştur. Örneklemeye katılan anne babaların beş farklı yaş grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, birinci çocuk ($\bar{X}=12.74$; $Ss=3.99$), ikinci çocuk ($\bar{X}=13.81$; $Ss=4.09$), üçüncü çocuk ($\bar{X}=13.62$; $Ss=4.27$), dördüncü çocuk ($\bar{X}=13.32$; $Ss=4.33$) ve beşinci çocuk ($\bar{X}=11.45$; $Ss=4.49$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=3.295$, $p=0.011<0.05$) bulunmuştur. Ana-babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu ile ilgili maddede Levene testine göre varyanslar homojendir ($p=0,759$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak için yapılan Scheffe testine göre çoklu karşılaştırma testi sonuçları şunlardır: ikinci çocuk ile beşinci çocuk ($p=0,035$) arasında farklılık görülmüştür. Anne babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğuna ait en büyük ortalama değeri “2.”, en küçük ortalama “5.” grubuna aittir.

Tablo 34 “Tutarlı Disiplin” Alt Ölçeğine Ait Demografik Değişkenlerin Betimsel Analiz Sonuçları

		N	$\bar{X}$	S	F	p
Öğrenim Durumu	okur yazar	2	8,00	0,00		
	ilkokul mezunu	55	11,81	4,77		
	ortaokul mezunu	44	12,15	4,58		
	lise mezunu	161	13,46	3,92	2,71	,020
	üniversite mezunu	170	13,51	4,10		
	lisans üstü	21	12,80	3,44		
	Toplam	453	13,10	4,18		
Yaş	19-29	69	12,97	3,92		
	30-39	286	13,22	4,22		
	40-49	83	12,73	4,30	,84	,468
	50 ve üstü	10	11,40	3,65		
	toplam	448	13,05	4,18		
Sahip olmak istenen çocuğun cinsiyeti	kız	90	13,46	4,31		
	erkek	89	13,02	4,28		
	böyle bir isteğim olmadı	273	13,02	4,12	,40	,667
	toplam	452	13,11	4,18		
Sahip olunan çocuğun cinsiyeti	kız	193	13,19	4,18		
	erkek	190	13,25	4,21		
	Hem kız hem erkek	69	12,47	4,13	,93	,393
	toplam	452	13,11	4,18		
Ailenin sahip olduğu çocuk sayısı	1	243	46,09	4,11		
	2	173	12,75	4,15		
	3	32	12,37	4,61	1,38	,246
	4	5	12,20	5,76		
	toplam	453	13,10	4,18		
Anne/babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu	1	171	13,74	3,99		
	2	120	13,81	4,09		
	3	83	13,62	4,27	3,29	,011
	4	34	13,32	4,33		
	5	44	11,45	4,49		
	toplam	452	13,11	4,18		
Anne/Babanın Annesinin Öğrenim Durumu	okur yazar değil	51	11,90	4,27		
	okur yazar	40	10,90	4,55		
	ilkokul mezunu	247	13,31	4,09		
	ortaokul mezunu	51	13,49	3,56	4,99	,000
	lise mezunu	47	14,76	3,70		
	üniversite mezunu	16	13,37	4,73		
	Toplam	452	13,11	4,17		
Anne/Babanın Babasının Öğrenim Durumu	okur yazar değil	10	11,90	4,99		
	okur yazar	23	11,43	3,87		
	ilkokul mezunu	196	13,26	4,04		
	ortaokul mezunu	82	12,30	4,28	2,76	,018
	lise mezunu	83	13,31	4,23		
	üniversite mezunu	51	14,47	3,90		
	Toplam	445	13,10	4,16		
Anne/babanın kendi anne babasının vefat durumları	annem vefat etti	13	9,76	4,02		
	babam vefat etti	36	13,25	4,18	3,72	,031
	ikisi de vefat etti	5	14,60	6,02		
	toplam	54	12,53	4,53		

Tablo 34 incelendiğinde, tutarlı disiplin alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları **anne babanın kendi annesinin öğrenim durumu** ifadesine göre

karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmuştur. Örneklemeye katılan anne babaların kendi annelerinin 6 farklı öğrenim grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, okur yazar değil ($\bar{X}=11.90$; $Ss=4.27$), okur yazar ($\bar{X}=10.90$; $Ss=4.55$), ilkokul mezunu ($\bar{X}=13.31$; $Ss=4.09$), ortaokul mezunu ($\bar{X}=13.49$; $Ss=3.56$), lise mezunu ($\bar{X}=14.76$; $Ss=3.70$), üniversite mezunu ($\bar{X}=13.37$; $Ss=4.73$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=4.999$, $p=0.000<0.05$) saptanmıştır. Ana-babanın annesinin öğrenim durumu açısından Levene testine göre varyanslar homojendir ($p=0.242$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak için yapılan Scheffe testine göre çoklu karşılaştırma testi sonuçları şunlardır: okuryazar değil ile lise mezunu ($p=0.037$), okuryazar ile ilkokul mezunu ($p=0.036$), okuryazar ile lise mezunu ($p=0.002$), arasında farklılık görülmüştür. Anne/Babanın kendi annesinin öğrenim durumu açısından en büyük ortalama değeri “lise mezunu”, en küçük ortalama “okur-yazar” grubuna aittir.

Benzer şekilde **anne babanın kendi babasının öğrenim durumu** ifadesine göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmuştur. Örneklemeye katılan anne babaların kendi babalarının 6 farklı öğrenim grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, okur yazar değil ($\bar{X}=11.90$; $Ss=4.99$), okur yazar ($\bar{X}=11.43$; $Ss=3.87$), ilkokul mezunu ($\bar{X}=13.26$; $Ss=4.04$), ortaokul mezunu ($\bar{X}=12.30$; $Ss=4.28$), lise mezunu ($\bar{X}=13.31$; $Ss=4.23$), üniversite mezunu ($\bar{X}=14.47$; $Ss=3.90$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=2.760$, $p=0.018<0.05$) bulunmuştur. Ana-babanın babasının öğrenim durumu için Levene testine göre varyanslar homojen değildir ($p=0.049$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak için yapılan Tamhane T2 testine göre çoklu karşılaştırma testi sonuçları şunlardır: okuryazar ile üniversite mezunu ($p=0.048$), ortaokul mezunu ile üniversite mezunu ($p=0.049$), arasında farklılık görülmüştür. Anne/Babanın kendi babasının öğrenim durumu açısından en büyük ortalama değeri “üniversite mezunu”, en küçük ortalama “okur-yazar” grubuna aittir.

Anne babanın kendi anne ve babasının vefat durumlarına göre karşılaştırıldığında da anlamlı sonuçlar elde edilmiştir. Örneklemeye katılan anne

babaların 3 farklı grupta yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, annem vefat etti ($\bar{X}=9.76$; $Ss=4.02$), babam vefat etti ($\bar{X}=13.25$; $Ss=4.18$), ve ikisi de vefat etti ($\bar{X}=14.60$; $Ss=6.02$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=3.727$, $p=0.031<0.05$) saptanmıştır. Ana-babanın babasının öğrenim durumu için Levene testine göre varyanslar homojen değildir ($p=0,627$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak için yapılan Scheffe testine göre çoklu karşılaştırma testi sonuçları şunlardır: “annem vefat etti” ile “babam vefat etti” ($p=0,042$) farklılık görülmüştür. Anne/babanın kendi anne babasının vefat durumları açısından en büyük ortalama değeri “ikisi de vefat etti”, en küçük ortalama “annem vefat etti” grubuna aittir.

4. Standartların Belirliliği Alt Ölçeğine İlişkin Analiz Sonuçları:

Standartların Belirliliği alt ölçeğinin puan ortalamaları cinsiyet, medeni durum, çalışma durumu ve ebeveyn kaybı bağımsız değişkenlerine göre t-testi ile karşılaştırılmıştır. Aşırı kontrolcü annelik alt ölçeği ile bu bağımsız değişkenlere ilişkin karşılaştırmalar Tablo 35’te verilmiştir.

Tablo 35 Standartların Belirliliği Alt Ölçeğine İlişkin T-Test Sonuçları

	Grup	n	$\bar{X}$	Ss	t	Sd	p
Cinsiyet	Kadın	248	15,3871	3,30797	1,856	455	,064
	Erkek	209	14,7990	3,45267			
Medeni durum	Evli	452	15,1350	3,39125	1,009	455	,314
	Bekar/Boşanmış	5	13,6000	2,40832			
Çalışma durumu	Çalışıyor	326	15,0491	3,42175	-,688	455	,492
	Çalışmıyor	131	15,2901	3,29449			
Ebeveyn kaybı	Evet	55	15,3273	3,23210	,488	455	,626
	Hayır	402	15,0896	3,40704			

Analiz sonucunda Tablo 35’te görüldüğü gibi, cinsiyet açısından kadın ($\bar{X}=15.38$) ve erkek ($\bar{X}=14.79$) grubunun **standartların belirliliği** alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark [$t(455)=1.856$, $p=0.064>0.05$] olmadığı saptanmıştır. Benzeri biçimde medeni duruma göre karşılaştırmalar yapıldığında, evli ($\bar{X}=15.13$) ve bekar ($\bar{X}=13.60$) grubunun alt ölçeğe ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı fark [$t(455)= 1.009$, p

=0.314>0.05] bulunmadığı saptanmıştır. Çalışma durumu açısından yapılan karşılaştırmalara göre, çalışıyor ($\bar{X}=15.04$) ve çalışmıyor ($\bar{X}=15.29$) grubunun **standartların belirliliği** alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark [$t(455)=-0.688, p=0.492<0.05$] bulunmamıştır. Karşılaştırmalara ebeveyn kaybı açısından bakıldığında, ebeveyn kaybı yaşamış anne babalar ($\bar{X}=15.32$) ve ebeveyn kaybı yaşamamış anne babalar ($\bar{X}=15.08$) grubunun **standartların belirliliği** alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark [$t(455)=0.488, p=0.626>0.05$] bulunmamıştır. Sonuç olarak cinsiyet, medeni durum, çalışma durumu ve ebeveyn kaybı açısından farklılık bulunmamıştır.

Standartların Belirliliği alt ölçeğine ait anne babaların öğrenim durumu, yaşı, sahip olmak istedikleri çocuğun cinsiyeti, sahip oldukları çocuğun cinsiyeti, sahip oldukları çocuk sayısı, anne babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk oldukları, anne babanın ebeveynlerinin öz/üvey durumları, ebeveynlerinden annelerinin ve babalarının öğrenim durumu, hangi ebeveynin vefat ettiği bağımsız değişkenlerine göre betimsel analiz sonuçları Tablo 36'da, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları ise Ek-5 Tablo 60'ta verilmiştir.

Tablo 36 “Standartların Belirliliği” Alt Ölçeğine Ait Demografik Değişkenlerin Betimsel Analiz Sonuçları

		N	$\bar{X}$	S	F	p
Öğrenim Durumu	okur yazar	2	8,00	1,41		
	ilkokul mezunu	54	14,40	3,70		
	ortaokul mezunu	46	13,45	3,82		
	lise mezunu	163	15,65	2,99	5,92	,000
	üniversite mezunu	171	15,42	3,30		
	lisans üstü	21	14,66	3,23		
	Toplam	457	15,11	3,38		
Yaş	19-29	70	13,70	3,89		
	30-39	287	15,57	3,19		
	40-49	84	14,97	3,29	8,01	,000
	50 ve üstü	11	12,72	2,53		
	toplam	452	15,10	3,39		
Sahip olmak istenen çocuğun cinsiyeti	kız	92	16,02	2,84		
	erkek	89	15,32	3,38		
	böyle bir isteğim olmadı	275	14,76	3,49	5,07	,007
	toplam	456	15,12	3,38		
Sahip olunan çocuğun cinsiyeti	kız	196	15,35	3,10		
	erkek	191	14,97	3,60		
	Hem kız hem erkek	69	14,85	3,54	,86	,420
	toplam	456	15,12	3,38		
Ailenin sahip olduğu çocuk sayısı	1	246	15,28	3,28		
	2	173	15,26	3,30		
	3	33	13,57	3,73	3,71	,053
	4	5	12,40	5,41		
	toplam	457	15,11	3,38		
Anne/babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu	1	171	14,59	3,69		
	2	123	15,34	3,42		
	3	84	15,78	2,77	2,51	,041
	4	34	15,85	2,78		
	5	44	14,81	3,11		
	toplam	456	15,13	3,37		
Anne/Babanın Annesinin Öğrenim Durumu	okur yazar değil	52	15,03	3,01		
	okur yazar	41	13,09	4,29		
	ilkokul mezunu	248	15,56	3,01		
	ortaokul mezunu	51	14,45	3,98	4,46	,001
	lise mezunu	49	15,42	3,24		
	üniversite mezunu	15	14,73	4,06		
	Toplam	456	15,11	3,38		
Anne/Babanın Babasının Öğrenim Durumu	okur yazar değil	10	13,00	3,82		
	okur yazar	24	13,16	3,89		
	ilkokul mezunu	196	15,56	2,98		
	ortaokul mezunu	82	14,36	3,70	4,45	,001
	lise mezunu	84	15,61	3,17		
	üniversite mezunu	52	15,19	3,58		
	Toplam	448	15,12	3,36		
Anne/babanın kendi anne babasının vefat durumları	annem vefat etti	13	14,00	3,46		
	babam vefat etti	37	15,78	2,81		
	ikisi de vefat etti	5	16,60	3,28	2,09	,134
	toplam	55	15,43	3,07		

Standartların belirliliği alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları **öğrenim durumuna** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmuştur. Öğrenim

durumunda altı kategori yer almaktadır. Bunlar, okur yazar ($\bar{X}=8.00$; $Ss=1.41$), ilkokul mezunu ($\bar{X}=14.40$; $Ss=3.70$), ortaokul mezunu ($\bar{X}=13.45$; $Ss=3.82$), lise mezunu ($\bar{X}=15.65$; $Ss=2.99$), üniversite mezunu ($\bar{X}=15.42$; $Ss=3.30$), lisans üstü ($\bar{X}=14.66$; $Ss=3.23$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=5.923$, $p=0.000<0.05$) saptanmıştır. Levene testine göre varyanslar homojen değildir ($p=0,014$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak için yapılan Tamhane T2 testine göre çoklu karşılaştırma testi sonuçları şunlardır: ortaokul mezunu ile lise mezunu ($p=0,01$), ortaokul mezunu ile üniversite mezunu ($p=0,033$) arasında farklılık görülmüştür. Öğrenim durumu açısından en büyük ortalama değeri “lise mezunu”, en küçük ortalama “okur-yazar” grubuna aittir.

Benzer şekilde **yaşa** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmuştur. Örnekleme katılan anne babaların 4 farklı yaş grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, on dokuz ve yirmi dokuz yaş arası ($\bar{X}=13.70$; $Ss=3.89$), otuz ve otuz dokuz yaş arası ($\bar{X}=15.57$; $Ss=3.19$), kırk ve kırk dokuz yaş arası ($\bar{X}=14.97$; $Ss=3.29$), elli yaş ve üstü ($\bar{X}=12.72$; $Ss=2.53$), grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=8.017$, $p=0.000<0.05$) saptanmıştır. Levene testine göre varyanslar homojen değildir ($p=0,007$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak için yapılan Tamhane T2 testine göre çoklu karşılaştırma testi sonuçları şunlardır: 19-29 ile 30-39 ($p=0,002$), 30-39 ile 50 ve üstü ($p=0,023$) arasında farklılık görülmüştür. Yaş açısından en büyük ortalama değeri “30-39” yaş grubuna, en küçük ortalama ise “50 ve üstü” yaş arası gruba aittir.

Anne babaların **sahip olmak istediği çocuğun cinsiyetine** göre karşılaştırıldığında da anlamlı sonuçlar göze çarpmaktadır. Örnekleme katılan anne babaların üç farklı istek grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, kız ($\bar{X}=16.02$; $Ss=2.84$), erkek ($\bar{X}=15.32$; $Ss=3.38$), hem kız hem erkek ($\bar{X}=14.76$; $Ss=3.49$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=5.074$, $p=0.007<0.05$) saptanmıştır. Anne babanın sahip olmak istediği çocuğun cinsiyeti açısından Levene testine göre varyanslar homojen

değildir ($p=0,012$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak için yapılan Tamhane T2 testine göre çoklu karşılaştırma testi sonuçları şunlardır: kız ile böyle bir isteğim olmadı ($p=0,002$) arasında farklılık görülmüştür. Sahip olmak istenen çocuğun cinsiyeti açısından en büyük ortalama değeri “kız”, en küçük ortalama ise “böyle bir isteğim olmadı” grubuna aittir.

Tablo 36’da görüldüğü gibi, standartların belirliliği alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları **anne babanın sahip olduğu çocuğun cinsiyetine** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örneklem katılan anne babaların 3 farklı grupta yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, kız ($\bar{X}=15.35$; $Ss=3.10$), erkek ($\bar{X}=14.97$; $Ss=3.60$), hem kız hem erkek ($\bar{X}=14.85$; $Ss=3.54$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=0.869$, $p=0.420>0.05$) bulunmamıştır. Sahip olunan çocuğun cinsiyeti açısından en büyük ortalama değeri “kız”, en küçük ortalama ise “erkek” grubuna aittir. Benzer şekilde **anne babanın sahip olduğu çocuk sayısına** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örneklem katılan anne babaların 4 farklı grupta yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, bir ($\bar{X}=15.28$; $Ss=3.28$), iki ($\bar{X}=15.26$; $Ss=3.30$), üç ($\bar{X}=13.57$; $Ss=3.73$) ve dört ($\bar{X}=12.40$; $Ss=5.41$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=3.716$, $p=0.053>0.05$) saptanmamıştır. Ailenin sahip olduğu çocuk sayısı açısından en büyük ortalama değeri “1”, en küçük ortalama “4” grubuna aittir.

Tablodan görülmektedir ki, **anne babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu** ifadesine göre yapılan karşılaştırmada anlamlı sonuçlar elde edilmiştir. Örneklem katılan anne babaların beş farklı yaş grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, birinci çocuk ($\bar{X}=14.59$; $Ss=3.69$), ikinci çocuk ($\bar{X}=15.34$; $Ss=3.42$), üçüncü çocuk ($\bar{X}=15.78$; $Ss=2.77$), dördüncü çocuk ($\bar{X}=15.85$; $Ss=2.78$) ve beşinci çocuk ($\bar{X}=14.81$; $Ss=3.11$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=2.514$, $p=0.041<0.05$) bulunmuştur. Anne/babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu madde için Levene testine göre varyanslar homojen değildir ($p=0,001$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak için yapılan Tamhane T2 testine göre çoklu karşılaştırma

testi sonuçları şunlardır: 1 ile 3 arasında ($p=0,044$) arasında farklılık görülmüştür. Anne babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğuna ait en büyük ortalama değeri “4.”, en küçük ortalama “1.” grubuna aittir.

Standartların belirliliği alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları **anne babanın kendi annesinin öğrenim durumu** ifadesine göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlara rastlanmıştır. Örneklem katılan anne babaların kendi annelerinin 6 farklı öğrenim grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, okur yazar değil ($\bar{X}=15.03$; $Ss=3.01$), okur yazar ($\bar{X}=13.09$; $Ss=4.29$), ilkokul mezunu ($\bar{X}=15.56$; $Ss=3.01$), ortaokul mezunu ($\bar{X}=14.45$; $Ss=3.98$), lise mezunu ($\bar{X}=15.42$; $Ss=3.24$), üniversite mezunu ($\bar{X}=14.73$; $Ss=4.06$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=4.465$, $p=0.001<0.05$) saptanmıştır. Levene testine göre varyanslar homojendir ($p=0,050$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak için yapılan Scheffe testine göre çoklu karşılaştırma testi sonuçları şunlardır: okuryazar ile ilkokul mezunu ($p=0,048$) arasında farklılık görülmüştür. Anne/Babanın kendi annesinin öğrenim durumu açısından en büyük ortalama değeri “ilkokul mezunu”, en küçük ortalama “okur-yazar” grubuna aittir. Benzer şekilde **anne babanın kendi babasının öğrenim durumu** ifadesine göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmuştur. Örneklem katılan anne babaların kendi babalarının 6 farklı öğrenim grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, okur yazar değil ($\bar{X}=13.00$; $Ss=3.82$), okur yazar ($\bar{X}=13.16$; $Ss=3.89$), ilkokul mezunu ($\bar{X}=15.56$; $Ss=2.98$), ortaokul mezunu ($\bar{X}=14.36$; $Ss=3.70$), lise mezunu ($\bar{X}=15.61$; $Ss=3.17$), üniversite mezunu ($\bar{X}=15.19$; $Ss=3.58$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=4.457$, $p=0.001<0.05$) saptanmıştır. Levene testine göre varyanslar homojendir ($p=0,050$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak için yapılan Scheffe testine göre çoklu karşılaştırma testi sonuçları şunlardır: okuryazar ile ilkokul mezunu ($p=0,048$) arasında farklılık görülmüştür. Anne/Babanın kendi babasının öğrenim durumu açısından en büyük ortalama değeri “lise mezunu”, en küçük ortalama “okur-yazar değil” grubuna aittir.

Tablo 36 incelendiğinde, **anne babanın kendi anne ve babasının vefat durumlarına** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örnekleme katılan anne babaların 3 farklı grupta yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, annem vefat etti ($\bar{X}=14.00$; $Ss=3.46$), babam vefat etti ($\bar{X}=15.78$; $Ss=2.81$), ve ikisi de vefat etti ($\bar{X}=16.60$; $Ss=3.28$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=2.090$, $p=0.134>0.05$) saptanmamıştır. Anne/babanın kendi anne babasının vefat durumları açısından en büyük ortalama değeri “ikisi de vefat etti”, en küçük ortalama “annem vefat etti” grubuna aittir.

5. Koruyuculuk Alt Ölçeğine İlişkin Analiz Sonuçları:

Koruyuculuk alt ölçeğinin puan ortalamaları cinsiyet, medeni durum, çalışma durumu ve ebeveyn kaybı bağımsız değişkenlerine göre t-testi ile karşılaştırılmıştır. Aşırı kontrolcü annelik alt ölçeği ile bu bağımsız değişkenlere ilişkin karşılaştırmalar Tablo 37’de verilmiştir.

Tablo 37 Koruyuculuk Alt Ölçeğine İlişkin T-Test Sonuçları

	Grup	n	$\bar{X}$	Ss	t	Sd	p
Cinsiyet	Kadın	248	10,3710	3,26673	3,754	455	,000
	Erkek	209	9,2201	3,26246			
Medeni durum	Evli	452	9,8208	3,31445	-1,465	455	,144
	Bekar/Boşanmış	5	12,0000	2,34521			
Çalışma durumu	Çalışıyor	325	9,7046	3,27431	-1,420	455	,156
	Çalışmıyor	132	10,1894	3,38865			
Ebeveyn kaybı	Evet	55	9,8000	3,54547	-,106	455	,915
	Hayır	402	9,8507	3,28263			

Tablo 37 incelendiğinde, cinsiyet açısından kadın ($\bar{X}=10.37$) ve erkek ($\bar{X}=9.22$) grubunun **koruyuculuk** alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark [$t(455)= 3.754$, $p = 0.000<0.05$] saptanmıştır. Medeni duruma göre karşılaştırmalar yapıldığında, evli ($\bar{X}=9.82$) ve bekar ($\bar{X}=12.00$) grubunun alt ölçeğe ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı fark [$t(455)= -1.465$, $p =0.144>0.05$] bulunmadığı saptanmıştır. Çalışma durumu açısından yapılan karşılaştırmalara göre, çalışıyor ($\bar{X}=9.70$) ve çalışmıyor ($\bar{X}=10.18$)

grubunun **koruyuculuk** alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark [$t(455) = -1.420$, $p = 0.156 > 0.05$] bulunmamıştır. Karşılaştırmalara ebeveyn kaybı açısından bakıldığında, ebeveyn kaybı yaşamış anne babalar ($\bar{X} = 9.80$) ve ebeveyn kaybı yaşamamış anne babalar ($\bar{X} = 9.85$) grubunun **koruyuculuk** alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark [$t(455) = -0.106$, $p = 0.915 > 0.05$] bulunmamıştır. Medeni durum, çalışma durumu ve ebeveyn kaybı açısından farklılık bulunmamıştır. Cinsiyet açısından “Kadın” grubu yönünde yüksek ortalama değer almış olması koruyuculuğun göreceli olarak erkek gruba göre kadın grupta yüksek olduğu algısını ortaya koymaktadır.

Koruyuculuk alt ölçeğine ilişkin alt ölçeğine ait anne babaların öğrenim durumu, yaşı, sahip olmak istedikleri çocuğun cinsiyeti, sahip oldukları çocuğun cinsiyeti, sahip oldukları çocuk sayısı, anne babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk oldukları, anne babanın ebeveynlerinin öz/üvey durumları, ebeveynlerinden annelerinin ve babalarının öğrenim durumu, hangi ebeveynin vefat ettiği bağımsız değişkenlerine göre betimsel analiz sonuçları Tablo 38’de, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları ise Ek-5 Tablo 61’de verilmiştir.

Tablo 38’de görüldüğü gibi, koruyuculuk alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları **öğrenim durumuna** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Öğrenim durumunda altı kategori yer almaktadır. Bunlar, okur yazar ($\bar{X} = 10.00$; $Ss = 1.41$), ilkökul mezunu ($\bar{X} = 10.19$; $Ss = 3.87$), ortaokul mezunu ($\bar{X} = 9.97$; $Ss = 3.25$), lise mezunu ($\bar{X} = 10.11$; $Ss = 3.30$), üniversite mezunu ($\bar{X} = 9.44$; $Ss = 3.11$), lisans üstü ($\bar{X} = 9.75$; $Ss = 3.53$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F = 0.869$, $p = 0.502 > 0.05$) saptanmamıştır. Öğrenim durumu açısından en büyük ortalama değeri “ilkokul mezunu”, en küçük ortalama “üniversite mezunu” grubuna aittir.

Tablo 38 “Koruyuculuk” Alt Ölçeğine Ait Demografik Değişkenlerin Betimsel Analiz Sonuçları

		N	$\bar{X}$	S	F	p
Öğrenim Durumu	okur yazar	2	10,00	1,41		
	ilkokul mezunu	56	10,19	3,87		
	ortaokul mezunu	46	9,97	3,25		
	lise mezunu	163	10,11	3,30	,86	,502
	üniversite mezunu	170	9,44	3,11		
	lisans üstü	20	9,75	3,53		
	Toplam	457	9,84	3,31		
Yaş	19-29	70	10,20	2,74		
	30-39	289	9,81	3,40		
	40-49	82	9,41	3,35	,79	,497
	50 ve üstü	11	10,27	2,79		
	toplam	452	9,81	3,28		
Sahip olmak istenen çocuğun cinsiyeti	kız	91	10,10	3,64		
	erkek	88	9,68	3,38		
	böyle bir isteğim olmadı	277	9,82	3,16	,40	,671
	toplam	456	9,85	3,30		
Sahip olunan çocuğun cinsiyeti	kız	193	9,88	3,20		
	erkek	193	9,86	3,44		
	Hem kız hem erkek	70	9,65	3,28	,13	,878
	toplam	456	9,84	3,31		
Ailenin sahip olduğu çocuk sayısı	1	246	9,98	3,41		
	2	174	9,71	3,36		
	3	32	9,46	2,28	,38	,766
	4	5	9,80	0,83		
	toplam	457	9,84	3,31		
Anne/babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu	1	172	9,51	3,33		
	2	124	10,00	3,08		
	3	82	10,10	3,69		
	4	35	10,11	3,12	,68	,602
	5	43	9,95	3,29		
	toplam	456	9,84	3,31		
Anne/Babanın Annesinin Öğrenim Durumu	okur yazar değil	50	9,90	3,57		
	okur yazar	41	9,95	3,36		
	ilkokul mezunu	250	9,90	3,35		
	ortaokul mezunu	50	9,30	3,15	,30	,909
	lise mezunu	49	9,83	2,77		
	üniversite mezunu	16	10,06	3,94		
	Toplam	456	9,83	3,31		
Anne/Babanın Babasının Öğrenim Durumu	okur yazar değil	10	8,80	3,22		
	okur yazar	23	10,69	3,44		
	ilkokul mezunu	196	9,77	3,40		
	ortaokul mezunu	83	9,92	2,76	,57	,722
	lise mezunu	84	9,79	3,40		
	üniversite mezunu	52	10,01	3,34		
	Toplam	448	9,85	3,27		
Anne/babanın kendi anne babasının vefat durumları	annem vefat etti	13	9,30	3,11		
	babam vefat etti	37	10,27	3,72		
	ikisi de vefat etti	5	8,40	2,96	,83	,441
	toplam	55	9,87	3,52		

Benzer şekilde, karşılaştırmalar **yaşa** göre yapıldığında anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örnekleme katılan anne babaların 4 farklı yaş grubunda yer aldığı

saptanmıştır. Bunlar, on dokuz ve yirmi dokuz yaş arası ($\bar{X}=10.20$; $Ss=2.74$), otuz ve otuz dokuz yaş arası ($\bar{X}=9.81$; $Ss=3.40$), kırk ve kırk dokuz yaş arası ($\bar{X}=9.41$; $Ss=3.35$), elli yaş ve üstü ($\bar{X}=10.27$; $Ss=2.79$), grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=0.796$, $p=0.497>0.05$) saptanmamıştır. Yaş açısından en büyük ortalama değeri “50 ve üstü” yaş grubuna, en küçük ortalama ise “40-49” yaş arası gruba aittir.

Ailelerin **sahip olmak istediği çocuğun cinsiyetine** göre karşılaştırıldığında da anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örneklem katılan anne babaların üç farklı istek grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, kız ($\bar{X}=10.10$; $Ss=3.64$), erkek ($\bar{X}=9.68$; $Ss=3.38$), hem kız hem erkek ($\bar{X}=9.82$; $Ss=3.16$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=0.400$, $p=0.671>0.05$) saptanmamıştır. Sahip olmak istenen çocuğun cinsiyeti açısından en büyük ortalama değeri “kız”, en küçük ortalama ise “böyle bir isteğim olmadı” grubuna aittir. **Anne babanın sahip olduğu çocuğun cinsiyetine** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örneklem katılan anne babaların 3 farklı grupta yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, kız ($\bar{X}=9.88$; $Ss=3.20$), erkek ($\bar{X}=9.86$; $Ss=3.44$), hem kız hem erkek ($\bar{X}=9.65$; $Ss=3.28$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=0.130$, $p=0.878>0.05$) bulunmamıştır. Sahip olunan çocuğun cinsiyeti açısından en büyük ortalama değeri “kız”, en küçük ortalama ise “hem kız hem erkek” grubuna aittir.

Tablodan görülmektedir ki, **anne babanın sahip olduğu çocuk sayısına** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örneklem katılan anne babaların 4 farklı grupta yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, bir ($\bar{X}=9.98$; $Ss=3.41$), iki ($\bar{X}=9.71$; $Ss=3.36$), üç ($\bar{X}=9.46$; $Ss=2.28$) ve dört ($\bar{X}=9.80$; $Ss=0.83$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=0.382$, $p=0.766>0.05$) saptanmamıştır. Ailenin sahip olduğu çocuk sayısı açısından en büyük ortalama değeri “1”, en küçük ortalama “3” grubuna aittir.

Koruyuculuk alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları **anne babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu** ifadesine göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlara rastlanmamıştır. Örneklemeye katılan anne babaların beş farklı yaş grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, birinci çocuk ($\bar{X}=9.51$; $Ss=3.33$), ikinci çocuk ($\bar{X}=10.00$; $Ss=3.08$), üçüncü çocuk ($\bar{X}=10.10$; $Ss=3.69$), dördüncü çocuk ($\bar{X}=10.11$; $Ss=3.12$) ve beşinci çocuk ($\bar{X}=9.95$; $Ss=3.29$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=0.686$, $p=0.602>0.05$) saptanmamıştır. Anne babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğuna ait en büyük ortalama değeri “4.”, en küçük ortalama “1.” grubuna aittir. Karşılaştırmalar **anne babanın kendi annesinin öğrenim durumu** açısından yapıldığında anlamlı sonuçlara rastlanmamıştır. Örneklemeye katılan anne babaların kendi annelerinin 6 farklı öğrenim grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, okur yazar değil ($\bar{X}=9.90$; $Ss=3.57$), okur yazar ($\bar{X}=9.95$; $Ss=3.36$), ilkokul mezunu ($\bar{X}=9.90$; $Ss=3.35$), ortaokul mezunu ($\bar{X}=9.30$; $Ss=3.15$), lise mezunu ($\bar{X}=9.83$; $Ss=2.77$), üniversite mezunu ($\bar{X}=10.06$; $Ss=3.94$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=0.307$, $p=0.909>0.05$) saptanmamıştır. Anne/Babanın kendi annesinin öğrenim durumu açısından en büyük ortalama değeri “üniversite mezunu”, en küçük ortalama “ortaokul mezunu” grubuna aittir.

Koruyuculuk alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları **anne babanın kendi babasının öğrenim durumu** ifadesine göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örneklemeye katılan anne babaların kendi babalarının 6 farklı öğrenim grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, okur yazar değil ($\bar{X}=8.80$; $Ss=3.22$), okur yazar ($\bar{X}=10.69$; $Ss=3.44$), ilkokul mezunu ($\bar{X}=9.77$; $Ss=3.40$), ortaokul mezunu ($\bar{X}=9.92$; $Ss=2.76$), lise mezunu ($\bar{X}=9.79$; $Ss=3.40$), üniversite mezunu ($\bar{X}=10.01$; $Ss=3.34$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=0.572$, $p=0.722>0.05$) bulunmamıştır. Anne/Babanın kendi babasının öğrenim durumu açısından en büyük ortalama değeri “okur-yazar”, en küçük ortalama “okur-yazar değil” grubuna aittir. Benzer şekilde **anne babanın kendi anne ve babasının vefat durumlarına** göre

karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örneklem katılan anne babaların 3 farklı grupta yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, annem vefat etti ($\bar{X}=9.30$; $Ss=3.11$), babam vefat etti ($\bar{X}=10.27$; $Ss=3.72$), ve ikisi de vefat etti ($\bar{X}=8.40$; $Ss=2.96$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=0.832$, $p=0.441>0.05$) saptanmamıştır. Anne/babanın kendi anne babasının vefat durumları açısından en büyük ortalama değeri “babam vefat etti”, en küçük ortalama “ikisi de vefat etti” grubuna aittir.

Genel olarak koruyuculuk alt ölçeği toplam puanı, anne babanın öğrenim durumu, yaş, sahip olmak istediği çocuğun cinsiyeti, sahip olduğu çocuğun cinsiyeti, sahip olduğu çocuk sayısı, kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu, ebeveynlerinin öz-üvey durumları, ebeveynlerinden annenin ve babanın öğrenim durumları ile hangi ebeveynin vefat ettiği bağımsız değişkenleri açısından karşılaştırıldığında anlamlı farklılıklara rastlanmamıştır.

6. Fiziksel Cezalandırma Alt Ölçeğine İlişkin Analiz Sonuçları:

Fiziksel cezalandırma alt ölçeğinin puan ortalamaları cinsiyet, medeni durum, çalışma durumu ve ebeveyn kaybı bağımsız değişkenlerine göre t-testi ile karşılaştırılmıştır. Fiziksel cezalandırma alt ölçeği ile bu bağımsız değişkenlere ilişkin karşılaştırmalar Tablo 39’da verilmiştir.

Tablo 39 Fiziksel cezalandırma Alt Ölçeğine İlişkin T-Test Sonuçları

	Grup	n	$\bar{X}$	Ss	t	Sd	p
Cinsiyet	Kadın	246	6,0081	2,56824	-3,957	454	,000
	Erkek	210	7,0857	3,24329			
Medeni durum	Evli	451	6,4856	2,93510	-1,296	454	,196
	Bekar/Boşanmış	5	8,2000	3,70135			
Çalışma durumu	Çalışıyor	328	6,6189	3,04169	1,330	454	,184
	Çalışmıyor	128	6,2109	2,66990			
Ebeveyn kaybı	Evet	54	7,2037	3,14660	1,864	454	,063
	Hayır	402	6,4104	2,90810			

Analiz sonucunda Tablo 39’da görüldüğü gibi, kadın ($\bar{X}=6.00$) ve erkek ($\bar{X}=7.08$) grubunun **fiziksel cezalandırma** alt ölçeğine ait toplam puan

ortalamları arasında anlamlı bir fark [$t(454) = -3.957$, $p = 0.000 < 0.05$] saptanmıştır. Medeni duruma göre karşılaştırmalar yapıldığında, evli ($\bar{X} = 6.48$) ve bekar ($\bar{X} = 8.20$) grubunun alt ölçeğe ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı fark [$t(454) = -1.296$, $p = 0.196 > 0.05$] bulunmadığı saptanmıştır. Çalışma durumu açısından yapılan karşılaştırmalara göre de, çalışıyor ($\bar{X} = 6.61$) ve çalışmıyor ($\bar{X} = 6.21$) grubunun **fiziksel cezalandırma** alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark [$t(454) = 1.330$, $p = 0.184 > 0.05$] bulunmamıştır. Karşılaştırmalara ebeveyn kaybı açısından bakıldığında, ebeveyn kaybı yaşamış anne babalar ($\bar{X} = 7.20$) ve ebeveyn kaybı yaşamamış anne babalar ($\bar{X} = 6.41$) grubunun **fiziksel cezalandırma** alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark [$t(454) = 1.864$, $p = 0.063 > 0.05$] olmadığı saptanmıştır. Sonuç olarak medeni durum, çalışma durumu ve ebeveyn kaybı açısından farklılık bulunmamıştır. Cinsiyet açısından “Kadın” grubu yönünde yüksek ortalama değer almış olması fiziksel cezanın göreceli olarak erkek gruba göre kadın grupta yüksek olduğu algısını ortaya koymaktadır.

Fiziksel Cezalandırma alt ölçeğine ait anne babaların öğrenim durumu, yaşı, sahip olmak istedikleri çocuğun cinsiyeti, sahip oldukları çocuğun cinsiyeti, sahip oldukları çocuk sayısı, anne babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk oldukları, anne babanın ebeveynlerinin öz/üvey durumları, ebeveynlerinden annelerinin ve babalarının öğrenim durumu, hangi ebeveynin vefat ettiği bağımsız değişkenlerine göre betimsel analiz sonuçları Tablo 40’ta, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları ise Ek-5 Tablo 62’de verilmiştir.

Fiziksel cezalandırma alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları **öğrenim durumuna** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar elde edilmemiştir. Öğrenim durumunda altı kategori yer almaktadır. Bunlar, okur yazar ($\bar{X} = 9.00$; $Ss = 2.82$), ilkokul mezunu ($\bar{X} = 6.61$; $Ss = 3.01$), ortaokul mezunu ($\bar{X} = 6.78$; $Ss = 3.50$), lise mezunu ($\bar{X} = 6.62$; $Ss = 3.15$), üniversite mezunu ($\bar{X} = 6.25$; $Ss = 2.50$), lisans üstü ($\bar{X} = 6.52$; $Ss = 3.15$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F = 0.686$, $p = 0.634 > 0.05$) saptanmamıştır. Öğrenim durumu açısından en

büyük ortalama değeri “okur-yazar”, en küçük ortalama “üniversite mezunu” grubuna aittir.

Tablo 40’ta görüldüğü gibi, fiziksel cezalandırma alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları **yaşa** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmuştur. Örnekleme katılan anne babaların 4 farklı yaş grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, ondokuz ve yirmidokuz yaş arası ($\bar{X}=7.42$; $Ss=2.96$), otuz ve otuz dokuz yaş arası ($\bar{X}=6.24$; $Ss=2.90$), kırk ve kırk dokuz yaş arası ($\bar{X}=6.33$; $Ss=2.77$), elli yaş ve üstü ($\bar{X}=9.63$; $Ss=2.87$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=7.554$, $p=0.000<0.05$) saptanmıştır. Anne babanın yaşı açısından Levene testine göre varyanslar homojendir ($p=0,547$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak için yapılan Scheffe testine göre çoklu karşılaştırma testi sonuçları şunlardır: 19-29 ile 30-39 ($p=0,025$), 30-39 ile 50 ve üstü ($p=0,002$), 40-49 ile 50 ve üstü ($p=0,006$) arasında farklılık görülmüştür. Yaş açısından en büyük ortalama değeri “50 ve üstü” yaş grubuna, en küçük ortalama ise “30-39” yaş arası gruba aittir.

Ancak **sahip olmak istediği çocuğun cinsiyetine** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örnekleme katılan anne babaların üç farklı istek grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, kız ($\bar{X}=6.19$; $Ss=2.87$), erkek ($\bar{X}=6.64$; $Ss=3.29$), hem kız hem erkek ($\bar{X}=6.55$; $Ss=2.85$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=0.650$, $p=0.522>0.05$) saptanmamıştır. Sahip olmak istenen çocuğun cinsiyeti açısından en büyük ortalama değeri “erkek”, en küçük ortalama ise “kız” grubuna aittir.

Tablo 40 “Fiziksel Cezalandırma” Alt Ölçeğine Ait Demografik Değişkenlerin Betimsel Analiz Sonuçları

		N	$\bar{X}$	S	F	p
Öğrenim Durumu	okur yazar	2	9,00	2,82		
	ilkokul mezunu	55	6,61	3,01		
	ortaokul mezunu	46	6,78	3,50		
	lise mezunu	161	6,62	3,15	,68	,634
	üniversite mezunu	171	6,25	2,50		
	lisans üstü	21	6,52	3,15		
	Toplam	456	6,50	2,94		
Yaş	19-29	70	7,42	2,96		
	30-39	289	6,24	2,90		
	40-49	81	6,33	2,77	7,55	,000
	50 ve üstü	11	9,63	2,87		
	toplam	451	6,52	2,95		
Sahip olmak istenen çocuğun cinsiyeti	kız	92	6,19	2,87		
	erkek	88	6,64	3,29		
	böyle bir isteğim olmadı	275	6,55	2,85	,65	,522
	toplam	455	6,50	2,94		
Sahip olunan çocuğun cinsiyeti	kız	195	6,47	2,96		
	erkek	190	6,22	2,77		
	Hem kız hem erkek	70	7,30	3,24	3,44	,033
	toplam	455	6,49	2,94		
Ailenin sahip olduğu çocuk sayısı	1	247	6,44	2,94		
	2	171	6,30	2,88		
	3	33	7,72	2,86	2,63	,052
	4	5	8,00	4,06		
	toplam	456	6,50	2,94		
Anne/babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu	1	172	6,69	2,87		
	2	122	6,42	2,90		
	3	82	6,48	3,35		
	4	35	5,88	2,87	,60	,661
	5	44	6,40	2,60		
	toplam	455	6,49	2,94		
Anne/Babanın Annesinin Öğrenim Durumu	okur yazar değil	50	7,10	3,26		
	okur yazar	41	7,778	3,35		
	ilkokul mezunu	249	6,15	2,78		
	ortaokul mezunu	50	6,40	2,46	3,41	,052
	lise mezunu	49	6,34	2,84		
	üniversite mezunu	16	7,81	3,70		
	Toplam	455	6,50	2,94		
Anne/Babanın Babasının Öğrenim Durumu	okur yazar değil	10	6,30	2,45		
	okur yazar	24	7,25	2,92		
	ilkokul mezunu	196	6,26	2,92		
	ortaokul mezunu	83	7,02	3,10	1,42	,215
	lise mezunu	83	6,24	2,88		
	üniversite mezunu	52	6,90	2,95		
	Toplam	448	6,52	2,95		
Anne/babanın kendi anne babasının vefat durumları	annem vefat etti	13	8,23	2,97		
	babam vefat etti	36	6,55	2,73		
	ikisi de vefat etti	5	5,60	1,81	2,39	,102
	toplam	54	6,87	2,80		

Karşılaştırmalar **anne babanın sahip olduğu çocuğun cinsiyetine** göre yapıldığında anlamlı sonuçlar bulunmuştur. Örnekleme katılan anne babaların 3

farklı grupta yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, kız ($\bar{X}=6.47$; $Ss=2.96$), erkek ($\bar{X}=6.22$; $Ss=2.77$), hem kız hem erkek ($\bar{X}=7.30$; $Ss=3.24$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=3.444$, $p=0.033<0.05$) saptanmıştır. Anne babanın sahip olduğu çocuğun cinsiyeti için Levene testine göre varyanslar homojendir ($p=0,076$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak için yapılan Scedgeffe testine göre çoklu karşılaştırma testi sonuçları şunlardır: erkek ile hem kız hem erkek ($p=0,033$) arasında farklılık görülmüştür. Sahip olunan çocuğun cinsiyeti açısından en büyük ortalama değeri “hem kız hem erkek”, en küçük ortalama ise “erkek” grubuna aittir.

Anne babanın sahip olduğu çocuk sayısına göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örnekleme katılan anne babaların 4 farklı grupta yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, bir ($\bar{X}=6.44$; $Ss=2.94$), iki ($\bar{X}=6.30$; $Ss=2.88$), üç ($\bar{X}=7.72$; $Ss=2.86$) ve dört ($\bar{X}=8.00$; $Ss=4.06$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=2.636$, $p=0.052>0.05$) saptanmamıştır. Ailenin sahip olduğu çocuk sayısı açısından en büyük ortalama değeri “4”, en küçük ortalama “2” grubuna aittir. **Anne babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu** ifadesine göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlara rastlanmamıştır. Örnekleme katılan anne babaların beş farklı yaş grubunda yer aldığı saptanmıştır.

Bunlar, birinci çocuk ($\bar{X}=6.69$; $Ss=2.87$), ikinci çocuk ($\bar{X}=6.42$; $Ss=2.90$), üçüncü çocuk ($\bar{X}=6.48$; $Ss=3.35$), dördüncü çocuk ($\bar{X}=5.88$; $Ss=2.87$) ve beşinci çocuk ($\bar{X}=6.40$; $Ss=2.60$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=0.603$, $p=0.661<0.05$) saptanmamıştır. Anne babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğuna ait en büyük ortalama değeri “1.”, en küçük ortalama “4.” grubuna aittir. **Anne babanın kendi annesinin öğrenim durumu** ifadesine göre karşılaştırıldığında da anlamlı sonuçlar elde edilmemiştir. Örnekleme katılan anne babaların kendi annelerinin 6 farklı öğrenim grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, okur yazar değil ($\bar{X}=7.10$; $Ss=3.26$), okur yazar ($\bar{X}=7.78$; $Ss=3.35$), ilkokul mezunu ($\bar{X}=6.15$; $Ss=2.78$), ortaokul mezunu ($\bar{X}=6.40$; $Ss=2.46$), lise mezunu ($\bar{X}=6.34$; $Ss=2.84$), üniversite mezunu ($\bar{X}=7.81$; $Ss=3.70$) grup ortalamaları birbirleri ile

karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=3.418$, $p=0.052>0.05$) saptanmamıştır. Anne/Babanın kendi annesinin öğrenim durumu açısından en büyük ortalama değeri “üniversite mezunu”, en küçük ortalama “ilkokul mezunu” grubuna aittir. **Anne babanın kendi babasının öğrenim durumu** ifadesine göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlara rastlanmamıştır. Örneklemeye katılan anne babaların kendi babalarının 6 farklı öğrenim grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, okur yazar değil ($\bar{X}=6.30$; $Ss=2.45$), okur yazar ($\bar{X}=7.25$; $Ss=2.92$), ilkokul mezunu ($\bar{X}=6.26$; $Ss=2.92$), ortaokul mezunu ($\bar{X}=7.02$; $Ss=3.10$), lise mezunu ($\bar{X}=6.24$; $Ss=2.88$), üniversite mezunu ($\bar{X}=6.90$; $Ss=2.95$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=1.423$, $p=0.215>0.05$) olmadığı saptanmıştır. Anne/Babanın kendi babasının öğrenim durumu açısından en büyük ortalama değeri “okur-yazar”, en küçük ortalama “ilkokul mezunu” grubuna aittir.

Tablo 40 incelendiğinde, fiziksel cezalandırma alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları **anne babanın kendi anne ve babasının vefat durumlarına** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örneklemeye katılan anne babaların 3 farklı grupta yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, annem vefat etti ($\bar{X}=8.23$; $Ss=2.97$), babam vefat etti ($\bar{X}=6.55$; $Ss=2.73$), ve ikisi de vefat etti ($\bar{X}=5.60$; $Ss=1.81$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=2.393$, $p=0.102>0.05$) saptanmamıştır. Anne/babanın kendi anne babasının vefat durumları açısından en büyük ortalama değeri “annem vefat etti”, en küçük ortalama “ikisi de vefat etti” grubuna aittir.

7. Başarı İçin Baskı Alt Ölçeğine İlişkin Analiz Sonuçları:

Başarı için baskı alt ölçeğinin puan ortalamaları cinsiyet, medeni durum, çalışma durumu ve ebeveyn kaybı bağımsız değişkenlerine göre t-testi ile karşılaştırılmıştır. Fiziksel cezalandırma alt ölçeği ile bu bağımsız değişkenlere ilişkin karşılaştırmalar Tablo 41’de verilmiştir.

Tablo 41 Başarı İçin Baskı Alt Ölçeğine İlişkin T-Test Sonuçları

	Grup	n	$\bar{X}$	Ss	t	Sd	p
Cinsiyet	Kadın	244	12,0123	4,05059	-2,205	447	,028
	Erkek	205	12,8244	3,68335			
Medeni durum	Evli	445	12,4045	3,90460	1,227	447	,220
	Bekar/Boşanmış	4	10,0000	3,46410			
Çalışma durumu	Çalışıyor	320	12,5438	3,96038	1,375	447	,170
	Çalışmıyor	129	11,9845	3,74580			
Ebeveyn kaybı	Evet	53	11,4906	3,36625	-1,776	447	,076
	Hayır	396	12,5025	3,95897			

Tablo 41 incelendiğinde, cinsiyet açısından kadın ($\bar{X}=12.01$) ve erkek ($\bar{X}=12.82$) grubunun **başarı için baskı** alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark [$t(447)=-2.205$, $p=0.028>0.05$] saptanmıştır. Medeni duruma göre karşılaştırmalar yapıldığında, evli ($\bar{X}=12.40$) ve bekar ($\bar{X}=10.00$) grubunun alt ölçeğe ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı fark [$t(447)=1.227$, $p=0.220>0.05$] bulunmadığı saptanmıştır. Çalışma durumu açısından yapılan karşılaştırmalara göre, çalışıyor ($\bar{X}=12.54$) ve çalışmıyor ($\bar{X}=11.98$) grubunun, **başarı için baskı** alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark [$t(447)=1.375$, $p=0.170>0.05$] bulunmamıştır. Karşılaştırmalara ebeveyn kaybı açısından bakıldığında, ebeveyn kaybı yaşamış anne babalar ($\bar{X}=11.49$) ve ebeveyn kaybı yaşamamış anne babalar ($\bar{X}=12.50$) grubunun **başarı için baskı** alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark [$t(447)=-1.776$, $p=0.076>0.05$] bulunmamıştır. Sonuç olarak medeni durum, çalışma durumu ve ebeveyn kaybı açısından farklılık bulunmamıştır. Cinsiyet açısından “Kadın” grubu yönünde yüksek ortalama değer almış olması başarı için baskının göreceli olarak erkek gruba göre kadın grupta yüksek olduğu algısını ortaya koymaktadır.

Başarı İçin Baskı alt ölçeğine ait anne babaların öğrenim durumu, yaşı, sahip olmak istedikleri çocuğun cinsiyeti, sahip oldukları çocuğun cinsiyeti, sahip oldukları çocuk sayısı, anne babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk oldukları, anne babanın ebeveynlerinin öz/üvey durumları, ebeveynlerinden annelerinin ve babalarının öğrenim durumu, hangi ebeveynin vefat ettiği bağımsız

değişkenlerine göre betimsel analiz sonuçları Tablo 42’de, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları ise Ek-5 Tablo 63’te verilmiştir.

Tablo 42 incelendiğinde başarı için baskı alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları **öğrenim durumuna** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Öğrenim durumunda altı kategori yer almaktadır. Bunlar, okur yazar ($\bar{X}=10.00$; $Ss=1.41$), ilkokul mezunu ($\bar{X}=11.29$; $Ss=4.16$), ortaokul mezunu ($\bar{X}=12.41$; $Ss=3.55$), lise mezunu ($\bar{X}=12.60$; $Ss=3.61$), üniversite mezunu ($\bar{X}=12.72$; $Ss=4.07$), lisans üstü ($\bar{X}=10.95$; $Ss=4.26$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=1.925$, $p=0.089>0.05$) saptanmamıştır. Öğrenim durumu açısından en büyük ortalama değeri “üniversite mezunu”, en küçük ortalama “okur-yazar” grubuna aittir.

Ancak **yaşa** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmuştur. Örneklemeye katılan anne babaların 4 farklı yaş grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, on dokuz ve yirmi dokuz yaş arası ($\bar{X}=11.75$; $Ss=3.39$), otuz ve otuz dokuz yaş arası ($\bar{X}=12.76$; $Ss=4.05$), kırk ve kırk dokuz yaş arası ($\bar{X}=11.50$; $Ss=3.60$), elli yaş ve üstü ($\bar{X}=11.40$; $Ss=3.65$), grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=3.154$, $p=0.025<0.05$) saptanmıştır. Anne babanın yaşı açısından Levene testine göre varyanslar homojen değildir ($p=0,049$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak için yapılan Tamhane T2 testine göre çoklu karşılaştırma testi sonuçları şunlardır: 30-39 ile 40-49 ($p=0,043$) arasında farklılık görülmüştür. Yaş açısından en büyük ortalama değeri “30-39” yaş grubuna, en küçük ortalama ise “50 ve üstü” yaş arası gruba aittir.

Tablo 42 “Başarı İçin Baskı” Alt Ölçeğine Ait Demografik Değişkenlerin Betimsel Analiz Sonuçları

		N	$\bar{X}$	S	F	p
Öğrenim Durumu	okur yazar	2	10,00	1,41		
	ilkokul mezunu	54	11,29	4,16		
	ortaokul mezunu	46	12,41	3,55		
	lise mezunu	158	12,60	3,61	1,92	,089
	üniversite mezunu	168	12,72	4,07		
	lisans üstü	21	10,95	4,26		
	Toplam	449	12,38	3,90		
Yaş	19-29	69	11,75	3,39		
	30-39	283	12,76	4,05		
	40-49	82	11,50	3,60	3,15	,025
	50 ve üstü	10	11,40	3,65		
	toplam	444	12,34	3,90		
Sahip olmak istenen çocuğun cinsiyeti	kız	90	12,20	4,05		
	erkek	86	12,53	3,77		
	böyle bir isteğim olmadı	272	12,39	3,91	,16	,849
	toplam	448	12,38	3,90		
Sahip olunan çocuğun cinsiyeti	kız	192	12,43	3,81		
	erkek	188	12,32	4,07		
	Hem kız hem erkek	68	12,35	3,71	,03	,966
	toplam	448	12,37	3,90		
Ailenin sahip olduğu çocuk sayısı	1	242	12,46	3,94		
	2	171	12,30	3,88		
	3	32	12,40	3,77	,45	,715
	4	4	10,25	3,86		
	toplam	449	12,38	3,90		
Anne/babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu	1	165	12,37	3,65		
	2	123	12,14	3,96		
	3	82	12,63	4,19		
	4	35	12,74	3,74	,27	,897
	5	43	12,39	4,32		
	toplam	448	12,39	3,90		
Anne/Babanın Annesinin Öğrenim Durumu	okur yazar değil	50	11,80	3,53		
	okur yazar	40	11,30	4,36		
	ilkokul mezunu	244	12,34	3,94		
	ortaokul mezunu	50	12,54	3,78	2,08	,067
	lise mezunu	48	13,56	3,39		
	üniversite mezunu	16	13,62	4,31		
	Toplam	448	12,39	3,90		
Anne/Babanın Babasının Öğrenim Durumu	okur yazar değil	10	13,00	3,65		
	okur yazar	22	11,27	3,69		
	ilkokul mezunu	190	12,01	3,82		
	ortaokul mezunu	82	11,53	3,85	4,27	,001
	lise mezunu	84	13,15	3,77		
	üniversite mezunu	52	14,03	3,70		
	Toplam	440	12,36	3,86		
Anne/babanın kendi anne babasının vefat durumları	annem vefat etti	12	9,75	1,86		
	babam vefat etti	36	12,05	3,84		
	ikisi de vefat etti	5	13,40	3,50	2,66	,079
	toplam	53	11,66	3,58		

Ailelerin **sahip olmak istediği çocuğun cinsiyetine** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlara rastlanmamıştır. Örneklem katılan anne

babaların üç farklı istek grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, kız ($\bar{X}=12.20$; $Ss=4.05$), erkek ($\bar{X}=12.53$; $Ss=3.77$), hem kız hem erkek ($\bar{X}=12.39$; $Ss=3.91$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=0.164$, $p=0.849>0.05$) bulunmamıştır. Sahip olmak istenen çocuğun cinsiyeti açısından en büyük ortalama değeri “erkek”, en küçük ortalama ise “kız” grubuna aittir.

Başarı için baskı alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları **anne babanın sahip olduğu çocuğun cinsiyetine** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar gözlenmemiştir. Örneklemeye katılan anne babaların 3 farklı grupta yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, kız ($\bar{X}=12.43$; $Ss=3.81$), erkek ($\bar{X}=12.32$; $Ss=4.07$), hem kız hem erkek ($\bar{X}=12.35$; $Ss=3.71$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=0.034$, $p=0.966>0.05$) saptanmamıştır. Sahip olunan çocuğun cinsiyeti açısından en büyük ortalama değeri “kız”, en küçük ortalama ise “erkek” grubuna aittir.

Anne babanın sahip olduğu çocuk sayısına göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örneklemeye katılan anne babaların 4 farklı grupta yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, bir ($\bar{X}=12.46$; $Ss=3.94$), iki ($\bar{X}=12.30$; $Ss=3.88$), üç ($\bar{X}=12.40$; $Ss=3.77$) ve dört ($\bar{X}=10.25$; $Ss=3.86$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=0.454$, $p=0.715>0.05$) saptanmamıştır. Ailenin sahip olduğu çocuk sayısı açısından en büyük ortalama değeri “1”, en küçük ortalama “4” grubuna aittir. Benzer şekilde **anne babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu** ifadesine göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar elde edilmemiştir. Örneklemeye katılan anne babaların beş farklı yaş grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, birinci çocuk ($\bar{X}=12.37$; $Ss=3.65$), ikinci çocuk ($\bar{X}=12.14$; $Ss=3.96$), üçüncü çocuk ($\bar{X}=12.63$; $Ss=4.19$), dördüncü çocuk ($\bar{X}=12.74$; $Ss=3.74$) ve beşinci çocuk ($\bar{X}=12.39$; $Ss=4.32$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=0.270$, $p=0.897<0.05$) bulunmamıştır. Anne babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğuna ait en büyük ortalama değeri “4.”, en küçük ortalama “2.” grubuna aittir.

Tablo 42’de görüldüğü gibi, **anne babanın kendi annesinin öğrenim durumu** ifadesine göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örnekleme katılan anne babaların kendi annelerinin 6 farklı öğrenim grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, okur yazar değil ($\bar{X}=11.80$; $Ss=3.53$), okur yazar ($\bar{X}=11.30$; $Ss=4.36$), ilkokul mezunu ($\bar{X}=12.34$; $Ss=3.94$), ortaokul mezunu ($\bar{X}=12.54$; $Ss=3.78$), lise mezunu ($\bar{X}=13.56$; $Ss=3.39$), üniversite mezunu ($\bar{X}=13.62$; $Ss=4.31$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=2.082$, $p=0.067>0.05$) saptanmamıştır. Anne/Babanın kendi annesinin öğrenim durumu açısından en büyük ortalama değeri “üniversite mezunu”, en küçük ortalama “okur-yazar” grubuna aittir.

Başarı için baskı alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları **anne babanın kendi babasının öğrenim durumu** ifadesine göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar saptanmıştır. Örnekleme katılan anne babaların kendi babalarının 6 farklı öğrenim grubunda yer aldığı görülmektedir. Bunlar, okur yazar değil ($\bar{X}=13.00$; $Ss=3.65$), okur yazar ($\bar{X}=11.27$; $Ss=3.69$), ilkokul mezunu ($\bar{X}=12.01$; $Ss=3.82$), ortaokul mezunu ($\bar{X}=11.53$; $Ss=3.85$), lise mezunu ($\bar{X}=13.15$; $Ss=3.77$), üniversite mezunu ($\bar{X}=14.03$; $Ss=3.70$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=4.271$, $p=0.001<0.05$) saptanmıştır. Anne/babanın babasının öğrenim durumu açısından Levene testine göre varyanslar homojendir ($p=0.929$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak için yapılan Scheffe testine göre çoklu karşılaştırma testi sonuçları şunlardır: ilkokul mezunu ile üniversite mezunu ($p=0.043$), ortaokul mezunu ile üniversite mezunu ($p=0.018$) arasında farklılık görülmüştür. Anne/Babanın kendi babasının öğrenim durumu açısından en büyük ortalama değeri “üniversite mezunu”, en küçük ortalama “okur-yazar” grubuna aittir.

Anne babanın kendi anne ve babasının vefat durumlarına göre karşılaştırıldığında ise anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örnekleme katılan anne babaların 3 farklı grupta yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, annem vefat etti ($\bar{X}=9.75$; $Ss=1.86$), babam vefat etti ($\bar{X}=12.05$; $Ss=3.84$), ve ikisi de vefat etti ($\bar{X}=13.40$; $Ss=3.50$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı

bir farklılık ($F=2.666$, $p=0.079>0.05$) saptanmamıştır. Anne/babanın kendi anne babasının vefat durumları açısından en büyük ortalama değeri “ikisi de vefat etti”, en küçük ortalama “annem vefat etti” grubuna aittir.

8. Ayrıcalıklardan Yoksunlaştırma Alt Ölçeğine İlişkin Analiz Sonuçları:

Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma alt ölçeğinin puan ortalamaları cinsiyet, medeni durum, çalışma durumu ve ebeveyn kaybı bağımsız değişkenlerine göre t-testi ile karşılaştırılmıştır. Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma alt ölçeği ile bu bağımsız değişkenlere ilişkin karşılaştırmalar Tablo 43’te verilmiştir.

Tablo 43 Ayrıcalıklardan Yoksunlaştırma Alt Ölçeğine İlişkin T-Test Sonuçları

	Grup	n	$\bar{X}$	Ss	t	Sd	p
Cinsiyet	Kadın	248	6,9637	2,91629	-1,093	455	,275
	Erkek	209	7,2679	3,01996			
Medeni durum	Evli	452	7,0774	2,95805	-1,746	455	,081
	Bekar/Boşanmış	5	9,4000	2,96648			
Çalışma durumu	Çalışıyor	326	7,1043	2,99150	,016	455	,987
	Çalışmıyor	131	7,0992	2,90849			
Ebeveyn kaybı	Evet	55	7,5636	3,14915	1,230	455	,219
	Hayır	402	7,0398	2,93715			

Cinsiyet açısından kadın ($\bar{X}=6.96$) ve erkek ($\bar{X}=7.26$) grubunun **ayrıcalıklardan yoksunlaştırma** alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark [$t(455)=-1.093$, $p=0.275>0.05$] olmadığı saptanmıştır. Benzeri biçimde medeni duruma göre karşılaştırmalar yapıldığında, evli ($\bar{X}=7.07$) ve bekar ($\bar{X}=9.40$) grubunun alt ölçeğe ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı fark [$t(455)=-1.746$, $p=0.081>0.05$] bulunmadığı saptanmıştır. Çalışma durumu açısından yapılan karşılaştırmalara göre, çalışıyor ($\bar{X}=7.10$) ve çalışmıyor ($\bar{X}=7.09$) grubunun **ayrıcalıklardan yoksunlaştırma** alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark [$t(455)=0.016$, $p=0.987>0.05$] bulunmamıştır. Karşılaştırmalara ebeveyn kaybı açısından bakıldığında, ebeveyn kaybı yaşamış anne babalar ($\bar{X}=7.56$) ve ebeveyn kaybı yaşamamış anne babalar

($\bar{X}=7.03$) grubunun **ayrıcılıklardan yoksunlaştırma** alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark [$t(455)= 1.230$, $p = 0.219>0.05$] bulunmamıştır. Sonuç olarak cinsiyet, medeni durum, çalışma durumu ve ebeveyn kaybı açısından farklılık bulunmamıştır.

Ayrıcılıklardan Yoksunlaştırma alt ölçeğine ait anne babaların öğrenim durumu, yaşı, sahip olmak istedikleri çocuğun cinsiyeti, sahip oldukları çocuğun cinsiyeti, sahip oldukları çocuk sayısı, anne babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk oldukları, anne babanın ebeveynlerinin öz/üvey durumları, ebeveynlerinden annelerinin ve babalarının öğrenim durumu, hangi ebeveynin vefat ettiği bağımsız değişkenlerine göre betimsel analiz sonuçları Tablo 44’te, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları ise Ek-5 Tablo 64’te verilmiştir.

Ayrıcılıklardan yoksunlaştırma alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları **öğrenim durumuna** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Öğrenim durumunda altı kategori yer almaktadır. Bunlar, okur yazar ($\bar{X}=10.00$; $Ss=2.82$), ilkokul mezunu ($\bar{X}=6.92$; $Ss=2.86$), ortaokul mezunu ($\bar{X}=7.31$; $Ss=2.93$), lise mezunu ($\bar{X}=7.40$; $Ss=3.20$), üniversite mezunu ($\bar{X}=6.86$; $Ss=2.76$), lisans üstü ($\bar{X}=6.38$; $Ss=2.80$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=1.288$, $p=0.268>0.05$) saptanmamıştır. Öğrenim durumu açısından en büyük ortalama değeri “okur-yazar”, en küçük ortalama “lisansüstü mezunu” grubuna aittir. Benzer şekilde **yaşa** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlara rastlanmamıştır. Örneklem katılan anne babaların 4 farklı yaş grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, on dokuz ve yirmi dokuz yaş arası ($\bar{X}=7.85$; $Ss=2.79$), otuz ve otuz dokuz yaş arası ($\bar{X}=6.99$; $Ss=3.00$), kırk ve kırk dokuz yaş arası ($\bar{X}=6.73$; $Ss=2.84$), elli yaş ve üstü ($\bar{X}=8.18$; $Ss=3.51$), grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=2.564$, $p=0.054>0.05$) saptanmamıştır. Yaş açısından en büyük ortalama değeri “50 ve üstü” yaş grubuna, en küçük ortalama ise “40-49” yaş arası gruba aittir.

Tablo 44 “Ayrıcalıklardan Yoksunlaştırma” Alt Ölçeğine Ait Demografik Değişkenlerin Betimsel Analiz Sonuçları

		N	$\bar{X}$	S	F	p
Öğrenim Durumu	okur yazar	2	10,00	2,82		
	ilkokul mezunu	55	6,92	2,86		
	ortaokul mezunu	44	7,31	2,93		
	lise mezunu	164	7,40	3,20	1,28	,268
	üniversite mezunu	171	6,86	2,76		
	lisans üstü	21	6,38	2,80		
	Toplam	457	7,10	2,96		
Yaş	19-29	70	7,85	2,79		
	30-39	287	6,99	3,00		
	40-49	84	6,73	2,84	2,56	,054
	50 ve üstü	11	8,18	3,51		
	toplam	452	7,10	2,97		
Sahip olmak istenen çocuğun cinsiyeti	kız	92	6,90	3,10		
	erkek	89	7,31	3,09		
	böyle bir isteğim olmadı	275	7,09	2,87	,43	,646
	toplam	456	7,09	2,96		
Sahip olunan çocuğun cinsiyeti	kız	194	6,88	2,90		
	erkek	192	7,06	2,85		
	Hem kız hem erkek	70	7,80	3,36	2,50	,083
	toplam	456	7,09	2,96		
Ailenin sahip olduğu çocuk sayısı	1	246	7,00	2,91		
	2	173	7,24	3,13		
	3	33	6,84	2,36	,84	,469
	4	5	8,80	2,94		
	toplam	457	7,10	2,96		
Anne/babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu	1	171	7,12	2,80		
	2	123	6,92	2,87		
	3	84	7,38	3,30		
	4	35	7,11	3,23	,33	,858
	5	43	6,93	3,02		
	toplam	456	7,10	2,96		
Anne/Babanın Annesinin Öğrenim Durumu	okur yazar değil	52	7,09	3,07		
	okur yazar	41	8,12	2,84		
	ilkokul mezunu	247	6,69	2,89		
	ortaokul mezunu	51	7,64	2,80	2,59	,054
	lise mezunu	49	7,61	3,08		
	üniversite mezunu	16	7,12	3,15		
	Toplam	456	7,08	2,95		
Anne/Babanın Babasının Öğrenim Durumu	okur yazar değil	10	7,20	3,64		
	okur yazar	24	7,45	2,32		
	ilkokul mezunu	195	6,78	2,91		
	ortaokul mezunu	82	7,41	3,03	1,27	,274
	lise mezunu	85	7,61	3,19		
	üniversite mezunu	52	6,86	2,68		
	Toplam	448	7,11	2,96		
Anne/babanın kendi anne babasının vefat durumları	annem vefat etti	13	8,07	2,84		
	babam vefat etti	37	7,18	2,79		
	ikisi de vefat etti	5	6,60	3,28	,65	,523
	toplam	55	7,34	2,82		

Anne babaları **sahip olmak istediği çocuğun cinsiyetine** göre karşılaştırıldığında da anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örneklemeye katılan anne

babaların üç farklı istek grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, kız ($\bar{X}=6.90$; $Ss=3.10$), erkek ($\bar{X}=7.31$; $Ss=3.09$), hem kız hem erkek ($\bar{X}=7.09$; $Ss=2.87$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=0.437$, $p=0.646>0.05$) saptanmamıştır. Sahip olmak istenen çocuğun cinsiyeti açısından en büyük ortalama değeri “erkek”, en küçük ortalama ise “kız” grubuna aittir. **Anne babanın sahip olduğu çocuğun cinsiyetine** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar elde edilmemiştir. Örneklem katılan anne babaların 3 farklı grupta yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, kız ($\bar{X}=6.88$; $Ss=2.90$), erkek ($\bar{X}=7.06$; $Ss=2.85$), hem kız hem erkek ($\bar{X}=7.80$; $Ss=3.36$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=2.507$, $p=0.083>0.05$) bulunmamıştır. Sahip olunan çocuğun cinsiyeti açısından en büyük ortalama değeri “hem kız hem erkek”, en küçük ortalama ise “kız” grubuna aittir.

Karşılaştırmalara **anne babanın sahip olduğu çocuk sayısına** göre bakıldığında anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örneklem katılan anne babaların 4 farklı grupta yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, bir ($\bar{X}=7.00$; $Ss=2.91$), iki ($\bar{X}=7.24$; $Ss=3.13$), üç ($\bar{X}=6.84$; $Ss=2.36$) ve dört ($\bar{X}=8.80$; $Ss=2.94$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=0.846$, $p=0.469>0.05$) saptanmamıştır. Ailenin sahip olduğu çocuk sayısı açısından en büyük ortalama değeri “4”, en küçük ortalama “3” grubuna aittir. Benzer şekilde **anne babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu** ifadesine göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örneklem katılan anne babaların beş farklı yaş grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, birinci çocuk ($\bar{X}=7.12$; $Ss=2.80$), ikinci çocuk ($\bar{X}=6.92$; $Ss=2.87$), üçüncü çocuk ($\bar{X}=7.38$; $Ss=3.30$), dördüncü çocuk ($\bar{X}=7.11$; $Ss=3.23$) ve beşinci çocuk ($\bar{X}=6.93$; $Ss=3.02$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=0.330$, $p=0.858>0.05$) bulunmamıştır. Anne babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğuna ait en büyük ortalama değeri “3. çocuk”, en küçük ortalama “2. çocuk” grubuna aittir.

Anne babanın kendi annesinin öğrenim durumu ifadesine göre karşılaştırıldığında da anlamlı sonuçlar elde edilmemiştir. Örneklem katılan

anne babaların kendi annelerinin 6 farklı öğrenim grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, okur yazar değil ($\bar{X}=7.09$; $Ss=3.07$), okur yazar ($\bar{X}=8.12$; $Ss=2.84$), ilkokul mezunu ($\bar{X}=6.69$; $Ss=2.89$), ortaokul mezunu ($\bar{X}=7.64$; $Ss=2.80$), lise mezunu ($\bar{X}=7.61$; $Ss=3.08$), üniversite mezunu ($\bar{X}=7.12$; $Ss=3.15$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=2.590$, $p=0.054>0.05$) saptanmamıştır. Anne/Babanın kendi annesinin öğrenim durumu açısından en büyük ortalama değeri “okur-yazar”, en küçük ortalama “ilkokul mezunu” grubuna aittir.

Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları **anne babanın kendi babasının öğrenim durumu** ifadesine göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örneklem katılan anne babaların kendi babalarının 6 farklı öğrenim grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, okur yazar değil ($\bar{X}=7.20$; $Ss=3.64$), okur yazar ($\bar{X}=7.45$; $Ss=2.32$), ilkokul mezunu ($\bar{X}=6.78$; $Ss=2.91$), ortaokul mezunu ($\bar{X}=7.41$; $Ss=3.03$), lise mezunu ($\bar{X}=7.61$; $Ss=3.19$), üniversite mezunu ($\bar{X}=6.86$; $Ss=2.68$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=1.273$, $p=0.274>0.05$) bulunmamıştır. Anne/Babanın kendi babasının öğrenim durumu açısından en büyük ortalama değeri “lise mezunu”, en küçük ortalama “ilkokul mezunu” grubuna aittir. Benzer şekilde **anne babanın kendi anne ve babasının vefat durumlarına** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örneklem katılan anne babaların 3 farklı grupta yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, annem vefat etti ($\bar{X}=8.07$; $Ss=2.84$), babam vefat etti ($\bar{X}=7.18$; $Ss=2.79$), ve ikisi de vefat etti ($\bar{X}=6.60$; $Ss=3.28$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=0.656$, $p=0.523>0.05$) saptanmamıştır. Anne/babanın kendi anne babasının vefat durumları açısından en büyük ortalama değeri “annem vefat etti”, en küçük ortalama “ikisi de vefat etti” grubuna aittir.

Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma alt ölçeği açısından anne babanın öğrenim durumu, yaş, sahip olmak istediği çocuğun cinsiyeti, sahip olduğu çocuğun cinsiyeti, sahip olduğu çocuk sayısı, kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu, ebeveynlerinin öz-üvey durumları, ebeveynlerinden annenin ve babanın öğrenim

durumları ile hangi ebeveynin vefat ettiği bağımsız değişkenleri açısından bir farklılık bulunamamıştır.

9. Duygusal Cezalandırma Alt Ölçeğine İlişkin Analiz Sonuçları:

Duygusal cezalandırma alt ölçeğinin puan ortalamaları cinsiyet, medeni durum, çalışma durumu ve ebeveyn kaybı bağımsız değişkenlerine göre t-testi ile karşılaştırılmıştır. Duygusal cezalandırma alt ölçeği ile bu bağımsız değişkenlere ilişkin karşılaştırmalar Tablo 45'te verilmiştir.

Tablo 45 Duygusal Cezalandırma Alt Ölçeğine İlişkin T-Test Sonuçları

	Grup	n	$\bar{X}$	Ss	t	Sd	p
Cinsiyet	Kadın	244	21,9180	6,18054	-1,994	448	,047
	Erkek	206	23,1650	7,08361			
Medeni durum	Evli	445	22,4719	6,64392	-,512	448	,609
	Bekar/Boşanmış	5	24,0000	5,74456			
Çalışma durumu	Çalışıyor	320	22,7125	6,61279	1,123	448	,262
	Çalışmıyor	130	21,9385	6,66909			
Ebeveyn kaybı	Evet	51	22,6667	6,39583	,203	448	,839
	Hayır	399	22,4662	6,66787			

Analiz sonucunda Tablo 45'te görüldüğü gibi, cinsiyet açısından kadın ($\bar{X}=21.91$) ve erkek ($\bar{X}=23.16$) grubunun **duygusal cezalandırma** alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark [$t(448) = -1.994$, $p = 0.047 < 0.05$] saptanmıştır. Medeni duruma göre karşılaştırmalar yapıldığında, evli ($\bar{X}=22.47$) ve bekar ($\bar{X}=24.00$) grubunun alt ölçeğe ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı fark [$t(448) = -0.512$, $p = 0.609 > 0.05$] bulunmadığı saptanmıştır. Çalışma durumu açısından yapılan karşılaştırmalara göre, çalışıyor ($\bar{X}=22.71$) ve çalışmıyor ($\bar{X}=21.93$) grubunun **duygusal cezalandırma** alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark [$t(448) = 1.123$, $p = 0.262 < 0.05$] bulunmamıştır. Karşılaştırmalara ebeveyn kaybı açısından bakıldığında, ebeveyn kaybı yaşamış anne babalar ($\bar{X}=22.66$) ve ebeveyn kaybı yaşamamış anne babalar ($\bar{X}=22.46$) grubunun **duygusal cezalandırma** alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark [$t(448) = 0.203$, $p = 0.839 > 0.05$] bulunmamıştır. Sonuç olarak medeni durum, çalışma durumu ve

ebeveyn kaybı açısından farklılık bulunmamıştır. Cinsiyet açısından “Kadın” grubu yönünde yüksek ortalama değer almış olması duygusal cezalandırmanın göreceli olarak erkek gruba göre kadın grupta yüksek olduğu algısını ortaya koymaktadır.

Duygusal Cezalandırma alt ölçeğine ait anne babaların öğrenim durumu, yaşı, sahip olmak istedikleri çocuğun cinsiyeti, sahip oldukları çocuğun cinsiyeti, sahip oldukları çocuk sayısı, anne babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk oldukları, anne babanın ebeveynlerinin öz/üvey durumları, ebeveynlerinden annelerinin ve babalarının öğrenim durumu, hangi ebeveynin vefat ettiği bağımsız değişkenlerine göre betimsel analiz sonuçları Tablo 46’da, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları ise Ek-5 Tablo 65’te verilmiştir.

Tablo 46’da görüldüğü gibi, duygusal cezalandırma alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları **öğrenim durumuna** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Öğrenim durumunda altı kategori yer almaktadır. Bunlar, okur yazar ($\bar{X}=25.00$; $Ss=1.41$), ilkokul mezunu ($\bar{X}=22.62$; $Ss=7.89$), ortaokul mezunu ($\bar{X}=22.73$; $Ss=7.31$), lise mezunu ($\bar{X}=22.71$; $Ss=6.24$), üniversite mezunu ($\bar{X}=22.06$; $Ss=6.24$), lisans üstü ($\bar{X}=22.95$; $Ss=8.04$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=0.263$, $p=0.933>0.05$) saptanmamıştır. Öğrenim durumu açısından en büyük ortalama değeri “okur-yazar”, en küçük ortalama “üniversite mezunu” grubuna aittir.

Duygusal cezalandırma alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları **yaşa** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlara rastlanmamıştır. Örnekleme katılan anne babaların 4 farklı yaş grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, on dokuz ve yirmi dokuz yaş arası ($\bar{X}=22.38$; $Ss=4.85$), otuz ve otuz dokuz yaş arası ($\bar{X}=22.56$; $Ss=6.75$), kırk ve kırk dokuz yaş arası ($\bar{X}=22.04$; $Ss=7.35$), elli yaş ve üstü ($\bar{X}=25.44$; $Ss=6.94$), grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=0.738$, $p=0.530>0.05$) saptanmamıştır. Yaş açısından en büyük ortalama değeri “50 ve üstü” yaş grubuna, en küçük ortalama ise “40-49” yaş arası gruba aittir. Benzer şekilde **sahip olmak istediği çocuğun cinsiyetine** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar elde edilmemiştir. Örnekleme katılan anne

babaların üç farklı istek grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, kız ($\bar{X}=21.90$; $Ss=7.20$), erkek ($\bar{X}=23.36$; $Ss=7.74$), hem kız hem erkek ($\bar{X}=22.37$; $Ss=6.00$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=1.162$, $p=0.314>0.05$) saptanmamıştır. Sahip olmak istenen çocuğun cinsiyeti açısından en büyük ortalama değeri “erkek”, en küçük ortalama ise “kız” grubuna aittir.

Anne babanın sahip olduğu çocuğun cinsiyetine göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örnekleme katılan anne babaların 3 farklı grupta yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, kız ($\bar{X}=22.57$; $Ss=6.72$), erkek ($\bar{X}=22.11$; $Ss=6.37$), hem kız hem erkek ($\bar{X}=23.20$; $Ss=7.09$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=0.716$, $p=0.489>0.05$) bulunmamıştır. Sahip olunan çocuğun cinsiyeti açısından en büyük ortalama değeri “hem kız hem erkek”, en küçük ortalama ise “erkek” grubuna aittir.

Duygusal cezalandırma alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları **anne babanın sahip olduğu çocuk sayısına** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar elde edilmemiştir. Örnekleme katılan anne babaların 4 farklı grupta yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, bir ($\bar{X}=22.18$; $Ss=6.75$), iki ($\bar{X}=22.70$; $Ss=6.70$), üç ($\bar{X}=23.45$; $Ss=5.16$) ve dört ($\bar{X}=24.25$; $Ss=7.13$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=0.540$, $p=0.655>0.05$) saptanmamıştır. Ailenin sahip olduğu çocuk sayısı açısından en büyük ortalama değeri “4”, en küçük ortalama “1” grubuna aittir.

Tablo 46 “Duygusal Cezalandırma” Alt Ölçeğine Ait Demografik Değişkenlerin Betimsel Analiz Sonuçları

		N	$\bar{X}$	S	F	p
Öğrenim Durumu	okur yazar	2	25,00	1,41		
	ilkokul mezunu	56	22,62	7,89		
	ortaokul mezunu	46	22,73	7,31		
	lise mezunu	161	22,71	6,24	,26	,933
	üniversite mezunu	165	22,06	6,24		
	lisans üstü	20	22,95	8,04		
	Toplam	450	22,48	6,63		
Yaş	19-29	68	22,38	4,85		
	30-39	285	22,56	6,75		
	40-49	83	22,04	7,35	,73	,530
	50 ve üstü	9	25,44	6,94		
	toplam	445	22,50	6,62		
Sahip olmak istenen çocuğun cinsiyeti	kız	90	21,90	7,20		
	erkek	88	23,36	7,74	1,16	,314
	böyle bir isteğim olmadı	271	22,37	6,00		
	toplam	449	22,47	6,62		
Sahip olunan çocuğun cinsiyeti	kız	193	22,57	6,72		
	erkek	189	22,11	6,37	,71	,489
	Hem kız hem erkek	67	23,20	7,09		
	toplam	449	22,47	6,63		
Ailenin sahip olduğu çocuk sayısı	1	243	22,18	6,75		
	2	172	22,70	6,70		
	3	31	23,45	5,16	,54	,655
	4	4	24,25	7,13		
	toplam	450	22,48	6,63		
Anne/babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu	1	171	22,74	6,23		
	2	120	21,99	6,52		
	3	80	22,97	7,70	,40	,805
	4	35	22,14	5,91		
	5	43	22,06	7,04		
	toplam	449	22,47	6,63		
Anne/Babanın Annesinin Öğrenim Durumu	okur yazar değil	49	23,48	8,35		
	okur yazar	41	23,75	6,52		
	ilkokul mezunu	246	21,85	6,29		
	ortaokul mezunu	50	21,96	5,01	2,73	,051
	lise mezunu	48	22,41	5,99		
	üniversite mezunu	15	27,40	9,83		
	Toplam	449	22,46	6,61		
Anne/Babanın Babasının Öğrenim Durumu	okur yazar değil	10	22,90	9,32		
	okur yazar	23	23,86	4,77		
	ilkokul mezunu	196	21,72	6,33		
	ortaokul mezunu	81	23,11	6,21	1,12	,345
	lise mezunu	82	22,56	6,88		
	üniversite mezunu	49	23,44	6,80		
	Toplam	441	22,46	6,48		
Anne/babanın kendi anne babasının vefat durumları	annem vefat etti	13	24,46	6,64		
	babam vefat etti	33	22,36	6,33	,95	,393
	ikisi de vefat etti	5	20,20	4,54		
	toplam	51	22,68	6,28		

Tablo 46 incelendiğinde, **anne babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu** ifadesine göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlara rastlanmamıştır.

Örnekleme katılan anne babaların beş farklı yaş grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, birinci çocuk ($\bar{X}=22.74$; $Ss=6.23$), ikinci çocuk ($\bar{X}=21.99$; $Ss=6.52$), üçüncü çocuk ($\bar{X}=22.97$; $Ss=7.70$), dördüncü çocuk ($\bar{X}=22.14$; $Ss=5.91$) ve beşinci çocuk ($\bar{X}=22.06$; $Ss=7.04$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=0.406$, $p=0.805>0.05$) bulunmamıştır. Anne babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğuna ait en büyük ortalama değeri “3.”, en küçük ortalama “2.” grubuna aittir. Duygusal cezalandırma alt ölçeğine ait toplam puan ortalamaları **anne babanın kendi annesinin öğrenim durumu** ifadesine göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örnekleme katılan anne babaların kendi annelerinin 6 farklı öğrenim grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, okur yazar değil ($\bar{X}=23.48$; $Ss=8.35$), okur yazar ($\bar{X}=23.75$; $Ss=6.52$), ilkokul mezunu ($\bar{X}=21.85$; $Ss=6.29$), ortaokul mezunu ($\bar{X}=21.96$; $Ss=5.01$), lise mezunu ($\bar{X}=22.41$; $Ss=5.99$), üniversite mezunu ($\bar{X}=27.40$; $Ss=9.83$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=2.739$, $p=0.051>0.05$) saptanmamıştır. Anne/Babanın kendi annesinin öğrenim durumu açısından en büyük ortalama değeri “üniversite mezunu”, en küçük ortalama “ilkokul mezunu” grubuna aittir. Benzer şekilde **anne babanın kendi babasının öğrenim durumu** ifadesine göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örnekleme katılan anne babaların kendi babalarının 6 farklı öğrenim grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, okur yazar değil ($\bar{X}=22.90$; $Ss=9.32$), okur yazar ($\bar{X}=23.86$; $Ss=4.77$), ilkokul mezunu ($\bar{X}=21.72$; $Ss=6.33$), ortaokul mezunu ($\bar{X}=23.11$; $Ss=6.21$), lise mezunu ($\bar{X}=22.56$; $Ss=6.88$), üniversite mezunu ($\bar{X}=23.44$; $Ss=6.80$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=1.128$, $p=0.345>0.05$) saptanmamıştır. Anne/Babanın kendi babasının öğrenim durumu açısından en büyük ortalama değeri “okur-yazar”, en küçük ortalama “ilkokul mezunu” grubuna aittir.

Anne babanın kendi anne ve babasının vefat durumlarına göre karşılaştırmalar yapıldığında anlamlı sonuçlara rastlanmamıştır. Örnekleme katılan anne babaların 3 farklı grupta yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, annem vefat

etti ($\bar{X}=24.46$; $Ss=6.64$), babam vefat etti ($\bar{X}=22.36$; $Ss=6.33$), ve ikisi de vefat etti ($\bar{X}=20.20$; $Ss=5.54$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=0.952$, $p=0.393>0.05$) saptanmamıştır. Anne/babanın kendi anne babasının vefat durumları açısından en büyük ortalama değeri “annem vefat etti”, en küçük ortalama “ikisi de vefat etti” grubuna aittir.

Duygusal cezalandırma alt ölçeği açısından anne babanın öğrenim durumu, yaş, sahip olmak istediği çocuğun cinsiyeti, sahip olduğu çocuğun cinsiyeti, sahip olduğu çocuk sayısı, kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu, ebeveynlerinin öz-üvey durumları, ebeveynlerinden annenin ve babanın öğrenim durumları ile hangi ebeveynin vefat ettiği bağımsız değişkenleri açısından bir farklılık bulunamamıştır.

10. Algılanan Ana-Baba Davranışları Envanteri’nin (AAD) Toplam Puanına İlişkin Analiz Sonuçları:

Algılanan Ana-Baba Davranışları Envanteri’nin (AAD) toplam puan ortalamaları cinsiyet, medeni durum, çalışma durumu ve ebeveyn kaybı bağımsız değişkenlerine göre t-testi ile karşılaştırılmıştır. Algılanan Ana-Baba Davranışları Envanteri’nin (AAD) toplam puan ortalamaları ile bu bağımsız değişkenlere ilişkin karşılaştırmalar Tablo 47’de verilmiştir.

Tablo 47 Algılanan Ana-Baba Davranışları Envanteri'nin (AAD) Toplam Puanına İlişkin T-Test Sonuçları

	Grup	n	$\bar{X}$	Ss	t	Sd	p
Cinsiyet	Kadın	226	113,3850	16,85751	-,582	411	,561
	Erkek	187	114,3904	18,19259			
Medeni durum	Evli	409	113,8117	17,49499	-,335	411	,738
	Bekar/Boşanmış	4	116,7500	15,17399			
Çalışma durumu	Çalışıyor	297	114,1684	17,62097	,611	411	,542
	Çalışmıyor	116	113,0000	17,08852			
Ebeveyn kaybı	Evet	44	112,1136	15,69656	-,693	411	,488
	Hayır	369	114,0461	17,66708			

Cinsiyet açısından kadın ($\bar{X}=113.38$) ve erkek ($\bar{X}=114.39$) grubunun **Algılanan Ana-Baba Davranışları Envanteri (AAD) Toplam Puanın** ortalamaları arasında anlamlı bir fark [$t(411)= -0.582$, $p = 0.561 > 0.05$] bulunmadığı saptanmıştır. Medeni duruma göre karşılaştırmalar yapıldığında, evli ($\bar{X}=113.81$) ve bekar ($\bar{X}=116.75$) grubunun alt ölçeğe ait toplam puan ortalamaları arasında anlamlı fark [$t(411)= -0.355$, $p = 0.738 > 0.05$] bulunmadığı saptanmıştır. Çalışma durumu açısından yapılan karşılaştırmalara göre, çalışıyor ($\bar{X}=114.16$) ve çalışmıyor ($\bar{X}=113.00$) grubunun **Algılanan Ana-Baba Davranışları Envanteri (AAD) Toplam Puanın** ortalamaları arasında anlamlı bir fark [$t(411)=0.611$, $p=0.542 > 0.05$] bulunmamıştır. Karşılaştırmalara ebeveyn kaybı açısından bakıldığında, ebeveyn kaybı yaşamış anne babalar ($\bar{X}=112.11$) ve ebeveyn kaybı yaşamamış anne babalar ($\bar{X}=114.04$) grubunun **Algılanan Ana-Baba Davranışları Envanteri'nin (AAD) Toplam Puanın** ortalamaları arasında anlamlı bir fark [$t(455)= -0.693$, $p = 0.488 > 0.05$] bulunmamıştır. Sonuç olarak cinsiyet, medeni durum, çalışma durumu ve ebeveyn kaybı açısından farklılık bulunmamıştır.

Algılanan Ana-Baba Davranışları Envanteri'nin (AAD) Toplam Puanına alt ölçeğine ait anne babaların öğrenim durumu, yaşı, sahip olmak istedikleri çocuğun cinsiyeti, sahip oldukları çocuğun cinsiyeti, sahip oldukları çocuk sayısı, anne babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk oldukları, anne babanın ebeveynlerinin öz/üvey durumları, ebeveynlerinden annelerinin ve babalarının

öğrenim durumu, hangi ebeveynin vefat ettiği bağımsız değişkenlerine göre betimsel analiz sonuçları Tablo 48’de, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları ise Ek-5 Tablo 66’da verilmiştir.

Tablo 48’de görüldüğü gibi, Algılanan Ana-Baba Davranışları Envanteri’nin (AAD) Toplam Puan ortalamaları **öğrenim durumuna** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar elde edilmemiştir. Öğrenim durumunda altı kategori yer almaktadır. Bunlar, okur yazar ($\bar{X}=97.50$; $Ss=6.36$), ilkokul mezunu ($\bar{X}=108.04$; $Ss=21.21$), ortaokul mezunu ($\bar{X}=110.90$; $Ss=17.87$), lise mezunu ($\bar{X}=116.90$; $Ss=15.68$), üniversite mezunu ($\bar{X}=113.87$; $Ss=17.26$), lisans üstü ($\bar{X}=112.68$; $Ss=17.66$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=2.574$, $p=0.051>0.05$) saptanmamıştır. Öğrenim durumu açısından en büyük ortalama değeri “üniversite mezunu”, en küçük ortalama “okur-yazar” grubuna aittir. **Yaşa** göre karşılaştırıldığında da anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örneklem katılan anne babaların 4 farklı yaş grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, on dokuz ve yirmi dokuz yaş arası ($\bar{X}=113.35$; $Ss=15.14$), otuz ve otuz dokuz yaş arası ($\bar{X}=114.83$; $Ss=17.59$), kırk ve kırk dokuz yaş arası ($\bar{X}=109.11$; $Ss=18.20$), elli yaş ve üstü ($\bar{X}=116.87$; $Ss=12.95$), grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=2.171$, $p=0.91>0.05$) saptanmamıştır. Yaş açısından en büyük ortalama değeri “50 ve üstü” yaş grubuna, en küçük ortalama ise “40-49” yaş arası gruba aittir.

Algılanan Ana-Baba Davranışları Envanteri’nin (AAD) Toplam Puan ortalamaları **sahip olmak istediği çocuğun cinsiyetine** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlara rastlanmamıştır. Örneklem katılan anne babaların üç farklı istek grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, kız ($\bar{X}=113.78$; $Ss=17.19$), erkek ($\bar{X}=115.23$; $Ss=17.60$), hem kız hem erkek ($\bar{X}=113.40$; $Ss=17.58$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=0.337$, $p=0.714>0.05$) saptanmamıştır. Sahip olmak istenen çocuğun cinsiyeti açısından en büyük ortalama değeri “erkek”, en küçük ortalama ise “böyle bir isteğim olmadı” grubuna aittir.

Tablo 48 “Algılanan Ana Baba Davranışları Envanteri (AAD) Toplam Puanına” Ait Demografik Değişkenlerin Betimsel Analiz Sonuçları

		N	$\bar{X}$	S	F	p
Öğrenim Durumu	okur yazar	2	97,50	6,36		
	ilkokul mezunu	47	108,04	21,21		
	ortaokul mezunu	41	110,90	17,87		
	lise mezunu	144	116,90	15,68	2,57	,051
	üniversite mezunu	160	13,87	17,26		
	lisans üstü	19	112,68	17,66		
	Toplam	413	113,84	17,46		
Yaş	19-29	65	113,35	15,14		
	30-39	263	114,83	17,59		
	40-49	72	109,11	18,20	2,17	,091
	50 ve üstü	8	116,87	12,95		
	toplam	408	113,62	17,34		
Sahip olmak istenen çocuğun cinsiyeti	kız	82	113,78	17,19		
	erkek	82	115,23	17,60		
	böyle bir isteğim olmadı	248	113,40	17,58	,33	,714
	toplam	412	113,84	17,48		
Sahip olunan çocuğun cinsiyeti	kız	179	114,35	16,67		
	erkek	169	113,12	19,00		
	Hem kız hem erkek	64	114,20	15,55	,23	,792
	toplam	412	113,82	17,47		
Ailenin sahip olduğu çocuk sayısı	1	220	114,85	17,56		
	2	161	112,94	18,09		
	3	28	111,64	12,83	,60	,611
	4	4	109,75	14,63		
	toplam	413	113,84	17,46		
Anne/babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu	1	161	112,92	16,98		
	2	109	115,69	15,92		
	3	71	116,60	18,70		
	4	32	113,25	18,86	1,94	,101
	5	39	108,07	19,27		
	toplam	412	113,85	17,47		
Anne/Babanın Annesinin Öğrenim Durumu	okur yazar değil	42	111,33	19,12		
	okur yazar	39	108,94	19,39		
	ilkokul mezunu	225	113,50	16,80		
	ortaokul mezunu	48	113,93	18,08	2,51	,030
	lise mezunu	45	121,15	13,60		
	üniversite mezunu	13	117,07	21,81		
	Toplam	412	113,85	17,47		
Anne/Babanın Babasının Öğrenim Durumu	okur yazar değil	10	107,70	19,30		
	okur yazar	19	111,26	12,68		
	ilkokul mezunu	180	112,29	17,02		
	ortaokul mezunu	77	112,42	16,63	2,24	,050
	lise mezunu	74	116,95	17,74		
	üniversite mezunu	47	119,36	17,35		
	Toplam	407	113,82	17,13		
Anne/babanın kendi anne babasının vefat durumları	annem vefat etti	11	106,72	10,74		
	babam vefat etti	28	115,46	17,67		
	ikisi de vefat etti	5	114,20	24,83	1,03	,364
	toplam	44	113,13	17,16		

Karşılaştırmalara **anne babanın sahip olduğu çocuğun cinsiyetine** göre bakıldığında da anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örnekleme katılan anne

babaların 3 farklı grupta yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, kız ($\bar{X}=114.35$; $Ss=16.67$), erkek ($\bar{X}=113.12$; $Ss=19.00$), hem kız hem erkek ($\bar{X}=114.20$; $Ss=15.55$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=0.233$, $p=0.792>0.05$) bulunmamıştır. Sahip olunan çocuğun cinsiyeti açısından en büyük ortalama değeri “kız”, en küçük ortalama ise “erkek” grubuna aittir. Benzer şekilde **anne babanın sahip olduğu çocuk sayısına** göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar görülmemiştir. Örneklem katılan anne babaların 4 farklı grupta yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, bir ($\bar{X}=114.85$; $Ss=17.56$), iki ($\bar{X}=112.94$; $Ss=18.09$), üç ($\bar{X}=111.64$; $Ss=12.83$) ve dört ($\bar{X}=109.75$; $Ss=14.63$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=0.606$, $p=0.611>0.05$) saptanmamıştır. Ailenin sahip olduğu çocuk sayısı açısından en büyük ortalama değeri “1”, en küçük ortalama “4” grubuna aittir. Algılanan Ana-Baba Davranışları Envanteri’nin (AAD) Toplam Puan ortalamaları **anne babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu** ifadesine göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Örneklem katılan anne babaların beş farklı yaş grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, birinci çocuk ($\bar{X}=112.92$; $Ss=16.98$), ikinci çocuk ($\bar{X}=115.69$; $Ss=15.92$), üçüncü çocuk ($\bar{X}=116.60$; $Ss=18.70$), dördüncü çocuk ($\bar{X}=113.25$; $Ss=18.86$) ve beşinci çocuk ($\bar{X}=108.07$; $Ss=19.27$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=1.949$, $p=0.101>0.05$) saptanmamıştır. Anne babanın kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğuna ait en büyük ortalama değeri “3.”, en küçük ortalama “5.” grubuna aittir.

Tablo 48’de görüldüğü gibi, Algılanan Ana-Baba Davranışları Envanteri’nin (AAD) Toplam Puan ortalamaları **anne babanın kendi annesinin öğrenim durumu** ifadesine göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar görülmektedir. Örneklem katılan anne babaların kendi annelerinin 6 farklı öğrenim grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, okur yazar değil ($\bar{X}=111.33$; $Ss=19.12$), okur yazar ($\bar{X}=108.94$; $Ss=19.39$), ilkokul mezunu ($\bar{X}=113.50$; $Ss=16.80$), ortaokul mezunu ($\bar{X}=113.93$; $Ss=18.08$), lise mezunu ($\bar{X}=121.15$; $Ss=13.60$), üniversite mezunu ($\bar{X}=117.07$; $Ss=21.81$) grup ortalamaları birbirleri

ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=2.511$, $p=0.030<0.05$) saptanmıştır. Anne/babanın annesinin öğrenim durumu açısından Levene testine göre varyanslar homojen değildir ($p=0,017$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak için yapılan Tamhane T2 testine göre çoklu karşılaştırma testi sonuçları şunlardır: okuryazar ile lise mezunu ($p=0,024$), ilkokul mezunu ile lise mezunu ($p=0,022$) arasında farklılık görülmüştür. Anne/Babanın kendi annesinin öğrenim durumu açısından en büyük ortalama değeri “lise mezunu”, en küçük ortalama “okur-yazar” grubuna aittir. Ancak **anne babanın kendi babasının öğrenim durumu** ifadesine göre karşılaştırıldığında anlamlı sonuçlar elde edilmemiştir. Örnekleme katılan anne babaların kendi babalarının 6 farklı öğrenim grubunda yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, okur yazar değil ($\bar{X}=107.70$; $Ss=19.30$), okur yazar ($\bar{X}=111.26$; $Ss=12.68$), ilkokul mezunu ($\bar{X}=112.29$; $Ss=17.02$), ortaokul mezunu ($\bar{X}=112.42$; $Ss=16.63$), lise mezunu ($\bar{X}=116.95$; $Ss=17.74$), üniversite mezunu ($\bar{X}=119.36$; $Ss=17.35$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=2.240$, $p=0,050$) bulunmamıştır. Anne/Babanın kendi babasının öğrenim durumu açısından en büyük ortalama değeri “üniversite mezunu”, en küçük ortalama “okur-yazar değil” grubuna aittir.

Anne babanın kendi anne ve babasının vefat durumlarına göre karşılaştırıldığında da anlamlı sonuçlar elde edilmemiştir. Örnekleme katılan anne babaların 3 farklı grupta yer aldığı saptanmıştır. Bunlar, annem vefat etti ($\bar{X}=106.72$; $Ss=10.74$), babam vefat etti ($\bar{X}=115.46$; $Ss=17.67$), ve ikisi de vefat etti ($\bar{X}=114.20$; $Ss=24.83$) grup ortalamaları birbirleri ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık ($F=1.036$, $p=0.364>0.05$) saptanmamıştır. Anne/babanın kendi anne babasının vefat durumları açısından en büyük ortalama değeri “babam vefat etti”, en küçük ortalama “annem vefat etti” grubuna aittir.

Algılanan Ana-Baba Davranışları Envanteri'nin (AAD) Toplam Puan ortalamaları açısından anne babanın öğrenim durumu, yaş, sahip olmak istediği çocuğun cinsiyeti, sahip olduğu çocuğun cinsiyeti, sahip olduğu çocuk sayısı, kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu, ebeveynlerinin öz-üvey durumları,

ebeveynlerinden annenin ve babanın öğrenim durumları ile hangi ebeveynin vefat ettiği bağımsız değişkenleri açısından bir farklılık bulunmamıştır.

11- Algılanan Ana-Baba Davranışları Envanteri (AAD) Alt Ölçeklerinin Korelasyonu

Tablo 49 incelendiğinde *Çocuk bakımı alt ölçeği ile*; amaçlarına ulaşmada yardımcı olma alt ölçeği arasında pozitif yönde orta düzeyde ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,000$). Tutarlı disiplin alt ölçeği arasında pozitif yönde kuvvetli bir ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,000$). Standartların belirliliği arasında pozitif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,000$). Koruyuculuk alt ölçeği arasında pozitif yönde çok zayıf bir ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamsızdır ($p=0,742$). Fiziksel ceza alt ölçeği arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,000$). Başarı için baskı arasında pozitif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,000$). Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,000$). Duygusal ceza arasında pozitif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,000$). AAD toplam arasında pozitif yönde zayıf (orta düzeye yakın) bir ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,000$).

Amaçlarına ulaşmada yardımcı olma alt ölçeği ile; tutarlı disiplin arasında pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,000$). Standartların belirliliği arasında pozitif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,000$). Koruyuculuk arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamsızdır ($p=0,671$). Fiziksel ceza arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,000$). Başarı için baskı arasında pozitif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,000$). Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma arasında negatif yönde çok zayıf bir ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,005$). Duygusal ceza arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,000$). AAD

toplam arasında pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,000$).

Tablo 3 Algılanan Ana-Baba Davranışları Envanteri'nin (AAD) Alt Ölçeklerinin Birbiriyle Korelasyon Tablosu

	Çocuk bakımı	Amaçları na ulaşmada yardım	Tutarlı disiplin	Standartların belirliliği	Koruyuculuk	Fiziksel ceza	Başarı için baskı	Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma	Duygusal ceza
Çocuk bakım	1								
Amaçlarına Ulaş. Yard. Olma	,676(**) ,000	1							
Tutarlı disiplin	,742(**) ,000	,653(**) ,000	1						
Standartların belirliliği	,466(**) ,000	,290(**) ,000	,425(**) ,000	1					
Koruyuculuk	,016 ,742	-,020 ,671	-,011 ,822	-,031 ,516	1				
Fiziksel ceza	-,383(**) ,000	-,254(**) ,000	-,314(**) ,000	-,230(**) ,000	,216(**) ,000	1			
Başarı için baskı	,235(**) ,000	,281(**) ,000	,307(**) ,000	,190(**) ,000	,156(**) ,001	,049 ,303	1		
Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma	-,229(**) ,000	-,133(**) ,005	-,137(**) ,003	-,109(*) ,020	,324(**) ,000	,565(**) ,000	,230(**) ,000	1	
Duygusal ceza	-,351(**) ,000	-,250(**) ,000	-,234(**) ,000	-,001 ,986	,300(**) ,000	,612(**) ,000	,198(**) ,000	,616(**) ,000	1
AAD toplam	,493(**) ,000	,532(**) ,000	,574(**) ,000	,454(**) ,000	,414(**) ,000	,293(**) ,000	,626(**) ,000	,472(**) ,000	,496(**) ,000

Tutarlı disiplin alt ölçeği ile; standartların belirliliği arasında pozitif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,000$). Koruyuculuk arasında negatif yönde çok zayıf bir ilişki vardır. İlişki İstatistiksel olarak

anlamsızdır ($p=0,822$). Fiziksel ceza arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,000$). Başarı için baskı arasında pozitif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,000$). Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma arasında negatif yönde çok zayıf bir ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,003$). Duygusal ceza arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,000$). AAD toplam arasında pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,000$). **Standartların belirliliği alt ölçeği ile;** koruyuculuk arasında negatif yönde çok zayıf bir ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamsızdır ($p=0,516$). Fiziksel ceza arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,000$). Başarı için baskı arasında pozitif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,000$). Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,02$). Duygusal ceza arasında negatif yönde çok zayıf bir ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamsızdır ($p=0,986$). AAD toplam arasında pozitif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,000$).

Koruyuculuk alt ölçeği ile; Fiziksel ceza arasında pozitif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,000$). Başarı için baskı arasında pozitif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,001$). Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma arasında pozitif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,000$). Duygusal ceza arasında pozitif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,000$). AAD toplam arasında pozitif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,000$). **Fiziksel cezalandırma alt ölçeği ile;** başarı için baskı arasında pozitif yönde çok zayıf bir ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamsızdır ($p=0,303$). Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma arasında pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,000$). Duygusal ceza arasında pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,000$). AAD toplam arasında pozitif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,000$).

Başarı için baskı alt ölçeği ile; ayrıcalıklardan yoksunlaştırma arasında pozitif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,000$). Duygusal ceza arasında pozitif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,000$). AAD toplam arasında pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,000$). ***Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma alt ölçeği ile;*** duygusal ceza arasında pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,000$). AAD toplam arasında pozitif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,000$).

C- Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (PARİ) Alt Ölçekleri İle Algılanan Ana-Baba Davranışları Envanteri'nin (AAD) Alt Ölçeklerinin Birbiriyle Korelasyonu

Tablo 50 Algılanan Ana-Baba Davranışları Envanteri'nin (AAD) Alt Ölçekleri ile Aile Hayatı ve Çocuk yetiştirme Tutumları Ölçeği'nin (PARİ) Alt Ölçeklerinin Birbiriyle Korelasyon Tablosu

	Çocuk bakımı	Amaç. Ulaş. Yard. Olma	Tutarlı disiplin	Standartların belirliliği	Koruyuculuk	Fiz.ceza	Başarı için baskı	Ayrıcalık. Yoks.	Duyg. Ceza	AAD toplam
Aşırı r kont. ann elik p	-,143(**) 0,004	-0,03 0,549	-,098(*) 0,049	-,169(**) 0,001	-0,064 0,198	0,089 0,072	-,222(**) 0	-0,018 0,712	0,036 0,473	-,149(**) 0,004
Dem r okra tik tutu m p	-,194(**) 0	-,099(*) 0,042	-,117(*) 0,016	-,188(**) 0	-,102(*) 0,035	,145(**) 0,003	-,119(*) 0,015	0,068 0,165	0,013 0,791	-,135(**) 0,008
Ev r kadı nlığı rolü nü redd etm e p	0,035 0,483	0,027 0,591	0,011 0,826	-0,092 0,065	-,108(*) 0,03	-0,068 0,176	-,156(**) 0,002	-,160(**) 0,001	-,257(**) 0	-,191(**) 0
Karı r koca geçi msiz liği p	0,073 0,132	0,093 0,053	0,057 0,235	-0,025 0,603	-,161(**) 0,001	-0,027 0,567	-0,072 0,138	-,135(**) 0,005	-,181(**) 0	-0,082 0,104
Artık r ya da sıkı disip lin p	-0,095 0,058	-0,042 0,398	-0,073 0,147	-0,04 0,428	-0,076 0,127	0,05 0,318	-,159(**) 0,001	-0,052 0,299	-0,026 0,6	-,135(**) 0,01
PAR r i topla m p	-,127(*) 0,028	-0,056 0,331	-0,068 0,235	-,151(**) 0,009	-,151(**) 0,008	0,096 0,096	-,233(**) 0	-0,041 0,48	-0,072 0,217	-,203(**) 0,001

Tablo 50 incelendiğinde *Aşırı kontrolcü annelik alt ölçeği ile;* çocuk bakımı alt ölçeği arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlıdır (p=0,004). Amaçlarına ulaşmada yardımcı olma alt ölçeği arasında negatif yönde oldukça zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlı değildir (p=0,549). Tutarlı disiplin alt ölçeği arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlıdır (p=0,049). Standartların belirliliği alt ölçeği arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki,

istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,001$). Koruyuculuk alt ölçeği arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p=0,198$). Fiziksel cezalandırma alt ölçeği arasında pozitif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p=0,004$). Başarı için baskı alt ölçeği arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,000$). Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma alt ölçeği arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p=0,712$). Duygusal cezalandırma alt ölçeği arasında pozitif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p=0,473$). AAD toplam puanı arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,004$). Bir başka deyişle kontrolcü tutumun artması durumunda anne-babaların, bireylerin kendilerine ihtiyaç duydukları veya sıkıntıda oldukları anlarda yanlarında olduklarını hissetme ve yardımcı olma; kısıtlama yada cezalandırma davranışlarını sebeplendirerek açıklama; beklentilerinin ve yaptırımlarının neler olduğunun bireye önceden bileceği şekilde aktarma; bireyleri akranlarıyla yarıştırmaya ve eğitimlerinde iyi notlar almaları ile ilgili baskı yapma davranışlarının algısının, olumsuz ama düşük düzeyde etkilendiği söylenebilir.

Demokratik tutum alt ölçeği ile; çocuk bakımı alt ölçeği arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,00$). Amaçlarına ulaşmada yardımcı olma alt ölçeği arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,042$). Tutarlı disiplin alt ölçeği arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,016$). Standartların belirliliği alt ölçeği arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,00$). Koruyuculuk alt ölçeği arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,035$). Fiziksel cezalandırma alt ölçeği arasında pozitif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,003$). Başarı için baskı alt ölçeği arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,015$). Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma alt ölçeği arasında pozitif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p=0,165$). Duygusal cezalandırma alt ölçeği arasında pozitif yönde zayıf bir

ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p=0.791$). AAD toplam puanı arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0.008$). Diğer bir deyişle anne babaların daha demokratik tutum sergilemeleri ile bireylerin kendilerine ihtiyaç duydukları veya sıkıntıda oldukları anlarda yanlarında olduklarını hissetme ve yardımcı olma; bireylerin öğrenme süreçlerinde kendi isteklerinden ziyade, çocuklarının isteklerini gözetme ve zorlandıkları noktalarda ihtiyaç duydukları yardımı sağlama; kısıtlama yada cezalandırma davranışlarını sebeplendirerek açıklama; beklentilerinin ve yaptırımlarının neler olduğunun bireye önceden bileceği şekilde aktarma; bireylerin herhangi bir olumsuzlukla karşılaşma ihtimaline karşı duydukları kaygı ve bu kaygıya yönelik, bireylerin hayatlarına getirdikleri sınırlama; bireyleri akranlarıyla yarıştırmaya ve eğitimlerinde iyi notlar almaları ile ilgili baskı yapma davranışlarının algısının, olumsuz ama düşük düzeyde etkilendiği söylenebilir.

Ev kadınlığı rolünü reddetme alt ölçeği ile; çocuk bakımı alt ölçeği arasında pozitif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p=0.483$). Amaçlarına ulaşmada yardımcı olma alt ölçeği arasında pozitif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p=0.591$). Tutarlı disiplin alt ölçeği arasında pozitif yönde oldukça zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p=0.826$). Standartların belirliliği alt ölçeği arasında negatif yönde oldukça zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p=0.065$). Koruyuculuk alt ölçeği arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0.03$). Fiziksel cezalandırma alt ölçeği arasında negatif yönde oldukça zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p=0.176$). Başarı için baskı alt ölçeği arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0.002$). Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma alt ölçeği arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0.001$). Duygusal cezalandırma alt ölçeği arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0.00$). AAD toplam puanı arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0.00$). Sonuç olarak ev kadınlığını reddetme durumunun artması ile anne-babaların bireylerin herhangi bir olumsuzlukla karşılaşma ihtimaline karşı duydukları kaygı ve bu

kaygıya yönelik, bireylerin hayatlarına getirdikleri sınırlamalar; bireyleri akranlarıyla yarışırma ve eğitimlerinde iyi notlar almaları ile ilgili baskı yapma; bireylerin haklarını kısıtlarken bunu insan veya madde merkezli uygulama; bireylerin istenilmeyen bir davranış yaptıklarında başka insanlara sözlü yakınma, ilişkilerine mesafe koyup soğuk davranma, azarlayıp bağırma, kırılmış ve hayal kırıklığına uğramış görünme şeklinde veya suçlu hissettirmeye çalışıp utandırmayı isteme şeklinde yaptırım uygulama davranışlarının algısının, olumsuz ama düşük düzeyde etkilendiği söylenebilir.

Karı-koca geçimsizliği alt ölçeği ile; çocuk bakımı alt ölçeği arasında pozitif yönde oldukça zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p=0.132$). Amaçlarına ulaşmada yardımcı olma alt ölçeği arasında pozitif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p=0.053$). Tutarlı disiplin alt ölçeği arasında pozitif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p=0.235$). Standartların belirliliği alt ölçeği arasında negatif yönde oldukça zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p=0.603$). Koruyuculuk alt ölçeği arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0.001$). Fiziksel cezalandırma alt ölçeği arasında negatif yönde oldukça zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p=0.567$). Başarı için baskı alt ölçeği arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p=0.138$). Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma alt ölçeği arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0.005$). Duygusal cezalandırma alt ölçeği arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0.00$). AAD toplam puanı arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p=0.104$).

Eşler arasında geçimsizlik arttıkça, anne-babaların bireylerin herhangi bir olumsuzlukla karşılaşma ihtimaline karşı duydukları kaygı ve bu kaygıya yönelik, bireylerin hayatlarına getirdikleri sınırlamalar; bireylerin haklarını kısıtlarken bunu insan veya madde merkezli uygulama; bireylerin istenilmeyen bir davranış yaptıklarında başka insanlara sözlü yakınma, ilişkilerine mesafe koyup soğuk davranma, azarlayıp bağırma, kırılmış ve hayal kırıklığına uğramış

görünme şeklinde veya suçlu hissettirmeye çalışıp utandırmayı isteme şeklinde yaptırım uygulama davranışlarının algısının, olumsuz ama düşük düzeyde etkilendiği söylenebilir.

a) *Artık ya da sıkı disiplin alt ölçeği ile;* çocuk bakımı alt ölçeği arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p=0.058$). Amaçlarına ulaşmada yardımcı olma alt ölçeği arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p=0.398$). Tutarlı disiplin alt ölçeği arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p=0.147$). Standartların belirliliği alt ölçeği arasında negatif yönde oldukça zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p=0.428$). Koruyuculuk alt ölçeği arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p=0.127$). Fiziksel cezalandırma alt ölçeği arasında pozitif yönde oldukça zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p=0.318$). Başarı için baskı alt ölçeği arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0.001$). Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma alt ölçeği arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p=0.299$). Duygusal cezalandırma alt ölçeği arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p=0.6$). AAD toplam puanı arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0.01$). Bir başka deyişle sıkı disiplin içeren tutumların uygulanma sıklığı arttıkça bireyleri akranlarıyla yarışırma ve eğitimlerinde iyi notlar almaları ile ilgili baskı yapmasının ve bireyin anne babasının davranışlarını algılamasının olumsuz ama düşük düzeyde etkilendiği söylenebilir.

PARİ toplam puanı ile; çocuk bakımı alt ölçeği arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0.028$). Amaçlarına ulaşmada yardımcı olma alt ölçeği arasında negatif yönde oldukça zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0.331$). Tutarlı disiplin alt ölçeği arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p=0.235$). Standartların belirliliği alt ölçeği arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0.009$). Koruyuculuk alt

ölçeği arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0.008$). Fiziksel cezalandırma alt ölçeği arasında pozitif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0.096$). Başarı için baskı alt ölçeği arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0.00$). Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma alt ölçeği arasında negatif yönde oldukça zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0.048$). Duygusal cezalandırma alt ölçeği arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p=0.217$). AAD toplam puanı alt ölçeği arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0.001$).

BÖLÜM V

TARTIŞMA SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde genç yetişkin anne ve babaların çocuk yetiştirme tutumları ile algıladıkları ana-baba davranışları arasındaki ilişkiye yönelik elde edilen bulguların sonuçları, araştırmanın alt problemleri açısından tartışılarak yorumlanmıştır. Ayrıca bu bölümde sonuçlara ilişkin öneriler yer almaktadır.

Elde edilen sonuçlar, araştırmanın alt problemleri ile Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (PARİ) ve Algılanan Ana Baba Davranışları Envanteri'nin (AAD) alt ölçekleri açısından ayrı ayrı tartışılmıştır. Sonuçlara ilişkin yapılan yorumlar aşağıda verilmiştir:

***Alt Problem 1:** Genç yetişkin anne ve babaların çocuk yetiştirme tutumları, onların yaş, medeni durum, eğitim durumu, çalışma durumu, sahip olmak istediği çocuğun cinsiyeti, sahip olduğu çocuğun cinsiyeti, sahip olduğu çocuk sayısı, kaçınıcı çocuk olduğu, kardeş sayısı, öz/üvey anneye/babaya sahip olma, ebeveyn kaybı, ebeveynlerinin eğitim durumlarına göre farklılık göstermekte midir?*

A- Aile Hayatı Ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeğinin (PARİ);

1. Aşırı Kontrolcü Annelik Alt Ölçeğine İlişkin Tartışma ve Sonuçları

Aşırı kontrolcü annelik alt ölçeği aşırı kontrol, müdahalecilik, çocuktan bağımlı, faal ve çalışkan olmasını istemek, annenin son derece fedakar olması ve çocuğun da bunu anlaması, gereğine inanması gibi konuları kapsamaktadır. Bu anlayıştaki ana babalar çocuklarını çocuk için değil kendileri için sevebilmektedirler. Buradaki çocuk kavramı nesne özelliğini taşır ve nesneye

yönelik bu sevgi zamanla düşmanlığa dönüşebilir (Seçer, Sarı ve Olcay, 2006: s.552).

Bu özellikler, araştırmaya katılan genç yetişkin anne ve babaların, cinsiyeti, medeni durumu, ebeveyn kaybı (Tablo 16); yaşı, sahip oldukları çocuğun cinsiyeti ve çocuk sayısı, kendi anne ve babasının öz/üvey olma durumları açısından farklılık göstermemiştir (Tablo 17). Ancak sahip olunan çocuk sayısı açısından Demiriz ve Öğretir'in (2007: s.115) birlikte yaptıkları araştırmanın sonuçlarından birine göre, aşırı koruyucu boyuttaki annelerin çocuk sayısı arttıkça, annelerin daha fazla aşırı koruyucu olduklarını belirtmişlerdir.

Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması'na (2004) göre; çocuk sahibi olmak, özellikle kadının çalışma durumu üzerinde önemli bir etkidir (N.E.E., 2004). Bener ve Güntekin'in (2008) "0-6 Yaş Döneminde Çocuğu Olan Çalışan Ve Çalışmayan Kadınların Evle İlgili Faaliyetleri Yürütme Biçimlerinin İncelenmesi" adlı araştırmalarının sonuçlarından birine göre, çalışan kadınların ailelerinde çocuk bakımı ve eğitimi ile ilgili faaliyetlerin, genellikle kadın ve erkek tarafından "birlikte" yapılma oranı, çalışmayan kadınların ailelerinden yüksektir. Buna bağlı olarak çalışan annelerin çocuğu ile geçirdiği sürenin sınırlı olmasından dolayı, çalışmayan annelere göre zamanlarını ve enerjilerini daha iyi organize etmeleri gerekmektedir (Razon, 1983; Akt. Bener ve Güntekin, 2008). Bu kısıtlı zaman göz önüne alınarak, bu araştırmada elde edilen çalışma durumunun aşırı kontrolcü annelik alt ölçeği ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmada aşırı kontrolcü annelik alt ölçeği için annelerin %50'sinin çalıştığı, %50'sinin ise çalışmadığı, babaların %95.7'sinin çalıştığı, %4.3'ünün çalışmadığı saptanmıştır. Çalışmaya katılan genç yetişkin anne ve babanın çalışma durumu açısından aşırı kontrolcü annelik alt ölçeğinin "Çalışmıyor" grubu yönünde düşük ortalama değer almış olması aşırı kontrolcü anneliğin göreceli olarak çalışan gruba göre çalışmayan grupta düşük olduğu algısını ortaya koymaktadır (Tablo 16). Bir başka deyişle, çalışmayan genç yetişkin anne ve babaların aşırı kontrolcü davranma, müdahaleci olma, çocuktan bağımlı, faal ve çalışkan olmasını isteme, annenin son derece fedakar olması ve çocuğun da bunu anlaması gibi özellikleri, çalışan gruba göre daha düşük algıladıkları söylenebilir.

Bu özelliklerin çalışan grupta yüksek çıkmasının çalışan anne babaların işten sonra evde kullanacakları zamanla ilgisi olduğu düşünülebilir. Işıkhani (2004: s.79-81), iş yükü fazlalığının, buna bağlı oluşan stres ve yorgunluğun, kişilerin ev yaşamlarında etkili olduğunu, bu durumun özellikle annelerin bireysel ve kurum davranışlarını etkileyerek, evin tüm sorumluluğunu üstlenmek zorunda kaldıklarını belirtmiştir.

Genç yetişkin anne babanın öğrenim durumu açısından aşırı kontrolcü anneliğe ilişkin ilköğretim mezunu ile üniversite mezunu, ilköğretim mezunu ile lisansüstü mezunu; ortaokul mezunu ile üniversite mezunu, ortaokul mezunu ile lisansüstü mezunu, lise mezunu ile üniversite mezunu, lise mezunu ile lisansüstü mezunu arasında farklılık görülmüştür (Tablo 17). Anne babaların eğitim seviyesi yükseldikçe aşırı kontrolcü anneliğe ait ortalamalarının arttığı gözlenmiştir. Eğitim düzeyindeki artışın, anne babaları, aşırı kontrolcülüğe yaklaştırdığı düşünülebilir. Benzer şekilde yapılan araştırmalara göre aşırı koruyucu tutumların, ilköğretim mezunu ebeveynler lehine farklılaştığı belirlenmiştir (Özben ve Argun, 2002; Akt. Durmuş, 2006: s. 108;). Farklı bir sonuç olarak Ocakçı, Ayyıldız ve Kulakçı'nın (2007: s. 54) Zonguldak ilinde yaptıkları bir araştırmaya göre, eğitim düzeyi arttıkça aşırı kontrolcü annelikte düşüşün gözlemlendiğini ortaya koymuşlardır. Bu çalışmadaki sonuçla karşılaştırıldığında eğitim düzeyi açısından zıtlık elde edildiği görülmektedir.

Anne baba olmaya karar verdiklerinde sahip olmak istedikleri çocuğun cinsiyeti açısından örnekleme katılan annelerin %14.2'si kız, %7.4'ü erkek çocuk isterken, %32.5'isinin kız/erkek böyle bir isteği olmamıştır. Babaların ise %5.9'unun kız, %12'sinin erkek çocuk isterken, %21.8'inin böyle bir isteği olmadığı görülmüştür. Aşırı kontrolcü annelik alt ölçeği için anne babaların, anne baba olmaya karar verdiklerinde %20.2'si kız, %19.8'i erkek çocuk isterken, %60'ının kız/erkek böyle bir isteği olmadığı görülmüştür. Çalışmada erkek çocuk isteyen anne babalar ile (kız/erkek) böyle bir isteği olmayanlar arasında farklılık elde edilmiştir. Kız/erkek çocuk açısından böyle bir isteği olmayan anne babaların ortalamasının daha yüksek olduğu saptanmıştır (Tablo 17). Anne baba olmaya karar verdiklerinde kız/erkek çocuk olarak böyle bir isteği olmayan anne

ve babaların diğer gruplara göre aşırı kontrolcülüğün daha önemli bir tutum olduğu düşünülebilir.

Kendi ailesinde birinci çocuk olan anne babaların %37.4, ikinci çocuk olanların % 27, üçüncü çocuk olanların %18.3, dördüncü çocuk olanların %7.6, beşinci çocuk ve üstü olanların %9.6'lık değere sahip oldukları görülmüştür. Bu grupların aşırı kontrolcü annelik alt ölçeği açısından %38.3'ü birinci çocuk, %26.6'sı ikinci çocuk ve %5.4'ü beşinci çocuk olan anne babalardan, kendi ailelerinde birinci ile beşinci çocuk ve ikinci ile beşinci çocuk olanların ortalamaları arasında farklılıklar göze çarpmıştır. Kendi ailesinde birinci ve ikinci doğum sırasında sahip anne babaların, beşinci çocuk olarak doğan anne babalara göre ortalamaları daha düşük olduğu belirlenmiştir (Tablo 17). Kendi ailesinde kalabalık kardeş sayısı olan anne ve babaların, kendi çocuklarına daha kontrolcü bir tutum sergiledikleri düşünülebilir.

Kendi annesinin öğrenim durumu açısından okuryazar olmayanlar ile lise mezunu olanlar ve kendi babası okuryazar olanlar ve üniversite mezunu olanlar arasında aşırı kontrolcü annelik alt boyutuna ilişkin farklılıklar elde edilmiştir. Eğitim düzeyi yüksek olan grupların ortalamaları da yüksek bulunmuştur (Tablo 17). Buna bağlı olarak, kendi anne ve babasının eğitim düzeyi yüksek olan anne babaların daha aşırı kontrolcü tutum sergileyebilecekleri düşünülebilir.

2. Demokratik Tutum Alt Ölçeğine İlişkin Tartışma ve Sonuçları

Demokratik tutum alt ölçeği çocuğa eşit haklar tanıma, fikirlerini açıkça desteklemesini isteme, onunla arkadaşlık etme ve birçok şeyi paylaşmayı kapsamaktadır. Araştırmaya katılan genç yetişkin anne babaların, demokratik tutum alt ölçeğine ilişkin cinsiyet, medeni durum, ebeveyn kaybı, çalışma durumu (Tablo 18), öğrenim durumu, yaşı, sahip olmak istedikleri çocuğun cinsiyeti, sahip oldukları çocuk sayısı, kendi ailesinde kaçınıcı çocuk oldukları, kendi anne ve babasının öz/üvey durumları, kendi annesinin ve babasının öğrenim durumu açısından farklılık bulunmamıştır (Tablo 19). Benzer şekilde Öztürk ve Şanlı'nın (2007; s.148) beraber yaptıkları araştırmanın sonuçlarından birine göre, annelerin eğitim durumuna göre demokratik alt boyut puan

ortalamalarında anlamlı fark olmadığı bulunmuştur. Bir başka açıdan eğitim düzeyi ile demokratik tutuma bakıldığında ise, Tortumluoğlu, (1999) eğitim düzeyi yüksek annelerin demokratik tutumlarının azaldığını ortaya koymuştur (Akt. Öztürk ve Şanlı, 2007: s.148). Şentürk (2007: s.77) ise, eğitim düzeyi yükseldikçe demokratik çocuk yetiştirme tutumun arttığını bulmuştur. Yaptığı çalışmada üniversite mezunu olan anneler daha düşük düzeyde eğitim alan annelerden daha çok demokratik çocuk yetiştirme tutumu sergilemektedirler. Sağlam'ın (2007: s.65) "Lise Öğrencilerinin Ana-Baba İlişkileri Sosyal Destek Ve Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi" adlı çalışmasında, ana-baba tutumunu demokratik olarak algılayan öğrencilerin ilgisiz ve otoriter olarak algılayan öğrencilere göre ana-baba iletişimleri daha olumludur ve ana-baba tutumunu demokratik olarak algılayan öğrencilerin sosyal destek düzeyleri ilgisiz olarak algılayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Araştırmaya katılan anne babaların %42.6'sının kız, %42'sinin erkek ve %15.2'sinin hem kız hem erkek çocuğa sahip oldukları görülmüştür. Demokratik tutum alt ölçeği açısından anne babaların %42.5'inin kız, %41.5'inin erkek, %16'sının hem kız hem erkek çocuğa sahip oldukları bulunmuştur. Hem kız hem erkek çocuğa sahip olan anne babaların ortalaması sadece kız çocuğu olanlara göre daha yüksek olarak bulunmuştur (Tablo 19). Bu sonuçlara göre hem kız hem erkek çocuk sahibi olan anne babaların sadece kız çocuğu olanlara göre demokratik tutum sergilemeye daha fazla yaklaşabilecekleri düşünülebilir. Bulunan verilerin dışında konuyla ilgili olarak Şahin ve Özyürek'in (2008: s. 395) okul öncesi dönem 5-6 yaş grubu çocuğa sahip anne ve babaların çocuklarına karşı tutumlarını incelediği çalışmada, Karabük İli'nde yaşayan, annelerin çocuklarına karşı tutumlarının, babaların tutumlarına göre daha demokratik olduğu bulunmuştur.

3. Ev Kadınlığı Rolünü Reddetme Alt Ölçeğine İlişkin Tartışma ve Sonuçları

Bu alt ölçek, kadının kendi annesine ya da başkalarına bağımlılığını desteklememe, sinirlilik, çocuklarla uzun süre bir arada kalamama gibi konuları kapsar. Bu çalışmada, genç yetişkin anne ve babaların medeni durumu, çalışma

durumu, ebeveyn kaybı, öğrenim durumu (Tablo 20), yaşı, sahip oldukları çocuğun cinsiyeti, sahip oldukları çocuk sayısı, kendi ailelerinde kaçınıcı çocuk oldukları, ebeveynlerinin öz/üvey durumları, kendi anne ve babalarının öğrenim durumları açısından farklılık bulunmamıştır (Tablo 21). Ancak Ayyıldız (2005: s.45) yaptığı çalışmada ev kadınlığını reddetme boyutundan alınan puan ortalamaları babanın eğitim düzeyi yükseldikçe düşüş gösterdiğini belirtirken, Şentürk (2007: s.77) annelerin eğitim düzeyi azaldıkça ev kadınlığını redde yönelik tutumlarının azalma gösterdiğini bulmuştur. Çocuk sayısı açısından ise Vapur'un (2006: s. 96) yaptığı araştırmada, alt sosyo ekonomik düzeyde ev kadınlığı rolünü reddetme boyutunda çocuk sayısının çocuk yetiştirme tutumuna etkisine bakıldığında iki çocuk ile üç çocuğa sahip olma durumunda (bunun tersi de doğrudur) fark bulunmuştur.

Yapılan çalışma sonucunda görülmektedir ki, örnekleme katılan ana babaların %54,1'ini anneler, %45,9'unu ise babalar oluşturmaktadır. Bu alt ölçekte yer alan anne babaların %55.8'ini anneler, %44.2'sini ise babalar oluşturmaktadır. Cinsiyet açısından elde edilen sonuçlarda ev kadınlığı rolünü reddetme alt ölçeğinin "Kadın" grubu yönünde yüksek ortalama değer almış olması ev kadınlığı rolünün göreceli olarak erkek gruba göre kadın grupta yüksek olduğunu ortaya koymaktadır (Tablo 20).

4. Karı-Koca Geçimsizliği Alt Ölçeğine İlişkin Tartışma ve Sonuçları

Karı-koca geçimsizliği alt ölçeği, eşler arasındaki geçimsizliği çocuk yetiştirmedeki rolü, kocanın düşüncesizliği, anneye yardımcı olma gibi konuları içermektedir. Bilinmelidir ki, anne ve babasının iyi anlaştıklarını, geçindiklerini gören çocuk, kendisini rahat ve güvende hissederek, geleceğinden endişe etmez. Anne baba arasındaki anlaşmazlıklar, çocukta güven duygusunun gelişimi olumsuz yönde etkileyerek, endişe ve korku yaşanmasına neden olur (Çelikel, 2006: s.4).

Bu alt ölçeğe ilişkin genç yetişkin anne ve babaların medeni durumu, ebeveyn kaybı (Tablo 22), yaşı, sahip olmak istedikleri çocuğun cinsiyeti, sahip oldukları çocuğun cinsiyeti, sahip oldukları çocuk sayısı, kendi ailelerinde

kaçınıcı çocuk oldukları, kendi anne ve babasının öz/üvey durumları, kendi annesinin ve babasının öğrenim durumu açısından farklılık elde edilmemiştir (Tablo 23).

Bulgular göstermektedir ki, karı koca geçimsizliğinin cinsiyet açısından “Erkek” grubu yönünde yüksek ortalama değer almış olması, karı-koca geçimsizliğinin göreceli olarak kadın gruba göre erkek grupta daha yüksektir (Tablo 22). Çalışmaya katılan anne babalardan annelerin %27.4’ü ve babaların %43.9’u çalışmaktadır. Bu alt ölçek kapsamında yer alan anne babalardan annelerin %51.9’u, babaların ise %95.5’i çalışmaktadır. Bulgular, anne babanın çalışma durumunun çalışan grup yönünde yüksek ortalama değer almış olması, karı koca geçimsizliğinin göreceli olarak çalışmayan gruba göre çalışan grupta daha yüksek olduğu algısını ortaya koymaktadır (Tablo 22). Buna bağlı olarak çalışan anne babalar arasında daha fazla geçimsizlik yaşandığı algısının ortaya konduğu söylenebilir. Bu sonuca anneler açısından bakan Sarı (2007; s.129), karı koca geçimsizliğinin, en az serbest meslek ve profesyonel meslek sahibi annelerde daha çok görüldüğünü bulmuştur.

Bu alt ölçekte yer alan anne babaların % 0.5’i okuryazar, %12.7’si ilkökul mezunu, %10’u ortaokul mezunu, %34.5’i lise mezunu, %38’i üniversite mezunu, %4.3’ü lisansüstü mezunudur. Buna bağlı olarak ilkökul ile üniversite mezunu, ilkökul ile lisansüstü mezunu olan anne babalar ve ortaokul ile lisansüstü mezunu, lise ile lisansüstü mezunu olan anne babalar arasında karı-koca geçimsizliği alt ölçeğine ilişkin farklılık görülmüştür (Tablo 23). Eğitim seviyesinin artışıyla alınan ortalamalar yükselmektedir. Eğitim seviyesinin yükselmesinin, anne babaların, kendilerinin çocuk yetiştirmedeki rolü, kocanın düşüncesizliği, anneye yardımcı olma gibi konularda daha fazla geçimsizlik yaşadıkları algısını ortaya koyduğu belirtilebilir. Ömeroğlu (1996) yaptığı araştırmaya göre ev kadınlığını reddetme ve eş geçimsizliği boyutuyla eğitim arasında ters yönde bir ilişki bulunduğunu saptamıştır. Okuryazar olmayan ve ilkökul mezunu annelerin ortaokul, lise ve üniversite mezunu annelere göre bu boyutlardan daha yüksek puan aldıklarını belirtmiştir (Akt. Ayyıldız, 2005: s.54). Ayrıca Ayyıldız (2005: s.56), babaların eşle çatışma boyutundan alınan puan

ortalamalarının, babanın eğitim düzeyi yükseldikçe düşüş gösterdiğini bulmuştur. Öztürk ve Şanlı (2007: s.149) ise, yaptıkları araştırmada annelerin eğitim durumlarına göre geçimsizlik tutumlarında farklılık olmadığını belirtmişlerdir. Balkaya ve Tuğrul (1998: s.118), anne babaların yaşı açısından, 40-49 yaş grubundaki anne ve babalarda diğer yaş gruplarına göre daha fazla karı-koca geçimsizliğini gösterdiklerini bulmuştur.

5. Artık Boyut ya da Sıkı Disiplin Alt Ölçeğine İlişkin Tartışma ve Sonuçları

Bu alt ölçek, daha çok olumsuz bir çocuk yetiştirme tutumuna işaret eden, cinsel davranışı bastırma, saldırganlığı bastırma, sıkı disipline inanma, çocuğu zorlama, anne-babanın mutlak hakimiyetine inanma gibi konuları kapsamaktadır. Sıkı disiplin alt ölçeğine ilişkin araştırmaya katılan genç yetişkin anne ve babaların cinsiyeti, medeni durumu, ebeveyn kaybı (Tablo 24), yaşı, sahip oldukları çocuğun cinsiyeti, sahip oldukları çocuk sayısı, kendi anne ve babasının öz/üvey durumları ve kendi babasının öğrenim durumu açısından farklılık gözlenmemiştir (Tablo 25). Ancak yaş açısından Şendoğdu (2000), daha ileri yaştaki babaların genç babalara göre daha fazla disiplinli olmayı benimsediklerini belirtmiştir. Zuckerman, annelerin çocuk yetiştirme tutumları ile yaşları arasındaki ilişkiyi sorgulayan bir çalışma yapmıştır. Çocuk yetiştirme tutumları ile annenin yaşı arasında, yaşça büyük annelerin katı tutum içinde olduklarını içeren bir ilişki olduğu sonucunu bulmuştur (Akt. Mızrakçı, 1994). Sahip olunan çocuk sayısı açısından ise Demiriz ve Öğretir'in (2007: s.105) beraber yaptıkları bir araştırmada aşırı koruyucu ve sıkı disiplin boyutundaki annelerin çocuk sayısına göre farklı tutumlar sergilediklerini bulmuşlardır.

Sıkı disiplin alt ölçeğinde yer alan anne babaların %72.3'ü çalışmakta, %27.7'si çalışmamaktadır. Çalışma durumu açısından çalışan anne babaların yüksek ortalama değer almış olması, artık boyut ya da sıkı disiplin boyutunun göreceli olarak çalışan grupta daha yüksek olduğu algısını ortaya koymaktadır (Tablo 24). Bir başka deyişle çalışan anne babaların ev dışında daha fazla zaman geçirmek zorunda olduklarından, kendileri yokken hakimiyetlerini sürdürebilmek, otoritenin devamlılığını sağlayabilmek için çocuklarına daha

fazla sıkı disiplin uyguladıkları düşünülebilir. Aktaş (1994: s.11), bazı ailelerin, annenin çalışmasıyla çocuğun disiplin ve otoriteden uzak kaldığı düşünerek, ona baskı ve katı disiplin uygulayarak, tehlikelerden koruduğuna inandıklarını belirtmiştir. Farklı açıdan bakıldığında, Hoffman'a (2000) göre tam zamanlı ev hanımlığı yapan anneler tam zamanlı çalışan annelere göre hem daha otoriter, hem de daha serbest bırakan bir tutumu benimsemektedir (Akt. Şentürk, 2007: s.31).

Öğrenim durumu açısından bu alt ölçekte yer alan anne babaların %0.5'inin okuryazar, %11.9'unun ilkokul mezunu, %9.9'unun ortaokul mezunu, %36.6'sının lise mezunu, %36.4'ünün üniversite mezunu, %4.7'sinin lisansüstü mezunu olduğu saptanmıştır. Bu gruplar arasında ilkokul ile üniversite mezunu, ilkokul ile lisansüstü mezunu, ortaokul ile üniversite mezunu, ortaokul ile lisansüstü mezunu, lise ile üniversite mezunu, lise ile lisansüstü mezunu olan anne ve babalar arasında farklılık görülmüştür. Eğitim düzeyinin artışıyla anne babaların bu alt ölçeğe ilişkin ortalamalarının artışı paralellik göstermektedir (Tablo 25). Elde edilen sonuçlara göre, eğitim düzeyi yüksek olan anne babaların sıkı disiplin uygulamayı daha etkili bir tutum olarak algıladıkları düşünülebilir. Buna karşın Şanlı'nın (2007: s.83), "Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarını Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi" adlı çalışmasında ise, annelerin eğitim düzeyi yükseldikçe sıkı disiplin alt boyut puan ortalamalarının azaldığı belirlenmiştir.

Sıkı disiplin alt ölçeği açısından kendi ailesinde ilk çocuk olan anne babalar %37.7, ikinci çocuk olanlar %28, üçüncü çocuk olanlar %17.6, dördüncü çocuk olanlar %7.9, beşinci çocuk ve üstü olanlar %8.7'lik bir değere sahip oldukları saptanmıştır. Bu gruplardan ikinci ile beşinci çocuk olan anne babalar arasında farklılık elde edilmiştir (Tablo 25). Doğum sırası düşük olan anne babaların daha yüksek ortalama aldıkları görülmüştür. Bu bulguya dayanarak, kendi ailesinde ilk sıralarda doğan ve kalabalık kardeş sayısına sahip anne babaların, abla, ağabey olma, diğer kardeşlere yol gösterici olma, kardeşlerin büyümesinde kendilerine fazla sorumluluk yüklenmesi, anne babalarının çocuk yetiştirmedeki ilk deneyimlerine denk gelmeleri... gibi nedenlerden dolayı, bu deneyimleri kendi çocuklarına disiplin uygulayan bireyler olarak gösterebilecekleri düşünülebilir.

Çünkü, doğum sırası düşük olan hatta ilk çocuk olanlarda aileler oldukça gergin ve umut içindedirler. Bu durum aileden aileye değişebilir (Yörükoğlu, 1998: s.162). en büyük çocuğun yaşından ötürü diğer kardeşlerinden beklenenlerden fazlası beklenir. Bu nedenle yaşamın ilk yıllarında kardeşlerinin doğal bir lideri olurlar. Çocukluk yıllarının bu örüntüsü, sonradan kişinin yaşamını etkileyebilir. Yetişkinliğinde kendisi otorite olmak isteyebilir (Geçtan, 1998: s. 135).

Bu alt ölçekte anne babaların kendi annesinin %10.4'ünün okuryazar olmadığı, %9.4'ünün okuryazar, %54.1'inin ilkökul mezunu, %11.4'ünün ortaokul mezunu, %10.9'unun lise mezunu ve %3.7'sinin üniversite mezunu olduğu saptanmıştır. Kendi annesi okuryazar olmayan ile üniversite mezunu olan, okuryazar ile üniversite mezunu, ilkökul ile üniversite mezunu, ortaokul ile üniversite mezunu olan anne babalar arasında farklılık bulunmuştur (Tablo 25). Eğitim düzeyi arttıkça ortalamalarda yükselme olduğu görülmüştür. Buna bağlı olarak, kendi annesinin eğitim düzeyi yüksek olan anne babaların sıkı disiplin uygulamayı önemli olarak algıladıkları düşünülebilir.

6. Aile Hayatı Ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği'nin (PARİ) Alt Boyutlarının Toplam Puanına İlişkin Tartışma ve Sonuçları

PARİ ölçeğinin tüm alt ölçeklerinin toplam puanına ilişkin araştırmaya katılan anne ve babaların cinsiyeti, medeni durumu, ebeveyn kaybı (Tablo 26), yaş, sahip oldukları çocuğun cinsiyeti, sahip oldukları çocuk sayısı, kendi anne ve babasının öz/üvey durumları, kendi annesinin ve babasının öğrenim durumu açısından farklılık bulunmamıştır (Tablo 27). Sahip olunan çocuk sayısı bakımından Özerk'e (2006: s.116) göre, PARİ toplam puanı için, iki-dört çocuklu ana-babaların diğer gruplara göre daha olumlu tutum ortaya koydukları sonucu elde edilmiştir. PARİ toplam puanı için örnekleme katılan anne babaların %74.3'ünün çalıştığı, %25.7'sinin çalışmadığı saptanmıştır. Çalışma durumu açısından PARİ alt ölçekleri toplam puanı, çalışan grup yönünde yüksek ortalama değer almıştır (Tablo 26).

PARİ toplam puanının araştırmaya katılan genç yetişkin anne ve babaların öğrenim durumu bağımsız değişkeni için %0.7'sinin okuryazar, %11.5'inin

ilkokul mezunu, %9.9'unun ortaokul mezunu, %35.2'sinin lise mezunu, %38.5'inin üniversite mezunu, %4.3'ünün lisansüstü mezunu olduğu bulunmuştur. ilkokul ile üniversite mezunu, ilkokul ile lisansüstü mezunu, lise ile üniversite mezunu, lise ile lisansüstü mezunu, ortaokul ile lisansüstü mezunu, üniversite ile lisansüstü mezunu olanları arasında farklılık görülmüştür (Tablo 27). Eğitim düzeyi arttıkça ortalamalarda da artış gözlenmiştir. Ancak Özerk'in (2006: s.116) yaptığı çalışmaya göre öğrenim düzeyi azaldıkça tutumlardaki olumsuzluğun (PARI ölçeğinden alınan puanın) artmakta, öğrenim düzeyi arttıkça tutumlardaki olumsuzluğun azalmakta olduğu görülmektedir.

Anne ve babanın zihninde nasıl bir çocuk istedikleri konusunda, daha çocuk dünyaya gelmeden önce hayali bir çocuk oluşur. Dünyaya gelen çocuk, anne babanın hayalindeki çocukla ters düştüğünde, ailede reddetme davranışı gözlenir (Yavuzer, 1999; Önder, 2004). Bulgular incelendiğinde anne baba olmaya karar verdikleri zaman annelerin %72.9'unun ve babaların %27.1'inin kız çocuk, annelerin %37'sinin ve babaların %63'ünün erkek çocuk sahibi olmak istedikleri, annelerin %55.5'inin ve babaların %44.5'inin kız/erkek böyle bir isteği olmadığı saptanmıştır. Erkek çocuk sahibi olmak isteyen anne babalar ile (kız/erkek) böyle bir isteği olmayanlar arasında farklılığa rastlanmıştır (Tablo 27). Böyle bir isteği olmayan anne babaların ortalamaları daha yüksek bulunmuştur.

Genel olarak PARI ölçeğine bakıldığında kendi ailelerinde annelerin %57.8'inin ve babaların %42.2'sinin ilk çocuk, annelerin %55'inin ve babaların %45'inin ikinci çocuk, annelerin %57.6'sının ve babaların %42.4'ünün üçüncü çocuk, annelerin %39.1'inin ve babaların %60.9'unun dördüncü çocuk, annelerin %60'ının ve babaların %40'ının beşinci çocuk olduğu bulunmuştur. Kendi ailesinde ikinci ile beşinci çocuk olan anne babalar arasında, PARI ölçeğinin toplam puanı açısından farklılık elde edilmiştir (Tablo 27). İkinci çocuk olan anne babaların daha düşük ortalamaya sahip oldukları görülmektedir.

Genel olarak PARI ölçeğinin alt boyutlarının birbiriyle ilişkisine bakıldığında şu sonuçlar göze çarpmaktadır:

Aşırı kontrolcü annelik alt ölçeği ile demokratik tutum eşitlik tanıma, ev kadını rolünü reddetme, karı-koca geçimsizliği alt ölçekleri arasında pozitif yönde zayıf, artık boyut ya da sıkı disiplin alt ölçeği ve PARİ toplam puanı arasında pozitif yönde kuvvetli bir ilişki vardır. İlişki istatistiksel olarak anlamlıdır. Kontrolcülük arttıkça, uygulanan disiplinin arttığı, anne babaların demokratik tutum sergilemeye yaklaştıkları, ev kadınlığı rolünü reddetme eğiliminde olabilecekleri ve geçimsizlik yaşadıkları algısının arttığı söylenebilir.

Demokratik tutum ve eşitlik tanıma alt ölçeği ile ev kadınlığı rolünü reddetme, karı-koca geçimsizliği, artık boyut ya da sıkı disiplin alt ölçekleri ve PARİ toplam puanı arasında pozitif yönde zayıf ilişki vardır. Demokratik tutum arttıkça, eşler arası geçimsizliğin ve uygulanan disiplinin az da olsa arttığı söylenebilir.

Ev kadınlığını rolünü reddetme alt ölçeği ile karı-koca geçimsizliği, artık boyut ya da sıkı disiplin arasında pozitif yönde orta düzeyde, PARİ toplam puanı arasında pozitif yönde kuvvetli bir ilişki vardır. Ev kadınlığı rolünü reddetme arttıkça, daha fazla geçimsizlik yaşandığı ve daha sıkı disiplin uygulandığı söylenebilir.

Karı-koca geçimsizliği alt ölçeği ile artık boyut ya da sıkı disiplin arasında pozitif yönde zayıf, PARİ toplam puanı arasında pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki vardır. Eşler arasında yaşanan geçimsizlikle sıkı disiplinle az da olsa bir artış olduğu söylenebilir.

Artık boyut ya da artık boyut ya da sıkı disiplin alt ölçeği ile PARİ toplam arasında pozitif yönde kuvvetli ilişki vardır (Tablo 28). Sıkı disiplin arttıkça diğer tutumların da aynı oranda etkilendiği söylenebilir.

Alt Problem 2: *Genç yetişkin anne ve babaların algıladıkları ebeveyn davranışları onların yaş, medeni durum, eğitim durumu, çalışma durumu, sahip olmak istediği çocuğun cinsiyeti, sahip olduğu çocuğun cinsiyeti, sahip olduğu çocuk sayısı, kaçınıcı çocuk olduğu, kardeş sayısı, öz/üvey anneye/babaya sahip olma, ebeveyn kaybı, ebeveynlerinin eğitim durumlarına göre farklılık göstermekte midir?*

B- Algılanan Ana-Baba Davranışları Envanterinin (AAD);

1. Çocuk Bakımı Alt Ölçeğine İlişkin Tartışma ve Sonuçları

Çocuk bakımı alt ölçeğinde anne-babaların, bireylerin kendilerine ihtiyaç duydukları veya sıkıntıda oldukları anlarda yanlarında olduklarını hissettirip hissettirmedikleri ve yardım edip etmedikleri sorgulanmıştır. Çocukken yetersiz annelik bakımı almış olanlarda antisosyal kişilik bozukluğu, depresyon, anksiyete bozukluğu, madde bağımlılığı gibi hastalıkların sık görülmesi, ayrıca iyi annelik bakımı almış olanların erişkinlikteki özgüvenlerinin artmış bulunması gibi bulgular da bu epigenetik aktarımla açıklanmaktadır (Champagne, 2008). İstismarcı anne babaların %70'inin kendilerinin de çocukluklarında anne babalarından kötü muamele gördükleri gösterilmiştir (Chapman ve Scott, 2001). Anne bakımını az alan çocukların yetişkinliklerinde daha korkak, tedirgin, anksiyeteli oldukları söylenebilir. Buna bağlı olarak, olumsuz çevre koşullarına sahip annelerin çocuklarında, girişkenlikte problemler, daha fazla risklerden kaçan bir birey olma özellikleri gözlenebilir (Champagne ve Meaney, 2006; Akt. Eşel, 2009: s. 6).

Bu alt ölçeğe ilişkin örneklemdaki anne babaların cinsiyeti, medeni durumu, çalışma durumu, ebeveyn kaybı yaşayıp yaşamama durumları (Tablo 29), yaşı, sahip olmak istedikleri çocuğun cinsiyeti, sahip oldukları çocuğun cinsiyeti, sahip oldukları çocuk sayısı, kendi ailesinde kaçınıcı çocuk oldukları, kendi anne ve babasının öz/üvey durumları ve kendi babasının öğrenim durumu açısından farklılık bulunmamıştır (Tablo 30). Benzer şekilde Dinç'in (2007: s.74-80) yaptığı araştırmada da algılanan ana baba davranışlarının, cinsiyete göre farklılık göstermediği bulunmuştur. Ancak eğitim seviyesi açısından bakıldığında

ergenlerin anne babalarının eğitim seviyeleri ile çocuk bakımı alt ölçeği arasında ilişki bulunmuştur. Buna göre, annelerin tutumu dikkate alındığında ilkokul yada ortaokul mezunu anneler ile lise yada üniversite mezunu anneler arasında, lise yada üniversite mezunu anneler lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Aynı alt boyut için baba tutumları dikkate alındığında ilkokul yada ortaokul mezunu babalar ile lise yada üniversite mezunu babalar arasında, ikinciler lehine oldukça anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Çocuk bakımı alt ölçeği için genç yetişkin anne babaların %0.4'ü okuryazar, %11.9'u ilkokul mezunu, %9.9'u ortaokul mezunu, %35.8'i lise mezunu, %37.3'ü üniversite mezunu, %4.6'sı lisansüstü mezunudur. Bu gruplar içinde anne babalardan okuryazar ile ilkokul mezunu, okuryazar ile ortaokul mezunu, okuryazar ile lise mezunu, okuryazar ile üniversite mezunu, okuryazar ile lisansüstü mezunu olanlar arasında farklılık görülmüştür. Eğitim düzeyi arttıkça ortalamalarda yükselme gözlenmiştir (Tablo 30). Eğitim düzeyi yüksek olan anne babaların kendi çocukluk dönemlerinde ihtiyaç duyduklarında ailelerin yanında olduğu, onların desteklerini hissettikleri algısına bağlı olarak, eğitimin çocuk bakımı davranışlarına etki ettiği kanısına varılabilir.

Çalışmada anne babaların kendi annelerinin %11.5'inin okuryazar olmadığı, %9.1'inin okuryazar, %54.2'sinin ilkokul mezunu, %11.1'inin ortaokul mezunu, %10.8'inin lise mezunu, %3.3'ünün üniversite mezunu olduğu saptanmıştır. Bu gruplardan kendi annesi okuryazar ile ilkokul mezunu, okuryazar ile lise mezunu olan anne babalar arasında farklılık elde edilmiştir. Daha yüksek eğitim düzeyine sahip olan anne babaların annelerinin yüksek ortalamaya sahip oldukları görülmüştür (Tablo 30). Bu çerçevede anne babaların, kendi annelerinin eğitim seviyesindeki yükselmenin, çocuk bakımını algılama şekilleri üzerinde önemli olduğu düşünülebilir. Bizim çalışmamızı destekleyen bir sonuç, Yılmaz (2007: s.103, 104)'in "Anne Baba Tutumları İle İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Okul Başarıları ve Özerkliklerinin Gelişimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" adlı çalışmada göze çarpmaktadır. Okuma yazması olmayan anneler ile ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite mezunu annelere ilişkin; ilkokul ve ortaokul mezunu anneler ile de lise ve üniversite mezunu

annelere ilişkin algılanan anne tutumu ile ilkokul mezunu babalar ile lise, ortaokul ve üniversite mezunu babalar arasında; ortaokul ve lise mezunu babalar ile de üniversite mezunu babalar arasında algılanan baba tutumları açısından farklılıklar olduğu bulunmuştur. Annenin eğitim düzeyinin artmasıyla birlikte anneden ve babadan algılanan psikolojik özerkliğin artması, annelerin ve babaların çocuklarına daha demokratik tutumlar sergilediklerini göstermektedir. Annenin ve babanın eğitim seviyesindeki artışın, çocuklarıyla daha çok ilgilendiği ve onların sorunlarına ve hayatlarına daha çok katılımcı oldukları şeklinde yorumlanmıştır.

Anne babalarının çocukluk dönemlerinde yaşadıkları ebeveyn kaybı açısından annesi vefat edenler %23.1, babası vefat edenler %67.3, hem annesi hem babası vefat edenler %9.6'lık yüzdelere sahiptir. Kendi annesi ile babası vefat edenler ve annesi vefat edenler ile her ikisi de vefat eden anne babalar arasında çocuk bakımı alt ölçeğine ilişkin farklılık görülmüştür. İkisi de vefat edenlerin ortalaması, sadece babası vefat edenlerden daha fazladır. Sadece annesi vefat edenlerin ortalaması ise sadece babası vefat edenlerden daha düşüktür (Tablo 30). Melhem ve arkadaşlarına göre (2004), bir ebeveynin kaybı ile kalan ebeveynin de evin düzeni ile ilgili tüm sorumluluklar kendisine kalmış olduğundan, bunlarla fazla meşgul olacağı için ya da belki de sadece kendi yası ile meşgul olacağı için aslında çocuk, her iki ebeveynini birden kaybetmiş sayılabilir. Ebeveyn kaybının, özellikle de baba kaybının yaşandığı durumlarda, aile gelir düzeyinin düşmesi gibi psikolojik durum dışında da olumsuz etkiler yaratabilirken (Corak, 1999), çocuk açısından sosyal destek azlığına da sebep olabilmektedir (Amato, 1991; Akt. Uluğ, 2008: s.5-9). Bu açıklama ile bizim çalışmamızda saptanan, kişinin çocukluğunda yaşadığı özellikle baba yoksunluğunun, çocuk bakımını algılayarak, kendi anne-babalarının, ihtiyaç duydukları veya sıkıntıda oldukları anlarda yanlarında olduklarını hissettirip hissettirmedikleri ve yardım edip etmediklerinin etkili olduğu kanısına varılabilir.

2. Amaçlarına Ulaşmada Yardımcı Olma Alt Ölçeğine İlişkin Tartışma ve Sonuçları

Bu alt ölçekte anne-babaların, bireylerin öğrenme süreçlerinde kendi isteklerinden ziyade, çocuklarının isteklerini gözetip gözetmedikleri ve zorlandıkları noktalarda ihtiyaç duydukları yardımı sağlayıp sağlamadıkları sorgulanmıştır. Araştırmaya katılan anne babaların cinsiyeti, medeni durum, çalışma durumu, ebeveyn kaybı, öğrenim durumu (Tablo 31), yaşı, sahip olmak istedikleri çocuğun cinsiyeti, sahip oldukları çocuğun cinsiyeti, kendi anne ve babasının öz/üvey durumları açısından amaçlarına ulaşmada yardımcı olma alt ölçeği için farklılık bulunmamıştır (Tablo 32). Akbağ'ın (1994), "Liseli Ergenlerin Anne-Baba Tutumlarını Algılamaları İle Uyum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" adlı araştırmasında ise, kızlar erkeklere kıyasla çocukluk döneminde annelerinin kendilerine amaçlarına ulaşmalarında daha fazla yardımcı olduklarını belirtirken, erkekler annelerinin kendilerine daha fazla başarı için baskı uyguladıklarını ifade etmişlerdir (Akt. Yılmaz, 2007: s.43).

Bu alt ölçek için anne babaların sahip olduğu çocuk sayısı yüzdelarını incelemek gerekirse; %53.7'sinin tek çocuğu, %37.9'unun iki çocuğu, %7.2'sinin üç çocuğu, %1.1'inin dört çocuğu olduğu görülmüştür. Bu gruplar arasında tek çocuğu olan anne babalar ile iki çocuğu olanlar arasında farklılık görülmüştür. Tek çocuğu olan anne babaların ortalaması daha yüksek bulunmuştur (Tablo 32). Poyraz (2007: s.76) çalışmasında, babaların sahip olduğu çocuk sayısı arttıkça babalık algısının olumsuz yönde etkilendiğini saptamıştır. O'na göre sahip olunan çocuk sayısı arttıkça babaların çocuklarına ayıracağı zaman ve sevgiyi çocuklar arasında paylaştırmasından dolayı babalıktan alınan doyumun da azalabileceğini belirtmiştir. Bizim çalışmamızın bulgularına dayanarak, anne babaların, kendi çocukluklarında, belli konularda amaçlarına ulaşırken ebeveynlerinin desteğini hissetme ve bunu görebilmenin, kendi sahip oldukları çocuk sayısı üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Özellikle tek çocuğa sahip olmanın yaşanan bu durumlarda daha önemli olduğuna inanılmaktadır. Ayrıca Yılmaz (2007: s.103)'in "Anne Baba Tutumları İle İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Okul Başarıları Ve Özerkliklerinin Gelişimi Arasındaki İlişkinin

İncelenmesi” adlı çalışmasında, anneden algılanan kabul/ilginin 4. ve sonrası sırada doğan erinlerde, 3. sırada, 2. sırada ve ilk sırada doğan erinlere göre daha düşük olduğu bulunmuştur. Babadan algılanan kabul/ilginin birinci sırada doğan erinlerde, 2. sırada ve 4. sırada doğan erinlere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Anne babaların kendi annelerinin bu alt ölçek için %11.2’sinin okuryazar olmadığı, %92’unun okuryazar, % 54.3’ünün ilkokul mezunu, %11.2’sinin ortaokul mezunu, %10.8’inin lise mezunu, %3.5’inin üniversite mezunu olduğu bulunmuştur. Okuryazar olmayan ile ilkokul mezunu, ortaokul mezunu ve lise mezunu olan ve okuryazar ile lise mezunu olan anne babalar arasında farklılık elde edilmiştir. Daha yüksek eğitim düzeyinde olan annelerin ortalamaları da yüksektir (Tablo 32) Bu sonuca göre anne babaların kendi annelerinin eğitim düzeyinin artışıyla anne babaların çocukluklarında ihtiyaç duydukları desteği görme konusunun olumlu etkilediği düşünülebilir. Benzer şekilde Dinç (2007: s. 81), annelerin tutumunu dikkate aldığı ilkokul yada ortaokul mezunu anneler ile lise yada üniversite mezunu anneler arasında, lise yada üniversite mezunu anneler lehine oldukça anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Aynı alt boyut için baba tutumları dikkate alındığında ilkokul yada ortaokul mezunu babalar ile lise yada üniversite mezunu babalar arasında, lise yada üniversite mezunu babalar lehine oldukça anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Anne babaların kendi babasının eğitim düzeyi açısından bakıldığında babaların %2.2’sinin okuryazar olmadığı, %5.1’inin okuryazar, %43.6’sının ilkokul mezunu, %18.6’sının ortaokul mezunu, %18.8’inin lise mezunu, %1.6’sının üniversite mezunu oldukları görülmektedir. Okuryazar olanlar ile ilkokul mezunu, ortaokul mezunu, lise mezunu, üniversite mezunu olan, ilkokul mezunu ile üniversite mezunu olan babalar arasında farklılık görülmüştür. Eğitim seviyesi yüksek olan babaların aldıkları ortalamalar da yüksek bulunmuştur (Tablo 32). Bu sonuca göre anne babaların kendi annelerinin eğitim düzeyinin artışıyla anne babaların çocukluklarında ihtiyaç duydukları desteği görme konusunun olumlu etkilediği düşünülebilir.

3. Tutarlı Disiplin Alt Ölçeğine İlişkin Tartışma ve Sonuçları

Tutarlı disiplin alt ölçeğinde, anne-babaların kısıtlama yada cezalandırma davranışlarını sebeplendirerek açıklayıp açıklamadıkları sorgulanmıştır. Bu alt ölçek için araştırmaya katılan anne babaların cinsiyeti, medeni durumu, çalışma durumu, ebeveyn kaybı yaşıyıp yaşamama durumları (Tablo 33), yaşı, sahip olmak istedikleri çocuğun cinsiyeti, sahip oldukları çocuğun cinsiyeti, sahip oldukları çocuk sayısı, kendi anne ve babasının öz/üvey durumları açısından farklılık bulunmamıştır (Tablo 34). Kılıçaslan (2001: s.140) ise, “Aile Fonksiyonlarının ve Algılanan Farklılaşmış Anne-Baba Yaklaşımının Kardeş İlişkileri Üzerindeki Etkisi” adlı çalışmasının sonuçlarından biri olarak, erkeklerin aile içinde otorite figürü olarak algılanabilmesinden dolayı, babaların kendisinden sonra ailede otoriteyi sağlayacak kişi olarak, erkek çocuğunu otorite figürü şeklinde görmesi nedeniyle, ona karşı daha çok disiplin içeren davranışlar sergileyebileceğini belirtmektedir.

Tutarlı disiplin alt ölçeğinde yer alan anne babaların %0.4’ü okuryazar, %12.1’i ilkokul mezunu, %9.7’si ortaokul mezunu, %35.5’i lise mezunu, %37.5’i üniversite mezunu ve %4.6’sı lisansüstü mezunudur. Bu gruplardan okuryazar ile ilkokul mezunu, ortaokul mezunu, lise mezunu, üniversite mezunu ve lisansüstü mezunu olanları arasında farklılık görülmüştür. Okuryazar mezunu olanlar en düşük üniversite mezunu olanlar ise en yüksek ortalamaya sahiptir. Ayrıca lise ve üniversite mezunu olanlar, lisansüstü mezunu olanlardan daha yüksek ortalamaya sahiptir (Tablo 34). Benzer şekilde Dinç (2007: s.81) annelerin tutumunu dikkate aldığı ilkokul yada ortaokul mezunu anneler ile lise yada üniversite mezunu anneler arasında, lise yada üniversite mezunu anneler lehine oldukça anlamlı bir farklılık bulmuştur. Bizim çalışmamızda eğitim seviyesindeki artışa paralel olarak, anne babaların kendi çocukluklarında algıladıkları disiplin yöntemlerindeki kısıtlama ya da cezalandırma durumlarının nedenlerinin açıklanması algısının önemli olduğu düşünülebilir.

Bu alt ölçekte anne babaların kendi ailelerinde kaçınıcı çocuk olduklarına bakıldığında %37.8’inin ilk çocuk, %26.5’inin ikinci çocuk, %18.4’ünün üçüncü çocuk, %7.5’inin dördüncü çocuk, %9.7’sinin beşinci çocuk ve üzeri oldukları

bulunmuştur. Kendi ailesinde ikinci çocuk ile beşinci çocuk olan anne babalar arasında farklılığa rastlanmıştır. İkinci çocuk olanların daha yüksek ortalamaya sahip oldukları görülmüştür (Tablo 34). Volling ve Elins (1998), en az iki çocuğa sahip ailelerde babaların büyük kardeşe daha fazla disiplin uygularken, annelerin iki kardeşe de eşit disiplin uyguladığını belirlemiştir (Akt. Özyürek, Şahin, 2006: s.407). Farklılaşmış ebeveyn yaklaşımlarıyla ilgili yapılan bazı araştırmalar incelendiğinde ise, küçük kardeşlerin daha çok anne ilgisi gördükleri, kendilerine daha az sorumluluk yüklenerek, daha hoşgörülü bir disiplin yaklaşımıyla büyütüldükleri görülmektedir (Broady, Stoneman ve McCoy, 1992; Akt. Kılıçaslan, 2001: s.31).

Mızrakçı'nın (1994) yaptığı "Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etki Eden Faktörler: Demografik Özellikleri, Kendi Yetiştiriliş Tarzları, Çocuk Gelişimine İlişkin Bilgi Düzeyleri Ve Çocuğun Mizacına İlişkin Algıları" çalışmada annelerini ilgisiz olarak niteleyen kişilerin de otoriter anneliğe eğilimli oldukları saptanmıştır. Bu kişilerin sevgi, boyutunda anneleri ile birlikte oldukları ancak kontrol konusunda annelerine duydukları tepki sonucunda tam tersi bir tutuma yöneldikleri görülmektedir. Annesini otoriter olarak niteleyen kişilerden bu durumu onaylayanların otoriter ve yeni yaklaşımlara eğilim gösterdikleri belirlenmiştir. Annelerin otoriter tutumunu onaylamayan kişilerin ise ilgisiz annelik tutumuna eğilimli olduğu görülmüştür. (Akt. Vapur, 2006: s.89). Bu ifadeler dışında, bizim çalışmamızda babanın kendi annesinin öğrenim durumu açısından inceleme yapıldığında, farklılıklar göze çarpmaktadır. Anne babaların kendi annesinin %11.3'ünün okuryazar olmadığı, %8.8'inin okuryazar, %54.6'sının ilköğretim mezunu, %11.3'ünün ortaokul mezunu, %10.4'ünün lise mezunu, %3.5'inin üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Annesi okuryazar olmayanlar ile lise mezunu olanlar, okuryazar ile ilköğretim mezunu ve lise mezunu olanlar arasında farklılık elde edilmiştir. Eğitim düzeyindeki artış, tutarlı disiplin ortalamalarındaki artışla paralellik göstermektedir (Tablo 34). Eğitim düzeyi arttıkça uygulanan disiplin yöntemlerinde artış gözlemlendiği düşünülebilir.

Bir başka farklılık anne babaların kendi babasının eğitim düzeyi açısından göze çarpmaktadır. Anne babaların kendi babalarının %2.2'si okuryazar değildir,

%5.2'si okuryazar, %44'ü ilkokul mezunu, %18.4'ü ortaokul mezunu, %18.7'si lise mezunu, %11.5'i üniversite mezunudur. Kendi babası okuryazar olanlar ile üniversite mezunu ve ortaokul mezunu ile üniversite mezunu olanlar arasında farklılık görülmüştür. Babaların eğitim düzeyleri arttıkça aldıkları ortalamalarda da artış gözlenmektedir (Tablo 34). Eğitim düzeyi arttıkça uygulanan disiplinin daha tutarlı olduğu düşünülebilir. Benzer şekilde Poyraz'ın (2007: s.73) yaptığı çalışmada babaların öğrenim düzeyi yükseldikçe babalık rolü algısının arttığı, babaların çocuklarına ve ailesine göstereceği sevgi ve ilgiyi olumlu yönde etkilediği, daha olgun ve hoş görülü oldukları ve kendilerine güvenlerinin arttığı belirtilmiştir.

Çocukluk çağında (boşanma ya da ölüm nedeni ile) ana baba yitiminin çocuk üzerinde -yaşına göre- farklı etkiler yaratarak, onun fiziksel ve psikolojik gelişimi üzerinde önemli hasarlara yol açabileceğini gösteren çalışmalarda, çocukluk çağındaki ana baba yitiminin sonraki yaşamda çeşitli psikiyatrik ve sosyal huzursuzluklarla ilgili olduğu bulunmuştur (Bilir, 1990: s.200; Akt. Ayan, 2007: s.450). Bu alt ölçek için araştırmaya katılan anne babaların çocukluk dönemlerinde %24.1'inin annesini, %66.7'sinin babasını, %9.3'ünün her ikisini kaybettikleri görülmektedir. Annesi vefat eden anne babalar ile babası vefat edenler arasında farklılık olduğu saptanmıştır. Babası vefat edenlerin ortalaması daha yüksektir (Tablo 34). Kaynaroglu (1984), "Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Boşanmış Ailelerin Altı Yaş Grubu Çocuklardaki Psiko-Sosyal Özelliklerin İncelenmesi" adlı çalışmasında baba-oğul ilişkisinin olmadığı durumlarda, erkek çocukların, pasif saldırgan kişilik geliştirdikleri, daha az rekabetçi, başkalarına bağımlı oldukları ve babadan ayrı yetişen çocuklarda, öz güven kavramının yetersiz kaldığı gözlenmiştir (Akt. Çelikel, 2006: s.46). bu ifadeye ek olarak çocukluk döneminde baba kaybı yaşayan anne babaların, baba figürünün, otoriteyi temsil ettiği varsayımı altında, otoritenin ortadan kalkmasıyla disiplin algısının etkilendiği düşünülebilir.

4. Standartların Belirliliği Alt Ölçeğine İlişkin Tartışma ve Sonuçları

Standartların belirliliği alt ölçeğinde anne-baba beklentilerinin ve yaptırımlarının neler olduğunun bireye önceden bileceği şekilde aktarılıp

aktarılmadığı sorgulanmıştır. Flett ve ark. (2002) göre, bazı çocukların ebeveyn ilgisi yokluğu ile başa çıkmak için bir tür mükemmeliyetçilik geliştirdikleri görülmektedir. Bu gibi durumlarda çocuklar standart yoksunluğu ve diğer belirsizlikler ile (bir durumda çocuktan belli standartlara uyması beklenirken, diğer tarafta kötü davranışa maruz bırakma ya da ebeveyn kontrolü varken, diğer tarafta düşmanca tavırlar ve sıcaklık eksikliği, ve cezalandırıcı yöntemlerin varlığı) başa çıkmak için kendilerince standartlar belirlemektedirler (Akt; Benk, 2006: s.49, 50). Bu alt ölçekte anne babanın cinsiyeti, medeni durumu, çalışma durumu, ebeveyn kaybı (Tablo 35), sahip olduğu çocuğun cinsiyeti, sahip olduğu çocuk sayısı, kendi anne ve babasının öz/üvey durumları açısından farklılık bulunmamıştır (Tablo 36). Ancak, Başaran'ın (1974) yaptığı çalışmada, Türk ailelerinin çocukların cinsiyetlerine göre farklı beklenti içinde olduklarını, anne babaların bağımsızlık ve saldırganlık konusunda erkek çocuklara daha fazla tolerans gösterirken, kız çocuklarından daha çok bağımlılık ve itaat beklendiğini belirtmiştir (Kılıçaslan, 2001: s.142).

Anne babaların öğrenim durumlarına ilişkin bu alt ölçekte %0.4'ünün okuryazar, %11.8'inin ilkokul mezunu, %10.1'inin ortaokul mezunu, %35.7'sinin lise mezunu, %37.4'ünün üniversite mezunu ve %4.6'sının lisansüstü mezunu oldukları belirlenmiştir. Anne babanın ortaokul mezunu ile lise mezunu ve ortaokul mezunu ile üniversite mezunu olması arasında farklılık görülmüştür. Eğitim düzeyi artan grupların ortalamaları da yüksektir (Tablo 36). Eğitim seviyesinin artmasının, anne-baba beklentilerinin ve yaptırımlarının neler olduğu, bireye önceden bileceği şekilde nasıl aktarıldığı algısını etkilediği düşünülebilir. Eğitim seviyesi yüksek anne babaların belirlenen standartları algılama şekilleri, kendi çocuklarında belirleyecekleri standartları olumlu yönde etkileyebilir.

Standartların belirliliği alt ölçeğinde yer alan anne babaların %15.5'i 19-29 yaş, %63.5'i 30-39 yaş, %18.6'sı 40-49 yaş ve %2.4'ünün 50 ve üzeri yaş grubunda yer aldığı görülmektedir. Bu gruplardan 19-29 ile 30-39 yaş grubunda olan ve 30-39 ile 50 ve üstü grupta yer alan anne babalar arasında da farklılık görülmüştür. 30-39 yaş grubunda yer alanların ortalamaları 19-29 yaş grubunda

olanlardan yüksektir. Ayrıca 30-39 yaş grubunda yer alanların ortalaması da 50 ve üstü yaş grubundakilerden yüksektir (Tablo 36). Bu sonuçlara göre, diğer yaş gruplarına kıyasla 30'lu yaşların, çocuk yetiştirirken, standartların belirlenmesi açısından etkili ve önemli olabileceği düşünülebilir. Buna ek olarak Özyürek ve Şahin'in (2008: s.402), birlikte yaptıkları araştırmalarının sonuçlarından birine göre babaların çocuklarına karşı tutumlarının yaşından etkilendiği, annelerin tutumlarının ise etkilenmediği belirtilmiştir.

5. Koruyuculuk Alt Ölçeğine İlişkin Tartışma ve Sonuçları

Koruyuculuk alt ölçeğinde anne-babaların bireylerin herhangi bir olumsuzlukla karşılaşma ihtimaline karşı duydukları kaygı ve bu kaygıya yönelik, bireylerin hayatlarına getirdikleri sınırlamalar sorgulanmıştır. Bazı ebeveynler çok endişeli yetiştirme tarzına sahiptirler. Hatalara gereğinden fazla takılarak, düşkünlük gösterebilirler. Bu nedenle çocukta hata yapmaması istenir. Çünkü hata ve hatanın sonuçları çok önemlidir. Bu tip ebeveynlerin mükemmel olamam ya da çocuklarının mükemmel olmaması gibi korkuları bulunmaktadır. Bu bakımdan aşırı korumacılık da bu modellere dahildir (Flett ve arkadaşları, 2002; Akt; Benk, 2006: s.51). Ebeveyn tarafından aşırı korunup kollanan çocuklar ilerideki yaşamlarında utangaç, çekingen, ürkek, kendi başlarına karar veremeyen, sosyal ilişkiler kurmakta zorluk çeken yetişkinler olmaktadır (Yüksel, 2002; Akt. Güdük, 2008: s.104).

Koruyuculuk alt ölçeği için anne babanın medeni durumu, çalışma durumu, ebeveyn kaybı (Tablo 37), öğrenim durumu, yaşı, sahip olmak istediği çocuğun cinsiyeti, sahip olduğu çocuğun cinsiyeti, sahip olduğu çocuk sayısı kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu, kendi anne ve babasının öz/üvey durumları, kendi annesinin ve babasının öğrenim durumu açısından farklılık bulunmamıştır (Tablo 38). Dinç (2007: s.81) ise baba tutumları dikkate alındığında ilköğretim yada ortaokul mezunu babalar ile lise yada üniversite mezunu babalar arasında, ilköğretim yada ortaokul mezunu babalar lehine istatistik bakımından anlamlı bir farklılık bulmuştur. Cinsiyet açısından annelerin %54.3'ünün ve babaların %45.7'sinin koruyuculuk alt ölçeğinde yer aldığı belirlenmiştir. Cinsiyetin "Kadın" grubu yönünde yüksek ortalama değer almış olması koruyuculuğun göreceli olarak

erkek gruba göre kadın grupta yüksek olduğu algısını ortaya koymaktadır (Tablo 37). Sümer ve Güngör'ün (1999) beraber yaptıkları “Çocuk Yetiştirme Stillerinin Bağlanma Stilleri, Benlik Değerlendirmeleri ve Yakın İlişkiler Üzerindeki Etkisi” adlı çalışmada, anneden ve babadan algılanan kabul/ilgi ve sıkı denetim/kontrol boyutlarını karşılaştırdıklarında, öğrencilerin annelerini babalarından hem daha kabul edici/ilgi gösterici hem de daha fazla denetleyici ve kontrol edici olarak algıladıklarını bulmuşlardır (Akt. Yılmaz, 2007: s.40).

6. Fiziksel Cezalandırma Alt Ölçeğine İlişkin Tartışma ve Sonuçları

Fiziksel cezalandırma alt ölçeğinde, anne-babaların fiziksel cezalandırma uygulamasına başvurup vurmadıkları ve başvuruyorsa bunu kaba etlere vurarak acı odaklı mı yoksa tokat atarak duygu odaklı mı yaptıkları sorgulanmıştır. Fiziksel cezalandırma alt ölçeğinin araştırmanın örneklemini oluşturan anne babaların medeni durumu, çalışma durumu, ebeveyn kaybı (Tablo 39), öğrenim durumu, sahip olmak istedikleri çocuğun cinsiyeti, sahip oldukları çocuk sayısı, kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu, kendi anne ve babasının öz/üvey durumları, kendi annesinin ve babasının öğrenim durumu açısından farklılık bulunmamıştır (Tablo 40).

Ailede erkekte kadına, büyükten küçüğe ve kuvvetliden zayıfa yönelik fiziksel cezalandırma olduğunda aile üyeleri arasında sevgi duyguları yok olur, ilişkilerde daha çok korku ve kırgınlık duyguları egemendir. (Kulaksızoğlu, 2002; Akt. Yılmaz, 2007: s.10). Sonuçlar göstermektedir ki, annelerin %53.9'u, babaların ise %46.1'i fiziksel cezalandırmayı kullanmaktadır. Cinsiyet açısından “Kadın” grubu yönünde yüksek ortalama değer almış olması fiziksel cezanın göreceli olarak erkek gruba göre kadın grupta yüksek olduğu algısını ortaya koymaktadır (Tablo 39). Dinç (2007: s.75), yaptığı çalışmada ise fiziksel cezalandırma alt boyutunda anneler tarafından sergilenen tutumlarda kızlar ile erkekler arasında erkekler lehine anlamlı bir fark gözlenmiştir. Babalar tarafından sergilenen tutumlarda ise yine erkekler lehine anlamlı bir fark gözlenmiştir. Benzer şekilde Gülerler (2007: s.40) çalışmada, çocuklarının olumsuz davranışı karşısında açıklama ve uyarılarda bulunmanın, hem anne hem de babaların en çok kullandığı ortak yöntem olduğu, ebeveynin en çok belirttiği

diğer tepkinin sözel ya da fiziksel şiddete başvurma olduğu ve babaların annelere göre bu yöntemi daha sık kullandıkları belirtilmiştir.

Bulut'un (1996) yaptığı araştırma sonuçlarına göre, eşleriyle iyi anlaşamadıklarını ifade eden annelerin (%39.2); çocuklarına karşı daha sabırsız olduklarını, çocuklarını daha çok dövdüklerini, genel olarak diğer şekillerde de (bağırma, korkutma gibi) daha çok istismar ettiklerini göstermektedir. Ayrıca, kocasından dayak ile istismar görme ve çocuğunu dayak ile istismar etme (%28.8) arasında yüksek düzeyde bir ilişki olduğu görülmektedir. Ayrıca bunu destekleyen Coohey'in (2004) çalışmasının sonuçlarına göre, kendi anneleri tarafından şiddetli bir biçimde saldırılan annelerin, eşleri tarafından dövülüp dövülmediklerine bakılmaksızın, çocuklarını fiziksel olarak suistimal etmeye meyilli oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Akt. Ayan, 2007: s.453-455).

19-29 yaş aralığında yer alan anne babaların %15.5'inin, 30-39 yaş aralığında olanların %64.1'inin, 40-49 yaş aralığında olanların %18'inin ve 50 ve üzerinde yer alanların %2.4'ünün fiziksel cezaya başvurdıkları görülmektedir. Yaşları 19-29 ile 30-39 arasında olan anne babalar için 19-29 yaş arasındakilerin ortalaması daha yüksektir. 30-39 ile 50 ve üstü olanlar için 50 ve üstü olanların ortalaması daha yüksektir. 40-49 ile 50 ve üstü olanlar için 50 ve üstü yaş grubunda yer alanların ortalaması daha yüksektir (Tablo 40). Ebeveyni ileri yaşta olan anne babaların kendilerine gösterilen fiziksel ceza algısının daha yüksek olduğu düşünülebilir.

Bu alt ölçekte yer alan anne babaların %42.9'u kız, %41.8'i erkek, %15.4'ü hem kız hem erkek çocuğa sahiptir. Erkek ile hem kız hem erkek çocuğa sahip anne babalar arasında farklılık görülmüştür. Hem kız hem erkek çocuğa sahip anne babaların ortalaması daha yüksektir (Tablo 40). Her iki cinsiyetten çocuğa sahip ana-babaların tek cinsiyete sahip ana babalara göre fiziksel ceza algısının çok daha önemli olduğu düşünülebilir. Dinç (2007: s.75) ise alt ölçekler içerisinde en az başvuru tutumun fiziksel cezalandırma tutumu olduğunu belirterek, hem anneler hem de babalar tarafından daha çok erkek çocuklarına uygulandığı sonucunu bulmuştur.

7. Başarı İçin Baskı Alt Ölçeğine İlişkin Tartışma ve Sonuçları

Başarı için baskı alt ölçeği, anne-babaların bireyleri akranlarıyla yarıştırmayı yarıştırmadıkları ve eğitimlerinde iyi notlar almaları ile ilgili baskı yapmayı yapmadıkları sorgulanmıştır. Başarı için baskı alt ölçeğine ilişkin anne babaların medeni durumu, çalışma durumu, ebeveyn kaybı (Tablo 41), öğrenim durumu, sahip olmak istedikleri çocuğun cinsiyeti, sahip oldukları çocuğun cinsiyeti, sahip oldukları çocuk sayısı, kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu, kendi anne ve babasının öz/üvey durumları ve kendi annesinin öğrenim durumu açısından farklılık bulunmamıştır (Tablo 42). Yeşilyaprak (1988: s.228) ise, “Lise Öğrencilerinin İçsel ya da Dışsal Denetimli Oluşlarını Etkileyen Etmenler” adlı çalışmasında annelerin yaptığı baskı azaldıkça ters orantılı olarak, içsel denetimliliğin arttığı görülmüştür. Farklı bir açıdan sonuç elde eden Eminoğlu (2007: s.98), başarı için baskı boyutunun ortalama puanlarıyla, annenin öğrenim düzeyi grupları arasında bir farklılık bulmuştur. Üniversite mezunu olanlar grubunda puanlar daha düşük elde edilmiştir.

Bu alt ölçekte kadınların %54.3’ünün ve erkeklerin %45.7’sinin başarı için baskı uyguladıkları belirlenmiştir. Cinsiyet açısından “Kadın” grubu yönünde yüksek ortalama değer almış olması, başarı için baskının göreceli olarak erkek gruba göre kadın grupta yüksek olduğu algısını ortaya koymaktadır (Tablo 41). Bizim çalışmamızı destekleyen bir çalışmada Dinç (2007: s.76), başarı için baskı alt boyutunda anneler tarafından sergilenen tutumlarda kızlar ile erkekler arasında erkekler lehine oldukça anlamlı bir farklılık bulmuştur. Babalar tarafından sergilenen tutumlarda kızlar ile erkekler arasında yine erkekler lehine oldukça anlamlı bir fark elde etmiştir.

Araştırmaya katılan anne babaların yaşlarına, bu alt ölçek açısından bakıldığında %15.5’inin 19-29 yaş, %63.7’sinin 30-39 yaş, %18.5’inin 40-49 yaş ve %2.3’ünün 50 yaş ve üzerinde oldukları bulunmuştur. 30-39 ile 40-49 yaş arasında olanlarda farklılık görülmüştür. 30-39 yaş grubunun ortalaması daha yüksektir (Tablo 42). Eminoğlu (2007: s.104) ise, başarı için baskı boyutunda, 36-40 yaş arasında yer alan babalar grubunda puanların diğerlerine (35 ve altındakiler, 41 ve üstündekiler) göre anlamlı derecede düşük olduğunu ve bu

durumu, bu yaşlar arasında ilgili boyut açısından olumlu davranışlara sahip olma olarak nitelendirmiştir. Bizim çalışmamızda da benzer şekilde elde edilen sonuca göre 30'lu yaşlarda çocuk yetiştiren ana-babaların, çocuklarının başarısında baskı yapmayı daha önemli olarak algıladıkları düşünülebilir.

Bulgular incelendiğinde anne babaların kendi babasının öğrenim durumunun bu alt ölçek açısından %2.3'ünün okuryazar olmadığı, %5'inin okuryazar, %43.2'sinin ilkokul mezunu, %18.6'sının ortaokul mezunu, %19.1'inin lise mezunu ve %11.8'inin üniversite mezunu oldukları görülmektedir. İlkokul mezunu ile üniversite mezunu olanlar arasında rastlanan farklılığa göre üniversite mezunu olanların ortalaması daha yüksektir. Benzer şekilde ortaokul mezunu ile üniversite mezunu olanlar arasında farklılık görülmüştür. Üniversite mezunu babaların ortalamaları daha yüksektir (Tablo 42). Ebeveyninden algıladıkları başarılı olma konusundaki baskı durumunun, kendi anne ve babasının eğitim düzeyinin yüksek olması açısından bağlantılı olduğu düşünülebilir.

8. Ayrıcalıklardan Yoksunlaştırma Alt Ölçeğine İlişkin Tartışma ve Sonuçları

Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma alt ölçeğinde, anne-babaların bireylerin haklarını kısıtlarken bunu arkadaş çevresinden uzaklaştırarak insan merkezli mi, yoksa eşyadan uzaklaştırarak madde merkezli mi uyguladıkları sorgulanmıştır. Bu çalışmada ayrıcalıklardan yoksunlaştırma alt ölçeği için anne babaların cinsiyeti, medeni durumu, çalışma durumu, ebeveyn kaybı (Tablo 43), öğrenim durumu, yaşı, sahip olmak istedikleri çocuğun cinsiyeti, sahip oldukları çocuğun cinsiyeti, sahip oldukları çocuk sayısı, kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu, anne ve babasının öz/üvey durumları, kendi annesinin ve babasının öğrenim durumu açısından farklılık bulunmamıştır (Tablo 44). Ancak Eminoğlu (2007: s.95), “Dört Beş Yaş Çocuklarının Sosyal Davranışları İle Ebeveyn Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı çalışmasında 36 yaşından büyük olan annelerin puanları diğer gruplara göre anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Bu sonuçla, annelerin davranışlarındaki olumsuzluğun arttığını belirtmiştir. Diğer bir bağımsız değişken olarak bu alt ölçekte ebeveynlerin öğrenim düzeyleri

açısından farklılık bulunmamıştır. Dinç (2007: s.76-93) ise, ayrıcalıklardan yoksunlaştırma alt boyutunda anneler tarafından sergilenen tutumların kızlar ile erkekler arasında erkekler lehine anlamlı bir farklılık olduğunu bulmuştur. Babalar tarafından sergilenen tutumlarda ise kızlar ile erkekler arasında erkekler lehine oldukça anlamlı bir fark bulunmuştur. Ayrıca babaların daha çok erken ergenlik döneminde bu tutuma başvururken; annelerin, yaştan ilerlemesine bağlı olarak daha çok başvurduklarını belirtmiştir. Buna ek olarak Yeşilyaprak (1988: s.220-234), anne ve babanın çocuğun amaçlarına ulaşmada yardımcı olma davranışının artmasına paralel olarak, gencin içsel denetimliliğinin yükseldiğini belirtmiştir.

9. Duygusal Cezalandırma Alt Ölçeğine İlişkin Tartışma ve Sonuçları

Duygusal cezalandırma alt ölçeğinde, anne-babaların bireylerin istenilmeyen bir davranış yaptıklarında başka insanlara sözlü yakınma şeklinde mi, ilişkilerine mesafe koyup soğuk davranma şeklinde mi, azarlayıp bağırma şeklinde mi, kırılmış ve hayal kırıklığına uğramış görünme şeklinde mi yoksa suçlu hissettirmeye çalışıp utandırmayı isteme şeklinde mi yaptırım uygulamaları sorgulanmıştır. Duygusal cezalandırma alt ölçeği için anne babaların medeni durumu, çalışma durumu, ebeveyn kaybı (Tablo 45), öğrenim durumu, yaşı, sahip olmak istedikleri çocuğun cinsiyeti, sahip oldukları çocuğun cinsiyeti, sahip oldukları çocuk sayısı, kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu, anne ve babasının öz/üvey durumları, kendi annesinin ve babasının öğrenim durumu açısından farklılık elde edilmemiştir (Tablo 46).

A.B.D.’de Çatışma Çözme Taktikleri Ölçeği (CTS33- Picture-Card Version for Young Children of the Parent-to-Child Conflict Tactics Scales) aracılığıyla gerçekleştirilen bir Gallup (#765) çalışmasında 1000 anne-babadan 977’sinin bu disiplin tekniklerinden herhangi birisini (şiddet içermeyen disiplin, psikolojik saldırganlık, fiziksel saldırganlık) son bir yıl içinde en az bir kez kullandığı saptanmıştır. Bu aileler yılda ortalama 46 kez bu disiplin yöntemlerinden birisini kullanmaktadır. En sık kullanılan teknik şiddet içermeyen bir disiplin tekniği olan “çocuğa neden yanlış yaptığını açıklama” tekniğidir. 1000 ailenin 943’ü (% 94,3) yılda ortalama 18,3 kez bu yöntemi kullandığını bildirmektedir (Akt. Bilgin ve

Kartal, 2009: s.76). Kutlu, Batmaz, Bozkurt, Gençtürk ve Gül'ün (2007: s.22) beraber yaptıkları, “Annelere Çocukluklarında Uygulanan Ceza Yöntemleri İle Çocuklarına Uyguladıkları Ceza Yöntemleri Arasındaki İlişki” adlı çalışmada, örnekleme yer alan annelerin %40.5'inin istediklerinin alınmaması şeklinde cezalandırıldığını, %49.5'inin kendisini en çok etkileyen ceza yönteminin dövme olduğunu ve %44'ünün annesi tarafından cezalandırıldığını belirtmişlerdir. Ayrıca bu annelerin %56'sının çocuklarını öfkeyle yüksek sesle bağırarak cezalandırdığı, %50'sinin çocuklarına bu cezaları vermedeki amaçlarının eğitim, otorite, disiplin, saygı ve sorumluluğun öğretilmesi olduğu, annelerin %78'inin çocuğunun sorunlarını en çok paylaştıkları kişi oldukları ve çocuklarından saygılı, çalışkan, itaatkar, yardımsever ve dürüst olma gibi davranışları bekledikleri sonuçlarını bulmuşlardır. Bizim örnekleminizdeki anne babalardan kadınların %54.2'sinin, erkeklerin ise %45.8'inin duygusal cezalandırmayı kullandıkları görülmüştür. Cinsiyet açısından “Kadın” grubu yönünde yüksek ortalama değer almış olması duygusal cezalandırmanın göreceli olarak erkek gruba göre kadın grupta yüksek olduğu algısını ortaya koymaktadır (Tablo 45). Bir başka deyişle annelerin duygusal cezalandırmayı daha çok içselleştirdikleri düşünülebilir. Bir başka açıdan bakıldığında, Dinç'in çalışmasında (2007: s.76), duygusal cezalandırmanın denekler tarafından ebeveynlerinin en az başvurdukları tutumlardan birisi olarak tespit edilmesi ile beraber, yine ebeveynler tarafından özellikle erkek çocuklarına yöneltildiği sonucu göze çarpmaktadır. Gültürler'in (2007: s.51,52) çalışmasında ise, çocukların olumsuz davranışları karşısında annelerin kullandıkları yöntemler açısından, annelerin öncelikle hem kız hem de erkeklere açıklama ve uyarılarda bulunma yöntemini en fazla uyguladıklarını, babaların ise çocuklarını disiplin etme konusunda en fazla fiziksel ve sözel şiddete başvurduklarını saptamıştır. Kız çocukları için ise daha fazla kullanılan yöntemin açıklama ve uyarılarda bulunulduğunu belirtmiştir.

10. Algılanan Ana-Baba Davranışları Envanteri'nin (AAD) Toplam Puanına İlişkin Tartışma ve Sonuçları

AAD envanterinin toplam puanına ilişkin anne babaların cinsiyeti, medeni durumu, çalışma durumu, ebeveyn kaybı (Tablo 47), öğrenim durumu, yaşı, sahip

olmak istedikleri çocuğun cinsiyeti, sahip oldukları çocuğun cinsiyeti, sahip oldukları çocuk sayısı, kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu, kendi babasının öğrenim durumu, anne ve babasının öz/üvey durumları açısından farklılık saptanmamıştır (Tablo 48). Yeşilyaprak (1988: s.247) “Lise Öğrencilerinin İçsel ya da Dışsal Denetimli Oluşlarını Etkileyen Etmenler” adlı çalışmasında çocukluk döneminde annenin ilgi-şefkat gösterme, amaçlarına ulaşmada yardımcı olma ve tutarlı disiplinin uygulanması ile gençlerin içsel denetimliliği arasında olumlu ilişki olduğunu saptarken; koruyuculuk, fiziksel ve duygusal cezalandırma ile başarı için baskı davranışları arasında olumsuz ilişki bulmuştur. Baba davranışları ile gencin denetim odağı arasındaki ilişki de “koruyuculuk” davranışı hariç anne davranışları ile aynı yönde elde etmiştir.

Crothers ve Warren (1996) beraber yaptıkları “Parental Antecedents of Adult Codependency” adlı çalışmada 442 üniversite öğrencisinde algılanan ana baba davranışları ile gençlerde duygusal bağımlılık arasında anlamlı bir ilişki bulmuşlardır. İlk bağımlı ilişkinin ebeveynlerinin gözlenmesi ve modellenmesi yoluyla kişilere geçebileceğini düşünmektedirler. Bu bağımlılık, çevresel deneyimler ile inkar, sert ve kontrol odaklı aile ilişkilerinin yaşandığı ortamlarda gelişebilir. Bu ebeveynlerinin davranışlarını modelleyen çocuklar da buna çok benzeyen ortamlar oluşturabilirler. Bu davranışların modellenmesi ve/veya olumsuz ebeveyn davranışları, çocukta savunucu bir tepki bileşimi olarak ortaya çıkabilir (Crothers, Warren, 1996: s.238). Anne-babanın sevgi göstermesi, destek olması, tutarlı disiplin uygulaması birbiriyle pozitif ilişkili bulunurken; cezalandırıcı davranışlar ve koruyuculuk ile negatif ilişkili olduğu bulunmuştur (Baykal,1996; Akt. Güdük, 2008: s.106).

Dinç’in (2007: s.92,93) “Ergenlerde Anne Baba Tutumları ve Dini Yönelim” adlı çalışmasının sonuçlarında şunlar göze çarpmaktadır: Algılanan anne baba tutumlarının Fiziksel cezalandırma, Başarı için Baskı, Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma ve Duygusal Cezalandırma Alt Boyutlarında kızlar ile erkekler arasında, erkekler lehine anlamlı bir ilişki vardır. Analiz sonuçları erkek çocukların, babalarının bu boyutlarla ilgili tutumlarını annelerinin tutumlarına göre daha fazla hissettiklerini göstermektedir. Yaş değişkenine göre farklı

grupların Algılanan Anne Baba Tutumları arasında yapılan karşılaştırmada ise, sadece Koruyuculuk, Fiziksel Cezalandırma ve Ayrıcalıklardan Yoksunlaştırma alt boyutlarında anlamlı bir fark vardır. Koruyuculuk, ve Fiziksel Cezalandırma alt boyutlarında bu fark 13 ve altı yaş dilimi üzerine yoğunlaşmışken; Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma alt boyutunda anne ve babaların bu tutumu farklı yaş dilimlerine yoğunlaştırdıkları görülmüştür. Babalar daha çok erken ergenlik döneminde bu tutuma başvururken; anneler, yaşı ilerlemesine bağlı olarak daha çok başvurmaktadırlar. Çocuk Bakımı, Koruyuculuk, Amaca Ulaşmada Yardımcı Olma ve Tutarlı Disiplin alt boyutlarında istatistik bakımından anlamlı bir fark vardır. Çocuk Bakımı, Amaca Ulaşmada yardımcı olma ve Tutarlı Disiplin alt boyutlarında bu durum lise-üniversite mezunları lehine iken, sadece koruyuculuk alt boyutunda ilkokul-ortaokul mezunları lehine anlamlıdır.

Kişilerin yaşadıkları sosyo-kültürel çevre açısından da anne baba davranışlarının algılanışı değişebilmektedir. Sertelin'in (2003: s.128) yaptığı araştırma sonuçlarında ise Trabzon'da yaşayan ve kendi çocukluk yıllarında anne babalarının kendilerine karşı sergilediği tutumları daha doğru bulan annelerin, Çanakkale'deki annelere oranla kendi çocuklarına daha sık sergilediklerini bulmuştur. Şahin'in (2007: s.98-100) çalışmasına göre, babalarını ve annelerini otoriter/ baskıcı, aşırı koruyucu, ilgisiz/ aşırı serbest ve demokratik/ anlayışlı olarak algılayan öğrencilerin saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Özdemir (2009: s.102), ergenlerin özerk-ayrık benlik puanları ile hem anneden hem de babadan algıladıkları kabul/ilgi ve kontrol puanlarıyla anlamlı ve olumlu bir ilişki gösterdiklerini bulmuştur. Buna göre ana babadan algılanan ilgi yakınlık ve kontrol arasında olumlu bir ilişki elde etmiştir.

Güdük (2008; s.92), algılanan anne davranış toplam puanları ile toplam baba davranış puanları arasında anlamlı bir ilişki saptamıştır. Toplam anne davranış puanları arttıkça toplam baba davranış puanlarının da arttığını belirtmiştir. Farklı bir açıdan sonuç elde eden Eryavuz'un (2006: s.93), "Çocuklukta Algılanan Ebeveyn Kabul Veya Reddinin Yetişkinlik Dönemi Yakın İlişkileri Üzerindeki Etkileri" adlı çalışmasında ise, çocuklukta anne-babasıyla daha fazla kabul yasayan kişilerin, bugünkü ilişkisinde eşi veya

sevgilisiyle de daha fazla kabul yaşadığını, çocuklukla yetişkinlik dönemi yakın ilişkileri arasında bir sürekliliğe işaret ettiğini ve bu sürekliliğin kadınlarda erkeklere göre daha yüksek olduğunu rapor etmiştir.

Genel olarak AAD envanterinin alt ölçeklerinin birbiriyle ilişkisi incelendiğinde şu sonuçlar elde edilmiştir:

Çocuk bakımı alt ölçeği ile amaçlarına ulaşmada yardımcı olma alt ölçeği arasında pozitif yönde orta düzeyde, tutarlı disiplin alt ölçeği arasında pozitif yönde kuvvetli, standartların belirliliği, başarı için baskı, duygusal ceza alt ölçekleri ile AAD toplam puanı arasında pozitif yönde zayıf, fiziksel ceza, ayrıcalıklardan yoksunlaştırma alt ölçeği arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. Amaçlarına ulaşmada yardımcı olma alt ölçeği ile tutarlı disiplin ve AAD toplam puanı arasında pozitif yönde orta düzeyde, standartların belirliliği, başarı için baskı arasında pozitif yönde zayıf, fiziksel ceza, ayrıcalıklardan yoksunlaştırma, duygusal ceza arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. Tutarlı disiplin alt ölçeği ile standartların belirliliği, başarı için baskı arasında pozitif yönde zayıf, AAD toplam puanı arasında pozitif yönde orta düzeyde, fiziksel ceza, ayrıcalıklardan yoksunlaştırma, duygusal ceza arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır.

Standartların belirliliği alt ölçeği ile fiziksel ceza, ayrıcalıklardan yoksunlaştırma arasında negatif yönde zayıf, başarı için baskı ve AAD toplam puanı arasında pozitif yönde zayıf bir ilişki vardır. Koruyuculuk alt ölçeği ile fiziksel ceza, başarı için baskı, ayrıcalıklardan yoksunlaştırma, duygusal ceza ve AAD toplam puanı arasında pozitif yönde zayıf bir ilişki vardır. Fiziksel ceza alt ölçeği ile ayrıcalıklardan yoksunlaştırma, duygusal ceza arasında pozitif yönde orta düzeyde, AAD toplam puanı arasında pozitif yönde zayıf bir ilişki vardır. Başarı için baskı alt ölçeği ile ayrıcalıklardan yoksunlaştırma, duygusal ceza arasında pozitif yönde zayıf AAD toplam arasında pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki vardır. Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma alt ölçeği ile duygusal ceza arasında pozitif yönde orta düzeyde ve AAD toplam arasında pozitif yönde orta düzeye yakın bir ilişki vardır (Tablo 49).

Alt Problem 3: *Genç yetişkin anne ve babaların çocuk yetiştirme tutum toplam puanları ile algıladıkları ebeveyn davranışlarının toplam puanları arasındaki ilişki anlamlı mıdır?*

C- Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (PARİ) ile Algılanan Ana Baba Davranışları Envanteri (AAD) Arasındaki İlişkilere Ait Tartışma ve Sonuçlar

Aşırı kontrolcü annelik alt ölçeği ile çocuk bakımı, tutarlı disiplin, standartların belirliliği, başarı için baskı alt ölçekleri ve AAD toplam puanı arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlıdır. *Demokratik tutum alt ölçeği ile* çocuk bakımı, amaçlarına ulaşmada yardımcı olma, tutarlı disiplin, standartların belirliliği, koruyuculuk, başarı için baskı alt ölçekleri ve AAD toplam puanı arasında negatif yönde zayıf, fiziksel cezalandırma alt ölçeği arasında pozitif yönde zayıf bir ilişki vardır. *Ev kadınlığı rolünü reddetme alt ölçeği ile* koruyuculuk, başarı için baskı, ayrıcalıklardan yoksunlaştırma, duygusal cezalandırma alt ölçekleri ve AAD toplam puanı arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. *Karı-koca geçimsizliği alt ölçeği ile* koruyuculuk, ayrıcalıklardan yoksunlaştırma, duygusal cezalandırma alt ölçeği arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. *Artık ya da sıkı disiplin alt ölçeği ile* başarı için baskı alt ölçeği ve AAD toplam puanı arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. PARİ toplam puanı ile çocuk bakımı, amaçlarına ulaşmada yardımcı olma, standartların belirliliği, koruyuculuk, başarı için baskı, ayrıcalıklardan yoksunlaştırma alt ölçekleri ve AAD toplam puanı arasında negatif yönde zayıf; fiziksel cezalandırma alt ölçeği arasında pozitif yönde zayıf bir ilişki vardır (Tablo 50).

Genç yetişkinlerin çocuk yetiştirme tutumları ile algıladıkları ana-baba davranışları arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışmada şu sonuçlar elde edilmiştir:

1) Anne babaların çocuk yetiştirme tutumları açısından bakıldığında;

a) Eğitim düzeyi artıkça anne babaların daha kontrolcü davrandıkları, kendi aralarında daha fazla geçimsizlik yaşandığı, sıkı disiplin uygulamayı daha fazla tercih ettikleri söylenebilir.

b) Çalışan anne babaların kontrolcü olmayı daha önemli olarak algıladıkları, kendi aralarında daha fazla geçimsizlik yaşandığı ve daha çok sıkı disiplin uygulama eğiliminde oldukları söylenebilir.

c) Anne baba olmaya karar verdiklerinde sahip olmak istedikleri çocuğun cinsiyeti açısından kız/erkek çocuk olarak böyle bir isteği olmayan anne babaların daha kontrolcü davranma eğiliminde oldukları düşünülmektedir.

d) Hem kız hem erkek çocuk sahibi olan anne babaların sadece kız çocuğu olanlara göre demokratik tutum sergilemeye daha fazla yaklaştıkları düşünülmektedir.

e) Kendi ailesinde kalabalık kardeş sayısı olan anne ve babaların, kendi çocuklarına daha kontrolcü bir tutum sergiledikleri düşünülebilir. Ayrıca kendi ailesinde ilk sıralarda doğan ve kalabalık kardeş sayısına sahip anne babaların, kendi çocuklarına sıkı disiplin uygulama eğilimi içinde olabilecekleri düşünülmektedir.

f) Kendi anne ve babasının eğitim düzeyi yüksek olan anne babaların aşırı kontrolcü tutumu, kendi annesinin eğitim düzeyi yüksek olanların ise sıkı disiplin uygulamayı daha etkili tutum olarak algıladıkları söylenebilir.

g) Cinsiyet açısından elde edilen sonuçlarda ev kadınlığı rolünün göreceli olarak erkek gruba göre kadın grupta yüksek, karı-koca geçimsizliği algısının ise erkek grupta daha yüksek olduğu söylenebilir.

2) Anne babaların algıladıkları ana-baba davranışları açısından bakıldığında;

a) Eğitim düzeyi artıkça anne babaların kendi çocukluklarında algıladıkları disiplin yöntemlerindeki kısıtlama ya da cezalandırma durumlarının nedenlerinin açıklanması algısının önemli olduğu; kendi çocukluk dönemlerinde ihtiyaç duyduklarında ailelerin yanında olduğu, onların desteklerini hissettikleri algısına bağlı olarak, eğitimin çocuk bakımı davranışlarına etki ettiği; belirlenen standartları algılama şekillerinin, olumlu yönde etkilendiği söylenebilir.

b) Anne babaların yaşlarındaki artışla 30'lu yaşların, çocuk yetiştirirken, standartların belirlenmesi açısından etkili ve önemli olabileceği, kendilerinin başarıları için yapılan baskıyı daha önemli olarak algıladıkları ileri yaşıta olan anne babaların kendilerine gösterilen fiziksel ceza algısının daha yüksek olduğu söylenebilir.

c) Her iki cinsiyetten çocuğa sahip ana-babaların tek cinsiyete sahip ana babalara göre fiziksel ceza algısının çok daha yüksek olduğu düşünülebilir.

d) Anne babaların kendi çocukluk yıllarında, belli konularda amaçlarına ulaşırken ebeveynlerinin desteğini hissetme ve bunu görebilmenin, kendi sahip oldukları çocuk sayısı üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Özellikle tek çocuk olanlar için yaşanan bu durumların daha önemli olduğuna inanılmaktadır.

e) Düşük doğum sırasına sahip anne babalardan, özellikle ikinci çocuk olanların, ailelerinin onlara karşı daha çok tutarlı disiplin uyguladıkları algısına sahip oldukları söylenebilir.

f) Anne babaların, kendi annesinin eğitim seviyesindeki yükselmenin, çocuk bakımını algılama şekilleri üzerinde önemli olduğu, anne babaların çocukluklarında ihtiyaç duydukları desteği görme, amaçlarına ulaşmada yardımcı olma durumlarının olumlu etkilendiği ve uygulanan disiplin yöntemlerindeki tutarlılık algısında artış gözlemlendiği düşünülmektedir.

g) Anne babaların, kendi babasının eğitim seviyesi arttıkça, anne babaların çocukluklarında ihtiyaç duydukları desteği görme konusunun olumlu etkilendiği, kendi babalarının uyguladığı disiplini daha tutarlı olarak algıladıkları ve başarılı olma konusundaki baskı durumu algısının olumlu yönde etkilendiği söylenebilir.

h) Kişinin çocukluğunda yaşadığı özellikle baba yoksunluğunun, çocuk bakımını algılamak, kendi anne-babalarının, ihtiyaç duydukları veya sıkıntıda oldukları anlarda yanlarında olduklarını hissettirip hissettirmedikleri ve yardım edip etmedikleri konularında etkili olduğu ve baba figürünün, otoriteyi temsil ettiği varsayımı altında, otoritenin ortadan kalkmasıyla disiplin algısının olumsuz yönde etkilendiği söylenebilir.

i) Cinsiyet açısından kadınların erkeklere göre koruyucu tutumu daha önemli olarak algıladıkları, daha fazla fiziksel ve duygusal ceza durumlarıyla karşılaştıkları, başarı için baskı algısının daha yüksek olduğu düşünülmektedir.

3) Anne babaların çocuk yetiştirme tutumları ile algıladıkları ana-baba davranışları arasındaki ilişki açısından bakıldığında;

a) Aşırı kontrolcü annelik alt ölçeği ile çocuk bakımı, tutarlı disiplin, standartların belirliliği, başarı için baskı alt ölçekleri ve AAD toplam puanı arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. Bir başka deyişle kontrolcü tutumun artması durumunda anne-babaların, bireylerin kendilerine ihtiyaç duydukları veya sıkıntıda oldukları anlarda yanlarında olduklarını hissetme ve yardımcı olma; kısıtlama yada cezalandırma davranışlarını sebeplendirerek açıklama; beklentilerinin ve yaptırımlarının neler olduğunun bireye önceden bileceği şekilde aktarma; bireyleri akranlarıyla yarıştırmak ve eğitimlerinde iyi notlar almaları ile ilgili baskı yapma davranışlarının algısının, olumsuz ama düşük düzeyde etkilendiği söylenebilir.

b) Demokratik tutum alt ölçeği ile çocuk bakımı, amaçlarına ulaşmada yardımcı olma, tutarlı disiplin, standartların belirliliği, koruyuculuk,

başarı için baskı alt ölçekleri ve AAD toplam puanı arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. Anne babaların daha demokratik tutum sergilemeleri ile bireylerin kendilerine ihtiyaç duydukları veya sıkıntıda oldukları anlarda yanlarında olduklarını hissetme ve yardımcı olma; bireylerin öğrenme süreçlerinde kendi isteklerinden ziyade, çocuklarının isteklerini gözetme ve zorlandıkları noktalarda ihtiyaç duydukları yardımı sağlama; kısıtlama yada cezalandırma davranışlarını sebeplendirerek açıklama; beklentilerinin ve yaptırımlarının neler olduğunun bireye önceden bileceği şekilde aktarma; bireylerin herhangi bir olumsuzlukla karşılaşma ihtimaline karşı duydukları kaygı ve bu kaygıya yönelik, bireylerin hayatlarına getirdikleri sınırlama; bireyleri akranlarıyla yarışdırma ve eğitimlerinde iyi notlar almaları ile ilgili baskı yapma davranışlarının algısının, olumsuz ama düşük düzeyde etkilendiği söylenebilir.

c) Ev kadınlığı rolünü reddetme alt ölçeği ile koruyuculuk, başarı için baskı, ayrıcalıklardan yoksunlaştırma, duygusal cezalandırma alt ölçekleri ve AAD toplam puanı arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. Ev kadınlığını reddetme durumunun artması ile anne-babaların bireylerin herhangi bir olumsuzlukla karşılaşma ihtimaline karşı duydukları kaygı ve bu kaygıya yönelik, bireylerin hayatlarına getirdikleri sınırlamalar; bireyleri akranlarıyla yarışdırma ve eğitimlerinde iyi notlar almaları ile ilgili baskı yapma; bireylerin haklarını kısıtlarken bunu insan veya madde merkezli uygulama; bireylerin istenilmeyen bir davranış yaptıklarında başka insanlara sözlü yakınma, ilişkilerine mesafe koyup soğuk davranma, azarlayıp bağırma, kırılmış ve hayal kırıklığına uğramış görünme şeklinde veya suçlu hissettirmeye çalışıp utandırmayı isteme şeklinde yaptırım uygulama davranışlarının algısının, olumsuz ama düşük düzeyde etkilendiği söylenebilir.

d) Karı-koca geçimsizliği alt ölçeği ile koruyuculuk, ayrıcalıklardan yoksunlaştırma, duygusal cezalandırma alt ölçekleri arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. Eşler arasında geçimsizlik arttıkça, anne-babaların bireylerin herhangi bir olumsuzlukla karşılaşma ihtimaline karşı duydukları kaygı ve bu kaygıya yönelik, bireylerin hayatlarına getirdikleri sınırlamalar; bireylerin haklarını kısıtlarken bunu insan veya madde merkezli uygulama; bireylerin

istenilmeyen bir davranış yaptıklarında başka insanlara sözlü yakınma, ilişkilerine mesafe koyup soğuk davranma, azarlayıp bağırma, kırılmış ve hayal kırıklığına uğramış görünme şeklinde veya suçlu hissettirmeye çalışıp utandırmayı isteme şeklinde yaptırım uygulama davranışlarının algısının, olumsuz ama düşük düzeyde etkilendiği söylenebilir.

e) Artık ya da sıkı disiplin alt ölçeği ile başarı için baskı alt ölçeği ve AAD toplam puanı arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır. Bir başka deyişle sıkı disiplin içeren tutumların uygulanma sıklığı arttıkça bireyleri akranlarıyla yarışırma ve eğitimlerinde iyi notlar almaları ile ilgili baskı yapmasının ve bireyin anne babasının davranışlarını algılamasının olumsuz ama düşük düzeyde etkilendiği söylenebilir.

f) PARİ toplam puanı ile çocuk bakımı, standartların belirliliği, koruyuculuk, başarı için baskı, ayrıcalıklardan yoksunlaştırma alt ölçekleri ve AAD toplam puanı arasında negatif yönde zayıf; amaçlarına ulaşmada yardımcı olma alt ölçeği arasında negatif yönde oldukça zayıf; fiziksel cezalandırma alt ölçeği arasında pozitif yönde zayıf bir ilişki vardır.

Araştırma bulguları alanyazın taraması ile tutarlı olmakla birlikte, çok sayıda bulgu, kendi içerisinde birbirlerini destekler niteliktedir. Genç yetişkinlerin çocuk yetiştirirken, kendi çocukluk yıllarında anne ve babalarından algıladıkları davranışlardan etkilendikleri ve bu algıların kendi yaş ve cinsiyetlerinden, öğrenim ve çalışma durumlarından, sahip oldukları çocukların cinsiyeti ve sayısından, anne baba olmaya karar verdikleri zaman sahip olmak istedikleri çocuğun cinsiyetinden, kendi ailelerinde kaçınıcı çocuk olduklarından, yaşadıkları ebeveyn kaybından ve ebeveynlerinin eğitim seviyelerinden etkilendiği görülmektedir.

ÖNERİLER

Bu araştırmanın sonuçlarına ilişkin, bu alanda çalışmalar yapmak isteyen araştırmacılara yönelik geliştirilen öneriler aşağıda yer almaktadır:

1) Bireylerin çocukluk dönemlerinde ebeveynlerinden model aldıkları pek çok davranış olduğu düşünülmektedir. Bu davranışların kendi yaşamlarında, özellikle çocuk yetiştirirken, ortaya çıkma şekilleri araştırmanın bağımsız değişkenleri olan genç yetişkin anne ve babanın yaşı, medeni durumu, eğitim durumu, çalışma durumu, sahip olmak istediği çocuğun cinsiyeti, sahip olduğu çocuğun cinsiyeti, sahip olduğu çocuk sayısı, kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu, kardeş sayısı, öz/üvey anneye/babaya sahip olma, ebeveyn kaybı, ebeveynlerinin eğitim durumu açısından ele alınmıştır. Algılanan ana-baba davranışlarının kişileri, çocuk yetiştirirken sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel düzeyleri, büyükanne veya büyükbaba ile birlikte yaşama gibi değişkenler açısından da etkileme şekilleri, daha geniş kitlelere uygulanarak incelenebilir.

2) Bu çalışmada, genç yetişkin anne babaların, kendi ailelerinde kaçınıcı çocuk oldukları açısından da ebeveyn davranışlarını nasıl algıladıkları ele alınmıştır. Kardeşler arasında cinsiyet açısından ana-baba davranışlarının nasıl algılandığı, bu alanda çalışmak isteyecek araştırmacılar tarafından incelenebilir. Ayrıca bu açıklamaya ek olarak, kişinin çocukluğunda ablasından/ağabeyinden algıladığı ilişkilerin, anne babasının davranışlarını algılama şekillerini nasıl etkileyebileceği incelenebilir.

3) Çalışmanın sonuçlarında görülen eğitim durumu ile disiplin algısının etkilendiği görülmektedir. Bu açıdan anne babaların çocuklarına sergiledikleri disiplinin daha tutarlı hale gelmesi, anne babaların çocuk yetiştirirken, onların hayatında ve gelişimlerinde ne denli önemli bir yere sahip oldukları konusundaki farkındalıklarını artırma amacıyla okullar, halk eğitim merkezleri, toplum merkezleri, üniversiteler, sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği yapılarak, aylık 8-10 saatlik paket programlar halinde eğitimler düzenlenebilir.

4) Üniversitelerde her alanda (mühendislik, tıp, sanat... vb) eğitim gören bireylerin, geleceğin anne babaları olacakları varsayımından yola çıkarak, “Anne Baba Eğitimi” dersinin seçmeli ders olarak müfredata eklenebilmesi konusunda çalışmalar yapılabilir.

5) Bu çalışma, İzmir ilinin altı merkez ilçesinden örneklem seçilerek hazırlanmıştır. İzmir ilinde sosyo-kültürel özellikleri açısından farklı olan semt ve ilçelere ya da Türkiye’nin farklı illerine göre daha geniş örneklemelere uygulanarak elde edilecek sonuçlar incelenebilir.

6) İlköğretim okullarının anasınıfları, bağımsız anaokulları, Milli Eğitim Bakanlığı ve Sosyal Hizmetler Kurumu’na bağlı özel anaokullarında anne babaların çocuk yetiştirme tutumları konusunda bilgilenmelerini sağlamak amacıyla seminerler düzenlenebilir.

KAYNAKÇA

Abacı, R. (1986). "Demokratik", "Otoriter" ve "İlgisiz" olarak Algılanan Ana-Baba Tutumlarının Çocuğun Kaygı (anxiety) Düzeyi ile İlişkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Adler, A. (1998). **Yaşama Sanatı**. (K. Şipal, Çev.). 6. baskı. İstanbul: Say Yayınları.

Akça, Ü. (1997). Aile İçi İletişim ve Eğitime Etkisi. **Millî Eğitim Dergisi**. 135. Temmuz-Ağustos-Eylül. (1997).

Akça, F., Yaman, B. (2009). Okul Yöneticilerinin Problem Çözme Davranışlarını Etkileyen Faktörleri İncelemeye Yönelik Bir Çalışma. **Kastamonu Eğitim Dergisi**: Eylül 2009 Cilt:17 No:3 (767-780).

Aktaş, Y. (1994). Çalışan Anne ve Çocuğu. **Yaşadıkça Eğitim dergisi** (36): (1994), <http://egitim.cu.edu.tr/myfiles/open.aspx?file=208.pdf>.

Alantar Z., Maner, F. (2008). Bağlanma Kuramı Açısından Yeme Bozuklukları. **Anadolu Psikiyatri Dergisi**. 9: (2008).

Alkan, H., Güzel, E. B., Elçi, A. N. (2004). Öğrencilerin Matematiğe Yönelik Tutumlarında Matematik Öğretmenlerinin Üstlendiği Roller Belirlenmesi. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya. 6-9 Temmuz (2004), <http://www.pegema.net/dosya/dokuman/78653279.pdf>.

Anderson, L.W. ve Keeves, J.P. (ed.) (1988). **Attitude measurement: Attitudes and Their Measurement**. Educational research methodology and measurement: An international handbook. New York: Pergamon Press.

Aral, N., Gürsoy, F. (2000). Boşanmış Ve Boşanmamış Ebeveynlerin Çocukların Depresyon Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma. **Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi**. (2000).

Arı M, Bayhan P, Artan I (1995). Farklı ana-baba tutumlarının 4-11 yaş grubu çocuklarında görülen problem durumlarına etkisinin araştırılması. **10.Ya-Pa Okul Öncesi Eğitimi ve yaygınlaştırılması semineri**. Ya-Pa Yayınları. (1995).

Arı, R, Seçer, Z. Ş (2002),. Farklı Ana Baba Tutumlarının Çocukların Psikososyal Temelli Problem Çözme Becerilerine Etkisinin İncelenmesi.**Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. Sayı 10. (2003).

Atkinson, R. L, Atkinson, R. C., Hilgard, E. R. (1995). **Psikolojiye Giriş I,II**. (K. Atakay, M. Atakay, A. Yavuz, Çev.). İstanbul: Sosyal Yayınlar.

Ayan, S. (2007). Aile içinde Çocuğa Yönelik Şiddet (Sivas İlköğretim İkinci Kademe Öğrencileri Üzerine Bir İnceleme). Doktora Tezi. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aydın, B. (1997). **Çocuk Ve Ergen Psikolojisi**. İstanbul: Marmara Üniversitesi Vakfı Yayınları No:1. (1997).

Aydoğan, S. (1994). **Kardeşler Arası Kıskançlık. Okulöncesi Eğitimciler İçin El Kitabı**. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.

Ayyıldız, T. (2005). Zonguldak İl Merkezinde 0-6 Yaş Çocuğu Olan Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları. Yüksek Lisans Tezi. Zonguldak: Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Baid, R., Jasper, K. (2003). **Evlilik**. (Y. Cevher, Çev.). İkinci basım. Ankara: Yeryüzü Yayıncılık.

Balcı, A. (2004). **Sosyal Bilimlerde Araştırma**. Dördüncü Baskı. Pegem A Yayıncılık, Ankara.

Balkaya, İ., Tuğrul, B. (1998). Anaokuluna Yeni Başlayan Çocukların Okula Uyum Süreçlerini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi. **Hacettepe Üniversitesi Ev Ekonomisi Yüksekokulu Yayınları** No:2-Araştırma Serisi:2, (1998).

Bandura, A. (1977). **Social Learning Theory**. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

Bandura, A. (1986). **Social Foundations Of Thought And Action: A Social Cognitive Theory**. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

Bandura, A. & Forgas, J. P., Innes, M. J. (Eds.) (1989). A Social Cognitive Theory Of Action. **Recent Advances In Social Psychology: An International Perspective**. North Holland: Elsevier.

Başaran, F. (1974). Psiko-Sosyal Gelişim: 7-11 Yaş Çocukları Üzerinde Yapılan Bir Araştırma. Ankara: Ankara Üni. Yayınları, (1974).

Başaran, İ. E. **Eğitim Psikolojisi Modern Eğitimin Psikolojik Temelleri**. Ankara: Sevinç Matbaası. Ocak: (1985).

Batty G. D., Deary I. J., Lawlor DA, Leon D.A., Macintyre S., Morton S. M., Ronalds G., (2005). Early life predictors of childhood intelligence: evidence from the Aberdeen children of the 1950s study. **J Epidemiol Community Health**. 59: (2005).

Baumrind, D. (1967). **Child Care Practices Antecedent Three Patterns Of Preschool Behavior**. Genet. Psychol. Monogr. 75.(1967).

Baumrind, D. (1968). **Authoritarian v.s. Authoritative Parental Control**. Adolescence, 3.(1968).

Baumrind, D. (1971). **Current Patterns Of Parental Authority**. Develop. Psychol Monogr. 4(1,part 2). (1971).

Baumrind, D. (1978). **Parental Disciplinary Patterns And Social Competence In Children**. Youth Soc. 9.(1978).

Baymur, F. B. (2004). **Genel Psikoloji**. 15. baskı. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Baysal, A. C. Tekarslan, E. (1981). **Davranış Bilimleri**. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi.

Beitel, A. H., Parke, R. D. (1998). **Paternal Involvement In Infancy: The Role Of Maternal And Paternal Attitudes**. Journal of Family Psychology, 12. (1998).

Bener, Ö., Güntekin, A. (2008). 0-6 Yaş Döneminde Çocuğu Olan Çalışan Ve Çalışmayan Kadınların Evle İlgili Faaliyetleri Yürütme Biçimlerinin İncelenmesi. **Hacettepe Sosyolojik Araştırmalar e-dergisi**. (03/12/2008), <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/0-6yasdonemicocuklukadınlar.pdf> .

Benk, A. (2006). Üniversite Öğrencilerinde Mükemmeliyetçi Kişilik Özelliğinin Psikolojik Belirtilerle İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Berman, W. H., Sperling, M. B. (1994). **Attachment in Adults: Clinical and Developmental Perspectives (Hardcover)**. Guilford Publications, Inc. from [http://books.google.com.tr/books?id=2ICZpEZsVAYC&pg=PA272&lpg=PA272&dq=Weiss,+R.+S.+\(1982\).+Attachment+in+adult+life&source=bl&ots=sCQhgVgmYp&sig=iS8ARonZaYSLz8UT3iCFCp5M7YQ&hl=tr&ei=iidnSoaYDp3InAPw4aH4Dw&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=2](http://books.google.com.tr/books?id=2ICZpEZsVAYC&pg=PA272&lpg=PA272&dq=Weiss,+R.+S.+(1982).+Attachment+in+adult+life&source=bl&ots=sCQhgVgmYp&sig=iS8ARonZaYSLz8UT3iCFCp5M7YQ&hl=tr&ei=iidnSoaYDp3InAPw4aH4Dw&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=2) .

Berns, M.R. (1993). **Child, Family, Community**. Florida: Harcourt Brace Collage Publishers.

Bıçakçı, M. Y., Gürsoy, F. (2006). **Ergenlik Döneminde Çocuğu Olan Ebeveynlerin Aile Ortamlarını Algılamalarının İncelenmesi**. SHÇK Sempozyum Kitabı. Antalya. Nisan; (2006).

Bilgin, A., Kartal, H. (2009). Anne-Babaların Kız ve Erkek Çocuklarına Uyguladıkları Şiddet İçermeyen Disiplin Tekniklerinin Türleri ve Sıklıkları. **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**: Volume 2/6 Winter 2009, www.sosyalarastirmalar.com/cilt2/sayi6pdf/bilgin_kartal.pdf .

Blatt, S. J., Levy, K. N, Shaver, P. R. (1998). **Attachment Styles And Parental Representations**. Journal of Personality And Social Psychology.

Block, J., Block, J., Morrison, A. (1981). Parental Agreement-Disagreement On Child-Rearing Orientations And Gender-Related Personality Correlates In Children. **Child Development**, 52, (1981).

Block, J. H., Vaughn, B. E. (1988). **Parental Agreement On Child Rearing During Early Childhood And The Psychological Characteristics Of Adolescents**. Child Development.

Boeree, C. (2006).). **Personality theories: Alfred Adler**. Shippensburg University Psychology Department. (2006), from <http://webspace.ship.edu/cgboer/adler.html> .

Boeree, G. C. (2006). **Personality theories: Erik Erikson**. Shippensburg University Psychology Department. (2006), from <http://webspace.ship.edu/cgboer/erikson.html> .

Boeree, G. C. (2006). **Personality theories: Karen Horney**. Shippensburg University Psychology Department. (2006), from <http://webspace.ship.edu/cgboer/horney.html> .

Bowlby, J. (1952). **Maternal Care And Mental Health**. World Health Organization Monograph. (Serial No. 2), from [http://worldebookfair.org/Members.3/World_Health_Collection/monograph/WHO_MONO_2_\(part1\).pdf](http://worldebookfair.org/Members.3/World_Health_Collection/monograph/WHO_MONO_2_(part1).pdf) .

Bradbury, T. N., Karney, B. R. (2004). Understanding And Altering The Longitudinal Course of Marriage. **Journal of Marriage and Family**, 66, (2004).

Bretherton, I. (1992). **The Origins Of Attachment Theory: John Bowlby And Mary Ainsworth**. Developmental Psychology, from http://www.psychology.sunysb.edu/attachment/online/inge_origins.pdf .

Brody, G.H. Stoneman, Z. & McCoy, J. K. (1992). Parental Differential Treatment Of Siblings And Sibling Differences İn Negative Emotionality. **Journal Of Marriage And The Family**, 54, 643-651.

Bulut, I. (1983). Parçalanmış Aileden Gelen Çocukların Davranış Özellikleri Hakkında Bir Araştırma. **H. Ü. Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi**. Cilt:1, Sayı:2-3. (1983).

Buluş, M., Cevher, F. N. (2007). Benlik Kavramı Ve Benlik Saygısı: Önemi Ve Geliştirilmesi. **Akademik Dizayn Dergisi**. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi.(2007),

<http://akademikdizayn.pau.edu.tr/index.php/ad/article/viewFile/32/36>.

Burger, J. M. (2006). **Kişilik / Psikoloji Biliminin İnsan Doğasına Dair Söyledikleri**. (İ. D. E. Sarioğlu, Çev.). Baskı: 1. İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Burgess, E. W., Cottrell, L. S. (1998). **Predicting Success Or Failure In Marriage**. Newyork: Thommas Press.

Cassidy, J. (1994). **Emotion Regulation: Influences Of Attachment Relationships**. Monogr. Soc. Res. Child. Dev.

Cebeci, O. (2004). **Psikanalitik Edebiyat Kuramı**. İstanbul: İthaki Yayınları.

Chapman, D., Scott K. (2001). The Impact Of Maternal Intergenerational Risk Factors On Adverse Developmental Outcomes. **Dev Rev**, 21: 305-325.

Champagne, F. A., Meaney, M. J. (2006). Stress During Gestation Alterspostpartum Maternal Care and The Development of The Offspring İn A Rodent Model. **Biol Psychiatry**, 59(12):1227-1235.

Champagne, F. A. (2008). Epigenetic Mechanisms and The Transgenerational Effects of Maternal Care. **Front Neuroendocrinol**, 29: 386-397.

Christensen H., Dear K. B., Jorm A. F. , Rodgers B. (2003). Interaction Between Mother's And Father's Affection As A Risk Factor For Anxiety And Depression Symptoms--Evidence For Increased Risk In Adults Who Rate Their Father As Having Been More Affectionate Than Their Mother. **Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol.** 38: (2003).

Coleman, P. K., Karraker K. H. (1997). Self-Efficacy and Parenting Quality: Findings and Future Applications. **Developmental Review** 18, Article No. Dr970448. West Virginia University.

Coşkun T., Gürsoy, F. (2006). Büyük Ebeveynleriyle Yaşayan Çocukların Aile Ortamlarını Değerlendirmeleri. **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.**15 (1). (2006).

Craig, J.G. ve Kermis, D.M. (1995). **Children today**. New Jersey: Prentice Hall Englewood Cliffs.

Crothers, M., Warren L. W. (1996). Parental Antecedents of Adult Codependency. **Journal of Clinical Psychology**, March, Vol. 52, No. 2.

Cüceloğlu, D. (2000). **İçimizdeki Çocuk**. 26. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Çağdaş, A., Seçer, Z. (2002). **Çocuk ve Ergende Sosyal ve Ahlak Gelişimi**. 1.Baskı. Ankara: Nobel Yayınevi.

Çağdaş, A., Seçer, Z. H. (2006). **Anne Baba Eğitimi**. İkinci Baskı. Ankara: Kök Yayıncılık.

Çaplı, O. (1993). **Çocukların, Gençlerin Eğitimi**. Beşinci Basım. Ankara: Bilgi Yayın Evi.

Çelikel, S. (2006). Boşanmanın Çocuklara İlişkin Hukuki Sonuçları. Yüksek Lisans Tezi. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çelikoğlu, C. (1997). Boşanmanın Çocukların Benlik Saygısına Etkisi. Basılmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Çerik, Ş. (2002). Ailelerin Gençlere Karşı Tutumları Ve Gençlerin Ailelerinin Tutumlarını Algılayışlarına Yönelik Üniversite Gençliği Üzerinde Bir Araştırma. **Ege Akademik Bakış Dergisi**. Cilt 2. Sayı:1 İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü. (2002).

Çiftçi, O. (1991). Çocuğun Sosyalleşmesinde Ailenin Rolü. **Aile ve Toplum Dergisi**. Sayı:1.

Davis, D. **Harry Stack Sullivan**. Psychology 214a: Adolescence, from <http://www.haverford.edu/psych/ddavis/sullivan.html> .

Dikmen, B. (1994). Çocuklarda Ölüm Düşüncesi. **Okulöncesi Eğitimcileri İçin El Kitabı**. İstanbul: Ya-Pa Yayınları. (1994).

Dinç, A. (2007). Ergenlerde Anne Baba Tutumları ve Dini Yönelim. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Demirbaş, M., Yağbasan, R. (2006). Fen Bilgisi Öğretiminde Sosyal Öğrenme Teorisine Dayalı Öğretim Etkinliklerinin, Öğrencilerin Akademik Başarılarına Olan Etkisinin İncelenmesi. **Kastamonu Eğitim Dergisi**. Cilt:14 No:1. Mart, (2006).

Demircioğlu, H. (2008). Geleceği Planlama Sürecinde Anne Babaların Rolü. **Çoluk Çocuk Dergisi**, Mayıs-2008. Ankara: Kök Yayıncılık. (2008).

Demirel, Ö., Ün, K. (1987). **Eğitim Terimleri**. Ankara: Şafak Matbaası.

Demiriz, S, Öğretir, A. D. (2007). Alt Ve Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki 10 Yaş Çocuklarının Anne Tutumlarının İncelenmesi. Cilt:15 No:1. **Kastamonu Eğitim Dergisi**. (2007).

Dinç, A. (2007). Ergenlerde Anne Baba Tutumları ve Dini Yönelim. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Doğan, Y.(1998). **Davranış Bilimlerine Giriş**. Ankara: ANTIP A.Ş. Yayınları.

Dökmen, Ü. (1985). Aile İçi İletişim Çatışmalarının Transactional Ve Graph Analiz İle İncelenmesi. **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları**. Sayı: 1-2. (1985).

Dönmezer, İ.(1999). **Ailede İletişim ve Etkileşim**. İstanbul: Sistem Yayıncılık (1999).

Driscoll A., Nagel, N.G. (1999). **The World of Children, Families, and Educators**. Early Childhood Education: Birth-8. Boston: [Pearson Allyn Bacon Prentice Hall](#) Ally & Bacon.

Dunn, L. M., Hottel, J. V. (1961). **Peabody Picture Vocabulary Test Performance Of Trainable Mentally Retarded Children**. Am J Ment Defic.

Durmuş, R. (2006). 3-6 Yaş Çocuğu Olan Ebeveynlerin Kişilik Özellikleri İle Anne-Baba Tutumlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Eminoğlu, B. (2007). Dört Beş Yaş Çocuklarının Sosyal Davranışları İle Ebeveyn Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Erikson E. H. (1959). Identity and the Life Cycle . **Psychological Issues**. Vol 1. New York: International Universities, Monograph 1.

Erikson, E. H. (1968). **Identity: Youth and Crisis**. New York: Norton.

Erikson, E. H. (1974). **Dimensions of a New Identity**. New York: Norton, from <http://web.cortland.edu/andersmd/ERIK/stage7.HTML>

Erikson, E. H. (1985). **The Life Cycle Completed**. New York: Norton.

Eripek, S. (1982). Kuramsal Açıdan Çocuklardaki Problem Davranışların Nedenleri Ve Bir Sınıflandırma. **A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**. Cilt: 15, Sayı:2, Ankara: Eğitim Bilimleri Fak. Yayını.(1982).

Ersoy, Ö. (1999) . 6 Yaş Grubunda Kız ve Erkek Çocuğu Olan Anne Babaların “Cinsel Eğitim” Hakkındaki Görüş ve Tutumları. **Mesleki Eğitim Dergisi**. Cilt: 1, Sayı: 1. (1999).

Eryavuz, A. (2006). Çocuklukta Algılanan Ebeveyn Kabul veya Reddinin Yetişkinlik Dönemi Yakın İlişkileri Üzerindeki Etkileri. Doktora Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Eşel, E. (2009). Anneliğin Nörobiyolojisi. **Türk Psikiyatri Dergisi**, <http://www.turkpsikiyatri.com/Data/UnpublishedArticles/u1tc3h.pdf> .

Fındıkçı, İ. (1989). Kişilik Nedir? Nasıl Oluşur?. Sayı: 7. **Yaşadıkça Eğitim Dergisi**. (1989).

Fisher S., Greenberg, R. P. (1977). **The Scientific Credibility of Freud's Theories and Therapy**. New York: Basic Books. ISBN 023106215X.

Fişek, G. O. (1982). **Psychopathology And The Turkish Family: A Family Systems Theory Analysis**. Ç. Kağıtçıbaşı (Der.) Bloomington, Indiana: University Press.

Freud, S., Hall, S., (1920). **A General Introduction to Psychoanalysis** from <http://www.questia.com/PM.qst?a=o&d=102189232>

Freud, S. (1953). **The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud**. Trans. James Strachey. 24 vols. London: Hogarth. (1953).

Freud, S. (1958). **A General Introduction To Pshcoanalysis**. New York: Perma-Books from <http://www.questia.com/PM.qst?a=o&d=102189232>

Freud, S. (1996). **Cinsellik Üzerine**. (E. Kapkın, Çev.). İstanbul: Payel Yayınları.

Gable, S., Crnic, K., Belsky, J. (1994). Coparenting Within The Family System: Influences On Children's Development. **Family Relations**, 43. (1994).

Gale Encyclopedia of Psychology (2001). **Sullivan, Harry Stack**. 2nd ed. Gale Group from http://findarticles.com/p/articles/mi_g2699/is_0006/ai_2699000640/

Gander, J. M., Gardiner, H. W. (2004). **Çocuk ve Ergen Gelişimi**. Besinci baskı. (B. Onur, Çev.). Ankara: İmge Yayınevi.

Garett, D. (1995). Violent Behaviors Among African- American Adolescents. **Adolescence**, 30. (1995), from http://findarticles.com/p/articles/mi_m2248/is_n117_v30/ai_20870826/.

Geçtan E. (1989). **Çağdaş Yaşam ve Normal Dışı Davranışlar**. 7. Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Geçtan, E. (1997). **Psikodinamik, Psikiyatri ve Normal Dışı Davranışlar**. 13. basım İstanbul: Remzi kitabevi.

Geçtan. E. (1998). **Psikanaliz ve Sonrası**. 8. basım. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Geçtan. E. (2000). **Psikanaliz ve Sonrası**. 21. basım. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Gibson, S. K. (2004). Social Learning (Cognitive) Theory and Implications for Human Resource Development. **Advances in Developing Human Resources**. Vol. 6. No.2., from http://www.stthomas.edu/education/pdfs/writingpdf/sltset_article_gibson.pdf.

Güdük, A. H. (2008). Farklı Eğitim Programlarına Devam Eden Lise II. Sınıf Öğrencilerinin Algıladıkları Anne-Baba Davranışları İle Sosyal Beceri

Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Gülterler, D. (2007). Anne Babaların Uyguladıkları Disiplin Yöntemlerinin Çocukların Disiplin, İçselleştirme, Sosyal Yeterlik Ve Bilişsel Olgunlaşma Sorunları İle İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Güneysu, S. (1982). Ana-Babaların Çocuklarına Karşı Tutumları Ve Çocuklarındaki Davranış Problemleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: H.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Güngör, A. (1995). **Aile içi etkileşim**. Ankara: Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi.

Gürsakar, N. (2002). **Bilgisayar Uygulamalı İstatistik-II**. İstanbul: Alfa yayınları.

Hakan, S. (2003). Anadolu Lisesi Öğrencileri İle Yurt Dışı Yaşantısı Geçiren ve Anadolu Liselerine Gelen Öğrencilerin Ana Baba Tutumlarını Algılamaları Açısından Karşılaştırılması. **Milli Eğitim Dergisi**. Sayı: 159. (2003).

Hamburg, M. and Young, P. (1993). **Statistical Analysis For Decision Making. Orlando USA: Harcourt Brace College Publishers.**

Hamilton, C. E. (2000). **Continuity And Discontinuity Of Attachment From Infancy Through Adolescence**. Child Development.

Hanyaloğlu, E., (1995). Okul Öncesi Kurum Öğretmenlerinin Kişilik Özellikleri ile Sahip Oldukları Anne-Babalık Tutumları Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Harris, O. J., Hartman, S. J.(1994). **The Role of Parental Influence in Leadership**. Journal of Social Psychology: Vol. 132 (2).

Harter, S. (1990). Developmental Differences In The Nature of Self Representations For The Understanding, Assesment And Treatment of Maladaptive Behavior. **Cognitive Therapy and Research**.

Hazan, C., Shaver, P. (1987). Romantic Love Conceptualized As Attachment Process. **J Pers Soc Psychol**, 52.

Hergenhahn, B. R., Olson, M. H. (1997). **An Introduction To Theories of Learning**. 5th ed. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.

Hortaçsu, N. (2003). **İnsan İlişkileri**. Üçüncü baskı. Ankara: İmge Kitabevi.

Işıkhan, V. (2004). **Çalışma Hayatında Stres ve Başa Çıkma Yolları**. Ankara: Sandal Yayınları.

Jacobs, J. N., Kelley, M. L. (2006). **Predictors of Paternal Involvement In Childcare In Dualearner Families With Young Children**. *Fathering*, 4. (2006).

Jarvelin M. R., Laitinen E., Moilanen I., Taanila A. (2002). Effects Of Family Interaction On The Child's Behavior In Single-Parent or Reconstructed Families. **Family Process**. 41. (2002).

Johnson, B. M., Shulman, S., Collins, W. A. (1991). Systemic Patterns Of Parenting As Reported By Adolescents: Developmental Differences And Implications For Psychosocial Outcomes. **Journal of Adolescent Research**, 16. (1991), from <http://jar.sagepub.com/cgi/content/abstract/6/2/235>.

Kaplan, A. ve İpek, A. S. (2002). Matematik Öğretmenliği Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi. **Eğitim ve Bilim Dergisi**. Cilt: 27, Sayı 125. (2002).

Karasar, N. (2003). **Bilimsel Araştırma Yöntemi**. 12. baskı. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kılıç, E., Şimşek, N. (2004). **Davranışçı Öğrenme Kuramları**. Ataman, A. (ed.). Gelişim ve Öğrenme. İkinci baskı. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Kılıçaslan, A. (2001). Aile Fonksiyonlarının ve Algılanan Farklılaşmış Anne-Baba Yaklaşımının Kardeş İlişkileri Üzerindeki Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kıratlı, D. (2001). Depremzede Olan Ve Olmayan Çocukların Kaygı Ve Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

Konyalıoğlu, A. P. (2002). Üniversite Öğrencilerinin Duygusal İlişki Bağlanma Tarzları İle Kişilik Tipleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Koptagel, İlal, G.(1981). Ruhsal Etkileşim Açısından Çocuk ve Aile. **Aile ve Çocuk Dergisi**. Sayı 1. (1981).

Kulaksızozğlu, A. (1998). **Ergenlik Psikolojisi**. İstanbul : Remzi Kitabevi.

Kuşin, İ., Savran, C. (1995). Ana-Babalar İle Onların Ana-Babaları Arasındaki Çocuk Yetiştirmeye Yönelik Tutum İlişkileri. **10. Ya-Pa Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri**, 22-25 Mayıs, 1994. Ankara: Ya-Pa Yayınları.

Kuzgun, Y. (1999). **İlköğretimde rehberlik**. Ankara: Nobel dağıtım Yayınları.

Langenderfer, G. (1999). **Karen Horney**. Psychology History from <http://www.muskingum.edu/~psych/psycweb/history/horney.htm>

Langley, T. (2000). **Erik Erikson's Eight Stages of Psychosocial Development**. Henderson State University.

LeCompte, G., LeCompte, A. ve S. Özer (1978). Üç Sosyo-Ekonomik Düzeyde Ankara'lı Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları: Bir Ölçek Uyarlaması. **Psikoloji Dergisi** 1: 5-8. Ankara: Psikoloji Derneği Yayınları.

Lefrancois, G. (1999). **The Lifespan**. (6th ed). Belmont, CA: Wadsworth.

Liebert, R. M.; Spiegler, M. D. (1990). **Personality: Strategies and Issues**. 6th Ed. USA: Brooks/Cole Publ. Comp.

Lindsey, E. W., Mize, J. (2001). Interparental Agreement, Parent-Child Responsiveness, And Children's Peer Competence. **Family Relations: Journal of Applied Family & Child Studies**, 50, (2001).

Lytton, H., Romney, D. M. (1991). **Parents' Differential Socialization of Boys And Girls: A Meta-Analysis**. Psychological Bulletin.

Maccoby, E., Martin, J. (1983). **Socialization In The Context of The Family: Parent-Child Interaction**. Hetherington, E. (vol. ed.), Mussen, P. (series ed.), Handbook of Child Psychology, Vol. IV: Socialization, Personality, and Social Development.

Maccoby, Eleanor. E. (1984). Socialization and Developmental Change. **Child Development**.

Mangır, M., Çalış, B. E. (1994). **Çocuklarda Cinsel Eğitim**. 10. YA-PA Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri. Ankara: Ya-pa Yayınları. (1994).

Mc Bride, B. A., Brown, G. L., Bost, K. K., Shin, N., Vaughn, B., Korth, B. (2005). **Paternal Identity, Maternal Gatekeeping, And Father Involvement**. Family Relations, 54. (2005).

Mızrakçı Ş. (1994). Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etki Eden Faktörler: Demografik Özellikleri, Kendi Yetiştiriliş Tarzları, Çocuk Gelişimine İlişkin Bilgi Düzeyleri ve Çocuğun Mizacına İlişkin Algıları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Morgan, C. T. ve Karakaş, S. (ed.) (1991). **Psikolojiye Giriş: Ders Kitabı**. Çev. H.Ü. Psikoloji Bölümü. Ankara: Meteksan.

Morgan, C. T. ve Karakaş S. (Ed.) (1997). **Psikolojiye Giriş**. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü Yayınları. (1997).

Morgan, C. T. ve Karakaş S. (Ed.) (2000). **Psikolojiye Giriş**. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü Yayınları. (2000).

Mullahy, P. (1948). **Oedipus, Myth And Complex**. New York: Hermitage Press, Inc.

Nüfus Etütleri Enstitüsü (N.E.E.), (2004). Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması. Ankara.

Oktay, A. (1999). **Yaşamın Sihirli Yılları**. Birinci Baskı. İstanbul: Epsilon Yayınları.

Orlofsky, J. L. (1976). Relationship To Interpersonal Perception. **Journal of Youth and Adolescence**. Vol: 5, Number 1, March, 1976, from <http://www.mc.maricopa.edu/dept/d46/psy/dev/Spring99/youth/index.html>

Önder, A. (2004). **Ailede İletişim: “Konuşarak ve Dinleyerek Anlaşalım”**. İkinci Baskı. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Öner, N. (2006). **Türkiye’de Kullanılan Psikolojik Testlerden Örnekler**. İkinci Baskı. Cilt II. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.

Özben, Ş. ve Argun, Y. (2002). Okul Öncesi Çocukların Anne-Babalarının Çocuk Yetiştirme Tutumları İle İlgili Değişkenlerin İncelenmesi. **Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi** 14:18-28.

Özdamar, K. (2004). **Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi-1**. Eskişehir: Kaan Kitabevi.

Özdemir, Y. (2009). Ergenlik Döneminde Benlik Kurgusu Gelişiminin Ana Babanın Çocuk Yetiştirme Stilleri Açısından İncelenmesi. Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Özerk, H. (2006). Ana Babaların Çocuk Yetiştirmeye İlişkin Tutumları Ve Bilgi Düzeyleri İle 11-18 Yaş Grubu Öğrencilerin Kendilerini Değerlendirmeleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Öztürk, İ. (1990). Ana-Baba Tutumlarının Üniversite Öğrencilerinin Bağımsızlık Duygularını Anlama, Yakınlık Başatlık, Kendini Suçlama ve Saldırganlık Düzeyine Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Öztürk, O. (1998). **Psikanaliz Ve Psikoterapi**. Üçüncü Baskı. Ankara: Bilimsel Tıp Kitabevi.

Öztürk, C., Şanlı, D. (2007). Annelerin Eğitim Durumunun Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi. İzmir. **Ege Pediatri Bülteni** 14(3).

Özyürek, A, Şahin T. F.(2005). 5-6 Yaş Grubunda Çocuğu Olan Ebeveynlerin Tutumlarının İncelenmesi. **Ankara-Türkiye G.Ü., Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**. Cilt 25, Sayı 2. (2005).

Özyürek, M. (2006). **Engellilere Yönelik Tutumların Değiştirilmesi**. Birinci baskı. Ankara: Kök Yayıncılık.

Pajares, F. (2002). **Overview of Social Cognitive Theory and of Self-Efficacy** from <http://www.emory.edu/EDUCATION/mfp/eff.html>

Palkovitz, R. (1984). Parental Attitudes And Fathers' Interactions With Their 5-Month-Old Infants. **Developmental Psychology**, 20. (1984).

Pardeck, T. J., Pardeck, A.J. (1989). Biblio Therapy: A Tool For Helping Preschool Children Deal With Developmental Change Related To Family Relationship. **Early Child Developmental and Care**, 47. (1989).

Paul, E. L., White, K. M. (1990). **The Development of Intimate Relationships In Late Adolescence**. Adolescence from <http://flightline.highline.edu/rfrickle/120/relnat.htm>

Peterson, D. R., Becker, W. C., Hellmer, L. A., Shoemaker, D. J., Quay, H. C.,(1959). **Parental Attitudes And Child Development**. Child Development from <http://www.jstor.org/pss/1126135>.

Poyraz, M. (2007). Babaların Babalık Rolünü Algılamalarıyla İlgili Kendi Ebeveyn Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Razon, N. (1983). **Çalışan Anne ve Çocuk**. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü, Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Ross, S. M. (1996). **Introductory Statistics**. New York, USA: McGraw-Hill, Inc.

Russell, A., Petit, G. S., Mize, J. (1998). Horizontal Qualities İn Parent–Child Relationships: Parallels With And Possible Consequences For Children’s Peer Relationships. **Developmental Review** 18. (1998).

Ryder, V. (1995). **Parents And Their Children**. The Goodheart-Willcox Company, Inc.

Sağlam, S. (2007). Lise Öğrencilerinin Ana-Baba İlişkileri Sosyal Destek ve Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Santrock, J. W. (1997). **Life Span Development**. Sixth Edition. The McGraw-Hill Companies, United States of America.

Santrock, John W. (1999). **Life-Span Development**. Seventh Edition. New York: McGraw-Hill Companies, Inc. from <http://www.mc.maricopa.edu/dept/d46/psy/dev/Spring99/youth/index.html>

Schaffer, H. R. (1996). **Social Development**. Oxford: Blackwell Publishers. From [http://books.google.com.tr/books?id=DHbKTvVQzuYC&dq=Schaffer,+H.+R.+\(1996\).+Social+Development&printsec=frontcover&source=bn&hl=tr&ei=PUF0SoHwNYHamwO0zvSfDA&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=4#v=onepage&q=parenting%20styles&f=false](http://books.google.com.tr/books?id=DHbKTvVQzuYC&dq=Schaffer,+H.+R.+(1996).+Social+Development&printsec=frontcover&source=bn&hl=tr&ei=PUF0SoHwNYHamwO0zvSfDA&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=4#v=onepage&q=parenting%20styles&f=false)

Schubert, D. S. P., Schubert, H. J. P., Wagner, M. E. ve Reese, H. J. (ed.) (1985). **Effects Of Sibling Spacing On Intelligence, Interfamilial Relations, Psychological Characteristics Mental And Physical Health**. Advances in Child Development and Behavior. c. 19. New York: Academic Pres.

Seçer, Z., Sarı, H., Olcay, O. (2006). Anne Tutumlarına Göre Okulöncesi Dönemdeki ocukların Ahlaki ve Sosyal Kural Bilgilerinin İncelenmesi. **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi** Sayı 16. 2006

Seifer, R., Dickstein, S. (2000). **Parental Mental Illness And Infant Development**. Zeanah Jr. (Ed.). Handbook Of İnfant Mental Health (2nd ed.). New York: Guilford.

Selçuk, Z. (2004). **Gelişim ve ğrenme**. Ankara: Nobel Kitabevi.

Senemoğlu, N. (2005). **Gelişim ğrenme Ve ğretim Kuramdan Uygulamaya**. 12. baskı. Ankara: Gazi kitabevi.

Sertelin, .(2003). Ebeveyn Tutumlarının Sosyo-Kültürel Yapı ve Aile Fonksiyonları İle İlişkisi. Yüksek lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Shucksmith, J., Hendry, L. B., Glendinning, A. (1995). Models Of Parenting: İmplications For Adolescent Well-Being Within Different Types Of Family Contexts. **Journal of Adolescence**, 18, (1995).

Sullivan, H. S. (1953). **The Interpersonal Theory of Psychiatry**. New York: Norton.

Sürücü, A. (2003). **Anne-Baba Çocuk İletişimi**. Eğitime Yeni Bakışlar. Ali Murat Sünbül (Ed.).Ankara: Mikro Yayınları.

Şahin, E. S. (2007). Psikolojik İhtiyaçları Farklı Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Şencan, H. (2005). **Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenirlik ve Geçerlik**. Ankara: Seçkin Yayınları.

Şendil, G. (2003). **Çocuk, Ergen ve Anne Baba**. İstanbul: Çantay Yayınları.

Şentürk, S. (1999). Sosyalleşme Sürecinde Aile Kurumu. Yüksek Lisans Tezi. Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şentürk, S. (2007). 5-6 Yaş Çocukların Çalışan Ve Çalışmayan Annelerinin Çocuk Yetiştirme Tutumları İle Bu Çocukların Sosyal-Duygusal Uyum Düzeylerinin Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Taanila, A., Kokkonen, S., Jaruelin, M.Z. (1996). The Long-Term Effects Of Childrens Early-Anset Disability An Marital Relationships. **Developmental Medicine and Child Neorology**, 38.

Tanhan, F. (2008). Ebeveyn Ölümü ve Öğrenci Psikolojisi. **Eğitim Psikolojisi Sempozyum Kitabı**. İstanbul Kültür Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü. (2008).

Taşçı, A. İ. (2003). **Cinsel Eğitim**. Üçüncü baskı. İstanbul: İz yayıncılık.

Tavşancıl, E. (2006). **Tutumların Ölçülmesi ve Spss ile Veri Analizi**. İstanbul: Nobel Yayınları.

Tepe, D. (1999). Öğrencilerin Fen Derslerine Karşı Tutumları İle Başarıları Arasındaki İlişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

Tezbaşaran, A., (1997). **Likert Tipi Ölçek Geliştirme Kılavuzu**. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayını.

Tezcan, M. (1995). **Sosyolojiye Giriş**. Dördüncü Baskı. Ankara: Feryal Mat.

Thurstone, L. L. ve Fishbein, M. (ed.) (1967). **Attitudes Can Be Measured, Readings In Attitude Theory And Measurement**. New York: John Wiley&Sons, Inc.

Tortumluoğlu, G. (1999). Annelerin Aile Kavramını Algılaması Ve Bunun Çocuk Yetiştirme Tutumuna Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Turgut, M. F. (1977). **Tutumların Ölçülmesi (Ders Notu)**. No: 7. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

Tuzcuoğlu, N. (2003). **Anne Baba Olmanın Altın Kuralları, Bir Aile Olmak**. Birinci Baskı. İstanbul: Morpa Yayınları.

Tüfekçi, D. (2004). Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Öğrencilerinin Kişilik Özellikleri İle Denetim Odakları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Uluğ, Ö. Ş. (2008). Üniversite Öğrencilerinde Depresyon Düzeyine Ebeveyn Kaybının ve Anne Baba Ayrılığının Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Ural, A.ve Kılıç, İ. (2005). **Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi**. Ankara: Detay Yayınları.

Uzzell, K. L. (2007). The Healthy Psychosocial Development of Black Males: The Relationship Between Wellness and Racial Identity Development. Graduate Faculty of North Carolina State University Degree of Doctor of Philosophy. Raleigh, North Carolina from <http://www.lib.ncsu.edu/theses/available/etd-11022007-195523/unrestricted/etd.pdf>.

Vapur, A. (2006). 4-6 Yaş Grubu Çocukların Anne Babaları İle Büyükanne-Büyükbabalarının Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Sosyo-Ekonomik Düzeylere Göre İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Vasta, R., Haith, M. M., Miller, S. A. (1992). **Child Psychology**. Modern Science. New York: John Wiley & Sons, Inc.

Viney L. L., Wang W.(1997). The Psychosocial Development of Children and Adolescents in the People's Republic of China: An Eriksonian Approach. **International Journal Of Psychology**, 32, June 1997.

Wahl, C. W. ve Feifel, H. (ed.) (1959). **The Fear of Death, in The Meanin of Death**. New York: Mc. Graw-Hill.

Whirter, M. J., Acar, V. N. (2000). **Ergen ve Çocukla İletişim**. Ankara: Us-A Yayıncılık.

Woolfolk, A.E. (1987). **Educational Psychology**. 3rd ed. New Jersey: Simon and Schuster from <http://web.cortland.edu/andersmd/ERIK/stage2.HTML>.

Yanbastı, G. (1996). **Kişilik Kuramları**. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 53; İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.

Yapıcı, M ve Yapıcı, Ş. (2005). Çocukta Ahlaki Gelişim. **Üniversite ve Toplum Dergisi**. Ağustos, (2005).

Yavuzer, H. (1982). **Çocuk ve Suç**. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer H. (1990). **Yaygın Anne Baba Tutumları “Ana-Baba Okulu”**. İstanbul: Remzi Kitapevi.

Yavuzer, H. (1991). **Ana-Baba ve Çocuk**. Dördüncü Baskı. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (1999). **Çocuk Psikolojisi**. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2003). **Çocuk Eğitimi El Kitabı**. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yeşilyaprak, B. (1988). Lise Öğrencilerinin İçsel ya da Dışsal Denetimli Oluşlarını Etkileyen Etmenler. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi. Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı. (1988).

Yılmaz, Y. (2007). Anne Baba Tutumları İle İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Okul Başarıları Ve Özerkliklerinin Gelişimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Yörükoğlu, A. (1986). **Değişen Toplumda Aile ve Çocuk**. 3. baskı İstanbul: Özgür Yayınları.

Yörükoğlu A. (1996). Aile Tutumları Ve Çocuk Yetiştirme. **GATA Seminer**; Ankara (1996).

Yörükoğlu, A. (1998). **Çocuk Ruh Sağlığı**. 23. basım. İstanbul: Özgür yayınları.

EKLER

Ek-1 Kişisel Bilgi Formu

ANA- BABA TUTUM ve DAVRANIŞLARI ANKETİ

Sevgili Anne ve Babalar,

Bu anket formu, sizlerin çocuk yetiştirme tutumları ile algıladığınız ana-baba davranışları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Form üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kişisel bilgiler, ikinci bölümde “Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (PARI)” ve üçüncü bölümde ise “Algılanan Ana-Baba Davranışları Envanteri (AAD)” yer almaktadır.

Bu formla toplayacağımız bilgiler, yalnızca araştırma amaçları doğrultusunda kullanılacaktır. **Adınızı-soyadınızı yazmanıza gerek yoktur.** Bilgi formunda yer alan maddeleri içtenlikle yanıtlamanız, araştırmanın doğru sonuçlara ulaşılabilmesi açısından önem taşımaktadır. Bu konuda göstereceğiniz hassasiyet ve katkılarınız için teşekkür ederim.

Fulya ATALAY YALÇIN

Kişisel Bilgiler

1. **Cinsiyetiniz:**
☐ 1. Kadın ☐ 2. Erkek
 2. **Yaşınız:**
 3. **Medeni durumunuz**
☐ 1. Evli ☐ 2. Bekar ☐ 3. Boşanmış
 4. **Öğrenim Durumunuz**

1. Okur- Yazar değil ☐	5. Lise mezunu.....(☐)
2. Okur-Yazar..... ☐	6. Üniversite mezunu.....(☐)
3. İlkokul mezunu ☐	7. Yüksek lisans..... ☐
4. Ortaokul mezunu ☐	8. Doktora.....(☐)
 5. **Çalışıyor musunuz?**
☐ 1. Evet ☐ 2. Hayır
 6. **Anne baba olmaya karar verdiğinizde sahip olmak istediğiniz çocuğun cinsiyeti ne idi?**
☐ 1. Kız ☐ 2. Erkek ☐ 3. Böyle bir isteğim olmadı
 7. **Sahip olduğunuz çocuğun cinsiyeti nedir?**
☐ 1. Kız ☐ 2. Erkek
 8. **Sahip olduğunuz çocuk sayısı nedir? Lütfen yazınız.**
 9. **Ailenizde kaçınıcı çocuksunuz? Lütfen yazınız**
 10. **Anne ve babanız;**
☐ 1. İkisi de Öz ☐ 3. Annem öz babam üvey
☐ 2. İkisi de Üvey ☐ 4. Babam öz annem üvey
 11. **Anne-babanızın öğrenim durumu nedir?**

Anne	Baba
1.Okur- Yazar değil ☐	(☐)
2.Okur-Yazar..... ☐	(☐)
3.İlkokul mezunu ☐	(☐)
4.Ortaokul mezunu ☐	(☐)
5.Lise mezunu.....(☐)	(☐)
6.Üniversite mezunu.....(☐)	(☐)
7.Yüksek lisans.....(☐)	(☐)
8.Doktora.....(☐)	(☐)
 12. **Çocukluk döneminizde ebeveyn kaybı yaşadınız mı?**
☐ 1. Evet ☐ 2. Hayır
- Hayır cevabını verdiyseniz 13. soruyu dikkate almayınız.*
13. ☐ 1. Annem vefat etti ☐ 2. Babam vefat etti ☐ 3. İkisi de vefat etti

Ek-2 Aile Hayatı Ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (PARI)

Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği” ile sizlerin çocuk yetiştirme tutumlarınız hakkında bilgi edinmek amaçlanmıştır. Ölçekte bulunan “Çok Uygun Buluyorum”, “Oldukça Uygun Buluyorum”, “Biraz Uygun Buluyorum”, “Hiç Uygun Bulmuyorum” seçeneklerinden size uygun gelen birini işaretlemeniz yeterlidir. Bu ifadelerde doğru veya yanlış ifade yoktur. Araştırma için bütün ifadelerin işaretlenmesi gerekmektedir. Bu nedenle bazı ifadeler benzer dahi olsa boş bırakmamanızı rica ederiz.

	Çok Uygun Buluyorum	Oldukça Uygun Buluyorum	Biraz Uygun Buluyorum	Hiç Uygun Bulmuyorum
1.Çocuk yorucu ve zor işlerden korunmalıdır.				
2.Anne ve babalar, çocuklarını dertlerini anlatmaya teşvik ederler. Fakat bazen çocukların dertlerinin hiç açılmaması gerektiğini anlayamazlar.				
3.Çocuk boşa geçen dakikaların bir daha hiç geri gelmeyeceğini ne kadar çabuk öğrenirse, kendisi için o kadar iyi olur.				
4.Bir anne çocuğunun düş kırıklığına uğramaması için elinden geleni yapmalıdır.				
5.Çocuk ne kadar erken yürümeyi öğrenirse o kadar iyi terbiye edilebilir.				
6.Çocuk yetiştirmek sinir bozucu, yıpratıcı bir iştir.				
7.Çocuğun hayatta öğrenmesi gereken o kadar çok şey vardır ki zamanını boşa geçirmesi affedilmez.				
8.Babalar, biraz daha şefkatli olsalar, anneler çocuklarını daha iyi yönetebilirler.				
9.Çocuk yetiştirmenin kötü taraflarından biri de, anne ya da babanın istediğini yapabilmesi için yeter derecede özgür olmasıdır.				
10.Sıkı kurallarla yetiştirilen çocuklardan en iyi yetişkinler çıkar.				
11.Bir anne çocuğunun mutluluğu için kendi mutluluğunu feda etmesini bilmelidir.				
12.Daima koşuşturan, hareketli bir çocuk büyük bir olasılıkla mutlu bir kişi olacaktır.				
13.Büyükler çocukların şakalarına güler, onlara eğlendirici öyküler anlatsa, evdeki düzen daha düzgün, daha akıcı olur.				
14.Çocuğun en gizli düşüncelerini kesinlikle bilmek, bir annenin görevidir.				
15.Anne-babalar çocuklarına, sorgusuz sualsiz kendilerine sadık kalmalarını öğretmelidirler.				
16.Bütün genç anneler, bebek bakımından beceriksiz olacaklarından korkarlar.				
17.Eğer bütün gününü çocuklarla geçirmek zorunda kalırsa, hangi anne olursa olsun sonunda çocuklar sinirine dokunur.				
18.Anne ve babalar her zaman çocuklarının kendilerine uymasını beklememeli, biraz da kendileri çocuklarına uymalıdır.				
19.Eğer anneler dileklerinin kabul edileceğini bilselerdi, babaların daha anlayışlı olmalarını dilerlerdi.				
20.Bir çocuğa ne olursa olsun dövüşmekten kaçınması gerektiği öğretilmelidir.				
21.Çocuklar bencil olduklarında, hep bir şeyler istediklerinde annenin tepesinin atması çok normaldir.				
22.Eğer çocuklar ailedeki kuralları uygun bulmuyorlarsa, bunu anne babalarına söylemeleri hoş karşılanmalıdır.				
23.Anneler çoğu zaman çocuklarına bir dakika daha dayanamayacakları duygusuna kapılırlar.				
24.Çocuğu sıkı terbiye ederseniz sonra size teşekkür eder.				
25.Küçük bir çocuk cinsiyet konusundan sakınmalıdır.				

26. Bir annenin çocuğunun hayatı hakkında her şeyi bilmesi hakkıdır. Çünkü çocuğu onun bir parçasıdır.				
27. Uyanık bir anne-baba çocuğunun tüm düşüncelerini öğrenmeye çalışmalıdır.				
28. Çocuklar, anne-babalarının kendileri için neler feda ettiklerini düşünmelidirler.				
29. Eğer çocukların dertlerini söylemelerine izin verilirse büsbütün şikayetçi olurlar.				
30. Sert terbiye, sağlam ve iyi karakter geliştirir.				
31. Genç bir kadın henüz gençken yapmak istediği pek çok şey olduğu için, anne olunca kendisini tutuklanmış duygusuna kaptırır.				
32. Anneler çocukları için hemen hemen bütün eğlencelerini feda ederler.				
33. Babalar daha az bencil olsalar kendilerine düşen görevi yaparlardı.				
34. İyi bir anne çocuğunu ufak tefek güçlüklerden korumalıdır.				
35. Bir çocuğa anne ve babasını herkesten üstün görmesi öğretilmelidir.				
36. Çocuk hiçbir zaman ailesinden sır saklamamalıdır.				
37. Çocuklardan sık sık ödün vermelerini, anne-babaya uymalarını istemek doğru değildir.				
38. Çoğu anneler bebeklerine bakarken onu inciteceklerinden korkarlar.				
39. Bir çocuğa başı derde girdiğinde dövüşmek yerine büyüklerine başvurması öğretilmelidir.				
40. Anne-baba arasındaki bazı konular hafif bir tartışma ile çözümlenemezler.				
41. Ev bakımında ve idaresinde en kötü şeylerden biri de, kişinin kendi evinde tutuklanmış gibi hissetmesidir.				
42. Hiçbir kadından yeni doğmuş bir bebeğe tek başına bakması beklenmemelidir.				
43. Oğlan ve kız çocuklarının birbirlerini soyunurken görmemeleri gerekir.				
44. Çocukların sorunlarına eğilirsenez, sizi oyalamak için birçok masal uydururlar.				
45. Eğer anne-babalar çocukları ile şakalaşp beraber eğlenirlerse çocuklar onların öğütlerini dinlemeye daha çok yönelirler.				
46. Anneleri kendileri yüzünden zorluk çektiği için çocuklar onlara karşı daha anlayışlı olmalıdırlar.				
47. Bir çocuk eninde sonunda anne-babasınınkinden daha üstün bir akla sahip olamayacağını öğrenir				
48. Eğer bir anne çocuklarını iyi yetiştiremiyorsa belki de bu, babanın evde kendine düşen görevi iyi yapmamasından ileri geliyordur.				
49. Genç bir anne için ilk bebeğin bakımı sırasında yalnız kalmaktan daha kötü bir şey olamaz.				
50. Bir çocuğun diğer bir çocuğa vurması hiçbir şekilde hoşgörü ile karşılanamaz.				
51. Anne-babalar çocuklarını hayatta ilerleyebilmeleri için hep bir şeyler yapmaları ve boşa zaman geçirmemeleri gerektiğini öğretmelidirler.				
52. Akıllı bir kadın yeni bir bebeğin doğumundan önce ve sonra yalnız kalmamak için elinden geleni yapar.				
53. Evde olup bitenleri sadece anne bildiği için ev hayatını onun planlaması lazımdır.				
54. Kendi haklarına sahip olabilmesi için, bazen bir kadının kocasını terslemesi gerekir.				
55. Bütün zamanını çocuklarıyla geçirmek, bir kadına kanadı kopmuş kuş duygusunu verir.				
56. Eğer anne kollarını sıvar, bütün yükü sırtına alırsa, tüm aile rahat eder.				
57. Anne-babalar çocuklarını kendi kendine oluşturdıkları güveni sarsabilecek bütün güç işlerden sakınmalıdırlar.				
58. Çocuklar aslında sıkı disiplin içinde mutlu olurlar.				
59. Çocukların toplantılarıyla, kız-erkek arkadaşlıklarıyla ve eğlenceleriyle ilgilenen anne-babalar onların iyi yetişmelerini sağlarlar.				
60. Anne ve babaya sadakat her şeyden önce gelir.				

Ek-3 Algılanan Ana Baba Davranışları Envanteri (AAD)

Aşağıdaki cümleleri dikkatlice okuyunuz ve (5-12 yaş arası) çocukluk yıllarınızı düşünerek, annenizin ve babanızın size karşı davranışlarını en iyi yansıtan seçeneği, ilgili boşluğa (X) işareti koyarak belirtiniz. Soruların tümünü atlamadan cevaplandırmanızı rica ederiz.

1. Annem ona ihtiyaç duyduğumda yanımda olduğunu hissettirdi. () Hiçbir zaman () Arada bir () Bazen () Genellikle () Hemen her zaman	2. Annem öteki çocuklardan daha başarılı olmamı isterdi. () Hiçbir zaman () Arada bir () Bazen () Genellikle () Hemen her zaman
3. Annem kendi kendime bakabileceğim konusunda kaygılandırırdı. () Hiçbir zaman () Arada bir () Bazen () Genellikle () Hemen her zaman	4. Annem bana öğrenmek istediğim şeyleri öğretirdi. () Hiçbir zaman () Yılda bir iki kez () Ayda bir () Haftada bir () Hemen her gün
5. Annem arkama (kaba etlerime) vurarak beni döverdi. () Hiçbir zaman () Yılda bir iki kez () Ayda bir () Haftada bir () Hemen her gün	6. Annem bir şey yapmamı istediğinde nedenini de açıklardı. () Hiçbir zaman () Arada bir () Bazen () Genellikle () Hemen her zaman
7. Annem sürekli benden yakınırdı. () Hiçbir zaman () Yılda bir iki kez () Ayda bir () Haftada bir () Hemen her gün	8. Sevmediği bir şeyi yaptığımda annemin ne yapacağını kesinlikle bilirdim. () Hiçbir zaman () Arada bir () Bazen () Genellikle () Hemen her zaman
9. Annem arkadaşlarımla birlikte olmama izin vermeyerek beni cezalandırırdı. () Hiçbir zaman () Yılda bir iki kez () Ayda bir () Haftada bir () Hemen her gün	10. Annem beni tokatlardı. () Hiçbir zaman () Yılda bir iki kez () Ayda bir () Haftada bir () Hemen her gün
11. Sevmediği bir şey yaptığımda annem bana soğuk davranırdı. () Hiçbir zaman () Arada bir () Bazen () Genellikle () Hemen her zaman	12. Annem beni azarlar, bana bağırırdı. () Hiçbir zaman () Yılda bir iki kez () Ayda bir () Haftada bir () Hemen her gün
13. Annemin benden ne beklediğini ve nasıl davranmamı istediğini bilirdim. () Hiçbir zaman () Arada bir () Bazen () Genellikle () Hemen her zaman	14. Sevmediği bir şey yaptığımda annem incinmiş ve düş kırıklığına uğramış görünürdü. () Hiçbir zaman () Arada bir () Bazen () Genellikle () Hemen her zaman

15. Annem başıma bir şey geleceği korkusuyla kendi başıma bir yere gitmeme izin vermezdi. () Hiçbir zaman () Arada bir () Bazen () Genellikle () Hemen her zaman	16. Annem derslerimle ilgili olarak anlamadığım bir şey olduğunda bana yardım ederdi. () Hiçbir zaman () Yılda bir iki kez () Ayda bir () Haftada bir () Hemen her gün
17. Annem, suçlu hissettirmeye ve utandırmaya çalışarak beni cezalandırırdı. () Hiçbir zaman () Arada bir () Bazen () Genellikle () Hemen her zaman	18. Annem, özellikle okulda iyi notlar almam konusunda ısrarlıydı. () Hiçbir zaman () Arada bir () Bazen () Genellikle () Hemen her zaman
19. Annem sıkıntılarım olduğunda bana yardım edip, beni rahatlatırdı. () Hiçbir zaman () Arada bir () Bazen () Genellikle () Hemen her zaman	20. Annem, bir süre çok sevdiğim şeyleri kullanmama izin vermeyerek beni cezalandırırdı. () Hiçbir zaman () Yılda bir iki kez () Ayda bir () Haftada bir () Hemen her gün
21. Annem beni cezalandırdığında bunun nedenini de açıklardı. () Hiçbir zaman () Arada bir () Bazen () Genellikle () Hemen her zaman	22. Babam ona ihtiyaç duyduğumda yanımda olduğunu hissettirdi. () Hiçbir zaman () Arada bir () Bazen () Genellikle () Hemen her zaman
23. Babam öteki çocuklardan daha başarılı olmamı isterdi. () Hiçbir zaman () Arada bir () Bazen () Genellikle () Hemen her zaman	24. Babam kendi kendime bakabileceğim konusunda kaygılandırırdı. () Hiçbir zaman () Arada bir () Bazen () Genellikle () Hemen her zaman
25. Babam bana öğrenmek istediğim şeyleri öğretirdi. () Hiçbir zaman () Yılda bir iki kez () Ayda bir () Haftada bir () Hemen her gün	26. Babam arkama (kaba etlerime) vurarak beni döverdi. () Hiçbir zaman () Yılda bir iki kez () Ayda bir () Haftada bir () Hemen her gün
27. Babam bir şey yapmamı istediğinde nedenini de açıklardı. () Hiçbir zaman () Arada bir () Bazen () Genellikle () Hemen her zaman	28. Babam sürekli benden yakınırdı. () Hiçbir zaman () Yılda bir iki kez () Ayda bir () Haftada bir () Hemen her gün
29. Sevmediği bir şeyi yaptığımda babamın ne yapacağını kesinlikle bilirdim. () Hiçbir zaman () Arada bir () Bazen () Genellikle () Hemen her zaman	30. Babam arkadaşlarımla birlikte olmama izin vermeyerek beni cezalandırırdı. () Hiçbir zaman () Yılda bir iki kez () Ayda bir () Haftada bir () Hemen her gün

31. Babam beni tokatlardı. ☐ Hiçbir zaman ☐ Yılda bir iki kez ☐ Ayda bir ☐ Haftada bir ☐ Hemen her gün	32. Sevmediği bir şey yaptığımda babam bana soğuk davranırdı. ☐ Hiçbir zaman ☐ Arada bir ☐ Bazen ☐ Genellikle ☐ Hemen her zaman
33. Babam beni azarlar, bana bağırırdı. ☐ Hiçbir zaman ☐ Yılda bir iki kez ☐ Ayda bir ☐ Haftada bir ☐ Hemen her gün	34. Babamın benden ne beklediğini ve nasıl davranmamı istediğini bilirdim. ☐ Hiçbir zaman ☐ Arada bir ☐ Bazen ☐ Genellikle ☐ Hemen her zaman
35. Sevmediği bir şey yaptığımda babam incinmiş ve düş kırıklığına uğramış görünürdü. ☐ Hiçbir zaman ☐ Arada bir ☐ Bazen ☐ Genellikle ☐ Hemen her zaman	36. Babam başıma bir şey geleceği korkusuyla kendi başıma bir yere gitmeme izin vermezdi. ☐ Hiçbir zaman ☐ Arada bir ☐ Bazen ☐ Genellikle ☐ Hemen her zaman
37. Babam derslerimle ilgili olarak anlamadığım bir şey olduğunda bana yardım ederdi. ☐ Hiçbir zaman ☐ Yılda bir iki kez ☐ Ayda bir ☐ Haftada bir ☐ Hemen her gün	38. Babam, suçlu hissettirmeye ve utandırmaya çalışarak beni cezalandırırdı. ☐ Hiçbir zaman ☐ Arada bir ☐ Bazen ☐ Genellikle ☐ Hemen her zaman
39. Babam, özellikle okulda iyi notlar almam konusunda ısrarlıydı ☐ Hiçbir zaman ☐ Arada bir ☐ Bazen ☐ Genellikle ☐ Hemen her zaman	40. Babam sıkıntılarım olduğunda bana yardım edip, beni rahatlatırdı. ☐ Hiçbir zaman ☐ Arada bir ☐ Bazen ☐ Genellikle ☐ Hemen her zaman
41. Babam, bir süre çok sevdiğim şeyleri kullanmama izin vermeyerek beni cezalandırırdı. ☐ Hiçbir zaman ☐ Yılda bir iki kez ☐ Ayda bir ☐ Haftada bir ☐ Hemen her gün	42. Babam beni cezalandırdığında bunun nedenini de açıklardı. ☐ Hiçbir zaman ☐ Arada bir ☐ Bazen ☐ Genellikle ☐ Hemen her zaman

EK-4 Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (PARI) Alt Boyutlarına Ait Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Tablo 51 Aşırı Kontrolcü Annelik Alt Testinin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Anne babanın	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik derecesi Sd	Kareler Ortalaması
Öğrenim durumu	Gruplar arası	5560,003	5	1112,001
	Grup içi	30860,002	405	76,198
	Toplam	36420,005	410	
Yaş	Gruplar arası	148,339	3	49,446
	Grup içi	35679,742	402	88,756
	Toplam	35828,081	405	
Sahip olmak istediği çocuğun cinsiyeti	Gruplar arası	862,752	2	431,376
	Grup içi	35465,970	407	87,140
	Toplam	36328,722	409	
Sahip olduğu çocuğun cinsiyeti	Gruplar arası	74,989	2	37,494
	Grup içi	36314,221	407	89,224
	Toplam	36389,210	409	
Sahip olduğu çocuk sayısı	Gruplar arası	102,987	3	34,329
	Grup içi	36317,018	407	89,231
	Toplam	36420,005	410	
Kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu	Gruplar arası	1409,991	4	352,498
	Grup içi	34952,985	405	86,304
	Toplam	36362,976	409	
Ebeveynlerinden annenin öğrenim durumu	Gruplar arası	1440,394	5	288,079
	Grup içi	34767,608	404	86,058
	Toplam	36208,002	409	
Ebeveynlerinden babanın öğrenim durumu	Gruplar arası	1337,701	5	267,540
	Grup içi	33703,596	398	84,682
	Toplam	35041,297	403	
Hangi ebeveynin vefat ettiği	Gruplar arası	221,350	2	110,675
	Grup içi	4319,160	48	89,982
	Toplam	4540,510	50	

Tablo 52 Demokratik Tutum ve Eşitlik Tanıma Alt Testinin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Anne babanın	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik derecesi Sd	Kareler Ortalaması
Öğrenim durumu	Gruplar arası	72,806	5	14,561
	Grup içi	4377,906	421	10,399
	Toplam	4450,712	426	
Yaş	Gruplar arası	56,060	3	18,687
	Grup içi	4373,174	419	10,437
	Toplam	4429,234	422	
Sahip olmak istediği çocuğun cinsiyeti	Gruplar arası	54,046	2	27,023
	Grup içi	4396,666	424	10,369
	Toplam	4450,712	426	
Sahip olduğu çocuğun cinsiyeti	Gruplar arası	95,905	2	47,952
	Grup içi	4354,727	423	10,295
	Toplam	4450,631	425	
Sahip olduğu çocuk sayısı	Gruplar arası	33,239	3	11,080
	Grup içi	4417,473	423	10,443
	Toplam	4450,712	426	
Kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu	Gruplar arası	26,098	4	6,524
	Grup içi	4413,808	421	10,484
	Toplam	4439,906	425	
Ebeveynlerinden annenin öğrenim durumu	Gruplar arası	33,920	5	6,784
	Grup içi	4411,566	420	10,504
	Toplam	4445,486	425	
Ebeveynlerinden babanın öğrenim durumu	Gruplar arası	21,484	5	4,297
	Grup içi	4334,768	412	10,521
	Toplam	4356,251	417	
Hangi ebeveynin vefat ettiği	Gruplar arası	8,676	2	4,338
	Grup içi	455,248	50	9,105
	Toplam	463,925	52	

Tablo 53 Ev Kadınlığı Rolünü Reddetme Alt Testinin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Anne babanın	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik derecesi Sd	Kareler Ortalaması
Öğrenim durumu	Gruplar arası	72,806	5	14,561
	Grup içi	4377,906	421	10,399
	Toplam	4450,712	426	
Yaş	Gruplar arası	56,060	3	18,687
	Grup içi	4373,174	419	10,437
	Toplam	4429,234	422	
Sahip olmak istediği çocuğun cinsiyeti	Gruplar arası	54,046	2	27,023
	Grup içi	4396,666	424	10,369
	Toplam	4450,712	426	
Sahip olduğu çocuğun cinsiyeti	Gruplar arası	95,905	2	47,952
	Grup içi	4354,727	423	10,295
	Toplam	4450,631	425	
Sahip olduğu çocuk sayısı	Gruplar arası	33,239	3	11,080
	Grup içi	4417,473	423	10,443
	Toplam	4450,712	426	
Kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu	Gruplar arası	26,098	4	6,524
	Grup içi	4413,808	421	10,484
	Toplam	4439,906	425	
Ebeveynlerinden annenin öğrenim durumu	Gruplar arası	33,920	5	6,784
	Grup içi	4411,566	420	10,504
	Toplam	4445,486	425	
Ebeveynlerinden babanın öğrenim durumu	Gruplar arası	21,484	5	4,297
	Grup içi	4334,768	412	10,521
	Toplam	4356,251	417	
Hangi ebeveynin vefat ettiği	Gruplar arası	8,676	2	4,338
	Grup içi	455,248	50	9,105
	Toplam	463,925	52	

Tablo 54 Karı-Koca Geçimsizliği Alt Testinin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Anne babanın	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik derecesi Sd	Kareler Ortalaması
Öğrenim durumu	Gruplar arası	325,935	5	65,187
	Grup içi	6253,863	434	14,410
	Toplam	6579,798	439	
Yaş	Gruplar arası	53,658	3	17,886
	Grup içi	6329,478	431	14,686
	Toplam	6383,136	434	
Sahip olmak istediği çocuğun cinsiyeti	Gruplar arası	31,278	2	15,639
	Grup içi	6548,519	437	14,985
	Toplam	6579,798	439	
Sahip olduğu çocuğun cinsiyeti	Gruplar arası	43,777	2	21,888
	Grup içi	6527,312	436	14,971
	Toplam	6571,089	438	
Sahip olduğu çocuk sayısı	Gruplar arası	156,571	3	52,190
	Grup içi	6423,227	436	14,732
	Toplam	6579,798	439	
Kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu	Gruplar arası	103,633	4	25,908
	Grup içi	6475,265	434	14,920
	Toplam	6578,897	438	
Ebeveynlerinden annenin öğrenim durumu	Gruplar arası	10,484	5	2,097
	Grup içi	6559,976	433	15,150
	Toplam	6570,460	438	
Ebeveynlerinden babanın öğrenim durumu	Gruplar arası	80,188	5	16,038
	Grup içi	6151,603	425	14,474
	Toplam	6231,791	430	
Hangi ebeveynin vefat ettiği	Gruplar arası	71,366	2	35,683
	Grup içi	627,942	49	12,815
	Toplam	699,308	51	

Tablo 55 Artık Boyut ya da Sıkı Disiplin Alt Testinin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Anne babanın	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik derecesi Sd	Kareler Ortalaması
Öğrenim durumu	Gruplar arası	3984,574	5	796,915
	Grup içi	20067,614	398	50,421
	Toplam	24052,188	403	
Yaş	Gruplar arası	79,632	3	26,544
	Grup içi	22669,078	396	57,245
	Toplam	22748,710	399	
Sahip olmak istediği çocuğun cinsiyeti	Gruplar arası	429,793	2	214,897
	Grup içi	23553,959	400	58,885
	Toplam	23983,752	402	
Sahip olduğu çocuğun cinsiyeti	Gruplar arası	68,990	2	34,495
	Grup içi	23943,884	400	59,860
	Toplam	24012,873	402	
Sahip olduğu çocuk sayısı	Gruplar arası	290,774	3	96,925
	Grup içi	23761,414	400	59,404
	Toplam	24052,188	403	
Kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu	Gruplar arası	670,623	4	167,656
	Grup içi	23379,968	398	58,744
	Toplam	24050,591	402	
Ebeveynlerinden annenin öğrenim durumu	Gruplar arası	708,780	5	141,756
	Grup içi	23237,830	397	58,534
	Toplam	23946,610	402	
Ebeveynlerinden babanın öğrenim durumu	Gruplar arası	509,380	5	101,876
	Grup içi	21558,922	392	54,997
	Toplam	22068,302	397	
Hangi ebeveynin vefat ettiği	Gruplar arası	,359	2	,180
	Grup içi	3082,620	44	70,060
	Toplam	3082,979	46	

Tablo 56 Aile Hayatı Ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (PARI) Alt Ölçeklerinin Toplam Puanına Ait Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Anne babanın	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik derecesi Sd	Kareler Ortalaması
Öğrenim durumu	Gruplar arası	27209,426	5	5441,885
	Grup içi	145788,071	298	489,222
	Toplam	172997,497	303	
Yaş	Gruplar arası	1048,599	3	349,533
	Grup içi	165842,752	298	556,519
	Toplam	166891,351	301	
Sahip olmak istediği çocuğun cinsiyeti	Gruplar arası	4223,114	2	2111,557
	Grup içi	168774,383	301	560,712
	Toplam	172997,497	303	
Sahip olduğu çocuğun cinsiyeti	Gruplar arası	526,487	2	263,244
	Grup içi	172343,955	300	574,480
	Toplam	172870,442	302	
Sahip olduğu çocuk sayısı	Gruplar arası	1899,327	3	633,109
	Grup içi	171098,169	300	570,327
	Toplam	172997,497	303	
Kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu	Gruplar arası	8445,076	4	2111,269
	Grup içi	164425,366	298	551,763
	Toplam	172870,442	302	
Ebeveynlerinden annenin öğrenim durumu	Gruplar arası	3157,572	5	631,514
	Grup içi	169468,012	297	570,599
	Toplam	172625,584	302	
Ebeveynlerinden babanın öğrenim durumu	Gruplar arası	5492,294	5	1098,459
	Grup içi	152313,956	294	518,075
	Toplam	157806,250	299	
Hangi ebeveynin vefat ettiği	Gruplar arası	280,625	2	140,313
	Grup içi	20996,750	37	567,480
	Toplam	21277,375	39	

EK-5 Algılanan Ana-Baba Davranışları Envanteri (AAD) Alt Boyutlarına Ait Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Tablo 57 Çocuk Bakımı Alt Testinin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Anne babanın	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler Ortalaması
			Sd	
Öğrenim durumu	Gruplar arası	286,613	5	57,323
	Grup içi	6843,166	447	15,309
	Toplam	7129,779	452	
Yaş	Gruplar arası	66,353	3	22,118
	Grup içi	6959,423	444	15,674
	Toplam	7025,777	447	
Sahip olmak istediği çocuğun cinsiyeti	Gruplar arası	38,496	2	19,248
	Grup içi	7090,237	449	15,791
	Toplam	7128,732	451	
Sahip olduğu çocuğun cinsiyeti	Gruplar arası	10,614	2	5,307
	Grup içi	7118,118	449	15,853
	Toplam	7128,732	451	
Sahip olduğu çocuk sayısı	Gruplar arası	69,195	3	23,065
	Grup içi	7060,584	449	15,725
	Toplam	7129,779	452	
Kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu	Gruplar arası	181,790	4	45,447
	Grup içi	6938,836	447	15,523
	Toplam	7120,626	451	
Ebeveynlerinden annenin öğrenim durumu	Gruplar arası	361,209	5	72,242
	Grup içi	6719,151	446	15,065
	Toplam	7080,361	451	
Ebeveynlerinden babanın öğrenim durumu	Gruplar arası	113,141	5	22,628
	Grup içi	6842,419	439	15,586
	Toplam	6955,560	444	
Hangi ebeveynin vefat ettiği	Gruplar arası	162,855	2	81,428
	Grup içi	763,971	49	15,591
	Toplam	926,827	51	

Tablo 58 Amaçlarına Ulaşmada Yardımcı Olma Alt Testinin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Anne babanın	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik derecesi Sd	Kareler Ortalaması
Öğrenim durumu	Gruplar arası	123,820	5	24,764
	Grup içi	9108,739	450	20,242
	Toplam	9232,559	455	
Yaş	Gruplar arası	164,442	3	54,814
	Grup içi	8919,646	447	19,954
	Toplam	9084,089	450	
Sahip olmak istediği çocuğun cinsiyeti	Gruplar arası	50,502	2	25,251
	Grup içi	9181,335	452	20,313
	Toplam	9231,837	454	
Sahip olduğu çocuğun cinsiyeti	Gruplar arası	53,793	2	26,897
	Grup içi	9168,813	452	20,285
	Toplam	9222,607	454	
Sahip olduğu çocuk sayısı	Gruplar arası	175,238	3	58,413
	Grup içi	9057,321	452	20,038
	Toplam	9232,559	455	
Kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu	Gruplar arası	310,954	4	77,739
	Grup içi	8916,967	450	19,815
	Toplam	9227,921	454	
Ebeveynlerinden annenin öğrenim durumu	Gruplar arası	998,363	5	199,673
	Grup içi	8207,602	449	18,280
	Toplam	9205,965	454	
Ebeveynlerinden babanın öğrenim durumu	Gruplar arası	483,415	5	96,683
	Grup içi	8507,422	441	19,291
	Toplam	8990,837	446	
Hangi ebeveynin vefat ettiği	Gruplar arası	19,226	2	9,613
	Grup içi	1093,756	51	21,446
	Toplam	1112,981	53	

Tablo 59 Tutarlı Disiplin Alt Testinin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Anne babanın	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik derecesi Sd	Kareler Ortalaması
Öğrenim durumu	Gruplar arası	233,484	5	46,697
	Grup içi	7693,845	447	17,212
	Toplam	7927,329	452	
Yaş	Gruplar arası	44,525	3	14,842
	Grup içi	7770,189	444	17,500
	Toplam	7814,714	447	
Sahip olmak istediği çocuğun cinsiyeti	Gruplar arası	14,246	2	7,123
	Grup içi	7896,223	449	17,586
	Toplam	7910,469	451	
Sahip olduğu çocuğun cinsiyeti	Gruplar arası	32,860	2	16,430
	Grup içi	7877,609	449	17,545
	Toplam	7910,469	451	
Sahip olduğu çocuk sayısı	Gruplar arası	72,847	3	24,282
	Grup içi	7854,482	449	17,493
	Toplam	7927,329	452	
Kendi ailesinde kaçıncı çocuk olduğu	Gruplar arası	226,543	4	56,636
	Grup içi	7683,926	447	17,190
	Toplam	7910,469	451	
Ebeveynlerinden annenin öğrenim durumu	Gruplar arası	418,022	5	83,604
	Grup içi	7458,763	446	16,724
	Toplam	7876,785	451	
Ebeveynlerinden babanın öğrenim durumu	Gruplar arası	234,601	5	46,920
	Grup içi	7464,221	439	17,003
	Toplam	7698,822	444	
Hangi ebeveynin vefat ettiği	Gruplar arası	139,168	2	69,584
	Grup içi	952,258	51	18,672
	Toplam	1091,426	53	

Tablo 60 Standartların Belirliliği Alt Testinin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Anne babanın	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik derecesi Sd	Kareler Ortalaması
Öğrenim durumu	Gruplar arası	321,751	5	64,350
	Grup içi	4899,868	451	10,864
	Toplam	5221,619	456	
Yaş	Gruplar arası	265,139	3	88,380
	Grup içi	4938,974	448	11,024
	Toplam	5204,113	451	
Sahip olmak istediği çocuğun cinsiyeti	Gruplar arası	114,208	2	57,104
	Grup içi	5097,667	453	11,253
	Toplam	5211,875	455	
Sahip olduğu çocuğun cinsiyeti	Gruplar arası	19,946	2	9,973
	Grup içi	5200,420	453	11,480
	Toplam	5220,366	455	
Sahip olduğu çocuk sayısı	Gruplar arası	125,418	3	41,806
	Grup içi	5096,202	453	11,250
	Toplam	5221,619	456	
Kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu	Gruplar arası	112,762	4	28,190
	Grup içi	5058,078	451	11,215
	Toplam	5170,840	455	
Ebeveynlerinden annenin öğrenim durumu	Gruplar arası	246,779	5	49,356
	Grup içi	4974,061	450	11,053
	Toplam	5220,840	455	
Ebeveynlerinden babanın öğrenim durumu	Gruplar arası	243,366	5	48,673
	Grup içi	4826,382	442	10,919
	Toplam	5069,748	447	
Hangi ebeveynin vefat ettiği	Gruplar arası	38,057	2	19,029
	Grup içi	473,470	52	9,105
	Toplam	511,527	54	

Tablo 61 Koruyuculuk Alt Testinin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Anne babanın	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik derecesi Sd	Kareler Ortalaması
Öğrenim durumu	Gruplar arası	47,705	5	9,541
	Grup içi	4952,265	451	10,981
	Toplam	4999,969	456	
Yaş	Gruplar arası	25,825	3	8,608
	Grup içi	4846,565	448	10,818
	Toplam	4872,389	451	
Sahip olmak istediği çocuğun cinsiyeti	Gruplar arası	8,773	2	4,387
	Grup içi	4967,674	453	10,966
	Toplam	4976,447	455	
Sahip olduğu çocuğun cinsiyeti	Gruplar arası	2,871	2	1,435
	Grup içi	4995,761	453	11,028
	Toplam	4998,632	455	
Sahip olduğu çocuk sayısı	Gruplar arası	12,605	3	4,202
	Grup içi	4987,364	453	11,010
	Toplam	4999,969	456	
Kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu	Gruplar arası	30,222	4	7,555
	Grup içi	4968,410	451	11,016
	Toplam	4998,632	455	
Ebeveynlerinden annenin öğrenim durumu	Gruplar arası	16,957	5	3,391
	Grup içi	4973,034	450	11,051
	Toplam	4989,991	455	
Ebeveynlerinden babanın öğrenim durumu	Gruplar arası	30,896	5	6,179
	Grup içi	4777,244	442	10,808
	Toplam	4808,141	447	
Hangi ebeveynin vefat ettiği	Gruplar arası	20,843	2	10,421
	Grup içi	651,267	52	12,524
	Toplam	672,109	54	

Tablo 62 Fiziksel Cezalandırma Çocuk Bakımı Alt Testinin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Anne babanın	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik derecesi Sd	Kareler Ortalaması
Öğrenim durumu	Gruplar arası	29,870	5	5,974
	Grup içi	3916,121	450	8,702
	Toplam	3945,991	455	
Yaş	Gruplar arası	189,158	3	63,053
	Grup içi	3731,245	447	8,347
	Toplam	3920,404	450	
Sahip olmak istediği çocuğun cinsiyeti	Gruplar arası	11,315	2	5,658
	Grup içi	3932,434	452	8,700
	Toplam	3943,749	454	
Sahip olduğu çocuğun cinsiyeti	Gruplar arası	59,135	2	29,567
	Grup içi	3880,615	452	8,585
	Toplam	3939,749	454	
Sahip olduğu çocuk sayısı	Gruplar arası	67,861	3	22,620
	Grup içi	3878,131	452	8,580
	Toplam	3945,991	455	
Kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu	Gruplar arası	20,963	4	5,241
	Grup içi	3912,782	450	8,695
	Toplam	3933,745	454	
Ebeveynlerinden annenin öğrenim durumu	Gruplar arası	144,441	5	28,888
	Grup içi	3795,265	449	8,453
	Toplam	3939,705	454	
Ebeveynlerinden babanın öğrenim durumu	Gruplar arası	61,697	5	12,339
	Grup içi	3833,981	442	8,674
	Toplam	3895,679	447	
Hangi ebeveynin vefat ettiği	Gruplar arası	35,696	2	17,848
	Grup içi	380,397	51	7,459
	Toplam	416,093	53	

Tablo 63 Başarı İçin Baskı Alt Testinin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Anne babanın	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik derecesi Sd	Kareler Ortalaması
Öğrenim durumu	Gruplar arası	145,225	5	29,045
	Grup içi	6682,886	443	15,086
	Toplam	6828,111	448	
Yaş	Gruplar arası	141,958	3	47,319
	Grup içi	6602,319	440	15,005
	Toplam	6744,277	443	
Sahip olmak istediği çocuğun cinsiyeti	Gruplar arası	5,026	2	2,513
	Grup içi	6822,703	445	15,332
	Toplam	6827,730	447	
Sahip olduğu çocuğun cinsiyeti	Gruplar arası	1,045	2	,523
	Grup içi	6820,202	445	15,326
	Toplam	6821,248	447	
Sahip olduğu çocuk sayısı	Gruplar arası	20,834	3	6,945
	Grup içi	6807,277	445	15,297
	Toplam	6828,111	448	
Kendi ailesinde kaçıncı çocuk olduğu	Gruplar arası	16,583	4	4,146
	Grup içi	6800,058	443	15,350
	Toplam	6816,641	447	
Ebeveynlerinden annenin öğrenim durumu	Gruplar arası	156,869	5	31,374
	Grup içi	6659,772	442	15,067
	Toplam	6816,641	447	
Ebeveynlerinden babanın öğrenim durumu	Gruplar arası	307,737	5	61,547
	Grup içi	6254,618	434	14,412
	Toplam	6562,355	439	
Hangi ebeveynin vefat ettiği	Gruplar arası	64,548	2	32,274
	Grup içi	605,339	50	12,107
	Toplam	669,887	52	

Tablo 64 Ayrıcalıklardan Yoksunlaştırma Alt Testinin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Anne babanın	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik derecesi Sd	Kareler Ortalaması
Öğrenim durumu	Gruplar arası	56,425	5	11,285
	Grup içi	3951,741	451	8,762
	Toplam	4008,166	456	
Yaş	Gruplar arası	67,256	3	22,419
	Grup içi	3916,432	448	8,742
	Toplam	3983,688	451	
Sahip olmak istediği çocuğun cinsiyeti	Gruplar arası	7,707	2	3,853
	Grup içi	3996,852	453	8,823
	Toplam	4004,559	455	
Sahip olduğu çocuğun cinsiyeti	Gruplar arası	43,836	2	21,918
	Grup içi	3960,723	453	8,743
	Toplam	4004,559	455	
Sahip olduğu çocuk sayısı	Gruplar arası	22,324	3	7,441
	Grup içi	3985,842	453	8,799
	Toplam	4008,166	456	
Kendi ailesinde kaçıncı çocuk olduğu	Gruplar arası	11,706	4	2,926
	Grup içi	3995,654	451	8,860
	Toplam	4007,360	455	
Ebeveynlerinden annenin öğrenim durumu	Gruplar arası	111,148	5	22,230
	Grup içi	3862,166	450	8,583
	Toplam	3973,314	455	
Ebeveynlerinden babanın öğrenim durumu	Gruplar arası	55,759	5	11,152
	Grup içi	3870,661	442	8,757
	Toplam	3926,420	447	
Hangi ebeveynin vefat ettiği	Gruplar arası	10,638	2	5,319
	Grup içi	421,799	52	8,112
	Toplam	432,436	54	

Tablo 65 Duygusal Cezalandırma Alt Testinin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Anne babanın	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik derecesi Sd	Kareler Ortalaması
Öğrenim durumu	Gruplar arası	58,376	5	11,675
	Grup içi	19684,068	444	44,333
	Toplam	19742,444	449	
Yaş	Gruplar arası	97,245	3	32,415
	Grup içi	19364,004	441	43,909
	Toplam	19461,249	444	
Sahip olmak istediği çocuğun cinsiyeti	Gruplar arası	102,080	2	51,040
	Grup içi	19583,822	446	43,910
	Toplam	19685,902	448	
Sahip olduğu çocuğun cinsiyeti	Gruplar arası	63,054	2	31,527
	Grup içi	19636,902	446	44,029
	Toplam	19699,955	448	
Sahip olduğu çocuk sayısı	Gruplar arası	71,472	3	23,824
	Grup içi	19670,972	446	44,105
	Toplam	19742,444	449	
Kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu	Gruplar arası	71,750	4	17,938
	Grup içi	19628,205	444	44,208
	Toplam	19699,955	448	
Ebeveynlerinden annenin öğrenim durumu	Gruplar arası	588,702	5	117,740
	Grup içi	19043,013	443	42,986
	Toplam	19631,715	448	
Ebeveynlerinden babanın öğrenim durumu	Gruplar arası	236,756	5	47,351
	Grup içi	18264,949	435	41,988
	Toplam	18501,705	440	
Hangi ebeveynin vefat ettiği	Gruplar arası	75,313	2	37,657
	Grup içi	1897,667	48	39,535
	Toplam	1972,980	50	

Tablo 66 Algılanan Ana-Baba Davranışları Envanteri (AAD) Toplam Puanının Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Anne babanın	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik derecesi Sd	Kareler Ortalaması
Öğrenim durumu	Gruplar arası	3849,996	5	769,999
	Grup içi	121753,456	407	299,149
	Toplam	125603,453	412	
Yaş	Gruplar arası	1942,298	3	647,433
	Grup içi	120496,817	404	298,259
	Toplam	122439,115	407	
Sahip olmak istediği çocuğun cinsiyeti	Gruplar arası	206,421	2	103,211
	Grup içi	125396,324	409	306,592
	Toplam	125602,745	411	
Sahip olduğu çocuğun cinsiyeti	Gruplar arası	142,897	2	71,449
	Grup içi	125433,867	409	306,684
	Toplam	125576,765	411	
Sahip olduğu çocuk sayısı	Gruplar arası	555,727	3	185,242
	Grup içi	125047,725	409	305,740
	Toplam	125603,453	412	
Kendi ailesinde kaçınıcı çocuk olduğu	Gruplar arası	2359,993	4	589,998
	Grup içi	123181,842	407	302,658
	Toplam	125541,835	411	
Ebeveynlerinden annenin öğrenim durumu	Gruplar arası	3766,851	5	753,370
	Grup içi	121813,117	406	300,032
	Toplam	125579,968	411	
Ebeveynlerinden babanın öğrenim durumu	Gruplar arası	3239,498	5	647,900
	Grup içi	115991,765	401	289,256
	Toplam	119231,263	406	
Hangi ebeveynin vefat ettiği	Gruplar arası	609,236	2	304,618
	Grup içi	12053,946	41	293,999
	Toplam	12663,182	43	

T.C.
İZMİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.4.35.00.03.700/32263
Konu : Fulya ATALAY YALÇIN'ın
Araştırma İzni

25 Aralık 2009

VALİLİK MAKAMINA
İZMİR

İlgi: a) 28/02/2007 tarihli ve B.08.4.EDG.0.33.03.311/1084 sayılı Makam Onayı.
b) Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'nün 17/12/2009 tarihli ve 3643 sayılı yazısı.

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Okul Öncesi Öğretmenliği yüksek lisans programı öğrencisi Fulya ATALAY YALÇIN'ın "Genç Yetişkinlerin Çocuk Yetiştirme Tutumları İle Algıladıkları Ana-Baba Davranışları Arasındaki İlişki" konulu tez çalışması için hazırladığı ölçekleri Karşıyaka, Bornova, Konak, Buca, Çiğli, Balçova ve Narlıdere ilçelerindeki bağımsız anaokullarında uygulamak istediği belirtilmektedir.

Söz konusu ölçeklerin uygulamasının, yukarıda belirtilen okullarda, 2009-2010 eğitim-öğretim yılında, eğitim öğretimi aksatmadan yapılması, araştırma sonucunun bir örneğinin Müdürlüğümüze verilmesi kaydıyla uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde Olur'larınızı arz ederim.

M. Rağip ÜYE
Müdür

OLUR
...../12/2009
Sait TOPOĞLU,
Vali a.
Vali Yardımcısı

EKLER:

1. Araştırma Değerlendirme Formu (1 Sayfa)

35268 Konak / İZMİR
Telefon : (0 232) 4410332/208
Faks : (0 232) 4893069
E-Posta : arge35@meb.gov.tr
İnt. Adresi : <http://izmir.meb.gov.tr>

Aslının aynı
Bölüm Şefi
Pinar KARADAYI

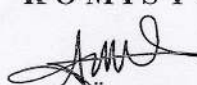
T.C.
İZMİR VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

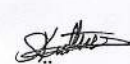
ARAŞTIRMA DEĞERLENDİRME FORMU

ARAŞTIRMA SAHİBİNİN	
Adı Soyadı	Fulya ATALAY YALÇIN
Kurumu / Üniversitesi	Dokuz Eylül Üniversitesi
Araştırma yapılacak iller	İzmir
Araştırma yapılacak eğitim kurumu ve kademesi	Karşıyaka, Bornova, Konak, Buca, Çiğli, Balçova ve Narlıdere ilçelerindeki bağımsız anaokulları
Araştırmanın konusu	Genç Yetişkinlerin Çocuk Yetiştirme Tutumları İle Algıladıkları Ana-Baba Davranışları Arasındaki İlişki
Üniversite / Kurum onayı	Var
Araştırma/proje/ödev/tez önerisi	Genç Yetişkinlerin Çocuk Yetiştirme Tutumları İle Algıladıkları Ana-Baba Davranışları Arasındaki İlişki
Veri toplama araçları	Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Ölçeği (PARI), Algılanan Anne Baba Davranışları Ölçeği (AAD)
Görüş istenilecek Birim/Birimler	-----
KOMİSYON GÖRÜŞÜ	
İlgi: Millî Eğitim Bakanlığı'nın 28/02/2007 tarihli ve 1084 sayılı Millî Eğitim Bakanlığı'na Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi. Yönergenin 5. maddesi gereğince; araştırma başvurusu olması gereken nitelikler açısından incelenmiş olup, araştırmanın 2009-2010 öğretim yılında eğitim öğretimi aksatmayacak şekilde yapılmasına oybirliği ile karar verilmiştir.	
Komisyon kararı	Oybirliği ile alınmıştır.
Muhalf üyenin Adı ve Soyadı:	Gerekçesi; -----

21/12/2009

Komisyon Başkanı
 Himmet UYGUN
 Müdür Yardımcısı

KOMİSYON

 Üye
 Dr. Sevtap YAZAR
 Öğretmen

 Üye
 Dr. Saliha KUTLUER
 Öğretmen